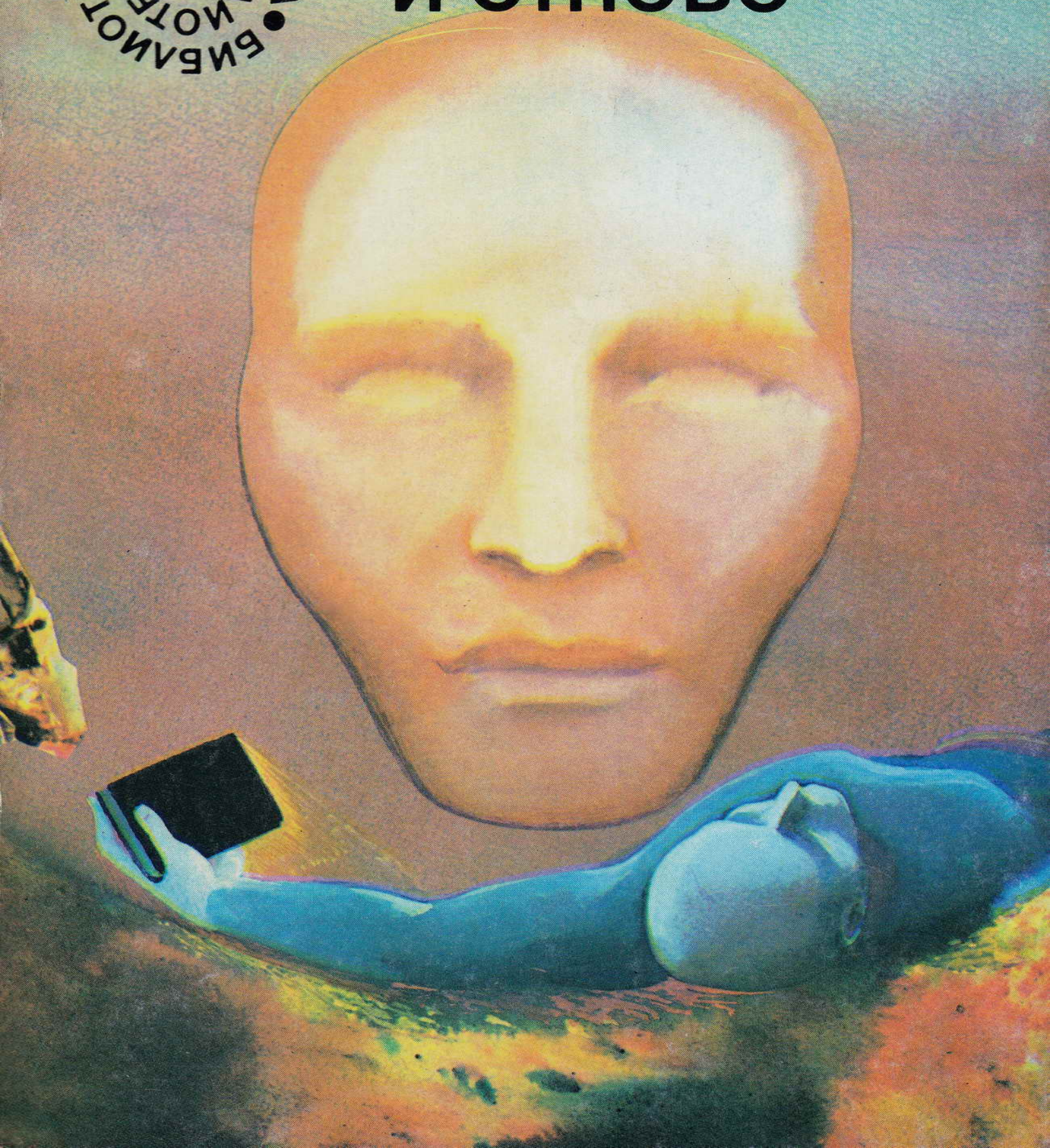


ТЕКА • ГАЛАКТИКА •
БИБЛИОТЕКА • ГАЛАКТИКА •
БИБЛИОТЕКА • ГАЛАКТИКА •

КЛИФЪРД САЙМЪК

ОТНОВО И ОТНОВО



КЛИФЪРД САЙМЪК ОТНОВО И ОТНОВО

Превод: Петър Кадийски

chitanka.info

След „Гробищен свят“ (№8) и „Градът“ (№36) сега читателите на „Галактика“ имат „Отново и отново“. Роман, който е между значителните постижения във фантастиката. И който се помни с внушението: човекът е отговорен за всичко живо на Земята. Отговорност, която човекът е длъжен да пренесе във времето и през него!

СВЕТОСЛАВ СЛАВЧЕВ

ВЪВ ВРЕМЕТО И ПРЕЗ НЕГО

„Клифърд Саймък не може да пише романи, но ги пише чудесно!“

Това е афоризъм на известен американски критик от шестдесетте години и той въпреки шеговитата хиперболизация отразява нещо интересно от творческия похват на Саймък. Впрочем българските читатели — любители на фантастиката — познават много от най-добрите произведения на Саймък и този афоризъм сигурно ще ги подтикне да ги прехвърлят в паметта си. За двадесет години у нас бяха преведени десетки негови разкази — в списания, вестници, антологии. (Може би някои помнят първия — „Лека нощ, мистър Джеймс!“, 1966 г.) Малко по-късно дойдоха романите — „Всичко живо е трева“, „Гробищен свят“, „Градът“, „Резерватът на таласъмите“... И пак — разкази. Саймък е изключителен майстор на научнофантастичния разказ.

Ето за какво намеква критикът: романите на Клифърд Саймък сякаш са съставени от разкази. Сюжетът ги свързва доста рехаво, на места се отбива в глухи улици, понякога красивата мозайка от герои и събития трудно се свързва логически.

Всичко това е така. Но то е направено с толкова вътрешна сила, хуманизъм и тънка наблюдателност, че читателят не обръща внимание на пролуките в сюжета, а вярва на героите и се вълнува. Той просто вярва на света — или световете! — които Саймък създава и разгръща пред него.

А какъв е светът на Саймък?

В него неизменно присъствува малко от доверчивото щастие на детството — едно детство преди и по време на Първата световна война, преживяно в глухо американско градче. Прашното спокойствие на това градче трудно се разчупва, събитията умират по пътищата, преди да стигнат до Милвил или Грийнтаун. Хората са донякъде добри и донякъде лоши, но повечето от тях са добронамерени. Има бедни и

богати, има шерифи и крадци, дребни търговци, пестеливи домакини, дежурният градски пияница е на площада, а на същия площад вече разпъва купол пътуващ цирк — небивало забавление... Детският свят на Саймък е светът на неговия щат Уисконсин, където е роден през 1904 година. И безоблачното детско доверие в хората е фонът на разказите и романите на Саймък дори и тогава, когато това доверие е като че помрачено.

В този фон неизменно звучи и още една тоналност — на леката, ненатрапчива тъга. Саймък не е радостен писател. Човек едва ли би се засмял — дори веднъж! — когато чете романите му. На какво да се засмее? На това, че в далечното бъдеще дори легендата за съществуването на Човека е избледняла в хрониките на Кучетата? („Градът“) Или на това, че Земята и нейните хора са източници на силни и страшни усещания за Извънземните? („Всичко живо е трева“.) И тук, в „Отново и отново“, радостните сцени се броят на пръсти, а и не са толкова радостни.

Но тази тъга не е черната тъга на отчаянието, а е мека, пастелна, пронизана от състрадание. Много е видял Саймък в своя живот, но не се е отчаял от хората. Между двата апокалипсиса — Първата и Втора световна война — той е работил като журналист, професията му го е заставяла да се вглежда в доброто и лошото, да се среща с нещастия и надежди. И е намерил, че фантастиката като че най-добре подхожда като форма за онова, което желае да каже на читателите. Започнал е да публикува от 1931 година и още в първите му романи и повести я има тази тъга. Не са малко романите, близо десетина до края на Втората световна война, но те с нищо не се открояват в потока на американската фантастика. Е, продават се, името Саймък се споменава тук и там, особено по страниците на „Ъстаундинг сайънс фикшън“ — списанието на Джон Камбъл.

Саймък се нарежда между първите, когато в романите му зазвучават могъщите акорди на хуманизма. В произведенията му и преди това е имало хуманизъм, но сега той е друг, много по-мъдър. Хуманизмът е лайтмотив в „Пръстенът около Слънцето“ (1951), „Градът“ (1952), „Отново и отново“ (1955), „Времето е най-простото нещо“ (1961), „Те ходеха като хора“ (1962). „Междинната станция“ (1963) получава за 1964 година наградата Хюго, най-престижната награда за фантастика в САЩ. Този хуманизъм, разбира се — с

различни отсенки, присъствува и в по-късните произведения на Саймък, между които са „Всичко живо е трева“ и „Резерватът на таласъмите“.

Доверие в хората, лирична тъга, хуманизъм — всичко характерно за Саймък го има в „Отново и отново“. Ашър Сътън върви през времето, два пъти умира и се съживява, но той ще изпълни задачата на своя живот. Ще напише книгата, от която човечеството ще разбере, че е духовно свързано с всичко живо на Земята, че носи отговорност за всеки живот, дори за мравката, която пъпли пред краката на Човека.

Това е Саймък. Той ясно казва на читателите си, че на човека трябва да е противна всяка ксенофобия, всеки опит да постави група човешки същества в неравенство с другите. Расизмът е противен на човешката природа. Казва го със силата на художественото внушение.

И още нещо за художествените прийоми на Саймък. Критиците му ненапразно подхвърлят за мозаичността на романите му, за сюжетната разпокъсаност. Трябва да се признае, че ги има и в „Отново и отново“. Странно звучи в сюжета линията за съдбата — двойник, който е някъде в съзвездието Лебед. И който в дадени мигове ни подтиква към една или друга постъпка, определяща съдбата ни.

Доста мътна идея, която съвсем не се връзва с темата за хуманизма. Абстракции на същества, които ни тласкат към решителните стъпки в живота ни, наши психически двойници, живеещи тук, на Земята, и там, в съзвездието Лебед? Това е един детерминизъм, който не само не можем да приемем като разбиране за човешката съдба, но и който влиза в противоречие с концепцията на романа, с поведението на героите.

Разбира се, това е странична идея и Саймък постепенно я разработва в романа в друг план. Двойникът отчасти е и съвест. Сътън разговаря със своя двойник — съвест, съветва се с него. Получава се паралел: съвест — съдба, и това е любопитен паралел, който отвежда тълкуването в малко по-друга посока — че нашата съвест, вътрешният ни глас предопределя съдбата ни. Това вече наистина е нещо по-различно, което разчупва детерминизма! Ето как в един и същ роман Саймък крачка по крачка еволюира...

След „Гробищен свят“ (№8) и „Градът“ (№36) сега читателите на „Галактика“ имат „Отново и отново“. Роман, който е между значителните постижения във фантастиката. И който се помни с

внушението: човекът е отговорен за всичко живо на Земята.
Отговорност, която човекът е длъжен да пренесе във времето и през
него!

1

Непознатият се появи от здрача, когато последните зеленикавожълти слънчеви лъчи все още трепкаха на запад. Той поспря до оградата и извика:

— Мистър Адамс, вие ли сте?

Столът проскърца под тежестта на Кристофър Адамс, който се размърда, сепнат от гласа. После си спомни. Преди ден-два отвъд поляната се бе настанил нов съсед. Джонатън беше му казал, а Джонатън знаеше всички клюки за хора, андроиди и роботи на сто мили наоколо.

— Заповядайте — рече Адамс. — Радвам се, че се отбихте.

Надяваше се, че е успял да вложи в тона си сърдечност и дружелюбие.

Защото той не се радваше. Беше малко раздразнен и ядосан от тази неканена сянка, която се бе появила от здрача и прекосяваше моравата.

Прекара мислено ръка по челото си. Този час ми принадлежи, каза си той. Единственият час, който отделям за себе си. Часът, когато забравям... забравям хилядите проблеми, свързани с други звезди. Забравям ги и се връщам при зеленикавата мрачина, тишината и танца на неуловимите сенки при залез-слънце, каквито ги има само на моята родна планета.

Защото тук, в този двор, няма ментофонични доклади, картотеки на роботи, галактични координационни конференции... няма психологически интриги и диаграми на чуждопланетни реакции. Нищо сложно или пък тайнствено... макар че може и да греша, защото тук има някаква тайна, но приятна и безопасна тайна, която е лесна за разгадаване, но си остава неразгадана само защото аз искам това. Тайната на нощната птица, устремена към притъмнялото небе, загадката на светулката край живия люляков плет.

С една част от съзнанието си той усещаше, че непознатият е прекосил двора и протяга ръка, за да придърпа стол, докато с другата

част отново се замисли за овъглените трупове, проснати край брега на една река, нейде на далечната Алдебаран XII, и за разбития кораб, усукан около дървото.

Трима бяха загинали там... три човешки същества и два андроида, а пък андроидите са почти хора. А човек не трябва да умира от насилствена смърт, освен от ръката на друг човек. Дори тогава това може да стане само на полето на честта, като се спазят всички формалности и технически подробности на правилата за дуел, или пък в не толкова изисканите случаи на разплата или екзекуция.

Защото човешкият живот е свещен... Така трябва да бъде или в противен случай не би имало хора. Човечеството за жалост е така малобройно.

Престъпление или злополука?

Но злополуките бяха абсурд.

Рядко ставаха злополуки, почти никога. Съвършените в техническо отношение машини, надарени с разум, близък до човешкия, и способни да реагират на всяка известна опасност, отдавна бяха намалили броя на злополуките почти до нула.

Няма машина, която да е толкова несъвършена, че да се блъсне в дърво. В някое по-прикрито и незабележимо препятствие може би, но никога в дърво.

Така че сигурно е престъпление.

Но не и престъпление, извършено от човек, защото всеки човек би разгласил за случилото се. Хората няма от какво да се страхуват... няма закон нито дори морални принципи, пред които един човек убиец да бъде отговорен.

Трима души са мъртви.

Трима души мъртви на разстояние петдесет светлинни години — и това бе придобило огромно значение за човека, който седеше в двора си на Земята. Едно събитие от първостепенна важност, защото никой човек не може да умре от друга, освен от човешка ръка, без да последва жестоко отмъщение. Никой не може да отнеме човешки живот където и да било в Галактиката, без да заплати чудовищна цена за деянието си, защото в противен случай човечеството ще загине и великото галактическо братство на разума ще пропадне сред мрака и необятността, които са го разделяли преди.

Адамс се намести по-удобно на стола, като се опита да се отпусне, обзет от яд към себе си за тези мисли... защото негово правило бе, че по здрач няма да размишлява за нищо... или почти за нищо, тъй като едва ли бе възможно да опразни мозъка си от всякаква мисъл.

Гласът на непознатия сякаш идваше отдалеч, макар Адамс да знаеше, че той седи до него.

— Приятна вечер — каза непознатият.

Адамс се засмя.

— Вечерите винаги са приятни. Момчетата от метеослужбата пускат дъжда доста по-късно, когато всички спят.

Сред шубраците по склона дрозд подхвана вечерната си песен и плавните тонове като успокояваща ръка погалиха дремещия свят. В близката рекичка две-три жаби пробваха гърлата си. НеЙде далеч, сякаш в някакъв сумрачен отвъден свят, совата зададе своя задъхан въпрос. Отвъд ливадата и нагоре по склоновете на хълмовете тук-там в къщите проблеснаха светлинки.

— Това е най-хубавото време от деня — каза Адамс. После пяхна ръка в джоба и извади кесия с тютюн и лула.

— Пушите ли? — попита той.

Непознатият поклати глава.

— Всъщност аз съм тук по работа.

Гласът на Адамс прозвуча решително:

— Тогава заповядайте утре. Вечер не се занимавам с работа.

Непознатият тихо каза:

— Отнася се за Ашър Сътън.

Адамс се напегна, пръстите му затрепераха и той се забави, докато напълни лулата си. Беше доволен, че е тъмно и непознатият не го вижда добре.

— Сътън ще се върне — каза непознатият.

Адамс поклати глава.

— Съмнявам се. Той отпътува преди двадесет години.

— Но вие не сте го отписали, нали?

— Не — бавно отвърна Адамс. — Той все още се води на заплата, ако това имате предвид.

— Защо? — попита другият. — Защо е още в списъците ви?

Адамс натъпкваше тютюна в лулата си, докато обмисляше отговора.

— Мисля, че от сантименталност — рече накрая той. — Сантименталност и вяра. Вяра в Ашър Сътън. Макар че вярата вече се изчерпва.

— Точно след пет дни Сътън ще се върне — каза непознатият. Той помълча, после добави: — Рано сутринта.

— Невъзможно е да знаете подобно нещо — твърдо каза Адамс.

— Но аз наистина го зная. Това е документиран факт.

Адамс изсумтя.

— Още не се е случило.

— В моето време се е случило.

Адамс скочи от стола.

— Във вашето време?!

— Да — тихо каза непознатият. — Виждате ли, мистър Адамс, аз съм вашият приемник.

— Вижте какво, млади човече...

— Никак не съм млад — прекъсна го непознатият. — Годините ми са колкото вашите и половината отгоре. Вече остарявам.

— Аз нямам приемник — студено рече Адамс. — Изобщо не е ставало дума за такъв. Ще изкарам още стотина години. Може би и много повече.

— Да — потвърди непознатият, — ще изкарате повече от сто години. Дори много повече.

Адамс замълча и се облегна назад. Захапа лулата и я запали с твърда като гранит ръка.

— Нека обсъдим спокойно всичко — каза той. — Вие твърдите, че сте мой приемник... че сте поели моята длъжност, след като съм напуснал или пък умрял. Това означава, че идвате от бъдещето. Дори за миг не съм ви повярвал, разбира се. Говоря, колкото да върви спорът...

— Онзи ден съобщиха една новина — прекъсна го непознатият. — За някакъв човек на име Майкълсън, който твърди, че е отишъл в бъдещето.

Адамс изсумтя.

— Четох за това. Една секунда! Как би могъл да узнае човек, че е отишъл една секунда в бъдещето? Как би могъл да го измери и

установи? И какво значение има това?

— Никакво — съгласи се чужденецът. — Поне първия път няма никакво значение. Но следващия път той ще отиде в бъдещето за пет секунди. Пет секунди, мистър Адамс. Пет тиктакания на часовника. Време колкото за едно кратко вдишване. Всяко нещо си има своето начало.

— Пътуване във времето?

Непознатият кимна.

— Не мога да повярвам — рече Адамс.

— И аз от това се опасявах.

— За последните пет хиляди години — започна Адамс — ние завладяхме Галактиката...

— „Завладяхме“ не е подходяща дума, мистър Адамс.

— Е, тогава поехме управлението, заселихме се навсякъде. Кажете го, както си искате. И открихме необикновени неща. Такива, каквито не сме и сънували. Но не и пътуване във времето.

Той размаха ръка по посока на звездите.

— В цялата тази Галактика никой не познава пътуването във времето. Никой.

— Но сега вие го открихте — каза непознатият. — Преди две седмици Майкълсън извърши пътуване във времето, отиде една секунда в бъдещето. Началото вече е поставено.

— Е, добре тогава — рече Адамс. — Да кажем, че вие сте човекът, който след сто или повече години ще заеме моето място. Нека допуснем, че сте се върнали назад във времето. И защо е всичко това?

— За да ви съобщя, че Сътън ще се върне.

— Щях да узная това, когато той се появи — каза Адамс. — Защо трябва да го знам отсега?

— Защото, когато се върне, Сътън трябва да бъде убит — отвърна непознатият.

2

Мъничкият, очукан космически кораб, огрян от лъчите на ниското утринно слънце, плавно се спускаше към космодрума като понесено от вятъра перце.

Брадятият дрипав мъж в пилотското кресло седеше в напрегната поза, с изопнати нерви.

„Трудно е — мислеше си той, — трудно и сложно е да управляваш подобна маса, да преценяваш разстоянието и скоростта... трудно е да накараш тоновете метал да се спускат плавно надолу, противопоставяйки се на безпощадното земно притегляне. Много по-трудно дори от самото излитане, когато корабът трябваше само да се издигне и насочи към космическото пространство.“

Внезапно разтърсване отклони кораба от правилната посока и той се напрегна, напрегна всички сили на волята и разума, овладя го и корабът отново полетя надолу и закръжи на няколко стъпки над повърхността.

После го спусна толкова леко, че той докосна земята съвсем безшумно.

Пилотът остана неподвижно на мястото си, като бавно се отърсваше от сковаността и постепенно отпускаше един по един стегнатите си мускули.

„Уморен съм — каза си той. — Най-тежката работа, която някога съм извършвал. Само няколко мили още и щях да се разбия.“

В далечния край на космодрума се виждаха постройки. Една кола се отдели от тях и се понесе по пистата към него.

Лек вятрец полъхна през разбития илюминатор и докосна лицето му, напомняйки му, че...

„Трябва да започна да дишам — каза си той. — Трябва да дишам, когато дойдат. Трябва да дишам, да изляза навън и да ги посрещна с усмивка. Не бива да забележат нищо. Поне в началото. Брадата и дрехите донякъде ще помогнат. Така ще се зазаяпат в тях, че ще

пропуснат някоя и друга дреболия. Но не и липсата на дишане. Сигурно ще забележат, ако не дишам.“

Предпазливо си пое въздух и усети пареща болка, когато той проникна в ноздрите му и нахлу надолу през гърлото, за да стигне изгарящ до белите дробове.

Ново вдишване и още едно. Въздухът изведнъж придоби аромат, изпълни го с живот и необикновена бодрост. Кръвта запулсира във вените, зашумя в слепоочията му и той хвана китката си, за да усети пулса.

Изведнъж му прилоша. Съвсем кратко прилошаване, което преобърна стомаха му, и той стегна тялото си, за да го преодолее, като си припомняше всичко, което трябва да направи.

„Възможностите на волята — мислеше си той — и възможностите на разума... възможности, които никое човешко същество не оползотворява докрай. Волята да заставиш тялото да върши онова, което е необходимо, да пуснеш в движение един механизъм след дълги години на бездействие.“

Отново вдишване, след него още едно. Сега и сърцето вече бие по-равномерно, пулсира като същинска помпа.

Спокойно, стомах.

Черен дроб, започвай работа.

Продължавай да туптиш, сърце.

Не е като да си старо и претоварено, защото никога не си било такова. Дублиращата система се е погрижила да запазиш отлична форма и да бъдеш готово за миг да се върнеш към нормалните функции.

Но какво сътресение представляваше това възвръщане. Той знаеше, че ще е така. Ужасяваше се при мисълта за тази промяна, защото знаеше какво означава. Агонията на един нов живот и метаболизъм.

Представи си устройството на своето тяло с всичките му вътрешни органи... една постоянно променяща се, трепкаща, замъглена картина с преливащи цветове.

Но той съсредоточи мислите си, напрегна волята си и трепкането спря, а изображението стана неподвижно, отчетливо и ярко и той разбра, че най-страшното вече е минало.

Вкопчи се така яростно в пулта за управление, че малко остана да огъне метала, после го обля пот и той внезапно се почувствува безволев и слаб.

Постепенно нервите се отпуснаха, а кръвта продължаваше да пулсира във вените и той осъзна, че диша, без дори да мисли за това.

Поседя още малко, без да се движи, като си почиваше. Вятърът отново нахлу през разбития илюминатор и го погали по бузата. Колата беше вече съвсем близо.

— Джони — прошепна той, — ние сме у дома. Успяхме. Това е моята родина, Джони. Мястото, за което ти разказвах.

Ала не получи никакъв отговор, само нещо трепна дълбоко някъде вътре в мозъка му, предизвиквайки приятно усещане, странно приятно усещане, каквото може да изпита едно осемгодишно хлапе, сгушило се в леглото си.

— Джони! — извика той.

И отново усети трепването... едно изпълващо го със сигурност усещане, което човек изпитва, когато куче се гали с муцуна в дланта му.

Някой тропаше по входния люк, блъскаше с юмруци и крещеше.

— Е, добре де — обади се Ашър Сътън. — Идвам. Ей сега.

Протегна ръка, взе дипломатическото куфарче, поставено до креслото, и го сложи под мишница. После се отправи към шлюза, отвори външния люк и слезе на земята.

Отвън имаше само един човек.

— Здравейте — каза Ашър Сътън.

— Добре дошли на Земята, сър — отвърна човекът и това обръщение събуди у него забравени спомени.

Погледна челото му и съзря едва забележима татуировка на серийния номер.

Съвсем беше забравил андройдите. Навярно и много други неща. Дребни навици, напълно заличени от паметта през тези двадесет години.

Видя, че андройдът го разглежда, зяпнал голото коляно, което се показваше от прокъсания крачол на панталона, и босите крака.

— Там, откъдето идвам, не всеки ден можеш да си купиш нов костюм — заяви язвително Сътън.

— Да, сър — каза андройдът.

— А брадата е, защото нямаше как да се обръсна — каза Сътън.

— И друг път съм виждал бради — увери го андроидът.

Сътън замълча, загледан в ширналия се пред него свят... в устремените към небето кули, блестящи под лъчите на утринното слънце, в ярката зеленина на парковете и ливадите, в наситенозелените листа на дърветата и в сините и алените петна на цветните градини, разположени терасовидно по околните склонове.

Пое си дълбоко дъх и почувствува как дълго лишените от въздух бели дробове се напълват до краен предел. Постепенно се връщаха спомените му... спомените за живота на Земята, за ранно утринно слънце и пламтящи залежи, за ясносиньо небе и роса върху тревата, за забързана, неясна човешка реч и ритмична музика, за дружелюбието на птиците и катеричките, за спокойствие и сигурност.

— Колата ни чака, сър — обади се андроидът. — Ще ви заведе при един човек.

— Предпочитам да повървя пеш — рече Сътън.

Андроидът поклати глава.

— Човекът чака и е много нетърпелив.

— Е, добре тогава — съгласи се Сътън.

Седалката беше мека и той бавно се отпусна в нея, като внимателно сложи куфарчето на коленете си.

Колата потегли, а той, очарован от зеленината на Земята, продължаваше да се вира през прозореца. „Зелените поля на Земята“ — промълви той. Или май беше „зелените долини“? Сега няма значение. Тази песен е била написана много отдавна. По времето, когато на Земята е имало поля вместо паркове и човекът е обработвал почвата, за да засява неща по-важни от цветята. В онези далечни дни преди хиляди години, когато човекът едва-едва е започвал да усеща дълбоко в душата си копнеж по космоса. Дълги години преди планетата Земя да се превърне в столица и център на Галактическата империя.

От противоположния край на космодрума излиташе огромен звездолет, плъзгайки се надолу по гладката като лед пластмасова писта, а огненочервените избухвания от форсирането на стартовите двигатели кипяха в дюзите. Носът на кораба се устреми нагоре, като следваше извивката на рампата, и скоро звездолетът бе само една сребриста чертичка, пронизала с тътен синевата. За миг утринното

слънце го превърна в златисточервена искра, а после бе погълнат от лазурната мъгла на небето.

Сътън отново обърна взор към Земята. Опияняваше се от гледката, както човек се опиянява от първите топли лъчи на пролетното слънце след безкрайните зимни месеци.

Далеч на север се извисяваха двете еднакви кули на Отдела за междувездно правосъдие. На изток се открояваше блестящата грамада от пластмаса и стъкло на Североамериканския университет. Имаше и други сгради, които беше забравил... сгради, чиито имена бяха изтрети от паметта му. Тези сгради бяха отдалечени на много мили една от друга, а между тях имаше жилищни райони и паркове. Къщите се гущеха между дървета и храсталаци — нито една не бе усамотена на голо място, — а сред зеленината на заоблените хълмове Сътън зърваше ярки цветове, издаващи човешко присъствие.

Колата спря пред административната сграда и андроидът отвори вратата.

— Оттук, сър — каза той.

Само няколко кресла във фоайето бяха заети, и то предимно от хора.

„Хора или андроиди — помисли си Сътън. — Не можеш да ги различиш, докато не погледнеш челата им.“

Знакът на челото, клеймото на фабричната марка. Издайническият белег, който казва: „Този тук не е човек, макар и да прилича на такъв.“

Именно те ще се вслушат в думите ми. Те ще им обърнат внимание. Те ще ме предпазят от цялата бъдеща неприязън на хората.

Защото тяхното положение е по-тежко от това на лишените от наследство. Те не са бивши притежатели на нещо, защото никога нищо не са имали.

Тях жена не ги е раждала, а са създадени в лаборатория. Тяхната майка е кофата с химикали, а баща им е техническият гений на човешкия род.

Андроид — изкуствен човек. Човешко същество, произведено в лаборатория като резултат от задълбоченото човешко познаване на химичните елементи, атомната и молекулна структура и удивителната реакция, известна под името живот.

Човешко същество във всяко отношение, ако не се смятат белегът върху челото и неспособността за биологическо размножаване.

Изкуствени хора, създадени, за да служат на истинските, биологическите хора, да носят върху плещите си бремето на Галактическата империя и да уплътняват малобройните редици на човечеството. Но винаги държани на мястото им. О, да, определено държани на мястото, което им се полага.

Коридорът беше безлюден и Сътън вървеше след андроида, като шляпаше с босите си крака по пода. На вратата, пред която спряха, пишеше:

ТОМАС Х. ДЕЙВИС

(човек)

завеждащ отдел

— Тук вътре е — каза андроидът.

Когато Сътън влезе, човекът, седнал зад бюрото, вдигна очи и едва не се задави.

— Човек съм — увери го Сътън. — Може и да не личи от външния ми вид, но е така.

Другият му посочи едно от креслата.

— Седнете — рече той.

Сътън седна.

— Защо не отговаряхте на сигналите ни? — попита Дейвис.

— Приемникът ми е повреден — отвърна Сътън.

— Корабът ви няма опознавателни знаци.

— Дъждовете ги отмиха, а аз нямах боя — рече Сътън.

— Дъждът не може да отмива боя.

— Тукашният — възрази Сътън. — Но там, където бях, дъждовете са други.

— Ами двигателите ви? — запита Дейвис. — Изобщо не успяхме да ги засечем.

— Защото не работеха — каза му Сътън.

Адамовата ябълка на Дейвис заподскача нагоре-надолу.

— Не работели, казвате. А как тогава управлявахте кораба?

— С енергия — рече Сътън.

Дейвис едва не се задави.

— Енергия...

Сътън ледено го изгледа.

— Нещо друго интересува ли ви? — попита той.
Дейвис бе смутен. Бюрократът се бе объркал. Отговорите бяха съвсем ненормални. Той взе да си играе с молива.
— Мисля, че трябва да ви задам обичайните въпроси.
Той придърпа към себе си снопче формуляри.
— Име?
— Ашър Сътън.
— Откъде при... Почакайте, почакайте! Ашър Сътън!
Дейвис захвърли молива и отмести настрана формулярите.
— Точно така.
— Но защо не казахте веднага?
— Не ми беше предоставена тази възможност.
Дейвис съвсем се обърка.
— Ако знаех... — започна той.
— Брадата е виновна — рече Сътън.
— Баща ми често говореше за вас. Джим Дейвис. Може би си го спомняте?
Сътън поклати глава.
— Беше близък приятел на вашия баща, т.е. познавах се.
— Как е баща ми? — поинтересува се Сътън.
— Отлично — с въодушевление отвърна Дейвис. — Добре се оправя засега. Годиците му са много, но все още е на крака...
— Баща ми и майка ми умряха преди петдесет години, по време на пандемията на Аргус — студено го осведоми Сътън.
Той бавно се надигна и погледна Дейвис право в очите.
— Ако няма друго, бих искал да си отида в хотела. Там все ще се намери някоя стая за мен.
— Разбира се, мистър Сътън, разбира се. Кой е вашият хотел?
— „Орион“.
Дейвис бръкна в едно чекмедже, извади указател, прелисти няколко страници и прекара треперещ пръст по колонката от имена.
— Номер 26–3489 — каза той. — Телепортът е ето там.
И той посочи една кабинка, вградена в стената.
— Благодаря — рече Сътън.
— Що се отнася до баща ви, мистър Сътън...
— Разбирам — каза Сътън. — Радвам се, че направихте опит да ме ободрите.

Той се обърна и тръгна към телепорта. Но преди да затвори вратата, погледна назад.

Дейвис оживено разговаряше с някого по видеофона.

3

Двадесетте години не бяха променили хотел „Орион“.

На Сътън, току-що излязъл от телепорта, той му се струваше съвсем същия, както в деня, когато бе заминал. Мъничко поовехтял и още по-старомоден на вид... но това бе неговият дом, приглушените звуци на шетане, остарелите мебели, тишината, която те кара да ходиш на пръсти, и подчертаната благопристойност, за които си бе спомнял и мечтал през дългите години на странствуване.

Живият стенопис изглеждаше както преди. Малко поизбелял с времето, но иначе си бе останал същият, какъвто Сътън го помнеше. Същият подобен на козел бог Пан продължаваше да преследва след цели двадесет години същата ужасена девица по съвсем същите хълмове и долчинки. Същото беше и зайчето, което изскачаше иззад храста и наблюдаваше гонитбата с обичайното си отегчение, като дъвчеше неизменното стръкче детелина.

Самонагаждащите се към тялото мебели, закупени, когато управата е възнамерявала да предостави хотела за нуждите на междувездната търговия, още преди двадесет години изглеждаха демодирани. Въпреки това и досега не бяха ги подменили. Само бяха пребоядисани в меки и изискани пастелни тонове, а свойството им да се самонагаждат не се използваше, тъй като приютяваха само тела с човешка форма.

Гъбестата подова настилка също бе загубила малко от своята еластичност, а кактусът от съзвездието Кит сигурно беше изсъхнал най-сетне, защото мястото му сега бе заето от саксия с обикновено земно мушкато.

Администраторът изключи видеофона и се обърна към него.

— Добро утро, мистър Сътън — каза той с равния си глас на андроид.

После добави, сякаш сега му бе дошло наум:

— Чудехме се тук кога най-сетне ще се появите.

— Двадесет години са доста дълго време за чудене — сухо забеляза Сътън.

— Пазим някогашния ви апартамент — продължи администраторът. — Знаехме, че ще поискате да се настаните в него. Откакто заминахте, Мери редовно го почиства.

— Много мило от ваша страна, Фердинанд.

— Вие почти не сте се променили — каза Фердинанд. — Освен брадата, разбира се. Познах ви веднага щом се обърнах и ви видях.

— Брадата и дрехите — рече Сътън. — Дрехите ми са в доста окаяно състояние.

— Предполагам, че нямате багаж, мистър Сътън — каза Фердинанд.

— Нямам.

— Тогава може би ще закусите? Ние все още сервираме закуска.

Сътън се поколеба, усетил внезапен глад, и за миг се позачуди как ли би се отразила храната на стомаха му.

— Ще ви намеря параван — каза Фердинанд.

Сътън поклати глава.

— Не. По-добре да се поизчистят и обръсна. Изпрати ми закуска в стаята, както и нови дрехи.

— Бъркани яйца, нали? Вие винаги предпочитаете закуска бъркани яйца.

— Добре — рече Сътън.

Той бавно се обърна и тръгна към асансьора. Тъкмо щеше да затвори вратата, когато някой извика:

— Почакайте за миг, ако обичате!

Момичето, което тичешком прекосяваше фоайето, беше стройно и имаше медночервеникава коса. То бързо се вмъкна в асансьора и се облегна на стената.

— Много ви благодаря — каза тя. — Много ви благодаря, че ме изчакахте.

Сътън забеляза, че кожата ѝ е бяла като цвят на магнолия, а очите ѝ са гранитносиви, с по-тъмни сенки, плувнали в дълбините им.

Той безшумно затвори вратата.

— Радвам се, че изчаках — каза той.

Устните ѝ леко потрепнаха и той добави:

— Не обичам да нося обувки. Много ми стягат краката.

Натисна свирепо бутона и асансьорът полетя нагоре. Светлините отброяваха етажите.

После Сътън спря кабината.

— Това е моят етаж — каза той.

Отвори вратата и почти беше излязъл, когато тя проговори:

— Господине.

— Да, кажете какво има.

— Нямах намерение да ви се присмивам. Честна дума, не исках.

— Можете да се смеете колкото си искате — рече Сътън и затвори вратата след себе си.

Постоя за миг така, неподвижен, като се опитваше да потисне внезапната тревога, която го сграбчи с пръстите си.

Спокойно — каза си той. — Не се притеснявай. Най-сетне си у дома. Това е мястото, за което мечтаеше. Само още няколко врати нататък по коридора и ще си бъдеш у дома. Ще протегнеш ръка, ще завъртиш топката, вратата ще се отвори и всичко ще е там вътре... точно такова, каквото го помниш. И любимото кресло, и живите картини по стените, и малкият фонтан с русалките от Венера... прозорците, откъдето можеш да се наслаждаваш на Земята.

Но не се поддавай на чувствата си. Не можеш да си позволиш да се отпускаш и размекваш.

Защото онзи приятел там на космопорта те излъга. Пък и в хотелите не пазят стаи цели двадесет години.

Тук нещо не е наред. Не знам какво, но има нещо, което е ужасно объркано.

Той внимателно направи една крачка... после още една, като се опитваше да прогони напрежението и преглъщаше, тъй като гърлото му бе пресъхнало от вълнение.

Една от картините, спомни си той, представляваше горски поток и птици, пърхащи в листака на дърветата. Понякога най-неочаквано някоя от тях запяваше, обикновено на разсъмване или пък при залез-слънце, а водата ѝ пригласяше с радостно ромолене и човек можеше с часове да седи в креслото си, заслушан в песента.

Изведнъж разбра, че се е затичал, но не опита да се спре.

Пръстите му обгърнаха топката на вратата и я завъртяха. Ето я стаята... любимото кресло, ромоленето на потока, пляска на къпещите се русалки...

Долови опасността веднага щом прекрачи прага и се опита да побегне обратно, но вече бе твърде късно. Усети как тялото му политна напред и се сгромоляса на пода.

— Джони! — изкрещя той и викът му се задави в гърлото. — Джони!

Нейде вътре в мозъка му един глас се отзова шепнешком:

— Спокойно, Аш. Най-сетне ни хванаха.

След това се спусна мрак.

В стаята имаше някой, затова Сътън дишаше равномерно, без да отваря очи.

Човекът спокойно се разхождаше. Поспря се до прозореца, за да погледне навън, след това отиде до камината и се загледа в картината с горския ручей. В стаята бе тихо и Сътън чуваше насмешливото бълбукане на нарисувания поток, смесено с пляска на фонтана, чуваше и едва доловимото чуруликане на птичките от нарисуваните дървета и му се струваше, че дори от разстояние усеща мириса на горска почва и хладния, влажен аромат на мъха, който растеше край потока.

Човекът отново прекоси стаята и седна на един стол. Съвсем тихичко си свирукаше някаква мелодия. Странна весела песничка, която Сътън никога не беше чувал.

„Някой добре ме нареди — помисли си той. — Отначало са ме обезвредили с упойващ газ или прах, след което са ме изследвали основно. Дори ми се струва, че си припомням нещичко... съвсем неясно и далечно. Ярки светлини и сондиране в мозъка. Може и да съм се съпротивлявал, макар да знам, че е безполезно. Пък и аз нямам нищо против, че са узнали някои неща. — При тази мисъл изпита истинско задоволство. — Да, нямам нищо против, че са успели да изтръгнат нещо от мозъка ми.“

Но те са узнали всичко, което е било възможно, и са си отишли. Оставили са някой да ме наблюдава и той още е в стаята.

Сътън се размърда в леглото и бавно отвори очи, като се стараеше да изглеждат изцъклени, а погледът им размътен.

Човекът стана от стола и Сътън видя, че е облечен в бяло. Той прекоси стаята и се наведе над леглото.

— Сега по-добре ли се чувствувате? — попита непознатият.

Сътън вдигна ръка и объркан опипа лицето си.

— Да — отвърна той. — Да, струва ми се, че съм по-добре.

— Припаднахте — каза му другият.

— Сигурно е от храната — предположи Сътън.

Човекът поклати глава.

— По-вероятно е от пътуването. Изглежда, е било доста трудно.

— Да — рече Сътън. — Трудно беше.

„Продължавай — мислеше си той. — Продължавай да ме разпитваш. Нали си получил такива указания. Хвани ме натясно, докато още не съм се съвзел, и ме изпомпай като кладенец. Продължавай с въпросите, за да спечелиш мръсните си пари.“

Но, изглежда, беше сгрешил. Човекът се изправи.

— Мисля, че ще се оправите — каза той. — Ако има нещо, обадете се. Визитната ми картичка е на полицата над камината.

— Благодаря, докторе — рече Сътън.

Наблюдаваше го как прекосява стаята и изчака, докато вратата с щракане се затвори, а после се надигна и седна в леглото. Дрехите му бяха струпани накуп посред стаята. Ами куфарчето? Да, ето го и него, поставено на един стол. Без съмнение е преровено, а съдържанието му навярно е фотографирано.

Стаята със сигурност е под наблюдение. Невидими лъчи я пронизват от край до край. Уши, които слушат, и очи, които го следят.

Но кой ли? — питаше се Сътън.

Никой не знаеше, че се връща. Никой не би могъл да знае. Дори Адамс. Нямаше начин да узнае това. Дори самият той не би могъл да ги предизвести.

Странно.

Странно бе поведението на Дейвис, който знаеше името му и набързо излъга, за да го заблуди.

Странно бе и твърдението на Фердинанд, че апартаментът му в хотела е бил пазен за него през всичките тези двадесет години.

Също много странно беше и това как Фердинанд се обърна към него и му заговори така, сякаш изминалите двадесет години не представляваха нищо.

Всичко е организирано предварително — каза си Сътън. — Също като автоматична система, програмирана да заработи, когато се появи.

Но защо трябваше някой да го причаква? Никой не знаеше кога ще се завърне и дали изобщо ще се върне.

А дори и някой наистина да е знаел, защо трябваше да си създава толкова труд?

Защото те не биха могли да знаят — помисли си той. — ... не биха могли да знаят за онова, което нося у себе си, и не биха могли дори да се досетят. Даже и да са знаели, че се връщам, колкото и невероятно да е подобно нещо, то все пак е милион пъти по-правдоподобно, отколкото мисълта, че може да им е била известна истинската причина за моето завръщане.

Пък дори и да я знаеха — каза си той, — те нямаше да повярват.

Естествено, когато разгледат кораба, ще има доста да се чудят. Тогава би могло да има някакво обяснение за това, което се случи. Но те нямаха време да разгледат кораба. Не чакаха и минута. Те ме очакваха и се заеха с мен от мига, в който се приземих.

Дейвис ме натика в телепорта и като обезумял грабна слушалката на видеофона. А Фердинанд бе предупреден, че идвам, и знаеше, че когато се обърне, ще види мен. Ами момичето с гранитносивите очи?

Сътън стана от леглото и се протегна. Първо ще се изкъпя и обръсна, каза си той. След това ще се облека и ще закуся. Ще се обадя на едно-две места по видеофона.

И не се дръж така, сякаш подозираш, че те следят, предупреди се той. Дръж се естествено. Бръкни си в носа, приказвай си сам. Изстискай си някоя пъпка. Почеша си гърба в рамката на вратата. Дръж се така, сякаш мислиш, че си сам.

Но бъди внимателен.

Ти си под наблюдение.

5

Сътън привършваше закуската си, когато дойде андроидът.

— Казвам се Хъркимър — представи се той — и принадлежа на мистър Джефри Бентън.

— Мистър Бентън ли те изпраща?

— Да. Той ви предизвиква.

— Предизвиква ме?

— Да. Нали разбирате, на дуел.

— Но аз нямам оръжие.

— Не може да нямате — рече Хъркимър.

— Никога през живота си не съм се дуелирал — заяви Сътън. — И не възнамерявам да го правя сега.

— Но вие може да пострадате.

— Какво искате да кажете с това, че може да пострадам? Ако съм невъоръжен...

— Не може да сте невъоръжен. Преди година или две правилникът се промени. Всеки мъж под сто години трябва да носи оръжие.

— Но ако все пак някой е без оръжие?

— Ами тогава — всеки, който поиска, може да го гръмне като заек — заяви Хъркимър.

— Сигурен ли си в това?

Хъркимър бръкна в джоба си и извади оттам тъничко книжле. Наплюнчи пръст и запрелиства страниците.

— Тук е написано — рече той.

— Няма значение — каза Сътън. — Вярвам ти.

— Значи приемате предизвикателството?

Сътън се намръщи.

— Май нямам друг изход. Надявам се, че мистър Бентън ще почака, докато си купя пистолет.

— Няма нужда да купувате — каза му радостно Хъркимър. — Донесох ви един по нареждане на мистър Бентън. Той винаги постъпва

така. Просто от учтивост, нали разбирате? За всеки случай, ако някой не разполага с пистолет.

Той бръкна в джоба си и му подаде оръжието. Сътън го пое и го сложи на масата.

— Странно изглежда — забеляза той.

Хъркимър се засегна.

— Оръжието е традиционно — заяви той. — Най-доброто, произведено досега. 45-ти калибър. Зарежда се ръчно, а мерникът е изпробван при стрелба до петнадесет метра.

— Това нещо ли се дърпа? — попита Сътън, като посочи.

Хъркимър кимна.

— Нарича се спусък. И не се дърпа. Натиска се.

— А защо ме предизвиква мистър Бентън? — попита Сътън. — Ами че аз дори не го познавам. Никога не съм чувал за него.

— Вие сте известен — каза Хъркимър.

— За първи път чувам подобно нещо.

— Вие сте изследовател — обясни Хъркимър. — Току-що се завръщате от продължителна и опасна мисия. Носите със себе си загадъчно дипломатическо куфарче. Във фоайето ви чакат журналисти.

Сътън кимна.

— Ясно. Когато Бентън убива някого, предпочита той да е известен.

— Наистина е по-добре — каза Хъркимър. — Така се разчува навсякъде.

— Но аз не познавам мистър Бентън. Как ще разбера по кого ще стрелям.

— Ще ви го покажа на телевизора — каза Хъркимър.

Той пристъпи към бюрото, набра някакъв номер и се отдръпна.

— Ето го.

На екрана някакъв мъж седеше пред масичка за игра на шах. Ако се съди по разположението на фигурите, играта беше в разгара си. Срещу него стоеше прекрасно изработен робот.

Човекът протегна ръка, замислено премести коня. Роботът изщрака и доволно се засмя. После придвижи пешка. Бентън присви рамене и се наведе над дъската. Вдигна ръка и се почеса по тила.

— Оскар го е поставил натясно — обясни Хъркимър. — Той винаги го поставя натясно. Мистър Бентън не е спечелил нито една

игра през последните десет години.

— Ами защо тогава продължава да играе?

— Защото е упорит — отвърна Хъркимър. — Но и Оскар е упорит.

Той махна с ръка.

— Машините са много по-упорити от хората. Просто така са конструирани.

— Но Бентън сигурно е знаел, когато е поръчал да му направят Оскар, че той винаги ще го побеждава — забеляза Сътън. — Човек просто не може да победи един специализиран робот.

— Мистър Бентън го знае, но не вярва — каза Хъркимър. — Искате да докаже обратното.

— Патологичен случай — рече Сътън.

Хъркимър го изгледа спокойно.

— Навярно имате право, сър. Понякога и аз си мисля същото.

Сътън отново се взря в Бентън, който все още бе приведен над дъската и бе захапал със зъби юмрука си.

По гладкото розовобузесто лице прозираха венички, а в замислените очи самодоволно проблясваше култура и общителен характер.

— Сега вече ще го познаете ли? — попита Хъркимър.

Сътън кимна.

— Да, мисля, че ще мога да го разпозная. Не изглежда много опасен.

— Досега е убил шестнадесет души — каза твърдо Хъркимър. — Възнамерява да сложи оръжие, когато станат двадесет и пет. — Той погледна Сътън право в очите и добави:

— Вие сте седемнадесетият.

— Ще се постарая да го улесня — рече кротко Сътън.

— А как бихте желали да стане всичко, сър? — попита Хъркимър. — Традиционен дуел или не?

— Нека бъде кой както може.

Хъркимър изрази неодобрението си:

— Има определени правила...

— Можеш да кажеш на мистър Бентън — рече Сътън, — че не възнамерявам да го издебна от засада.

Хъркимър си взе шапката и я постави на главата.

— Желая ви всичко хубаво, сър — каза той.

— Ами, благодаря ти, Хъркимър — отвърна Сътън.

Вратата се затвори и Сътън остана сам. Погледна отново към екрана. Бентън се опитваше да прикрие топовете си. Оскар се изсмя, плъзна офицера си три квадрата напред и постави в шах царя на Бентън.

Сътън изключи видеофона.

После потърка с ръка гладко избръснатата си брадичка.

Съвпадение или предварително подготвен план? Трудно е да се разбере.

Една русалка се бе покатирила на ръба на фонтана и изправена с осемсантиметровия си ръст, едва успяваше да запази равновесие. Тя подсвирна с уста на Сътън. Той бързо се обърна при подсвирването, но тя скочи във вира и заплува в кръг, като правеше подигравателни жестове.

Сътън се приведе напред, посегна към полицата под видеофона, измъкна оттам информационен указател и бързо го запрелиства.

ИНФОРМАЦИЯ — относно планетата Земя.

Следваха названията на раздели:

Обединения.

Обекти.

Обичаи.

Тук трябва да е. При обичаите.

Най-после откри ДУЕЛИРАНЕ, отбеляза си индекса и върна указателя на мястото му. След това набра цифрите на диска и щракна лостчето за пряка връзка.

На екрана се появи аеродинамичната, модернистична физиономия на робот.

— На вашите услуги, сър — рече той.

— Обявиха ми дуел — каза Сътън.

Роботът, изглежда, очакваше да му задават въпроси.

— Не искам да се дуелирам — продължи Сътън. — Съществува ли някакъв законен начин да се откажа? Искам да се отдръпна с достойнство, но не държа много на това.

— Няма начин — каза роботът.

— Съвсем никакъв начин ли няма?

— Нямате навършени сто години, нали? — попита роботът.

— Нямам.

— И сте здрав физически и психически?

— Така мисля.

— Да или не? Отговаряйте точно.

— Здрав съм — рече Сътън.

— И не изповядвате някоя официална религия, която забранява да се убива?

— Струва ми се, че бих могъл да се считам за християнин — заяви Сътън. — Доколкото си спомням, имаше някаква заповед да не се убива.

Роботът поклати глава.

— Тя не е валидна.

— Там е казано ясно и определено: „Не убивай!“ — възрази Сътън.

— Точно така — съгласи се роботът. — Но вече никой не вярва в нея. Вие, хората, сами я лишихте от съдържание. Никога не сте я следвали. Или ще я следвате, или ще се отречете от нея. Но не може да отричате нещо, а след това да се позовавате на него.

— Значи здравата съм загазил? — рече Сътън.

— Според поправката от 7990 година — каза роботът, — приета с всеобщо съгласие, всеки мъж под сто години, здрав телесно и психически и необвързан от религиозни запрещения, които се доказват пред съда, трябва да се дуелира винаги, когато го предизвикат.

— Ясно — каза Сътън.

— Историята на дуелите е много интересна — продължи роботът.

— Това е варварски обичай — рече Сътън.

— Може би. Но хората все още са варвари и в много други отношения.

— Ставаш нахален — заяви Сътън.

— До гуша ми е дошло вече от всичко — каза роботът. — До гуша ми е дошло от вашето човешко лицемерие. Твърдите, че сте забранили със закон войната, а в действителност не сте. Просто така сте уредили нещата, че никой не смее да воюва с вас. Казвате, че сте ликвидирали престъпността, и наистина е така, с изключение на престъпленията, извършвани от самите вас. А пък много от

престъпленията, които премахнахте, съвсем не са престъпления освен от гледна точка на хората.

— Много си позволяваш, приятелю, като говориш по този начин — тихо рече Сътън.

— Можете да издърпате щепсела винаги когато пожелаете — каза роботът. — Животът няма никаква стойност за мен при работата, с която се занимавам.

Забелязал изражението на Сътън, той побърза да продължи:

— Погледнете нещата от другата им страна, сър. През цялата си история човекът е бил убиец. Още от самото начало той е бил хитър и жесток. Хилаво създание, което се е научило да използва тоягата и камъка, а когато камъкът не е бил достатъчно остър, го я дялал, докато стане такъв. Отначало е имало и други животни, с които той, погледнато реално, едва ли би могъл да се справи. Напротив, те би трябвало да го унищожат. Но човекът е бил хитър, притежавал е тоягата и кремъка и е успял да изстреби мамутите, саблезъбия тигър и всички други зверове, срещу които не би посмял да застане с голи ръце. Така той е станал господар на планетата и постепенно е изстребил всички животни, с изключение на онези, които можели да му служат. Но дори когато се е борил с животните, човекът не е преставал да враждува със себеподобните си. И когато животните са били вече унищожени, той продължил борбата... човек срещу човек и народ срещу народ.

— Но всичко това е минало — възрази Сътън. — Повече от хиляда години не е имало война. Сега хората не изпитват нужда да воюват.

— Точно това е интересното — подчерта роботът. — Вече няма нужда да се воюва, нито пък да се убива. Е, от време на време може би, на някоя далечна планета, където човек трябва да убие, за да запази живота си или да докаже човешкото превъзходство и мощ. Но, общо взето, вече няма защо да се убива.

И въпреки това вие продължавате да убивате, защото ви е необходимо. Някогашната жестокост все още живее у вас. Опиянявате се от своето могъщество и убивате, за да го докажете. Убиването вече се е превърнало в навик за вас... навик, останал още от пещерите. Сега няма кого да убивате освен самите себе си, затова се избивате помежду си и наричате това дуелиране. Знаете, че не постъпвате добре, но сте

лицемерни. Затова е въведена цялата тази чудесна система от правила, с която дуелът се представя като нещо достойно за уважение, смело и благородно. Наричате го традиционен рицарски обичай, но дори и да не използвате толкова много думи, точно това си мислите. Маскирате го с украшенията на порочното си минало, обличате го в думи, но тези думи притежават само външен блясък.

— Слушай — рече Сътън, — аз не искам да участвувам в този дуел. Не мисля, че това е...

В отговора на робота се долавяше отмъстително задоволство.

— Но вие трябва да се дуелирате. Няма никакъв начин да се откажете. Предполагам, че са ви необходими някои допълнителни указания. Знам всички трикове...

— А пък аз мислех, че не одобрявате дуелите.

— Така е — потвърди роботът. — Но това ми е работата. Не мога да я напусна и се опитвам да я върша както трябва. Мога да ви разкажа биографията на всеки, който някога се е дуелирал. С часове мога да говоря за предимствата на рапирата пред пистолета. Ако пък предпочитате да ви убеждавам в предимствата на пистолета, също бих могъл да го сторя. Мога да ви разкажа за някогашните изкусни стрелци от Дивия запад, за чикагските гангстери или пък за подвизите на рицарите на плаща и кинжала...

— Не, благодаря — каза Сътън.

— Не ви ли е интересно?

— Нямам време.

— Но, сър, толкова рядко ми се удава възможност — замоли се роботът. — Обажданията са съвсем малко. Няма да ви отнема повече от час...

— Не — твърдо отказа Сътън.

— Е, добре тогава. Бихте ли ми казали поне кой ви е предизвикал?

— Бентън. Джефри Бентън.

Роботът подсвирна.

— Толкова ли е добър? — попита Сътън.

— Да — отвърна роботът.

Сътън изключи видеофона.

Остана неподвижен на стола и се загледа в пистолета. Бавно протегна ръка и го взе. Дръжката прилегна удобно в дланта му.

Пръстът се сви върху спусъка. Той вдигна пистолета и се прицели в топката на вратата.

Лесно се боравеше с него. Като че ли беше част от тялото му. Имаше усещането, че е силен, силен и могъщ. Сякаш изведнъж бе станал по-голям, по-силен... и по-опасен.

Въздъхна и остави оръжието.

Роботът имаше право.

Посегна към видеофона и се свърза с рецепцията.

Появи се лицето на Фердинанд.

— Някой да ме чака долу, Фердинанд?

— Няма жива душа — отвърна Фердинанд.

— Никой ли не ме е търсил?

— Никой, мистър Сътън.

— Никакви журналисти? Или фоторепортери?

— Не, мистър Сътън. Очаквахте ли ги?

Сътън не отговори.

Изключи видеофона с чувството, че е постъпил много глупаво.

6

Човечеството се бе разпръснало из цялата Галактика. Тук един човек, там — шепа хора. Крехки създания от кости, мускули и мозък, които трябваше да поддържат реда в Галактиката. Слабички бяха раменете, които носеха плаща на човешкото величие, разпрострян на разстояния много светлинни години.

Защото човекът бе летял твърде бързо и бе стигнал толкова далеч, че не би било по силите му да задържи владенията си. Но не със сила държеше той предните си постове сред звездите, а с твърдостта на човешкия характер, с колосалното самочувствие и с жестокото убеждение, че човекът е най-великото създание, което се е пръкнало в Галактиката. Въпреки многото доказателства, че не е така... доказателства, които той разглеждаше, преценяваше и отхвърляше, изпълнен с презрение към всяко друго величие, лишено от неговата безжалостна агресивност.

Твърде малко сме още — мислеше си Кристофър Адамс. Твърде малко и разпилени твърде надалеч. Един човек, подпомогнат от десетина андроида и стотина робота може да завладее цяла слънчева система и да я задържи, докато дойдат още хора... или пък докато нещо се провали.

С течение на времето хората ще стават все повече и повече. Естествено, ако се запази раждаемостта. Но много векове ще изминат, докато завладеят цялата Галактика, защото човекът държи само ключовите позиции... по една планета в цяла система, и то не във всяка система. Поради липса на достатъчно хора бяха отминати много светове, а установените стратегически сфери на влияние обхващаха само най-богатите и значими в политическо отношение системи.

Имаше още незавладени пространства, пространства за милион години.

Ако все още съществуват хора след милион години.

И ако обитателите на другите светове позволят на човечеството да оцелее, ако не дойде ден, в който ще пожелаят да платят ужасната

цена за унищожението на човешкия род.

А цената щеше да бъде висока, каза си Кристофър Адамс. И все пак ще ни унищожат и това няма да е много трудно. Работа само за няколко часа. Сутринта ще има хора, а до вечерта няма да остане никой. Какво от това, че за смъртта на всеки човек може да платят с хиляда, десет хиляди или дори сто хиляди живота? При определени обстоятелства подобна цена може да се счита за не особено висока.

Дори и сега съществуваха огнища на съпротива, където човек трябваше да внимава при всяка своя стъпка... и дори изобщо да не стъпва там. Като например 61-вата от съзвездието Лебед.

Необходим бе ум... известна търпимост... и голяма, макар и прикрита бруталност, но най-вече самоувереност, дълбокото и непоклатимо убеждение, че човекът е свещен, недосегаем и едва ли не безсмъртен.

Но ето че петима бяха загинали — три човешки същества и два андроида — край една река само на няколко мили от Андрелон, столицата на планетата Алдебаран XII.

Загинали бяха от насилствена смърт, в това нямаше никакво съмнение.

Адамс потърси с поглед откъса от последния доклад на Торн:

„Имало е въздействие отвън. Открихме отвор, прогорен в защитния екран на атомния двигател. Изглежда, използваната енергия е била насочена, защото в противен случай корабът щеше да е напълно разрушен. Автоматиката е задействувала и е отклонила лъча, но корабът е станал неуправляем и се е блъснал в дървото. Околността е силно радиоактивна.“

Бива си го този Торн, помисли си Адамс. Нищо не може да убегне от погледа му. Изпратил е там работи, докато всичко още е било нажежено.

Но онова, което са открили, е съвсем недостатъчно, за да обясни случилото се. Просто един куп въпросителни.

Петима бяха загинали и с това свършваха установените факти. Защото труповете бяха така обгорени и обезобразени, че не можеха да

се разпознаят по никакви белези, липсваха отпечатъци от пръстите и ретината, които биха помогнали да ги идентифицират по досиетата.

Само на няколко метра от овъглените трупове корабът се бе блъснал в едно дърво, беше се усукал около него и почти бе прерязал на две ствола му. Кораб, който също като хората в него не беше регистриран никъде. Единствен по рода си в цялата Галактика и поне засега с неизвестна цел.

Торн добре ще поработи върху останките. Ще постави в солидограф и най-малкото късче разбито стъкло или пластмаса. Те ще бъдат анализирани и начертани, а роботите ще ги прекарат през скенери, които ще разнищят и запишат всичко молекула по молекула.

Възможно е дори да открият нещо. Възможно е.

Адамс отмести настрана доклада и се облегна назад в креслото. Безцелно зачете буква по буква името си върху вратата на кабинета, като сричаше отзад напред с прекомерно внимание. Сякаш никога преди това не бе виждал това име. Сякаш не го знаеше.

След това зачете долния ред:

ИНСПЕКТОР КЪМ БЮРОТО ЗА МЕЖДУПЛАНЕТНИ
ВРЪЗКИ, 16-и КОСМИЧЕСКИ СЕКТОР.

И последния ред:

ОТДЕЛ ЗА ГАЛАКТИЧЕСКО РАЗСЛЕДВАНЕ (ПРАВОСЪДИЕ).

Косите лъчи на следобедното слънце проникваха през прозореца, падаха върху главата му и подчертаваха добре оформените посребрели мустаци и косите, започнали да побеляват на слепоочията.

Петима бяха загинали...

Искаше му се да ги прогони от съзнанието си. Имаше и друга работа. Например тази история със Сътън. Донесенията за него сигурно щяха да пристигнат след около час.

Но имаше една снимка... снимка изпратена от Торн, която не му даваше покой.

Разбит кораб, осакатени трупове и широка димяща бразда, прорязала торфа. Сребристата река течеше сред тишината, която се долавяше дори на снимката, а в далечината изтъканите сякаш от паяжина конструкции на Андреналон се извисяваха в леко розовото небе.

Адамс се усмихна вътрешно при мисълта, че Алдебаран XII сигурно е прекрасна планета. Той никога не е бил там и навярно

никога няма да отиде... твърде много бяха планетите и човек не можеше дори да мечтае да ги посети всичките.

Някой ден може би, когато с телепорта ще преодоляват разстояния от цели светлинни години, а не само няколко жалки мили... може би тогава човек ще посещава която си пожелае планета, само за ден или пък за час, или просто колкото да каже, че е бил там.

Но на Адамс това не му бе необходимо... той имаше очи и уши както на Алдебаран XII, така и на всяка друга завладяна планета из целия сектор.

Торн е там, а той е способен човек. И няма да се спре, докато не изцеди последната капка информация от разбития кораб и от трупове.

Бих искал да забравя всичко това, помисли си Адамс. Важно е наистина, но не чак толкова.

Избръмча зумер и Адамс щракна превключвателя на бюрото си.

— Какво има?

Глас на андроид му отговори:

— Обажда се мистър Торн, сър, по ментофона от Андрелон.

— Благодаря, Алис — каза Адамс.

После отвори едно чекмедже, извади шлема и го закрепил на главата си с уверени движения. В мозъка му затрептяха мисли, несвързани, случайни и почти всичките неясни и далечни. Призрачни мисли, блуждаещи из вселената като плувнали след корабокрушение останки, останки от разума на създания от неопределено пространство и време.

Адамс трепна уплашено.

Никога няма да свикна, помисли си той. Винаги ще се стряскам като хлапак, който очаква да го ударят.

Призрачните мисли бърбореха и цвърчаха, сякаш му се подиграваха.

Адамс затвори очи и се облегна назад.

— Здравей, Торн — излъчи мисъл той.

Прие мисълта на Торн, слаба и на пресекулки, изминала разстояние повече от петдесет светлинни години.

— Ти ли си, Адамс? Нещо много слабо те чувам.

— Аз съм. Какво има?

Пронизителна, напевна мисъл нахлу отнякъде и заподскача из главата му:

Разливай шума... оципи рибата... кислородът струва скъпо.

Адамс я прогони с усилие и се съсредоточи.

— Започни отначало, Торн. Някакъв призрак се намеси и те заглуши.

Сега мисълта на Торн бе по-ясна и отчетлива.

— Искях да те попитам за едно име. Струва ми се, че съм го чувал някъде преди, но не съм много сигурен.

— Кое име?

Торн изпращаше мислите си бавно и отчетливо с интервали между тях, за да преодолее космическите смущения.

— Името е Ашър Сътън.

Адамс подскочи от стола. Устата му широко се отвори.

— Какво? — изрева той.

— *Тръгни на запад* — обади се глас в мозъка му. — *Тръгни на запад и после право нагоре.*

След това отново се появи мисъл на Торн:

— ... това е името, което бе отпечатано на първата страница...

— Започни отначало — замоли се Адамс. — Започни отначало и карай бавно. Отново ни заглушиха. Нищо не разбрах.

Този път мислите на Торн бяха бавни и мощни.

— Ето как се случи всичко. Спомняш ли си за катастрофата, която стана тук. Петима загинали...

— Да, да. Разбира се, че си спомням.

— У един от убитите намерихме книга или по-скоро нещо, което е било книга. Почти изгоряла и силно радиоактивна. Роботите направиха каквото можаха с нея, но не откриха много неща. Само тук-там по някоя дума. Нищо не се разбира.

Поради смущенията се чуваше мъркане и бучене. Намесваха се недовършени мисли. Блуждаеха откъслеци, лишени от човешка мисъл и значение — навярно те щяха да им липсват дори ако бяха цялостни.

— Започни отначало — отчаяно помисли Адамс. — Започни отначало.

— Нали разбра, става дума за катастрофата. Петима души...

— Да, да. Дотук разбрах. До мястото с книгата. Но какво общо има това със Сътън?

— Ами това е всичко, което роботите успяха да разчетат — обясни Торн. — Само три думи: „от Ашър Сътън“. Сякаш той е авторът. Все едно че книгата е написана от него. Беше на една от първите страници. Може би заглавната. Такава и такава книга от Ашър Сътън.

Настана тишина, дори призрачните гласове замлъкнаха за миг. След това се чу пронизителна фъфлеща мисъл... бебешка мисъл, незряла, скимтяща. Без контекст, непреводима, почти безсмислена. Но ужасна и непоносима със своята нечовешка същност.

Адамс почувствува как внезапен, смразяващ страх го пронизва чак до мозъка на костите. Сграбчи с две ръце облегалките на креслото и замря, вкопчен здраво в тях, докато мръсната ноктест лапа на страха мачкаше вътрешностите му.

Изведнъж мисълта изчезна. Само петнадесетте светлинни години виеха сред студа на космическото пространство.

Адамс се отпусна и усети как потта тече под мишниците му и се процежда надолу по ребрата.

— Тук ли си още, Торн? — попита той.

— Да. Аз също хванах нещичко от това.

— Доста неприятно беше, нали?

— Не съм чувал по-неприятно нещо — каза Торн.

За миг настъпи тишина. После Торн продължи:

— Навярно само си губя времето. Но името ми се стори познато.

— Така е — отвърна Адамс. — Сътън е онзи, който отпътува за 61-вата от Лебед.

— А, ето кой е бил.

— Тази сутрин той се завърна.

— Тогава не е възможно да е същият. Навярно е някой друг със същото име.

— Може и така да е — съгласи се Адамс.

— Нямам какво друго да ти съобща — добави Торн. — Просто името ме безпокоеше.

— Продължавай да се обаждаш — излъчи мисъл Адамс. — Уведоми ме, ако откриеш нещо.

— Ще го направя — обеща Торн. — Дочуване.

— Благодаря, че се обади.

Адамс свали шлема. Отвори очи и видът на стаята, обикновена и земна, с нахлуващите през прозореца слънчеви лъчи му действа като истински шок. Отпусна се в креслото и започна да си припомня. Човекът се появи на свечеряване, изплува от мрака, седна до него и съвсем нормално поведе разговор. Само че думите, които изрече, бяха ненормални.

— „Щом се завърне, Сътън трябва да бъде убит. Аз съм вашият приемник.“

Приказки на безумец.

Невероятно.

Невъзможно.

И все пак може би трябваше да се вслушам в тях. Може би трябваше да го изслушам, вместо да избухвам.

Само че никой не убива човек, който се връща след двадесетгодишно отсъствие.

Особено човек като Сътън.

Сътън е способен. Един от най-способните хора на Бюрото. Ловък и хитър, добре познава психологията на извънземните, специалист по въпросите на галактическата политика. Едва ли някой друг би могъл да изпълни задачата на Лебед.

Ако изобщо я е изпълнил.

Естествено, аз не зная това. Но утре той ще бъде тук и ще ми разкаже всичко.

Без да бърза, Адамс остави настрана шлема, после протегна неохотно ръка и щракна превключвателя.

Обади се Алис.

— Донеси ми досието на Ашър Сътън.

— Веднага, мистър Адамс.

Адамс се облегна в креслото.

Слънцето приятно огряваше плещите му. Часовникът успокояващо тиктакаше.

Беше спокойно и уютно след призрачните гласове, които шепнеха в космическото пространство. Мисли, които никой не можеше да задържи, нито да проследи обратно и да каже: „Тази мисъл тръгна оттук еди-кога си.“

Макар че ние полагаме усилия да го направим, помисли си Адамс. Човекът опитва всичко и поема всеки риск дори когато няма

никакви изгледи за успех.

Усмихна се в себе си. Толкова необикновен би бил подобен проект.

Хиляди слушатели, които дебнат случайните мисли от случайно време и пространство, за да уловят някакъв намек, нишка, следа. Които се опитват да намерят капчица смисъл сред пороя от безсмислен брътвеж... търсят онази дума, изречение или несвързана мисъл, която би могла да се превърне в нова философия, технология или наука... или пък нещо друго, ново, за което човечеството дори не е сънувало.

Някаква нова идея, каза си Адамс. Някаква съвсем нова идея.

Хвана го яд на себе си.

Една нова идея може да представлява опасност. А времената не бяха подходящи за необичайни неща, които не се вместили в общоприетия човешки модел на мислене и действие.

Нямаше място за колебание. Необходима бе неприкрита, упорита решимост да се държат здраво, със зъби и нокти, както досега. Трябваше да се запази статуквото.

По-късно, някога, след много столетия, щеше да се намери време и място за нови идеи. Тогава, когато човечеството стане помногобройно, когато властта на хората укрепне и когато една или две грешки няма да означават край на всичко.

В този момент човекът отстояваше своите позиции навсякъде, слабички наистина, но все пак позиции. Така трябва да бъде и занапред. Нищо не бива да наклони везните в нежелателна посока. Нито дума, нито мисъл, никакво действие или пък глас.

Очевидно бяха стояли там известно време и го бяха чакали. Пресрещнаха го, когато излезе от асансьора и се запъти към столовата.

Бяха трима и се изпречиха пред него, сякаш твърдо решени да не му позволят да се измъкне.

— Мистър Сътън? — попита единият от тях и Сътън кимна.

Човекът изглеждаше доста закъсал. Може и да не беше спал с дрехите си, но първото впечатление беше точно такова. С късите си омазнени пръсти стискаше износено кепе. Ноктите му бяха почернели от мръсотия.

— С какво мога да ви бъда полезен? — запита Сътън.

— Бихме искали да поговорим с вас, сър, ако не възразявате — обади се жената. — Виждате ли, ние сме нещо като делегация.

Тя скръсти дебелите си ръце върху изпъкналия си корем и направи усилие да му се усмихне. Ефектът от усмивката се нарушаваше от разбърканите кичури коса, подаващи се изпод старомодната ѝ шапка.

— Тъкмо отивах да обядвам — колебливо рече Сътън с известно раздразнение в гласа, като се опита да им покаже, че бърза, но същевременно се стараяше да бъде в границите на учтивостта.

Жената продължаваше да се усмихва.

— Аз съм мисис Джеликоу — съобщи тя, като с поведението си показваше, че той едва ли не трябва да е щастлив от получената информация. — Господинът, който ви заговори, е мистър Хамилтън. Другият е капитан Стивънс.

Сътън забеляза, че капитан Стивънс е доста як индивид, облечен по-добре от другите. Сините му очи примигваха, сякаш се опитваше да каже: „Не одобрявам поведението на тези хора, както и вие, Сътън, но тъй като съм с тях, ще се постарая да направя каквото мога.“

— Капитан ли? — рече Сътън. — Сигурно на някой от космическите кораби.

Стивънс кимна.

— Пенсиониран съм — обясни той.

После се прокашля.

— Неприятно ни е, че ви безпокоим, Сътън, но всичките ни опити да се доберем до стаята ви се провалиха. Чакаме тук от няколко часа. Надяваме се, че няма да ни разочаровате.

— Няма да ви отнемем много време — примоли се мисис Джеликоу.

— Можем да седнем ето там — предложи Хамилтън, като въртеше кепето с мръсните си пръсти. — Запазили сме ви място.

— Както искате — рече Сътън.

Последва ги до ъгъла, откъдето се бяха появили, и седна на предложения му стол.

— А сега обяснете ми за какво става дума — каза той.

Мисис Джеликоу си пое дълбоко въздух.

— Ние представляваме Лигата за равенство на андроидите — каза тя.

Намеси се Стивънс и предотврати ловко дългата реч, която мисис Джеликоу явно се готвеше да произнесе.

— Сигурен съм, че мистър Сътън все някога е чувал за нас — каза той. — Лигата съществува от доста години.

— Чувал съм за нея — рече Сътън.

— Навярно сте чели и нашата литература — обади се мисис Джеликоу.

— Не — отвърна Сътън. — Не бих могъл да кажа подобно нещо.

— Тогава ето ви някои неща — каза Хамилтън.

Той бръкна с мръсна ръка във вътрешния джоб на самото си и измъкна шепа смачкани брошури. Подаде ги на Сътън, който внимателно ги пое и ги постави на пода до стола си.

— Накратко — каза Стивънс, — ние вярваме, че на андроидите трябва да бъде предоставено правото на равенство с хората. В действителност те са хора във всички отношения с изключение на едно.

— Не могат да имат деца — намеси се мисис Джеликоу.

Стивънс вдигна пясъчнорусите си вежди и хвърли полуизвинителен поглед към Сътън. После се прокашля.

— Точно така, сър, както навярно добре знаете, те са стерилни, съвсем стерилни. С други думи, човекът може да възпроизведе по

химичен път съвършено човешко тяло, но не е в състояние да открие тайната на биологическото оплождане. Правени са много опити да се създадат изкуствени гени и хромозоми, яйцеклетки и сперматозоиди, но нито един не е сполучлив.

— Някой ден може и това да стане — рече Сътън.

Мисис Джеликоу поклати глава.

— Не ни е съдено да знаем всичко, мистър Сътън — с престомена набожност заяви тя. — Има една сила, която не ни позволява да узнаем всичко. Има...

Стивънс я прекъсна.

— Накратко, сър, ние се борим да бъде признато равенството между биологическите хора, онези, които се раждат, и произведените по химически път, които наричаме андроида. Ние твърдим, че по своята същност те не се отличават от хората и са човешки същества, имащи пълни права върху общото наследство на човечеството.

— Ние, първоначалният, биологическият човешки род, създадохме андроидите, за да увеличат населението, за да има повече хора за ръководните постове и административните центрове, разпръснати из Галактиката. На вас навярно ви е добре известно, че единствената причина, поради която не сме успели напълно да подчиним Галактиката, е недостигът на хора.

— Това ми е добре известно — каза Сътън.

А в същото време си мислеше: „Няма нищо чудно. Няма нищо чудно, че тази Лига за равенство я считат за банда от шарлатани. Смахната лелка, недодялан и мръсен дебеланко, пенсиониран капитан, който няма какво друго да прави и се чуди как да убива времето.“ Стивънс продължаваше да говори:

— Робството между хората е премахнато преди хиляди години. Но днес отново съществува робство, наложено от биологическите хора на произвежданите по изкуствен път. Защото андроидите са собственост на хората. Те не са господари на собствената си съдба, а са слуги на една тъждествена форма на живот... еднаква с тях във всяко отношение, с изключение на факта, че едните се размножават биологически, а другите са стерилни.

Това, помисли си Сътън, несъмнено го е научил наизуст от някоя книга. Знае си урока като застрахователен агент или продавач на енциклопедии.

После попита гласно:

— Какво искате да направя аз?

— Искаме да подпишете една петиция — каза мисис Джеликоу.

— И да направя доброволно пожертвование?

— Разбира се, че не — отвърна Стивънс. — Вашият подпис е достатъчен. Нищо друго не искаме. Ние винаги се радваме, когато уважавани хора минават на наша страна, че всички мислеци мъже и жени в Галактиката виждат справедливостта.

Сътън изтика назад стола си и се изправи.

— Моето име едва ли се радва на голямо уважение — каза той.

— Но, мистър Сътън...

— Одобрявам целите ви, но не вярвам, че методите, с които възнамерявате да ги осъществите, са най-правилните — каза Сътън.

После леко се поклони, а те продължиха да си седят по местата.

— А сега трябва да ида да похапна — рече той.

Вече бе стигнал до средата на фойето, когато някой го хвана за лакътя. Той се обърна рязко почти разгневен. Беше Хамилтън, стиснал в ръка износеното си кепе.

— Забравихте нещо — каза той и му подаде брошурите, които Сътън бе оставил на пода.

8

Звънецът на бюрото звънна и Адамс натисна с палец лостчето.

— Да — каза той. — Какво има?

Думите на Алис звучаха несвързано.

— Папката, сър. Досието на Сътън.

— Какво е станало с досието на Сътън?

— Няма го, сър.

— Сигурно е потрябвало на някого.

— Не, сър, не е това. Откраднато е.

Адамс скочи.

— Откраднато!

— Откраднато — потвърди Алис. — Точно така, сър. Преди двадесет години.

— Но двадесет години...

— Проверихме системите за сигурност — каза Алис. — Откраднато е точно три дена след излитането на Сътън към 61-вата от Лебед.

Адвокатът се представи под името Уелингтън. Бе покрил челото си с тънък слой безцветен лак, за да скрие татуирания знак, но при внимателно вглеждане той се забелязваше. А гласът му бе типичен глас на андроид.

Той постави много грижливо шапката си върху масата, седна внимателно на стола и сложи на колене кожената си чанта. След това връчи на Сътън някакъв свитък.

— Вестникът ви, сър — каза той. — Беше пред вратата. Помислих си, че може да ви потрябва.

— Благодаря — рече Сътън.

Уелингтън се прокашля.

— Вие сте Ашър Сътън, нали? — попита той.

Сътън кимна с глава.

— Аз представям един робот, известен като Бъстър. Може би си спомняте за него.

Сътън рязко се наведе напред.

— Дали си спомням за него? Ами че той ми беше като втори баща. Отгледа ме след смъртта на родителите ми. Не се е отделял от нашето семейство почти четири хиляди години.

Уелингтън отново се прокашля.

— Точно така — каза той.

Сътън се облегна назад, като мачкаше вестника с ръце.

— Само не ми казвайте...

Уелингтън успокоително махна.

— Не, нищо не му се е случило. Поне засега. Освен ако вие не решите да му създадете неприятности.

— Но какво е направил?

— Избяга.

— Господи! Избягал. И къде?

Уелингтън се размърда неспокойно на стола.

— Доколкото знам, към една от звездите на Тауър.

— Но това е много далеч — запротестира Сътън. — Почти на края на Галактиката.

Уелингтън кимна в знак на съгласие.

— Той си купи нов корпус и космически кораб, взе всичко необходимо...

— С какво ги е купил? — попита Сътън. — Бъстър нямаше никакви пари.

— О, напротив, имаше. Парите, които е спестявал за един период от, колко казахте, четири хиляди години. Бакшиши от гости, коледни подаръци и разни други неща. Доста нещо се насъбира... за четири хиляди години. Особено ако е вложено с лихва, нали знаете?

— Но защо? — попита Сътън. — Какво възнамерява да прави?

— Купи земя на една от новооткритите планети. Не се е измъкнал тайно. Заявката му е регистрирана, така че, ако пожелаете, лесно можете да го намерите. Използвал е фамилното ви име, сър. Това донякъде го безпокоеше, но се надяваше, че няма да му се сърдите.

Сътън поклати глава.

— Разбира се, че не — каза той. — Бъстър има право на това име толкова, колкото и аз.

— Значи нямате нищо против? — попита Уелингтън. — Имам предвид всичко това. В края на краищата той е ваша собственост.

— Не — каза Сътън. — Нямам нищо против. Но аз очаквах с нетърпение да го видя отново. Обаждах се до старата ни къща, но никой не отговаряше. Помислих си, че може да е излязъл някъде.

Уелингтън бръкна във вътрешния джоб на палтото си.

— Той остави писмо за вас — каза, докато му го подаваше.

Сътън взе писмото. Върху плика бе написано името му. Той го завъртя в ръцете си, но това бе всичко.

— Също така остави на съхранение при мен и един стар куфар — добави Уелингтън. — Каза, че съдържа някои стари семейни книжа, които може да ви заинтересуват.

Сътън седеше мълчаливо, втренчил немиждащ поглед в отсрещната стена.

Някога близо до портата растеше ябълково дърво и всяка година малкият Аш Сътън започваше да яде от ябълките, преди още да са узрели напълно, а Бъстър всеки път се грижеше за него с голямо търпение, докато мине кризата, но после го натупваше както трябва, за

да го приучи да уважава собствения си метаболизъм. А когато съседското момче го бе набило на връщане от училище, именно Бъстър го заведе в задния двор и го научи да се бие не само с ръце, но и с глава.

Сътън неволно стисна юмруци при спомена за изпитаното задоволство и ожулените до кръв кокалчета. Съседското момче, припомни си той, трябваше да лекува цяла седмица синината под окото си и бързо-бързо се сприятели с него.

— Относно куфара, сър — каза Уелингтън. — Искате ли да ви го изпратя?

— Да, ако обичате.

— Утре сутринта ще бъде тук — увери го Уелингтън.

Андроидът си взе шапката и се изправи.

— Искам да ви благодаря, сър, от името на моя клиент. Той ми каза, че ще проявите разбиране.

— Не само разбиране — каза Сътън. — Просто елементарната справедливост го изисква. Толкова години се е грижил за нас, че е заслужил свободата си.

— Довиждане, сър — рече Уелингтън.

— Довиждане — отвърна Сътън. — И много ви благодаря.

Една от русалките му подсвирна. Сътън ѝ каза:

— Някой ден, хубавице моя, ще прекалиш с шегите си.

Тя му се изплези и се гмурна във фонтана. Вратата се затвори с щракване след Уелингтън. Сътън бавно отвори писмото и разгъна единствения лист:

„Скъпи Аш,

Днес посетих мистър Адамс и той ми каза, че се опасява, че може да не се завърнеш, но аз му възразих, че съм сигурен, че ще си дойдеш. Така че сега правя това не защото си мисля, че ти няма да се завърнеш и никога няма да узнаеш... Защото аз знам, че ще се върнеш. Когато ме изостави и пое своя път, аз се почувствувах остарял и никому ненужен. В една Галактика, където могат да се направят толкова много неща, аз не върших нищо. Ти ми каза, че искаш само да живея в старата къща и да не се

тревожа за нищо, и аз знам, че ти го каза само защото си добър и не би ме продал, дори и да съм ти съвсем непотребен. Затова сега ще направя нещо, за което винаги съм си мечтал. Ще се заселя на една планета. Изглежда доста хубава и аз бих могъл да правя нещо там. Ще я уредя добре, ще си построя дом и може би някой ден ще ми дойдеш на гости.

Твой Бъстър

П. П. Ако някога ти потрябвам, можеш да разбереш къде съм от земевладелческата служба.“

Сътън внимателно сгъна листа и го пхна в джоба си.

Остана да седи на креслото, заслушан в ромоленето на потока, който течеше на окачената над камината картина. Запя птичка, в тихия вир почти до самата рамка подскочи риба.

Утре, мислеше си той, ще се срещна с Адамс. Може би ще успея да разбера дали той стои зад всичко, което се случи. Макар че защо трябва да е той? Аз работя за него и изпълнявам нарежданията му.

Сътън поклати глава. Не, едва ли е Адамс.

Но все някой трябва да е. Някой, който го чакаше да се върне, който дори и сега продължава да го наблюдава.

Сви мислено рамене, взе вестника и го разгъна.

Беше „Галактически новини“ и за двадесет години форматът не бе променен. Неизменните колонки, отпечатани със сиво мастило, изпълваха страницата, прекъсвани само от кратки заглавия. Новините от Земята започваха от горния ляв ъгъл на първата страница, следвани от марсиански и венериански новини, после колонката за астероидите и колонка и половина за спътниците на Юпитер... и накрая идваха далечните планети. Знаеше, че новините от другите части на Галактиката се намират на вътрешните страници. По няколко изречения за всяко събитие. Също като някогашните клюкарски колонки в провинциалните вестници отпреди много векове.

И все пак, мислеше си Сътън, като оглаждаше смачкания вестник, това е единственият начин да се представи цялата информация. Имаше толкова много новини... новини от много светове,

от много сектори... новини за хора, новини за андроиди и роботи, новини за извънземни същества. Отделните съобщения трябваше да се съкращават, сбиват и сгъстяват, докато една дума заместеше сто други.

Разбира се, имаше и други вестници, издавани в отдалечените райони, и те съобщаваха местните новини с повече подробности. Но на Земята имаше нужда от общогалактически обзор на новините... защото Земята бе столицата на Галактиката... една планета, превърната в столица... планета, която не произвежда хранителни продукти, няма промишленост и единствените ѝ функции са да управлява. Планета, където всеки сантиметър от повърхността се обработва като парк или градина.

Сътън прегледа набързо колонката за Земята. Земетресение в Източна Азия. Нови подводни строежи за настаняване на извънземни служители — дипломатически представители, чиито родни планети са покрити изцяло с вода. Три новопостроени космически кораба за Деветнадесетия сектор. И най-накрая:

„Ашър Сътън, агент за специални поръчения към Отдела за галактическо разследване, се завърна днес от 61-вата от Лебед, където бе изпратен преди двадесет години. Още преди няколко години бе изгубена всякаква надежда, че ще се завърне. Веднага след приземяването му около кораба бе поставена охрана, а самият той бе изолиран в хотел «Орион». Невъзможно бе да се срещнем с него и да го интервюираме. Наскоро след пристигането си е бил предизвикан на дуел от Джефри Бентън. Мистър Сътън е предпочел нетрадиционен дуел и оръжие — пистолет.“

Сътън прочете съобщението още веднъж. „*Невъзможно бе да се срещнем с него...*“

Хъркимър бе казал, че във фоайето има журналисти и фоторепортьори, а десет минути по-късно Фердинанд се беше заклел в противното. Никой не му беше звънил. Никакви опити да се свържат с него. А може и да е имало, но са били ловко осуетени. Осуетени от същия човек, който го е причакал, от същата сила, която се намираше в стаята, когато прекрачи прага.

Пусна вестника на пода и се замисли.

Предизвикал го бе на дуел един от най-добрите, а може би и най-добрият измежду онези, които се развличаха с дуелиране.

Старият семеен робот бе избягал... или е бил принуден да избяга.

Всички опити на представители на пресата да се свържат с него са били осуетени.

Видеофонът измърка и той подскочи.

Позвъняване.

Първото, откакто бе пристигнал.

Завъртя се на стола и щракна ключа.

Появи се лице на жена. Гранитносиви очи, кожа с цвят на магнолия и ореол от медночервена коса.

— Казвам се Ева Армър — каза тя. — Помолих да ме изчакате в асансьора, помните ли?

— Познах ви — рече Сътън.

— Обаждам се, за да ви се извиня.

— Не е необходимо...

— Разбира се, че е, мистър Сътън. Вие сте си помислили, че ви се присмивам, а в действителност не беше така.

— Смешен бях — каза й Сътън. — Имахте право да се смеете.

— Ще ме поканите ли на вечеря? — попита тя.

— Разбира се — отвърна той. — За мен ще бъде истинско удоволствие.

— А после ще отидем някъде — предложи тя. — Ще прекараме една чудесна вечер.

— С удоволствие — рече Сътън.

— Ще ви чакам във фоайето в седем — каза тя. — И няма да закъснявам.

Екранът угасна и Сътън остана да седи неподвижно на стола.

Ще прекарат една чудесна вечер, бе казала тя. И той се опасяваше, че може би ще излезе права.

Ще прекарат една чудесна вечер. И ще бъдеш късметлия, ако утре все още си между живите, каза си той.

Адамс мълчаливо гледаше четиримата, които бяха дошли в кабинета му, и се опитваше да отгатне какво мислят. Но лицата им не бяха по-различни от всеки друг ден.

Кларк, космическият инженер, стискаше някакъв справочник в ръка, а изражението му бе строго и непроницаемо. Той беше олицетворение на здравия разум.

Андерсън, специалистът по анатомия, едър и недодялан, тъкмо палеше лулата си и в момента за него това, изглежда, беше най-важното нещо на света.

Блакбърн, психологът, гледаше намръщен горящия край на цигарата си, а Шълкрос, експертът по лингвистика, се бе отпуснал на стола си като празен чувал.

Открили са нещо, каза си Адамс. Открили са много неща и сега се чувствуват объркани.

— Кларк, предлагам вие да започнете — каза Адамс.

— Прегледахме целия кораб и установихме, че не е в състояние да лети — рече Кларк.

— Но той летеше — възрази Адамс. — Сътън се върна с него.

Кларк сви рамене.

— Със същия успех е могъл да използва и някой пън. Или пък парче скала. И двете биха му свършили същата работа. Биха летели поне толкова добре или дори по-добре от онази купчина старо желязо.

— Старо желязо ли?

— Двигателите не стават за нищо — поясни Кларк. — Не са се разпаднали само благодарение на автоматиката за защита. Илюминаторите са пропукани, а някои от тях са счупени. Едната дюза е била разбита и загубена. Целият кораб е толкова изпотрошен, че изобщо не прилича на кораб.

— Искате да кажете, че е смачкан?

— Блъснал се е в нещо — заяви Кларк. — Здравата се е ударил и при това с голяма скорост. Заваръчните шевове са се отворили, има

огънати плочи от конструкцията и целият кораб е силно деформиран. Дори и да можеше да се пуснат в действие двигателите, корабът би бил напълно неуправляем. Даже ако дюзите бяха изправни, пак би било невъзможно да се установи някакъв курс. Щом се включат двигателите, корабът просто ще завие нанякъде.

Андерсън се прокашля.

— Какво би станало със Сътън, ако е бил в кораба, когато се е блъснал?

— Щял е да умре — отвърна Кларк.

— Сигурен ли сте в това?

— Разбира се. Дори чудо не би го спасило. И ние се съмнявахме, затова направихме необходимите изчисления. Подготвихме графика, като използвахме най-утвърдените силови характеристики, за да покажем теоретично какво би било въздействието...

— Но той трябва да е бил в кораба — прекъсна го Адамс.

Кларк поклати упорито глава.

— Ако е бил, значи е умрял. Графиката показва, че не е имал никакъв шанс да оцелее. Ако едно от натоварванията не го е убило, десетина други са щели да го сторят.

— Но Сътън се върна — настоя Адамс.

Двамата си размениха полуразгневени погледи. Мълчанието бе нарушено от Андерсън.

— Опитвал ли се е да го поправи?

Кларк поклати глава.

— По нищо не личи да се е опитвал. Нямало е никакъв смисъл. Сътън не разбира нищичко от техника. Абсолютно нищо. Проверих това. Нито е бил обучаван, нито пък притежава вродени склонности. А за да ремонтира един атомен двигател, човек трябва добре да си разбира от работата. И то само за да го ремонтира, а не да го направи отново, както се налага в дадения случай.

С тих и спокоен глас за първи път проговори и Шълкрос, без да промени неудобната си поза.

— Може би не започваме оттам, откъдето трябва — забеляза той.

— Започваме от средата. А ако започнем от началото, ако стъпим на здрава основа, може да получим по-добра представа за онова, което се е случило в действителност.

Всички го погледнаха, като се чудеха какво иска да каже.

Шълкрос разбра, че е негов ред да продължи, и заговори, обръщайки се към Адамс:

— Имате ли изобщо представа що за място е тази планета от Лебед, към която е отлетял Сътън?

Адамс уморено се усмихна.

— Не можем да сме сигурни в нищо. Навярно доста прилича на Земята. Никога не сме успявали да се приближим достатъчно, за да узнаем. Планетата е седма по ред в системата на 61-вата от съзвездието Лебед. Може да е всяка една от шестнадесетте планети на системата, но математически е изчислено, че на седмата планета вероятността да има живот е най-голяма.

Адамс замлъкна, вгледа се в лицата на хората пред него и разбра, че те очакват да продължи.

— Шестдесет и първата звезда е от нашите най-близки съседи — обясни той. — Това е едно от първите слънца, към които се е насочил човекът, след като е напуснал пределите на Слънчевата система. Но оттогава досега тя си остава трън в очите ни.

Андерсън се ухили.

— Защото не можахме да се справим с нея.

Адамс кимна.

— Точно така. Една неизследвана звездна система в една Галактика, където са останали съвсем малко тайни, които човекът не е успял да разреши.

— Естествено, досега сме се сблъсквали с какви ли не необикновени явления на различните планети. Природни условия, към които и до ден днешен не сме намерили начин да се приспособим. Непонятен и криещ опасности живот. Икономически системи и психологически понятия, дотолкова объркващи, че все още ни причиняват главоболие, щом си спомним за тях. Но винаги досега сме били в състояние поне да видим онова, което ни създава неприятности и което ни се противопоставя. С Лебед обаче е различно. Ние дори не успяхме да проникнем там.

— Планетите или са обгърнати от облаци, или са защитени с някакъв екран, тъй като никога досега не сме видели повърхността на някоя от тях. А освен това, когато се приближим на няколко милиона мили от системата, започва преплъзването — той погледна към Кларк. — Тази е точната дума, нали?

— Изобщо няма дума за това явление — каза Кларк. — „Преплъзване“ е достатъчно близко, за да ни послужи като термин. Не те спират, нито те забавят, а само те отклоняват. Сякаш корабът започва да се плъзга по лед, макар че онова нещо, изглежда, е доста по-хлъзгаво от лед. Каквото и да е то, уредите не могат да го отбележат. Няма и следа от него, нищо не се вижда, уредите не трепват дори за миг, но въпреки това се сблъскваш с него и започваш да се отклоняваш от курса. Правиш корекция и отново те отклоняват. В началото това е докарвало до полуда хората, които са се опитвали да стигнат до системата и не са могли да пресекат определена въображаема линия.

— Сякаш някой е начертал гранична линия около системата — добави Адамс.

— Нещо подобно — каза Кларк.

— Но Сътън се промъкна — възрази Андерсън.

Адамс кимна с глава.

— Сътън се промъкна — съгласи се той.

— Това не ми харесва — заяви Кларк. — Цялата тази работа никак не ми харесва. Някои приказват глупости. Корабите ни били много големи. Ако сме използвали по-малки, можело да се промъкнем. Сякаш преградата, която ни възпира, е мрежа или нещо подобно.

— Но Сътън успя — упорито повтори Адамс. — Излетя с един от спасителните катери и се промъкна. Мъничкото му корабче успя да премине там, където големите не можаха.

Не по-малко упорит, Кларк поклати отрицателно глава.

— Няма логика — възрази той. — Размерите нямат никакво значение в дадения случай. Има някакъв друг, неизвестен фактор, за който не сме и помисляли. Сътън наистина се е промъкнал, но е катастрофирал и ако е бил в кораба по време на катастрофата, е загинал. Но той е успял да се промъкне не защото корабът му е бил малък. Друга е била причината.

Всички седяха напрегнати, замислени и сякаш чакаха нещо.

— Но защо е бил избран Сътън? — попита накрая Андерсън.

Адамс тихо му обясни:

— Корабът беше малък. Можехме да изпратим само един човек. Избрахме онзи, който мислехме, че ще се справи най-добре със задачата, ако успее да се промъкне.

— Сътън ли беше най-добрият?

— Да — твърдо заяви Адамс.

Андерсън любезно се съгласи:

— Очевидно е бил най-добрият. Щом като е успял да се промъкне.

— Може да му е било позволено да мине — обади се Блэкбърн.

— Едва ли — възрази Андерсън.

— Но така излиза — настоя на своето Блэкбърн. — Защо толкова напирате да проникнем в системата от Лебед? Защото трябва да установим дали представлява опасност. Това е причината, нали?

— Това е причината — потвърди Адамс. — Всичко, което е неизвестно, крие потенциална опасност. Човек не може да го отминее, докато не узнае със сигурност. Задачата бе да се разбере дали 61-вата звезда представлява опасност.

— По същата логика сигурно и те биха искали да ни проучат — каза Блэкбърн. — Ние им досаждаме с опитите си да проникнем там няколко хиляди години. Може и на тях много да им се е искало да разберат какви сме ние.

Андерсън кимна с глава.

— Разбирам какво искате да кажете. Готови са били да рискуват, като пропуснат един човек, но не биха допуснали въоръжен кораб с многоброен екипаж на разстояние един изстрел.

— Точно така — потвърди Блэкбърн.

Адамс промени рязко темата на разговора и се обърна към Кларк:

— Споменахте за някакви вдлъбнатини. Отскоро ли са?

Кларк поклати глава.

— По-вероятно са отпреди двадесет години. Всичко е покрито с ръжда. А електрическите кабели почти са се разпаднали.

— Да допуснем тогава — каза Андерсън, — че Сътън по някакво чудо е имал достатъчно познания, за да поправи кораба. Но дори и в този случай щяха да му трябват някои материали.

— И то много — потвърди Кларк.

— Обитателите на планетата биха могли да му ги доставят — предположи Шълкрос.

— Ако там изобщо има разумни същества — каза Андерсън.

— Не мисля, че биха могли да му помогнат — заяви Блэкбърн. — Цивилизация, която се крие зад защитен екран, не може да бъде

техническа. Ако те разполагаха с техника, отдавна щяха да излязат в Космоса, вместо да се защитават от него. Затова предполагам, че нямат никаква техника.

— Ами екранът? — възрази Андерсън.

— Може да е на съвсем различен принцип — сухо заяви Блакбърн.

Кларк се плесна с длан по коляното.

— Защо си губим времето с предположения? Сътън не е поправял този кораб. Върнал се е с него някак си, без да го ремонтира. Дори не се е опитвал. Всичко е покрито с дебел слой прах, върху който няма и следа от гаечен ключ.

Шълкрос се наведе напред.

— Едно нещо не мога да разбера — рече той. — Кларк казва, че някои от илюминаторите били счупени. Това означава, че Сътън незащитен е управлявал кораба цели единадесет светлинни години.

— Може да е бил със скафандър — предположи Блакбърн.

— В кораба нямаше скафандри — тихо каза Кларк.

Огледа стаята, сякаш се страхуваше, че някой външен човек може да подслушва. После понижи глас:

— И това не е всичко. В кораба нямаше никаква храна, нито пък вода.

Андерсън почука с лулата върху дланта си, за да я изпразни, и глухият звук отекна в стаята. С подчертано внимание, сякаш с усилие успяваше да се съсредоточи върху това, той изтърси пепелта от ръката си в пепелника.

— Мисля, че бих могъл да отговоря на този въпрос — каза той. — Или поне да изкажа предположение. Ще трябва още доста да поработим, докато намерим отговора. И дори тогава няма да сме сигурни.

Седнал сковано на стола си, той чувствуваше, че всички го гледат.

— Колебая се дали да изрека това, което мисля — каза той.

Всички мълчаха.

Само стенният часовник отмерваше секундите.

През отворения прозорец някъде отдалеч в тишината на следобед долетя жуженето на скакалец.

— Не вярвам, че Сътън е човек — рече Андерсън.

Часовникът продължаваше да цъка. Скакалецът избръмча остро и замлъкна. Накрая Адамс заговори:

— Но отпечатъците от пръстите са същите. Както и отпечатъците от ретината на очите.

— О, това наистина е Сътън — съгласи се Андерсън. — Няма никакво съмнение, че външността е негова. Сътън тялом, така да се каже. Същото тяло или поне част от тялото, напуснало Земята преди двадесет години.

— Не разбирам — заяви Кларк. — Ако той е същият, значи е човек.

— Да допуснем, че вземете например един стар космически кораб и го преправите — каза Андерсън. — Добавяте тук-там някое нововъведение, изхвърляте нещо, друго пък видоизменяте. Какво се получава накрая?

— Подобрен модел — рече Кларк.

— Точно този израз ми трябваше — каза им Андерсън. — Някой е направил същото със Сътън. Получил се е нов модел. И то най-съвършеният човешки модел, който някога съм виждал. Той разполага с две сърца, а нервната му система е направо ненормална. Е, не точно ненормална, но съвсем различна. Във всеки случай не е човешка. Има и допълнителна кръвоносна система. Не е точно система на кръвообращение, но прилича на такава. Само че не е свързана със сърцето. В момента, както изглежда, не се използва. Нещо като резервна система. Ако едната започне да ти прави номера, включваш резервната, докато поправиш първата.

Андерсън прибра в джоба лулата и потри ръце, сякаш ги миеше.

— Е, това е всичко — каза той.

— Звучи невероятно — избухна Блэкбърн.

Андерсън с нищо не показва, че го е чул, но въпреки това му отговори:

— Сътън беше на наше разположение почти цял час и всяка частица от него е записана и филмирана. За да се анализират резултатите, е необходимо време. Още не сме приключили. Но едно нещо не успяхме да направим. Използвахме психонетър, но нищо не постигнахме. Не уловихме дори една мисъл. Нито проблясък от мисъл. Абсолютно нищо не се процеди навън. Съзнанието му е непроницаемо.

— Може да е бил повреден психонетърът — предположи Адамс.

— Не — каза Андерсън. — Проверихме го. Нищо му нямаше.

Той огледа стаята, като местеше погледа си от човек на човек.

— Може би не разбирате напълно какво означава това — каза им той. — Когато човек е упоен, заспал или пък в безсъзнание, психонетърът ще обърне съзнанието му наопаки. Ще изрови неща, за които човек в будно състояние би се заклел, че никога не е чувал. Дори когато има съпротива, все нещичко изтича навън и това изтичане се увеличава с отслабването на съпротивата.

— Но при Сътън нищо не се е получило — каза Шълкрос.

— Точно така. При Сътън нищо не се получи. Казвам ви, че той не е човек.

— И вие предполагате, че е толкова променен физически, че може да живее без храна и вода в открития Космос?

— Не зная — рече Андерсън.

Облиза устните си и заглежда стаята като див звяр, хванат в капан.

— Не зная — повтори той. — Просто не зная.

Адамс заговори тихо.

— Не трябва да се безпокоим — каза той. — Извънземните не са нещо непознато за нас. Може да са били някога, когато първите хора са излезли в Космоса. Но днес...

Кларк нетърпеливо го прекъсна:

— Самите извънземни не ме безпокоят. Но когато един човек се превърне в нещо чуждо...

Той сякаш се задави, така поне се стори на Андерсън:

— Мислите ли, че представлява опасност?

— Възможно е — отвърна Андерсън.

— Дори и да е така, едва ли може много да ни навреди — каза им спокойно Адамс. — Жилището му е буквално задръстено от апаратури за слеждане.

— Нещо интересно досега? — запита Блакбърн.

— Не. Нищо определено. Сътън не е много притеснен. Обаждаха му се по видеофона. Той говори няколко пъти. Един-двама го посетиха.

— Знае, че е под наблюдение — каза Кларк. — Преструва се.

— Носят се слухове, че Бентън го е предизвикал на дуел — каза Кларк.

Адамс кимна с глава.

— Да, така е. Аш е направил опит да откаже. Така че не изглежда много опасен.

— Може би Бентън ще намери разрешение на цялата история вместо нас — с надежда предположи Кларк.

Адамс едва-едва се усмихна.

— Не знам защо, но си мисля, че Аш е прекарал следобеда, кроейки някакъв мръсен номер за нашия мистър Бентън.

Андерсън бе извадил от джоба си лулата и я тъпчеше с тютюн от кесията. Кларк си търсеше цигарите.

Адамс погледна към Шълкрос.

— Имате ли нещо да ни съобщите, мистър Шълкрос?

Експертът лингвист кимна с глава.

— Да, но не е много вълнуващо. Отворихме куфарчето на Сътън и намерихме там някакъв ръкопис. Фотографирахме го и го оставихме обратно на мястото му. Но досега не сме постигнали нищо. Не можем да разберем нито дума от него.

— Навярно е закодиран — предположи Блакбърн.

Шълкрос поклати глава.

— Ако беше някакъв код, роботите ни щяха да го разгадаят за един-два часа. Но не е код. Език е. А когато липсва ключ към един език, той не може да бъде разгадан.

Шълкрос се усмихна мрачно.

— Опитвахме с всички стари езици на Земята, чак до Вавилон и Крит. Сравнявахме го с всяко наречие в Галактиката. Но нищо не излезе.

— Език — рече Блакбърн. — Нов език. Това означава, че Сътън е открил нещо.

— Нищо чудно — каза Адамс. — Та той е най-способният ми агент.

Андерсън се размърда неспокойно на мястото си.

— Вие харесвате Сътън, нали? — запита той. — Харесвате го като човек?

— Точно така — отвърна Адамс.

— Адамс, вече няколко дни се чудя — каза Андерсън. — Още от началото ми се стори, че има нещо странно.

— И какво ти се е сторило странно?

— Вие знаехте, че Сътън се връща. Знаехте кога ще пристигне с точност почти до минута. И му поставихте капан. Как да си обясним това?

— Просто интуиция — отвърна Адамс.

Известно време четиримата стояха и го наблюдаваха. После разбраха, че няма да им каже нищо повече, и си тръгнаха.

Откъм другия край на стаята се разнесе писклив, развълнуван женски смях.

Цветовете на осветлението се промениха, тъмносиньото на пролетното небе придоби моравосивкавия оттенък на безумието и помещението заприлича на някакъв отвъден свят, заплувал сред странна, нереална тишина. Ветреца докосваше лицето с ледени пръсти и довяваше ухание... ухание, напомнящо за черни орхидеи от един далечен свят, изпълнен с бездиханен ужас.

Подът се люлееше под краката на Сътън и той усещаше как Ева здраво се е вкопчила в ръката му.

Тогава Заг им заговори и думите му прозвучаха безжизнено кухи, сякаш капеха изсушени люспи.

— Какви са съкровенията ви желания? Само тук можете да изживеете онова, за което копнеете... да намерите убежището, което търсите, и да притежавате всичко, за което мечтаете.

— Има един поток — рече Сътън. — Малка рекичка, която течеше някога...

Осветлението стана зелено, феерично зелено, изпълнено с тихо спокойствие на избуял, пролетен живот, пораждащ радостно очакване, че нещо ще се случи, а навсякъде наоколо растяха дървета, чиито бухнали корони блестяха под лъчите на слънцето със зеленината на едва разпукналите се пъпки.

Сътън размърда пръстите на краката си и усети първата мека пролетна трева, вдъхна едва доловимия мирис на гълъбови очички и очеболец... и по-силния аромат на дивите карамфили, разцъфнали по склоновете на хълма отвъд рекичката.

После си помисли: твърде рано е още за дивия карамфил да цъфти. Рекичката ромолеше сред камъчетата надолу към Големия вир и той забърза през ливадата, стиснал здраво в едната си ръка въдицата, а в другата консервената кутия с червеите.

Между дърветата, които растяха на отвесния бряг отвъд полянката, прелетя синя птица, а от върха на огромния бряст над Големия вир запя червеношийка.

Сътън откри утъпканото място на брега, което наподобяваше кресло с облегалo дънера на бряста, седна долу, наведе се напред и се взря във водата. Рекичката беше буйна, тъмна и дълбока, а водата се пенеше край високия бряг, бълбукаше и клоkochеше и образуваше малки въртопи.

Сътън си пое дълбоко дъх и замря в едва сдържано очакване. С разтреперани ръце намери най-големия червей, измъкна го от кутията и закачи стръвта на куката.

Със затаен дъх той хвърли кукичката във водата, наклони пръта и го закрепил удобно пред себе си. Тапата се завъртя, понесена от буйния поток, и попадна в един водовъртеж, където течението се обръщаше. Тя подскочи, почти изчезна, после се появи на повърхността и отново заплува.

Сътън се наведе напред, като държеше пръта с такова напрежение, че го заболяха ръцете. Но въпреки напрежението чувствуваше колко хубав е денят... усещаше тишината и спокойствието... свежестта на утрото, приятната топлина на слънцето, небесната синева и белите облаци. Реката сякаш му говореше нещо и той усети как израства и се превръща в същество, което разбира всичко, слива се с онзи чист и бял възторг, с хълмовете, потока и полянката... земята, облаците, водата, небето и слънцето.

Тапата изведнъж потъна!

Сътън дръпна въдицата и усети тежестта на рибата, която бе уловил. Тя описа дъга, прелитайки над главата му, и падна в тревата зад него. Той остави въдицата, изправи се и затича.

Рибата се мяталe сред тревата и той хвана влакното и я вдигна във въздуха. Беше наистина голямо парче! Дълга цели шест инча!

Като хълцаше от вълнение, той коленичи, сграбчи рибата, откачи кукичката с разтреперани несръчни пръсти.

Хубаво е да започнеш с шестинчово парче, каза той, обръщайки се към небето, рекичката и полянката. Може би и другите ще са толкова големи. Може би ще наловя цяла дузина и всички ще са по шест инча. Може би някои ще са дори по-големи. Може би...

— Здравей — обади се някакъв детски гласец.

Сътън се обърна, все още на колене.

До бряста стоеше малко момиченце и за миг му се стори, че го е виждал някъде преди. После разбра, че му е непознато, и се понамръщи, защото, когато ловиш риба, от момичета няма никаква полза. Надяваше се, че тя няма да стои дълго. Защото като нищо можеше да остане тук и да му провали деня.

— Казвам се... — започна тя, но малко фъфлеше и той така и не успя да разбере името.

Сътън мълчеше.

— На осем години съм — добави момичето.

— А пък аз съм Ашър Сътън — каза той — и съм на десет години... скоро ще стана на единадесет.

Момичето стоеше и го зяпаше, като нервно подръпваше с една ръка шарената си престилка. Сътън забеляза, че престилката е чиста и колосана, много твърда и официална, а тя я правеше на нищо с нервното си дърпане.

— Ловя риба — осведоми я той, като полагаше усилие да не изглежда много важен. Току-що хванах едно голямо парче.

Видя как очите ѝ се разширяват от внезапен ужас при вида на нещо зад гърба му и рязко се обърна, вече не на колене, а изправен на крака, ръката му изпълзя от джоба на самото.

Помещението бе моравосиньо на цвят, чуваше се писклив женски смях, а пред него се открояваше едно лице... лице, което бе видял днес следобед и което никога нямаше да забрави.

Тлъсто, интелигентно лице, което дори сега излъчваше дружелюбие въпреки присвитите очи, вещаещи смърт, въпреки насочения пистолет, стиснат в косматия топчест юмрук.

Сътън усети как пръстите му докосват дръжката на пистолета, който носеше, как го сграбчат и го измъкват от джоба. Но бе закъснял твърде много; знаеше, че вече е твърде късно, за да изпревари огнения език на пистолета, който бе гръмнал преди няколко секунди. В него пламна гняв, студен, отчаян и смъртоносен гняв. Испита омраза към топчестия юмрук и към усмихнатото лице... лице, което се усмихваше и над шахматната дъска, и зад пистолета. Усмивка на самовлюбен егоист, който се опитваше да победи дори робот, конструиран като съвършен шахматист... самовлюбен човек, който вярваше, че може да застреля Ашър Сътън.

Изведнъж осъзна, че гневът му е нещо повече от обикновен гняв... нещо много по-силно и опустошаващо... не просто отделяне на адреналин в организма. Той бе част от него и същевременно нещо повече от него, повече от обикновеното създание от кръв и плът, наречено Ашър Сътън. Нещо ужасно и нечовешко по своята същност.

Лицето пред него сякаш се размекна или поне така изглеждаше. Изражението се промени, усмивката изчезна, докато Сътън усещаше как гневът се устремява извън мозъка му и се стоварва като куршум върху смаяното същество на име Джефри Бентън.

Пистолетът на Бентън изрева гръмко, а блясъкът от изстрела бе кървавочервен под моравото осветление. После Сътън почувствува тъпия удар от дръжката на собствения си пистолет върху дланта, когато показалецът му дръпна спусъка.

Бентън вече падаше с извито настрани тяло, сгънат на две, сякаш в стомаха си имаше панти, и Сътън зърна за миг моравото лице, преди тялото да се строполи на пода. Изненада и болка, и ужасен, надделяващ над всичко страх бяха изписани върху разкривеното лице, в което вече нямаше нищо човешко.

Тръсъкът на пистолетите бе последван от мъртва тишина и под ярката светлина и виещия се барутен дим Сътън съзря множество бледи лица, вторачени в него. Повечето лица не изразяваха нищо, макар че някои от тях имаха усти и те бяха широко отворени.

Усети, че го дърпат за лакътя, и тръгна, воден от нечия ръка. Внезапно се почувствува отпаднал и потресен, а от гнева нямаше и следа, и си помисли: „Току-що убих човек.“

— Бързо — рече гласът на Ева Армър. — Трябва да се махаме оттук. Сега всички ще налетят върху теб. Цялата дяволска глутница.

— Това бе ти — каза ѝ той. — Сега си спомням. Отначало не успях да разбера името. Ти го измънка или може би просто фъфлеше и не можах да го чуя добре.

Момичето продължаваше да го дърпа за ръката.

— Те бяха внушили на Бентън да те предизвика. Мислеха си, че всичко е съвсем лесно. Дори не си представяха, че можеш да го победиш на дуел.

— Ти беше момиченцето — сериозно каза Сътън. — Носеше карирана престилка и все я мачкаше, сякаш бе притеснена от нещо.

— Какво говориш, за бога?

— Ами аз ловях риба — заобяснява Сътън. — И тъкмо бях хванал голямо парче, когато ти се появи...

— Ти си луд — рече момичето. — Никога не си ловил риба.

Отвори вратата и го избута навън, където студеният нощен въздух му действаше като удар по лицето.

— Почакай малко — изкрещя той.

Обърна се и грубо хвана ръката ѝ.

— Те! — извика той в лицето ѝ. — За кого говориш? Кой са „те“?

Тя се взря в него с широко отворени очи.

— Искаш да кажеш, че не знаеш?

Сътън поклати глава съвсем объркан.

— Горкият Аш — каза Ева.

Медночервената ѝ коса беше като жив пламък, отразила блясъка на трепкащия неонов надпис върху фасадата на увеселителното заведение на Заг:

СЪНИЩА ПО ПОРЪЧКА
ИЗЖИВЕЙТЕ ЖИВОТА, КОЙТО СТЕ
ПРОПУСНАЛИ!
ИЗСЪНУВАЙТЕ ВСИЧКО ОНОВА, КОЕТО СИ
ЗАСЛУЖАВА, ВМЕСТО НАС!

Портиерът андроид тихо им заговори:

— Желаете ли кола, сър?

Още докато говореше, колата се появи, плъзгайки се плавно и безшумно по алеята като черен бръмбар, литнал в нощта. Портиерът протегна ръка и отвори широко вратата.

— В бързината е спасението — рече той.

Имаше в тихия неясен глас нещо, което накара Сътън да се подчини. Влезе в колата и дръпна Ева след себе си. Андроидът затръшна вратата. Сътън настъпи педала на газта, колата със свистене се понесе по криволичещата алея, плъзна се на автострадата и зарева с едва сдържано нетърпение, когато пое по дългия път към хълмовете.

— Накъде? — запита Сътън.

— Обратно в хотела. Там те няма да се осмелят да те нападнат. Стаята е претърпкана с апаратури за слеждане.

Сътън се засмя.

— Ако не внимавам, може дори да се препъна в нещо. Но откъде знаеш?

— Такава ми е работата.

— Приятел ли си или враг? — запита той.

— Приятел — отвърна тя.

Сътън се обърна към нея и изучаващо я загледа. Сгушена на седалката, приличаше на малко момиченце... но не носеше карирана престилка и не беше притеснена.

— Предполагам, че няма смисъл да ти задавам въпроси — рече Сътън.

Тя поклати глава.

— Ако те попитам нещо, вероятно ще ме излъжеш.

— Ако пожелае — отвърна тя.

— Мога да те принудя да ми отговориш.

— Да, можеш, но няма да го направиш. Знаеш ли, Аш, аз много добре те познавам.

— Но ние се срещнахме едва вчера.

— Да, така е — съгласи се тя. — Но аз те изучавам вече цели двадесет години!

Той се разсмя.

— Дори не си знаела, че съществувам. Просто...

— Аш...

— Да?

— Мисля, че си чудесен.

Той ѝ хвърли бърз поглед. Тя все така седеше в ъгъла и вятърът бе издухал къдрица медночервена коса върху лицето ѝ... тялото ѝ изглеждаше крехко, лицето ѝ сияеше. И все пак, помисли си той, все пак...

— Много мило от твоя страна, че ми казваш това — рече той. — Бих могъл да те целуна за това.

— Можеш да ме целунеш, Аш — увери го тя. — Винаги, когато пожелаеш.

След кратко объркване той намали скоростта и я целуна.

12

Куфарът пристигна сутринта, когато Сътън привършваше закуската.

Беше стар и очукан, а древното покритие от необработена кожа висеше на дрипи и разкриваше изкривения стоманен скелет, ръждясал на места. В ключалката имаше ключ, а ремъците бяха откъснати. От единия край мишките напълно бяха изгризали кожата.

Сътън си го спомняше... Този куфар стоеше в най-отдалечения ъгъл на тавана, когато той беше малко момче и се качваше там да си играе в дъждовните следобеди.

Вдигна грижливо сгънатия брой на „Галактически вестник“, оставен на подноса със закуската, и го разтвори.

Новината, която търсеше, беше на първата страница, трета по ред в колонката за новините от Земята:

„Мистър Джефри Бентън бе убит снощи на дуел в един от центровете за забавления в района на Университета. Победител е мистър Ашър Сътън, който едва вчера се завърна от мисията на 61-вата звезда от Лебед.“

И накрая последното изречение, чието съдържание бе позор за един участник в дуел:

„Мистър Бентън стреля пръв и не улучи.“

Сътън сгъна вестника и внимателно го постави на масата. Запали цигара.

Мислех, че аз ще бъда улученият, каза си той. Никога не съм стрелял с такъв пистолет... дори не бях виждал такова оръжие. Макар че бях чел за тях и знаех, че съществуват. Но не съм се интересувал от дуели, а от древни оръжия разбират навярно само онези, които се бият на дуели, колекционерите и антикварите.

Разбира се, не аз убих Бентън. Той сам се уби. Ако беше ме улучил, а нямаше причина да не ме улучи, във вестника щеше да пише точно обратното:

„Мистър Ашър Сътън бе убит снощи на дуел...”

Ще прекараме една чудесна вечер, бе казала Ева, а тя навярно е знаела. Ще вечеряме и ще прекараме една чудесна вечер. Ще прекараме една чудесна вечер и Джефри Бентън ще те застреля.

Да, каза си Сътън, сигурно е знаела. Тя знае твърде много неща. Например за подслушвателните устройства в тази стая. Или пък за това, че някой е внушил на Бентън да го предизвика на дуел и да го убие.

Когато я попита дали е приятел или враг, каза, че е приятел, но колко му е да го каже. Всеки може да изрече една дума и няма начин да разбереш дали е истина или пък не.

Твърди, че ме е проучвала двадесет години, което, разбира се, е лъжа, защото преди двадесет години, когато тръгнах за Лебед, едва ли съм представлявал интерес за някого. Просто бях едно колелце от голямата машина. Аз и сега не представлявам интерес за никого освен за себе си и за великата идея, за която нито един човек освен мен не знае нищо. Защото дори и да са фотографирали ръкописа, никой не би могъл да го разчете.

Когато я попитах дали е приятел или враг, каза, че е приятел. И знаеше, че са внушили на Бентън да ме предизвика на дуел и да ме убие. Освен това тя ми се обади и ме покани на вечеря.

Наистина колко му е да изрече една дума. Но освен думите има и други неща, които трудно могат да бъдат подправени... докосването на устните ѝ, нежният допир на пръстите ѝ, плъзнали се по лицето му.

Смачка цигарата, стана и отиде до куфара. Ключалката беше ръждясала и ключът трудно се превърташе, но накрая той успя да

отключи и повдигна капака.

Куфарът бе пълен до половината с грижливо подредени документи. При вида им Сътън се усмихна. Бъстър открай време си беше педантична душа. Но роботите винаги са педантични. Просто такава им е природата. Педантични и как още ги бе нарекъл Хъркимър? Педантични и упорити.

Прилекна на пода до куфара и зарови из книжата. Стари писма, грижливо вързани на снопчета. Стара тетрадка от колежа. Защипени с кламер документи, чийто срок несъмнено отдавна бе изтекъл. Тетрадка с изрезки от вестници, които не бяха залепени. И класьор, подреден до средата с колекция от евтини марки.

Както беше прилекнал, запрелиства с любов страниците на класьора, връщайки се отново в детството. Евтини марки, защото нямаше достатъчно пари да си купи от по-скъпите. Марки с крещящи цветове, каквито му харесваха тогава. Повечето от тях бяха в окаяно състояние, но беше време, когато му изглеждаха чудесни.

Увлечението му по марките, припомни си той, бе продължило две или най-много три години. Ровеше се в каталози, разменяше и купуваше евтини серии марки, усвояваше странныя жаргон на това хоби — перфорирани и неперфорирани марки, винетки, воден знак, дълбок печат.

Щастливият спомен го накара да се усмихне. Имаше марки, които би желал да притежава, но тъй като бе невъзможно, само ги изучаваше по илюстрации, докато запомни наизуст всяка една от тях. Вдигна глава и като се взря в отсрещната стена, се опита да си припомни как изглеждаха някои, но не можа.

Някогашното всепоглъщащо занимание бе погребано от повече от петдесет години, изпълнени с други всепоглъщащи дела.

Остави настрана класьора и отново се залови с куфара.

Още тетрадки и писма. Отделни изрезки от вестници. Гаечен ключ със странна форма. Оглозган кокал, който някога навярно е бил притежание и утеха на някое любимо, но вече забравено куче.

Вехтории, помисли си Сътън. Бъстър щеше да си спести доста време, ако просто ги беше изгорил.

Два стари вестника. Прояден от молци вимпел. Обемисто писмо, което никога не е било отваряно.

Сътън го хвърли върху купчината боклук, който бе извадил от куфара, сетне се поколеба, протегна ръка и отново го взе.

Марката беше доста особена. Поне по цвят.

Спомени проблеснаха в съзнанието му и той си я припомни такава, каквато беше я видял като момче... естествено, не самата марка, а изображението ѝ в един каталог.

Наведе се над писмото и едва не ахна от удивление.

Марката беше стара, невероятно стара... невероятно стара и ценна... Господи, колко ли струва сега?

Опита се да разчете клеймото, но бе така избледняло с течение на времето, че беше станало съвсем нечетливо.

Бавно се изправи, отнесе писмото на масата и се приведе над него, като се опитваше да разгадае името на града.

БРИДЖ... УИС.

Навярно Бриджпорт. Ами УИС? Сигурно някой стар щат. При някаква отдавна забравена сред мрака на времето административна система.

Юли 198...

Юли, хиляда деветстотин осемдесет и някоя си година.

Отпреди шест хиляди години!

Неразпечатано писмо, изпратено по пощата преди шестдесет века. И захвърлено сред тази купчина вехтории наред с един оглозган кокал и странен гаечен ключ.

Неразпечатано писмо... с марка, която струва цяло състояние.

Сътън отново се взря в печата. Бриджпорт, Уис. Юли, числото приличаше на 11... 11 юли 198... Липсващата цифра бе твърде неясна, за да я различи. Но може би с хубава лупа ще успее.

Адресът, избледнял, но все още четлив, гласеше:

Мистър Джон Х. Сътън
Бриджпорт,
Уисконсин.

Ето какво означаваше Уис. Уисконсин.

А името беше Сътън.

Разбира се, че ще е Сътън.

Нали така бе казал Бъстървият адвокат андроид? Куфар, пълен със семейни книжа.

Ще трябва да направя историко-географска справка, помисли си Сътън. Трябва да разбере къде се е намирал Уисконсин.

Ами Джон Х. Сътън? Джон Х. Сътън. Това вече е друга работа. Просто някакъв друг Сътън, който отдавна е станал на прах. Някой, който веднъж е пропуснал да си отвори пощата.

Сътън обърна писмото откъм обратната страна и разгледа плика. По нищо не личеше, че някой се е опитвал да го отвори. Изсъхнало с течение на годините, лепилото се лющеше и когато го драсна с нокът в единия ъгъл на плика, то се разпиля в облаче прах. Направи му впечатление, че хартията се разтроши при докосването и трябваше да я пипа много внимателно.

Куфар, пълен със семейни книжа, бе казал андроидът Уелингтън, когато влезе в стаята, седна сковано на ръба на стола и грижливо сложи шапката си върху масата.

А вместо това се оказа, че е куфар, пълен с вехтории. Кокали, гаечни ключове, кламери и изрезки от вестници. Стари тетрадки и писма, и едно писмо, което е било получено преди шест хиляди години и никога не е било отворено.

Дали Бъстър е знаел за това писмо? Докато си задаваше този въпрос, на Сътън вече му бе ясно, че Бъстър е знаел.

И се е опитал да го скрие... и е успял. Захвърлил го е наред с другите вехтории, сигурен, че ще бъде намерено, но само от човека, за когото е предназначено. Защото куфарът умишлено бе направен да изглежда незначителен. Стар и очукан, със стърчащ от ключалката ключ, той сякаш казваше: „Вътре в мен няма нищо интересно, но ако искате да си загубите времето, тогава, моля, гледайте.“ И ако някой бе погледнал, безпорядъкът щеше да му се стори точно такъв, какъвто си беше, с едно изключение... купчина от загубили всякаква стойност сантиментални спомени.

Сътън протегна ръка и потупа обемистото писмо на масата.

Джон Х. Сътън, един прародител отпреди шест хиляди години. Във вените ми тече неговата кръв, макар и доста поразредена. Но това

е човекът, който е живял, дишал, хранил се и умрял, който е наблюдавал изгрева над зелените хълмове на Уисконсин... ако в този Уисконсин, където и да се намира, изобщо има хълмове.

Усещал е летните горещини и е зъзнал от зимния мраз. Четял е вестници и е обсъждал политиката със съседите си. Тревожил се е за много неща, значителни и дребни, но повечето от тях навярно са били незначителни; каквито обикновено са нашите тревоги.

Ловил е риба в реката, отдалечена само на няколко мили от дома му, може би е поработвал малко в градината през последните години от живота си, когато не е имало какво друго да прави.

Човек като мен, макар и с някои малки разлики. Притежавал е онова черво, наречено апендикс, и то може би му е създавало неприятности. Имал е и мъдреци, които навярно също са му създавали неприятности. Вероятно е умрял на осемдесетгодишна възраст или малко по-късно, макар че това би могло да стане и много по-рано. А когато аз стана на осемдесет, помисли си Сътън, тъкмо ще навлизам в разцвета на живота си.

Но някогашният живот е имал и предимства. Джон Х. Сътън сигурно е живял по-близо до Земята, защото тази земя е била единственото нещо, което той е притежавал. Не го е вълнувала психологията на извънземните и Земята е била планета за обитаване, а не административен център, където нито едно растение не се отглежда и нито едно колелце не се върти по икономически съображения. Сигурно е могъл да намери призванието на своя живот сред обширното поле на човешкото познание, вместо да е принуден да стане чиновник от административния апарат, който управлява неизмеримите простори на галактическата империя.

И някъде там, вече забравени, е имало и други Сътъновци, преди него и след него, много други Сътъновци. Животът се е предавал от поколение на поколение, а представителите на рода са образували една непрекъсната верига и нито една брънка не се е различавала от съседните, с малки изключения тук или там, когато човек по някаква случайност е спирал погледа си някъде. Случайност, забравена отдавна или превърнала се в легенда, или пък просто случайността, че едно писмо не е било отворено.

На вратата се позвъни и Сътън стреснат грабна писмото и го пхна във вътрешния джоб на сако си.

— Влез — извика той.

Беше Хъркимър.

— Добро утро, сър — поздрави той.

Сътън го изгледа гневно.

— Какво искаш? — запита той.

— Аз съм ваша собственост — угоднически го осведоми Хъркимър. — Представявам част от вашата третина от имуществото на Бентън.

— Моята третина ли? — След това изведнъж си спомни.

Такъв беше законът. Който убие някого на дуел, наследява една трета от имуществото на убития. Такъв беше законът, за който съвсем бе забравил.

— Надявам се, че нямате възражения — продължи Хъркимър. — Аз съм доста сговорчив, бързо схващам и обичам да работя. Мога да готвя, да шия, да изпълнявам разни поръчения, мога да чета и да пиша.

— Както и да ме предадеш.

— О, не, никога не бих направил това.

— Защо пък не?

— Защото вие сте мой господар.

— Ще видим — рече кисело Сътън.

— Но аз не съм цялото наследство — продължи Хъркимър. — Има и други неща. Има един астероид, където може да се ловува, и един космически кораб. Малък наистина, но много удобен. Има и няколко хиляди долара, както и вила на Западното крайбрежие, малко неразумно вложени акции в колонизираните планети и разни други дреболии, които са твърде много, за да ви ги изреждам.

Хъркимър бръкна в джоба си и измъкна някакъв бележник.

— Тук съм направил един списък и ако се интересувате, ще ви го прочета.

— Не сега — рече Сътън. — Имам работа.

Хъркимър засия.

— Нещо, което без съмнение бих могъл да извърша и аз? Нещо, с което мога да ви помогна?

— Не можеш — рече Сътън. — Защото отивам да се срещна с Адамс.

— Тогава бих могъл да ви нося куфарчето. Онова там.

— Няма да го вземам със себе си.

— Но, сър...

— Сядаш тук, скръстваш ръце и чакаш, докато се върна.

— Ще направя някоя беля — предупреди андроидът. — Сигурен съм, че ще направя беля.

— Добре тогава. Има нещо, което би могъл да свършиш. Онова куфарче, за което спомена преди малко. Можеш да го наглеждаш. И не си губи времето да се опитваш да прочетеш онова, което е вътре — предупреди го Сътън. — Няма да успееш.

— О — каза Хъркимър още по-разочарован.

— И още нещо. В хотела живее едно момиче на име Ева Армър. Да знаеш нещо за нея?

Хъркимър поклати глава.

— Но имам братовчедка...

— Братовчедка ли?

— Разбира се. Братовчедка. Произведени сме в една и съща лаборатория, затова ми е братовчедка.

— Доста братовчеди имаш тогава.

— Така е — потвърди Хъркимър. — Хиляди са. И си помагаме един на друг. Както би трябвало да бъде в големите семейства — добави той с престорено благонравие.

— И мислиш, че тази твоя братовчедка може да знае нещо?

Хъркимър кимна.

— Работи в хотела. Може и да знае.

После взе една брошура от купчината на масата.

— Виждам, че са се добрали до вас, сър — забеляза той.

— Какво искаш да кажеш? — сърдито попита Сътън.

— Ония от Лигата за равенство — поясни Хъркимър. — Дебнат всеки що-годе известен човек. Разнасят някаква петиция.

— Да, споменаха нещо за петиция. Искаха да я подпиша — рече Сътън.

— А вие не я подписахте?

— Не — късо отвърна Сътън.

После се взря в Хъркимър.

— Ти си андроид — каза му той направо. — Би трябвало да им симпатизираш.

— Сър — заяви Хъркимър, — намеренията на онези хора може и да са добри, но те не са избрали правилния път. Опитват се да изпросят

милосърдие за андроидите, като събуждат съжаление към нас. Но ние не искаме нито милосърдие, нито съжаление.

— Какво тогава искате?

— Да ни считат за равни с хората, и то заради нашите достойнства, а не по специално благоволение или с разрешението на хората — обясни Хъркимър.

— Разбирам — рече Сътън. — Мисля, че разбрах това още когато ме пресрещнаха във фоайето. Но не можех да го изразя с думи...

— Ето как стоят нещата, сър — каза Хъркимър. — Ние сме създадени от хората и точно това е, което ни дразни. Създадоха ни със същия ентусиазъм, с който фермерът отглежда кравите си. Произвеждат ни с определена цел и ни използват за тази цел. Дори когато се отнасят добре с нас, зад тази добрина се крие снизхождение. Просто не ни позволяват да покажем на какво сме способни. Лишени сме от основните човешки права и не ни позволяват да претендираме за тях. Ние...

Хъркимър млъкна, блясъкът в очите му угасна, а лицето доби спокойно изражение.

— Виждам, че ви отегчавам, сър — каза той.

Сътън заговори рязко:

— Аз съм ваш приятел, Хъркимър. Нито за миг не го забравяй. На ваша страна съм и мисля, че го доказах, като отказах да подпиша онази петиция.

После се загледа в андроида. Безочливи и хитри, помисли си той. Но ние сме ги направили такива. И това са характерни черти на роба, както и знакът на челото.

— Можеш да бъдеш съвсем сигурен, че не изпитвам съжаление към вас — увери той Хъркимър.

— Благодаря, сър — отвърна Хъркимър. — Благодаря ви от името на всички ни.

Сътън тръгна към вратата.

— Трябва да ви поздравя, сър — каза Хъркимър. — Миналата вечер се представихте много добре.

Сътън се обърна.

— Бентън не улучи — каза той. — Не ми оставаше нищо друго, освен да го застрелям.

Хъркимър кимна.

— Но има нещо друго, сър. Никога досега не бях чувал някой да е умрял от куршум в ръката.

— В ръката ли?

— Точно така, сър. Куршумът му строши ръката, без да причини друга вреда.

— Но той умря, нали?

— О, да — потвърди Хъркимър. — По-мъртъв не би могъл да бъде.

Адамс щракна запалката и изчака пламъкът да се разгори. Твърдият му поглед бе прикован върху Сътън, но вътре в себе си той бе неспокоен, нервен, някак несигурен, макар и това да не личеше.

Този втренчен поглед, помисли си Сътън, е стар негов номер. Гледа те страшно, а изражението му е замръзнало като на сфинкс и ако не го познаваш и не си свикнал с номерата му, може да го помислиш за всемогъщия бог.

Но сега погледът не е така впечатляващ както обикновено. Изглежда изнервен, а преди двадесет години такова нещо нямаше. Тогава беше твърд. Истински гранит, а сега като че ли гранитът е започнал да се троши.

Нещо го измъчва. Има нещо, което не върви добре.

Адамс прекара пламъка на запалката над натъпканата си лула, движейки го замислено напред-назад, без да бърза, като принуждаваше Сътън да го чака.

— Ти, разбира се, знаеш, че не мога да бъда откровен с теб — тихо рече Сътън.

Запалката с щракане угасна и Адамс се понадигна на стола.

— Какво? — попита той.

Сътън мислено се поздрави. Успя да го изкара от релсите и сега недоумява. Проиграна пешка е вече, каза си той. Ето какъв е сега Адамс — просто една проигра на пешка.

После изрече на глас:

— Вече, разбира се, ти е известно, че съм се завърнал с кораб, който не е в състояние да лети. Знаеш, че не съм имал скафандър. Илюминаторите са разбити и корпусът е надупчен като решето. Нямах нито храна, нито вода, а 61-вата звезда е на единадесет светлинни години оттук.

Адамс кимна студено.

— Да, всичко това ни е известно.

— По какъв начин съм се завърнал, както и случилото се с мен нямат никакво отношение към доклада ми и затова не възнамерявам да ти кажа.

— Тогава защо изобщо споменавааш за това — изръмжа Адамс.

— Просто за да се разберем по-добре — обясни Сътън. — За да не ми задаваш въпроси, които ще останат без отговор. Това ще ни спести доста време.

Адамс се облегна назад и самодоволно запуфка с лулата.

— Изпратихме те да събереш информация, Аш — напомни му той. — Всякаква информация. Нещо, което би ни помогнало да разберем по-добре тези същества от Лебед. Ти бе представител на Земята, получаваше заплата от нея и, естествено, ѝ дължиш нещичко.

— Но аз дължа нещо и на тях — възрази Сътън. — Дължа им живота си. Защото корабът ми катастрофира и аз загинах.

Адамс, почти сънливо, кимна с глава.

— Да, същото каза и Кларк. Той счита, че си загинал.

— Кой е този Кларк?

— По специалност е космически инженер — каза му Адамс. — Ляга и става с кораби и чертежи. Именно той проучи кораба ти и състави графика на силовите координати. Заключениеето му е, че ако си бил вътре в кораба по време на катастрофата, нищо не би могло да те спаси.

Адамс погледна към тавана.

— Кларк каза, че ако си бил вътре по време на удара, щял си да станеш на пихтия.

— Просто невероятно е какво може да направи човек, когато започне да си играе с цифрите — сухо забеляза Сътън.

— Андерсън твърди, че ти изобщо не си човешко същество — опита се да го подразни Адамс.

— Предполагам, че Андерсън е разбрал това, след като е видял кораба.

Адамс кимна с глава.

— Няма нито вода, нито въздух. Всеки би стигнал до същото заключение.

Сътън поклати глава.

— Андерсън греши. Ако не бях човешко същество, никога нямаше да ме видиш. Аз изобщо не бих се завърнал обратно. Но аз

тъгувах по Земята, а и очаквахте доклада ми.

— Не си бързал много — обвини го Адамс.

— Защото исках да се уверя напълно — каза Сътън. — Трябваше да бъда сигурен, разбираш ли? За да мога, като се завърна, да ви отговоря дали обитателите на Лебед представляват опасност или не.

— И какво се оказа?

— Те не представляват никаква опасност.

Адамс го изчака да продължи, но Сътън мълчеше.

Накрая Адамс попита:

— И това ли е всичко?

— Да, това е всичко — каза Сътън.

Адамс почука с лулата по зъбите си.

— Не ми се иска да изпращам там друг човек — заяви той. — Особено след като вече съм обявил пред всички, че ти ще събереш необходимата информация.

— Няма смисъл — рече Сътън. — Никой не може да се промъкне.

— Но ти успя.

— Да, защото бях първият. И понеже бях първият, ще бъда и последен.

Откъм другия край на бюрото Адамс студено се усмихна.

— Виждам, че доста държиш на тези хора, Аш.

— Те не са хора.

— Ами... същества тогава.

— Не са дори и същества. Трудно е да ти обясня какво точно представляват. Сигурно ще ми се изсмееш, ако ти кажа какво всъщност предполагам, че са.

Адамс изсумтя.

— Все пак опитай се да ми обясниш.

— Симбиотични абстракции. По-точно определение не мога да дам.

— Искаш да кажеш, че в действителност не съществуват? — удиви се Адамс.

— Напротив, съществуват и още как. Те са там и човек усеща присъствието им, така както аз твоето и ти моето.

— И можеш да се разбереш с тях?

— Да — потвърди Сътън. — Можеш да се разбереш с тях.

— Но никой не ще може да се промъкне отново, така ли?

Сътън поклати глава.

— Защо не зачеркнете Лебед от списъка? Просто си представете, че не съществува. Оттам не ви заплашва никаква опасност. Те никога няма да ни обезпокоят, нито пък ние ще проникнем някога там. Безсмислено е дори да се опитваме.

— Цивилизацията им не е ли техническа?

— Не — рече Сътън, — не е.

Адамс промени темата.

— Чакай да помисля. На колко години си, Аш?

— На шестдесет и една — отвърна Сътън.

— Хм — рече Адамс. — Съвсем хлапе си още. Животът ти едва сега започва.

Лулата му беше изгаснала и той намръщено разрови тютюна с пръст, за да се увери в това.

— Какви са ти плановите занапред?

— Нямам никакви планове.

— Но все пак възнамеряваш да останеш на служба при нас, нали?

— Това зависи от теб — каза Сътън. — Но предполагам, че не държиш да остана.

— Дължим ти заплата за цели двадесет години — осведоми го почти любезно Адамс. — И всичко ти се пази. Можеш да си получиш парите, когато си тръгнеш. Полагат ти се и три-четири години отпуска. Защо не си я вземеш сега?

Сътън не отговори.

— Обади се някой ден — продължи Адамс. — Пак ще си поговорим.

— Няма да променя мнението си.

— Никой не те принуждава.

Сътън бавно се изправи.

— Съжалявам, че не искаш да ми се довериш — каза Адамс.

— Отидох там, за да свърша работа — заяви решително Сътън.

— Задачата е изпълнена. Докладът ми е представен.

— Така е — съгласи се Адамс.

— Предполагам, че ще държиш връзка с мен — рече Сътън.

Очите на Адамс проблеснаха мрачно.

— Разбира се, Аш.

Сътън седеше спокойно на стола и му се струваше, че четиридесет години от живота му не бяха изминали.

Защото всичко изглеждаше така, сякаш се бе върнал четиридесет години назад... дори чаените чаши.

През отворените прозорци долитаха младежки гласове, чуваше се тропотът от стъпките на студенти, които вървяха по алеята. Вятърът шепнеше сред брястовете и този звук също му бе познат. НеЙде далеч заби камбана, а съвсем наблизО се разнесе смях на момиче.

Доктор Рейвън му подаде чаша с чай.

— Мисля, че не съм сбъркал — каза той и примигна с очи. — Три бучки захар и без сметана.

— Да, точно така — отвърна Сътън, удивен, че той още помни.

Но да запомниш нещо, каза си той, е лесна работа. Струва ми се, че и аз си спомням почти всичко. Сякаш някогашните привички са се запазили ярки и непокътнати в съзнанието ми през дългите години в онзи чужд свят и търпеливо са чакали като драгоценни сребърни прибори, поставени на полицата, да настъпи времето, когато ще бъдат използвани отново.

— Помня разни дреболии — каза доктор Рейвън. — Дребни и незначителни неща, като например колко бучки захар да поставя в чая или пък какво е казал някой преди шестдесет години, но понякога забравям важни неща... нещата, които човек би трябвало добре да помни.

Бялата мраморна камина осветяваше сводестия таван, а университетският герб, гравирани върху бляскавата ѝ повърхност, беше все така лъскав, както и в деня, когато Сътън го бе видял за последен път.

— Сигурно се чудите защо съм дошъл — рече той.

— Ни най-малко — заяви доктор Рейвън. — Всички мои ученици идват да ме видят. И аз се радвам, когато ви виждам. Това ме изпълва с гордост.

— А на мен самия ми се вижда чудно — продължи Сътън. — Мисля, че знам причината, но е много трудно да се обясни с думи.

— Тогава нека не се притесняваме — успокои го доктор Рейвън. — Спомняш ли си как беше някога? Просто седяхме, обсъждахме проблема и накрая, преди дори да сме разбрали, стигаме до същината. Сътън се засмя.

— Разбира се, че си спомням, докторе. Спорните места в теологията. Основните различия при сравнителната религия. Но бихте ли ми казали нещо? Вие сте посветили целия си живот на религиите и знаете за земните и извънземните религии повече от когото и да било друг на Земята. Можеше да се придържате само към една вяра. Никога ли не сте се изкушавали да приемете чужда религия?

Доктор Рейвън остави настрана чашата си.

— Би трябвало да се досетя, че ще ме затрудниш — каза той. — Винаги си го правил. Просто притежаваш странната способност да задаваш трудни въпроси.

— Няма повече да ви затруднявам — увери го Сътън. — Но доколкото разбирам, вие сте откривали някои добри, бих казал дори по-добри идеи в чуждите религии.

— Да не би да си открил нова религия?

— Не — рече Сътън. — Не точно религия.

Камбаната на параклиса продължаваше да бие, но момичето, което се смееше, си бе отишло. Стъпките по алеята бяха заглъхнали в далечината.

— Случвало ли ви се е някога да изпитвате чувството, че сте седнали от дясната страна на самия бог и сте чули нещо, което знаете, че не е било предназначено за вашите уши — попита Сътън.

Доктор Рейвън поклати глава.

— Не, мисля, че никога не ми се е случвало.

— А ако все пак ви се случеше, какво щяхте да направите?

— Предполагам, че щях да бъда объркан, както си ти сега — отвърна доктор Рейвън.

— Живеем, крепени само от вярата, вече осем хилядолетия, а може би и повече — каза Сътън. — Навярно доста повече. Защото сигурно вярата или поне някакъв проблясък на вяра е карал неандерталеца да боядисва костите в червено и да реди черепите, обърнати с лице на изток.

— Вярата е велика сила — тихо каза доктор Рейвън.

— Да, прав сте — съгласи се Сътън, — но въпреки цялата й сила тя е доказателство за собствената ни слабост. Нашето признание, че не сме способни да се оправим сами със свои сили и затова ни е необходимо нещо, на което да се опрем, надеждата и убеждението, че съществува някаква по-велика сила, готова да ни помага и напътства.

— Не си се озлобил, нали, Аш? От онова, което си открил.

— Не, не съм озлобен — отвърна Сътън.

Някъде цъкаше часовник и звукът отекваше сред настъпилата тишина.

— Докторе, какво знаете за съдбата?

— Странно е, че точно ти говориш за съдба — забеляза доктор Рейвън. — Ти никога не си бил фаталист.

— Нямам предвид фатализма — поясни Сътън. — Не говоря за абстрактното понятие, а за действителната вяра на хората в съдбата. Няма ли нещо документирано по този въпрос?

— Винаги е имало хора, които са вярвали в съдбата си — каза доктор Рейвън. — И някои от тях, както изглежда, са имали известни основания. Но в повечето случаи те не я наричат съдба. Обикновено говорят за щастие, късмет, интуиция, вдъхновение или пък нещо друго. Има историци, които пишат за отделни прояви на съдбата, но това са само думи и нищо повече. Разбира се, имало е и фанатици, които са вярвали в силата на съдбата, но това в действителност е чист фатализъм.

— Значи доказателство няма — рече Сътън. — Няма действително доказателство за наличието на съдба, нали? Като някаква реална сила, искам да кажа. Или нещо живо, което съществува и което можеш да докоснеш с ръка.

Доктор Рейвън поклати глава.

— Нищо подобно не съм чувал, Аш. В края на краищата съдбата е само една дума. Не можеш да я пипнеш. Сигурно някога вярата също е била само понятие, както е сега съдбата. Но милиони хора в продължение на години са го превърнали в истинска сила, в нещо конкретно, което може да бъде определено и с чиято подкрепа човек може да живее.

— Ами предчувствията и късметът? — възрази Сътън. — Те не са просто въпрос на случайност, нали?

— Може да ги разглеждаме като проблясъци на съдбата — каза доктор Рейвън. — Ярки проблясъци, които се забелязват. Намек за някаква предопределеност сред широкия поток на случайните явления. Разбира се, не може да се знае със сигурност. Когато не разполага с всички факти, човекът е като слепец. Възловите моменти в историята са зависели само от нечие прозрение. Въдъхновената вяра в собствените способности безброй пъти е променяла хода на събитията.

Той стана, отиде до рафтовете с книги и вдигнал глава, се загледа в тях.

— Някъде тук, ако мога да я открия, има една книга — каза той.

Започна да я търси, но не я намери.

— Няма значение — заяви накрая той. — По-късно ще я намеря, ако все още те интересува. В нея се разказва за древно африканско племе със странна религия. Те вярвали, че духът на всеки човек, неговото съзнание или его, както искаш го наречи, има съответен двойник на някоя далечна звезда. И ако си спомням точно, те дори знаели коя е звездата и могли да я намерят на нощното небе.

Той се обърна с гръб към книгите и се взря в Сътън.

— Виждаш ли, може това да е съдбата — каза той. — Да, съвсем възможно е.

Прекося стаята и застана пред угасналата камина, сключил ръце зад гърба, и наклони настрана посребрената си глава.

— Защо се интересуваш от съдбата толкова много? — попита той.

— Защото аз намерих съдбата — отвърна Сътън.

Човекът на екрана носеше маска и разгневен, Адамс студено му каза:

— Не разговарям с маскирани.

— Този път ще разговаряте — обади се гласът зад маската. — Аз съм човекът, който ви заговори на двора. Нали си спомняте?

— И сигурно се обаждате от бъдещето — рече Адамс.

— Не, все още съм във вашето време. Продължавам да ви наблюдавам.

— Навярно наблюдавате и Сътън?

Маскираният кимна.

— Вече го видяхте. Какво мислите за него?

— Крие нещо — отвърна Адамс. — И май че вече не е човешко същество.

— Ще наредите ли да го убият?

— Не — заяви Адамс. — Нямам такова намерение. Сътън знае нещо, от което се интересуваме. И няма да го измъкнем от него, като го убием.

— Онова, което той знае, е по-добре да бъде погребано заедно с него — заяви маскираният.

— Може би ще се разберем по-добре, ако ми обясните за какво всъщност става дума — каза Адамс.

— Не мога да ви кажа, Адамс. Бих искал, но не мога. Не бива да разкривам бъдещето.

— В такъв случай аз пък няма да ви позволя да промените миналото — грубо рече Адамс.

А в същото време си мислеше: „Човекът е изплашен. Изплашен е и почти отчаян. Може да убие Сътън, когато пожелае, но се бои да го стори. Защото Сътън трябва да бъде убит от свой съвременник, в противен случай времето може би няма да понесе прехвърляне на насилието от един сектор в друг.“

— И още нещо — обади се човекът от бъдещето.

— Кажете — рече Адамс.

— Искан да ви запитам как вървят работите на Алдебаран XII?

Кипнал от гняв, Адамс се скова на мястото си.

— Ако не беше Сътън, на Алдебаран XII нямаше да се случи нищо — заяви маскираният.

— Но Сътън още не беше се завърнал — троснато рече Адамс.

— Той дори не беше тук...

После замлъкна, припомнил си внезапно нещо: Името на заглавната страница... „от Ашър Сътън“.

— Вижте какво, ако знаете нещо, кажете го, за бога — помоли го Адамс.

— Нима искате да кажете, че не се досещате какво е станало?

Адамс поклати глава.

— Води се война — рече гласът.

— Но война няма.

— Това се отнася само за вашето време.

— Но как...

— Спомняте ли си Майкълсън?

— Човекът, който отишъл за една секунда в бъдещето?

Маскираната глава кимна, екранът опустя, а Адамс седеше неподвижен и усещаше как го обзема вледеняващ ужас.

Избръмча зумерът на видеофона и той с механично движение щракна лостчето.

Беше Нелсън.

— Сътън току-що излезе от университета — съобщи той. — Прекара цял час при доктор Хоръс Рейвън. Ако не си спомняте, доктор Рейвън е професор по сравнителна религия.

— А, така значи — рече Адамс.

Забарабани с пръсти по бюрото, едновременно разгневен и уплашен.

Истински позор ще бъде, помисли си той, ако убием човек като Сътън.

Но може би така ще е най-добре.

Да, каза си той, може наистина да е за добро.

Кларк е казал, че съм умрял, а Кларк е инженер. Начертал е дори графика и смъртта е била отразена там. Изчисленията са показали, че при определени напрежения и натоварвания човешкото тяло би станало на пихтия.

А пък Андерсън е заявил, че не съм човешко същество, но как ли е разбрал това?

Пътят криволичеше като сребриста лента, блеснала под лунната светлина, а звуците и уханията на нощта обгръщаха земята. Свеж, чист мирис на растения и тайнствен аромат на вода. Сред блатата, простиращи се от дясната страна, течеше малка рекичка и докато завиваше, Сътън зърна за миг лъкатушните, леко проблясващи на лунната светлина води. Крякането на жабите се носеше над хълмовете, а светулките блещукаха в мрака като полюшващи се фенерчета, които изпращат сигнали на някого.

Но как ли е узнал това Андерсън?

Как, питаше се Сътън, освен ако не ме е преглеждал? Освен ако не е човекът, който се е опитал да сондира мозъка ми, след като ме упоиха при влизането в стаята.

Адамс разкри картите си, а той никога не разкриваше картите си, освен ако не искаше другите да ги видят. И ако не разполагаше с някой скрит коз.

Искаше да зная това, каза си Сътън. Искаше да го зная, но не можеше да ми го каже. Не можеше да ми каже, че съм заснет, записан на лента и че по негово нареждане стаята ми се наблюдава.

Но той можеше да ме подсети с някоя малка неволна грешка, добре пресметната грешка, както в случая с Андерсън. Знаеше, че ще разбере намека, и си мисли, че ще започна да нервнича.

В светлината на фаровете за миг се открии огромният сивочерен силует на къща, сгушена върху склона на хълма, и веднага последва нов завой. Нощна птица, черна и зловеща, прелетя над пътя и сянката ѝ затанцува под снопа ярка светлина.

Адамс е бил, каза си Сътън. Той е онзи, който ме причака. Научил е по някакъв начин, че се завръщам, и е подготвил всичко. Набелязали са ме, преди още да стъпя на Земята, и се заловиха с мен, преди още да съм разбрал какво става.

Няма съмнение, че е открил много повече, отколкото се е надявал.

Сътън сухо се изсмя. И смехът му се превърна във вой, понесъл се устремно надолу по хълма като ослепителна огнена струя, истински порой от огън, който се изсипа в блатото и мигновено угасна, а после отново избухна със синьочервени пламъци.

Спирачките изскърцаха, а гумите изсвистяха по паважа, докато Сътън завъртя колата, за да я спре. Преди още да е спряла напълно, той изскочи от нея и се затича надолу по склона към странния черен кораб, който пламтеше сред блатото.

Водата клокочеше около глезените му и остра като нож трева го шибаше по краката. Черните локви блестяха мазно, отразили пламъците от горящия кораб. Неиде далеч, от другия край на блатото, продължаваха да крякат жаби.

Чуваше се пляскане, сякаш някой се мъчеше да се придвижи сред озарената от пламъците кална локва само на няколко стъпки от горящия кораб и като се хвърли напред Сътън видя, че е човек.

Мярна му се бялото на изплашени, будещи жалост очи, блестящи на светлината на пламъците, докато човекът, опрян на изкаляните си ръце, правеше опити да пропълзи напред. Видя и проблесналите зъби, когато лицето се изкриви в пристъп на непоносима болка. Ноздрите му доловиха миризмата на изгоряла овъглена плът и всичко му стана ясно.

Наведе се, вкопчи ръце под мишниците на човека, издърпа го нагоре и повлече тялото назад през блатото. Краката му затъваха в калта, а той чуваше зад гърба си шляпането, ужасното шляпане на влачещото се през водата и тинята тяло.

Най-после усети твърда земя под краката си и се заизкачва нагоре по склона към колата. От полюшващата се глава на човека, когото носеше, се разнесоха дрезгави, хлипащи звуци, които може би бяха думи, но сега Сътън нямаше време да се опитва да ги разбере.

Хвърли бърз поглед през рамо и видя, че пламъците се издигат високо в небето като стълб от синкав огън, озаряващ нощта. Прогонени

от гнездата си, блатните птици летяха заслепени и зашеметени от ярката светлина, изпълвайки нощта с изплашените си крясъци.

— Атомните двигатели — каза гласно Сътън. — Двигателите...

Надали щяха да издържат дълго сред такива пламъци. Автоматиката за защита ще се разтопи и блатото ще се превърне в кратер, а хълмовете от хоризонт до хоризонт ще бъдат изпепелени.

— Няма... — произнесе люшкащата се глава. — Няма... атомни двигатели.

Кракът на Сътън закачи корен, той се препъна и падна на колене. Тялото се изплъзна от изкаляните му ръце.

Човекът направи усилие да се преобърне.

Сътън му помогна и той легна по гръб с лице, обърнато към небето.

Под маската от мръсотия и болка се забелязваше, че е доста млад.

— Няма двигатели — повтори той. — Изхвърлих ги.

В думите му се долавяше гордост, гордост от добре свършената работа. Но те, изглежда, му струваха скъпо, защото после се отпусна бездиханен, сякаш вече беше мъртъв.

След малко дишането му се възстанови и въздухът отново засвистя в гърлото. Сътън забеляза пулсиращите вени под обгорената и сгърчена кожа на слепоочията. После устата се отвори и отново се дочуха неясни и объркани думи:

— Водихме сражение... някъде в миналото, в 83-ия... Видях го, че напада... Искях да направя темпорален скок... — Думите се превърнаха в гърлен смях и затихнаха, а после отново избликнаха навън. — Имат ново оръжие... възпламенява метала...

Обърна глава и очевидно едва сега за първи път видя Сътън. Направи опит да се надигне, после рухна на гръб, като дишаше тежко от направеното усилие.

— Сътън!

Сътън се наведе над него.

— Аз ще ви нося, ще ви заведа при някой лекар.

— Ашър Сътън!

Думите бяха произнесени шепнешком.

За миг Сътън забеляза тържествуващия, почти фанатичен блясък, озарил очите на умиращия, и дори схвана донякъде значението на

загадъчният знак, който правеха пръстите на привдигнатата ръка.

После блясъкът угасна, ръката се отпусна, а пръстите се разтвориха.

И Сътън разбра, преди още да е долепил ухо до гърдите, там, където се намираше сърцето, че човекът е вече мъртъв.

Сътън бавно се изправи на крака.

Пламъците вече изгасваха, а птиците бяха отлетели.

Корабът бе потънал наполовина в блатото и като се вгледа в очертанията му, Сътън установи, че никога не е виждал подобно нещо.

„Ашър Сътън“, със светнали очи бе казал човекът. Направил бе и някакъв знак, преди да умре. А някъде там, назад в миналото, през 83-ия, се водеше битка.

Какво беше това 83-ият?

Човекът се е опитал да направи темпорален скок... Но кой е чувал някога за темпорални скокове?

Никога не съм виждал този човек, каза си Сътън, сякаш се оправдаваше за някакво престъпление. И дори не го познавам. И въпреки това той назова името ми, и изглеждаше щастлив, че ме вижда, и направи някакъв знак, знак, който, изглежда, вървеше с името.

Погледна към мъртвеца, прострян в краката му, и забеляза колко жалък е със сгърчените крака, безжизнените ръце, отметнатата назад глава и блестящите под лунната светлина зъби в отворената уста.

Сътън коленичи и внимателно заопипва тялото, търсейки нещо... някой издут джоб, където би намерил отговора на загадката около мъртвеца.

Очевидно той ме познава и аз трябва да разбера откъде. Защото всичко изглежда съвсем безсмислено.

Във вътрешния джоб на палтото имаше малка книга и Сътън я измъкна. Заглавието бе отпечатано със златни букви върху черна кожена подвързия и дори на слабата светлина на луната можеше да се прочетат пламтящите букви, които подействаха на Сътън като истински удар по лицето.

ТОВА Е СЪДБАТА

от Ашър Сътън

Сътън замръзна на мястото си.

Остана на колене, поразен от внезапна уплаха пред златните букви върху кожената подвързия.

Книга!

Книгата, която възнамеряваше да напише, но още не бе написал!

Книгата, която щеше да напише след много месеци!

И въпреки това тя бе в ръцете му, орфана и изпомачкана от четене.

Неволен спазъм се надигна в гърлото му.

Усети хладината на вдигащата се над блатото мъгла и дочу самотния кръсък на дива птица.

Странен летателен апарат бе паднал в блатото, повреден и пламтящ. Човекът, който изскочи от него, бе на косъм от смъртта. Преди да умре, той разпозна Ашър Сътън и назова името му. А в джоба си носеше книга, която още не беше написана.

Това бяха фактите... голите, неопровержими факти. А обяснение нямаше.

Едва доловими човешки гласове се разнесоха в нощта и Сътън рязко се изправи и се заслуша в напрегнато очакване. Гласовете се чува отново.

Някой бе чул падането на кораба и сега идваше на разузнаване, приближаваше по пътя и подвикваше на други, които също бяха чули трясъка от падането.

Сътън се обърна и закричи бързо нагоре по склона към колата.

Няма никакъв смисъл да се бавя повече, каза си той.

Хората, които идваха по пътя, щяха да му създадат само неприятности.

Някакъв човек дебнеше сред люляковите храсти край пътя, а друг се бе притаил в сянката на оградата.

Сътън продължи да върви напред бавно, с широка крачка.

— Джони — беззвучно каза той.

— Да, Аш.

— Има ли други, или са само тези двамата?

— Мисля, че има още един, но не мога да разбера къде е. Всички са въоръжени.

Сътън усети приятното трепване в мозъка си, почувствува, че не е сам, че може да разчита на дружеска подкрепа, и това го изпълни със самоувереност.

— Съобщавай ми всичко, което забележиш, Джони.

После си заподсвирква някаква отдавна забравена мелодия, която все пак се бе запазила свежа в паметта му след цели двадесет години.

Гаражът за коли под наем се намираше през две пресечки нагоре по улицата, а хотел „Орион“ — на същото разстояние в обратна посока. Между Сътън и хотела се криеха двама въоръжени мъже, които го причакваха. Двама, а може би и повече.

Между гаража и хотела нямаше нищо... просто един красив парк, в какъвто бе превърната цялата Земя. Една планета, превърната в административен център и декоративен парк... където всяка педя земя се планираше от архитекти-пейзажисти, а градинари засаждаха храсти, алеи от дървета и цветни лехи, които грижливо се поддържаха.

Идеално място за засада, помисли си Сътън.

Може би е организирана от Адамс. Но едва ли. Той знаеше нещо, което Адамс се надяваше да научи, а да убиеш човека, който разполага с необходимата ти информация, дори когато те е яд на него, е чиста детинщина.

Да не би пък да са онези, за които бе споменала Ева? Хората, които бяха внушили на Бентън да се опита да го убие.

По-вероятно е да са те, а не Адамс, защото той бе необходим на Адамс жив, докато другите, които и да са, щяха да бъдат съвсем доволни, ако го убият.

Сътън бръкна в джоба на самото си, сякаш търсеше цигара, и пръстите му докоснаха метал. Пистолетът, с който бе стрелял срещу Бентън. Стисна го здраво, след това го пусна, извади ръката си от джоба и намери цигарите в другия джоб.

Още е рано, каза си той. По-късно, ако се наложи, ще използва пистолета, стига да има възможност.

Поспря да запали цигарата, като се бавеше, за да печели време.

Знаеше, че пистолетът не е кой знае какво оръжие, но по-добре с него, отколкото съвсем невъоръжен. В тъмнината сигурно няма да улучи дори къща, но ще вдигне шум, а хората, които го причакваха, едва ли щяха да се зарадват на шума. Иначе отдавна щяха да са се показали, за да го покосят.

— Аш, има още един — обади се Джони. — Точно зад онзи храст пред нас. Щом го отминеш, ще те нападнат от три страни.

Сътън изръмжа:

— Добре, кажи ми точно къде е.

— Зад храста с белите цветчета. Съвсем близо до пътеката, за да може, като го отминеш, да заобиколи и да се окаже точно зад гърба ти.

Сътън дърпаше от цигарата и тя светеше като червено око в мрака.

— Да се заемем ли с него, Джони?

— Да, така ще е най-добре.

Сътън продължи бавно да върви и сега вече видя храста на не повече от четири крачки пред себе си.

Крачка.

Чудя се за какво е всичко това.

Две крачки.

Стига си се чудил. Сега действуй, после ще се чудиш.

Три крачки.

Ето го. Виждам го.

С една крачка Сътън се озова встрани от пътеката. Измъкна пистолета от джоба си и при втората крачка оръжието заговори, избълва две бързи, грозни думи.

Човекът зад храста се преви напред, падна на колене и за миг остана така, като се полюшваше, после се простря по очи. Пистолетът падна от ръката му и Сътън се спусна и го вдигна. Видя, че е електронно устройство, зловещо оръжие, което убиваше дори когато целта не бъде улучена, поради полето на изкривяване, породено от лъча. Преди двадесет години оръжието бе новост и го пазеха в тайна, но сега очевидно всеки можеше да си го набави.

С пистолет в ръка Сътън се обърна и побягна, като криволичеше сред храсталака и се навеждаше, за да избегне надвисналите клони, после се запромъква през една леха с лалета. С крайчеца на окото си долови блясък... блестящото дихание на безшумен лъчев пистолет, чийто подскачащ сребърен лъч прорязва нощта.

Хвърли се през бодливия жив плет, прегази един поток и се озова сред гъсталак от вечнозелени храсти и брези. Спря, за да си поеме дъх, и се взря назад в посоката, откъдето бе дошъл.

Местността бе тиха и спокойна като посребрена картина, нарисувана от луната. Никой и нищо не помръдваше. Блясъкът от пистолета отдавна бе изчезнал.

Предупреждението от Джони дойде неочаквано:

— Аш! Зад тебе е. Приятел...

Сътън се обърна с насочен пистолет.

На лунната светлина се виждаше Хъркимър, който тичаше като хрътка, подушила следа.

Сътън излезе от горичката и тихо му извика. Хъркимър се спря, обърна се и се затича към него.

— Мистър Сътън, сър...

— Да, Хъркимър.

— Трябва да се спасяваме.

— Да — съгласи се Сътън. — Май че трябва. Попаднах на засада. Трима души ме причакваха.

— Положението е още по-сериозно — каза Хъркимър. — След ревизионистите и Морган сега се намесва и Адамс.

— Адамс?

— Наредил е незабавно да ви убият.

Сътън се вкамени.

— Откъде знаеш? — грубо запита той.

— От момичето — отвърна Хъркимър. — Ева. Попитахте ме за нея. Тя ми каза.

Хъркимър пристъпи напред и погледна Сътън право в очите.

— Трябва да ми вярвате, сър. Тази сутрин казахте, че мога да ви предам, но аз никога няма да го сторя. Аз съм на ваша страна от самото начало.

— Ами момичето? — рече Сътън.

— Ева също е на ваша страна, сър. Двамата започнахме да ви търсим веднага щом разбрахме за опасността, но закъсняхме и ви изпуснахме. Ева чака при кораба.

— Кораб значи — каза Сътън. — Кораб и всичко необходимо.

— Той е ваша собственост, сър — напомни му Хъркимър. — Наследихте го от Бентън. Заедно с мен.

— А сега искаш да дойда с теб, да се кача на кораба и...

— Извинете ме, сър — каза Хъркимър.

После замахна така бързо, че Сътън не успя да реагира.

Видя юмрука и понечи да вдигне пистолета. Почувствува как внезапна ледена ярост изпълва съзнанието му. После дойде съкрушителният удар, от който главата му се отметна назад, и за миг, преди да затвори очи, той видя разлюляно небе с кръжащи по него звезди.

Усети как коленете му се подгъват и той полита надолу.

Но когато се строполи на земята, бе вече в безсъзнание.

Ева Армър тихичко го викаше:

— Аш. О, Аш. Събуди се.

Слухът на Сътън долови далечния приглушен рев на околземните ракети, глухото боботене на неголям кораб, който с грохот пореше космическите простори.

„Джони“, повика мислено Сътън.

„Намираме се в космически кораб, Аш.“

„Колко души са?“

„Само андроидът и момичето. Онова, което се нарича Ева. Настроени са приятелски. Нали ти казах, че са приятели. Защо не ме послуша?“

„Не мога да се доверя на никого.“

„Дори и на мен?“

„Възможно е да сбъркаш, Джони. Ти още не познаваш Земята.“

„Не е така, Аш. Познавам и Земята, и хората. Доста по-добре от теб ги познавам. Ти не си първият човек от Земята, в когото живея.“

„Нищо не си спомням, Джони. А трябва да си припомня нещо. Опитвам се, но всичко е като в мъгла. Значителните неща, разбира се, ги помня, както и всичко онова, което научих, записах и взех със себе си. Но не си спомням самото място, нито пък хората.“

„Те не са хора, Аш.“

„Знам. Но не си ги спомням.“

„И не трябва, Аш. Всичко беше толкова чуждо за теб. Не можеш да имаш подобни спомени, не бива да имаш толкова чужди спомени... защото, когато ги пазиш прекалено дълбоко в себе си, се превръщаш в частица от тях. А ти трябва да си останеш човек, Аш. Ние искаме да запазим човешкото у теб.“

„Но един ден ще трябва да си спомня. Един ден...“

„Когато наистина се наложи да си припомниш, това ще стане. Аз ще имам грижата.“

„И още нещо, Джони.“

„Кажи, Аш.“

„Нали не ми се сърдиш, задето те наричам Джони?“

„Защо трябва да ти се сърдя, Аш?“

„Ами защото не бива да те наричам така. Звучи някак непочтително и фамилиарно, но изразява приятелски чувства. Не зная друго по-приятелско обръщение. Затова те нарекох така.“

„Нямам нищо против — увери го Джони. — Съвсем нищо.“

„Разбираш ли нещо от цялата тази бъркотия, Джони? Кой е този Морган например? Ами ревизионистите?“

„Не, Аш.“

„Но все пак откриваш някаква логична връзка, нали?“

„Вече започвам.“

Ева Армър го разтърси.

— Събуди се, Аш — каза тя. — Не ме ли чуваш, Аш? Събуди се.

Сътън отвори очи. Лежеше на койка, а момичето продължаваше да го разтърсва.

— Добре де — каза той. — Вече можеш да спреш. Стига.

Пусна крака на пода и седна на ръба на койката. После вдигна ръка и опипа подутата си челюст.

— Наложил се Хъркимър да те удари — поясни Ева. — Не искаше да те удря, но не можеше да те убеди, а време за губене нямаше.

— Хъркимър ли?

— Точно така. Спомняш си кой е Хъркимър, нали, Аш? Андройдът на Бентън. Сега управлява кораба.

Сътън видя, че корабът е малък, но чист и уютен и в него можеше да се намери място за още един-двама пътници. Хъркимър със своя педантичен и малко литературен начин на изразяване бе казал, че е малък, но удобен.

— След като ме отвлякохте, надявам се, че поне ще ми съобщите къде отиваме — обърна се към момичето Сътън.

— Разбира се, че ще ви кажем — отвърна Ева. — Отправляме се към ловния астероид, който наследихте от Бентън. Там има вила с достатъчно провизии и едва ли някой ще се досети къде сме.

— Чудесно — рече Сътън и се ухили. — Много обичам да ходя на лов.

— Няма да се наложи да ходите на лов — обади се глас зад тях.

Сътън се обърна. До люка на пилотската кабина бе застанал Хъркимър.

— Там ще напишете една книга — тихо каза Ева. — Навярно знаете за какво става дума. Книгата, която ревизионистите...

— Да — отвърна Сътън. — Знам за книгата...

Замълча, припомнил си нещо, и ръката му неволно опипа вътрешния джоб. Книгата си беше на мястото, както и нещо друго, което зашумоля, когато го докосна. Спомни си какво беше това. Писмото... невероятно старото писмо, което Джон Х. Сътън бе пропуснал да отвори преди шест хиляди години.

— Що се отнася до книгата — започна Сътън и отново млъкна, защото за малко щеше да каже, че няма причина да се безпокоят, тъй като той вече разполага с един екземпляр. Но нещо му подсказа, че едва ли е много благоразумно в момента да ги осведомява за това.

— Донесох куфарчето — каза Хъркимър. — Целият ръкопис е вътре. Проверих.

— Сигурно има и достатъчно хартия — подразни го Сътън.

— Има, разбира се.

Ева Армър се наклони към Сътън, толкова близо, че той можеше да вдъхне уханието на медночервената ѝ коса.

— Нима не разбирате колко важно е да напишете тази книга? — запита тя. — Нима не разбирате нищо?

Сътън поклати глава.

Важно било, помисли си той. Важно за какво? И за кого? И кога?

Спомни си за широко отворената, скована от смъртта уста и проблясващите на лунната светлина зъби, а думите на умирация още кънтяха в ушите му.

— Нищо не разбирам — рече той. — Може би все пак ще ми обясните.

Момичето поклати глава.

— Напишете книгата — каза му тя.

Отдалеченият от слънцето астероид бе потънал във вечен здрач и заледените му планински върхове се извисяваха като остри, сребристи обелиски, опитващи се да пронижат звездите.

Въздухът бе резлив, студен и по-разреден от земния, но най-чудно е, помисли си Сътън, че тук изобщо има въздух. Макар че като се имат предвид средствата, които се изразходват, за да се направят обитаеми астероидите, всичко изглеждаше напълно възможно.

Тук са хвърлени най-малко един милиард долара, прецени Сътън. Само стойността на атомните централи вероятно е около половината от тази сума, а без тях нямаше да има достатъчно енергия за генераторите, които произвеждат атмосфера и създават необходимата за нейното задържане гравитация.

Някога, помисли си той, човекът се е задоволявал, бил е принуден да се задоволява с уединение в къщичка на езерния бряг, в ловна хижа или пък на борда на спортна яхта, но сега, когато цялата Галактика бе на негово разположение, той прахосваше цял милиард, за да направи обитаем някой астероид, или си купуваше планета по намалена пазарна цена.

— Ето я вилата — каза Хъркимър и Сътън погледна натам, където сочеше той. Високо на назъбения хоризонт видя сгушена черна постройка и проблясваща самотна светлинка.

— Каква е тази светлина? — запита Ева. — Да не би да има някой тук?

Хъркимър поклати глава.

— Сигурно последния път, когато са си тръгвали, са забравили да угасят някоя лампа.

Вечнозелени храсти и брези, призрачни под светлината на звездите, растяха разпръснати тук-там, като групи войници, щурмуващи височината, където бе разположена вилата.

— Ето я и пътеката — рече Хъркимър.

Той тръгна пръв и те се заизкачваха, като Ева вървеше в средата, а Сътън последен. Пътеката бе стръмна и неравна, а звездната светлина — съвсем слаба, тъй като рядката атмосфера не я разсейваше достатъчно и звездите си оставаха мънички светли петънца, които нито светеха, нито блещукаха, а само стояха безразлично на небето като точки върху карта.

Вилата, както забеляза Сътън, изглежда, бе построена върху ниско плато и той бе сигурен, че то е дело на човешка ръка, защото едва ли някъде другаде сред този хаос от скали би се намерило равно местенце, надхвърлящо размерите на носна кърпичка.

Неуловимо движение на въздуха, толкова леко и слабо, че едва ли можеше да се нарече ветрец, прошумоля надолу по склона и вечнозелените храсти застанаха. Нещо побягна уплашено встрани от пътеката и се скри нагоре из скалите. Неиде отдалеч се разнесе писък, от който човек можеше да настръхне.

— Животно — спокойно обясни Хъркимър. Той спря и махна с ръка към стърчащите безформени скали. — Чудесно място за лов — рече той и добави: — При условие че не си счупиш някой крак.

Сътън погледна назад и за първи път осъзна, че това място е истинска дива пустош. Местността, ширнала се под тях, напомняше на замръзнал под звездите водовъртеж... огромни зинали черни бездни, над които се извисяваха мрачни, подобни на остри кули върхове.

При тази гледка Сътън потръпна.

— Да вървим — рече той.

Изкачиха последните стотина ярда и стигнаха изкуственото плато, после се спряха и се взряха в кошмарния пейзаж, при вида на който Сътън почувствува как самотата протяга студената си ръка и го сграбчва с ледените си пръсти. Защото тук витаеше такава пълна, безумна самота, каквато той никога не беше си представял. Това място бе отрицание на живота и на движението, то бе студеното, голо начало, когато няма не само живот, но и мисъл за живот. Тук всяко знаещо, мислещо, движещо се същество бе чуждо, като болест, като раково образувание върху тази пустош.

Нечии стъпки изпращяха зад тях и ги накараха да се обърнат.

От звездния сумрак се появи човек. Заговори им с приятен басов глас:

— Добър вечер — каза той, после помълча и добави, сякаш обясняваше: — Чухме, че каца кораб, и аз излязох да ви посрещна...

Гласът на Ева бе студен и малко сърдит.

— Изненадахте ни — каза тя. — Не очаквахме да срещнем някого тук.

Тонът на непознатия стана рязък.

— Надявам се, че не ни считате за браконieri. Приятели сме на мистър Бентън, а той ни каза да идваме тук, когато пожелаем.

— Мистър Бентън е мъртъв — осведоми го с леден глас Ева. — А този човек е новият собственик.

Мъжът се обърна към Сътън.

— Съжалявам, сър — рече той. — Не знаехме. Разбира се, че ще си отидем при първа възможност.

— Не виждам защо трябва да си отивате — каза му Сътън.

— Мистър Сътън идва тук на тишина и спокойствие — заяви важно Ева. — Той възнамерява да пише книга.

— Книга значи — каза мъжът. — Писател, така ли?

Сътън изпита неприятното чувство, че непознатият му се присмива не само на него, но и на останалите.

— Мистър Сътън? — повтори мъжът, сякаш размишляваше усилено. — Май че не си спомням такова име. Но пък и аз не чета много.

— Досега не съм написал нищо — осведоми го Сътън.

— Е, в такъв случай всичко е ясно — засмя се сякаш успокоен другият.

— Тук е студено — намеси се рязко Хъркимър. — Нека влезем вътре.

— Разбира се — съгласи се мъжът. — Наистина е студено, макар че не бях го забелязал. Между другото името ми е Прингъл. Приятелят ми се казва Кейс.

Никой не му отговори и след няколко секунди той се обърна и забърза пред тях като куче, което е доволно, че показва пътя.

Докато приближаваха вилата, Сътън видя, че е доста по-голяма, отколкото изглеждаше от долината, където бе кацнал корабът. Издигаше се огромна и черна на фона на осветените от звездите скалисти хребети и ако човек не знаеше, че е там, навярно щеше да я вземе за още една канара.

Когато стъпките им отекнаха по масивните каменни стъпала, водещи към сградата, входната врата се отвори и на прага застана друг човек, изпъчен надменно, висок и слаб; но от фигурата му, чийто черен силует се открояваше на светлината от къщата, се излъчваше някаква жилава сила.

— Новият собственик, Кейс — обади се Прингъл и на Сътън му се стори, че гласът му е малко по-нисък от нормалното и че набляга на думите малко повече от необходимото. Сякаш изричаше тези думи като предупреждение.

— Знаеш ли, Бентън умрял — продължи Прингъл, а Кейс му отвърна:

— Така ли? Чудна работа.

Това също прозвуча на Сътън доста странно.

Кейс се поотмести, за да влязат, после затвори вратата.

Стаята бе огромна и се осветяваше само от една лампа, а от тъмните ъгли и подобния на пещера свод на гредоредния таван към тях се протягаха сенки.

— Опасявам се, че ще трябва сами да се оправяте — рече Прингъл. — Ние с Кейс решихме да поживеем спартански и не взехме работи. Макар че мога да ви приготвя нещичко, ако сте гладни. Нещо топло за пиене и сандвичи.

— Нахранихме се точно преди да кацнем — каза Ева. — А Хъркимър ще се погрижи за багажа ни.

— Тогава седнете поне — настоя Прингъл. — Онова кресло там е много удобно. Да си поговорим малко.

— Страхувам се, че няма да можем. Пътуването ни поизмори.

— Вие сте една неучтива млада дама — заяви Прингъл и думите му прозвучаха някъде по средата между шега и обида.

— Аз съм една уморена млада дама.

Прингъл отиде до стената и щракна ключовете. Светнаха още лампи.

— Спалните са на горния етаж — осведоми ги той. — От другата страна на площадката. Ние с Кейс заемаме първата и втората отляво. Може да си изберете която пожелаете от останалите.

И той тръгна напред с намерение да ги поведе нагоре по стълбите. Но се обади Кейс и Прингъл спря с ръка върху извивката на перилата.

— Мистър Сътън, струва ми се, че съм чувал някъде името ви — каза Кейс.

— Не ми се вярва — рече Сътън. — Аз съм съвсем незначителен човек.

— Но вие сте убили Бентън.

— Никой не е казвал подобно нещо.

Кейс не се разсмя, но по гласа му личеше, че ако не беше той, а някой друг на негово място, сигурно щеше да го направи.

— И въпреки това трябва да сте го убили. Защото случайно знам, че само така някой може да придобие този астероид. Бентън си го харесваше и ако беше жив, не би го отстъпил на никого.

— Щом толкова настоявате, аз наистина убих Бентън.

Кейс поклати смаяно глава.

— Удивително — каза той. — Удивително.

— Лека нощ, мистър Кейс — каза Ева, след което се обърна към Прингъл. — Не се притеснявайте. Ще се оправим сами.

— Не се притеснявам — изръмжа в отговор Прингъл. — Изобщо не се притеснявам.

И в гласа му отново звучеше присмех. После пъргаво припна нагоре по стълбите.

В присъствието на Прингъл и Кейс имаше нещо нередно. Нещо не беше както трябва. Самият факт, че бяха тук, във вилата, криеше заплаха.

В гласа на Прингъл се долавяше насмешка. И той през цялото време им се подиграваше, подиграваше се със злобно задоволство, като се наслаждаваше на някаква едва прикрита, но неизвестна за тях шега.

Прингъл беше дърдорко, шут... но Кейс беше високомерен, сериозен и благовъзпитан и се изразяваше кратко и ясно. Имаше нещо у него, нещо особено... някаква прилика... прилика, за която в момента Сътън не можеше да се сети какво точно му напомня.

Седнал на края на леглото, Сътън се намръщи.

Само ако можех да си спомня, каза си той. Да можех да се сетя какво ми напомнят маниерите му — особенният начин, по който разговаря, пристъпва и стои изправен. Ако успея да ги свържа с нещо определено, което ми е добре известно, сигурно биха ми се изяснили много неща. Това дори може да ми подскаже кой е Кейс, какъв е и защо е тук.

Кейс знаеше, че съм убил Бентън. Кейс знае кой съм. И трябваше да премълчи, но той предпочете да го каже, за да подхрани по този начин самочувствието си, което навярно доста се нуждае от това, макар и да не личи от пръв поглед.

Ева също не им вярва, защото, когато се разделихме пред вратата на стаята ѝ, се опита да ми каже нещо, което не успях да схвана точно по движението на устните ѝ, но, изглежда, искаше да ми каже: „Не им се доверявай.“

Като че ли бих се доверил на някого... на когото и да било.

Сътън размърда пръстите на краката си и като хипнотизиран се загледа в тях. Опита се да ги мърда един след друг, но не успя. После се опита да движи едновременно един и същи пръст от всеки крак и пак нищо не се получи.

Не мога дори да управлявам собственото си тяло, помисли той и му се стори странно, че подобно нещо му дойде наум.

Прингъл и Кейс ни очакваха, каза си Сътън и веднага се зачуди дали пък не се поддава прекалено много на въображението си. Защото как можеха да ги очакват, след като нямаше откъде да узнаят, че Хъркимър и Ева ще се насочат към астероида?

Поклати недоверчиво глава, но убеждението, че двамата са ги очаквали, остана... мисъл, от която не можеш да се отървеш, като от досадно бръмчене.

В края на краищата няма нищо чудно. Адамс също знаеше предварително, че той се връща на Земята, че се връща в родината след цели двадесет години. Узнал бе някак си и му бе устроил клопка... А да научи това бе невъзможно, абсолютно невъзможно.

И защо е всичко това, питаше се Сътън. Защо?

Защо Адамс му бе устроил клопка?

Защо Бъстър бе избягал и се бе заселил на някаква далечна планета?

Защо някой бе внушил на Бентън да го извика на дуел?

Защо Ева и Хъркимър го бяха довели до този астероид?

За да напише книга, обясниха му те.

Но книгата беше вече написана.

Книгата...

Посегна към сакото, окачено на облегалката на стола. Извади книгата с позлатените букви и докато я вадеше, заедно с нея се измъкна и писмото и падна на килима. Сътън го вдигна, постави го до себе си на леглото и отвори книгата на заглавната страница.

ТОВА Е СЪДБАТА, пишеше там, от Ашър Сътън.

Под заглавието, в самия край на страницата, имаше още един ред, отпечатан с дребен шрифт.

Наложи се да доближи малко книгата, за да го прочете.

„Оригинално издание“, гласеше той.

И толкова. Без година на издаването, без знак за авторско право, без името на издателството.

Само заглавието, авторът и един ред, гласящ „Оригинално издание“.

Сякаш, помисли си той, книгата е така добре известна, че се е превърнала в неделима част от живота на хората и всичко друго, с

изключение на заглавието и името на автора, е просто излишно.

Прелисти две празни страници, после още една и зачете:

„Ние не сме сами.

Никой никога не е сам.

От първия немощен проблясък на първата искрица живот върху първата планета в Галактиката, познала зараждането на живота, никога не е имало дори едно-единичко създание, което върви, пълзи или се влачи по своя жизнен път самотно.“

Ето това е то, помисли Сътън. Точно така възнамерявам да напиша книгата.

Изглежда, че така съм я написал.

Защото сигурно съм я написал. Някога, някъде трябва да съм я написал, тъй като сега тя е в ръцете ми. Затвори книгата, постави я внимателно в джоба и окачи сакото на стола.

Не трябва да чета, каза си той. Не трябва да чета, защото тогава ще узная какво е написано и ще напиша каквото съм прочел, а това не трябва да стане. Трябва да я напиша както аз си знам, както съм я замислил, и това е единственият начин.

Трябва да постъпвам честно, защото един ден хората... не само хората, но и други създания... може да прочетат книгата ми, затова всяка дума в нея трябва да бъде точна... и трябва да я напиша толкова добре и толкова просто, че всички да могат да я разберат.

Отметна завивките, пхна се в леглото и тогава забеляза писмото и го взе.

Решително мушна пръст под капака на плика и докато го разкъсваше с нокът, лепилото се разпадна на облаче прах и се изсипа върху чаршафа.

Сътън извади писмото, разгъна го внимателно, за да не повреди хартията, и видя, че е писано на машина и имаше много грешки, заличени с хиксове, сякаш човекът, който го е писал, не е бил привикнал да си служи с пишеща машина.

Обърна се на една страна, за да държи листовите под светлината на лампата, и зачете.

21

Бриджпорт, Уисконсин
11 юли 1987 год.

Адресирам това писмо до себе си, за да мога чрез пощенското клеймо да удостоверя неоспоримо датата и годината на написването му, но няма да го разпечатвам, а ще го оставя между книжата си с надеждата, че някой ден, ако е рекъл Господ, моите потомци ще го открият и прочетат. И така ще узнаят за онова, което вярвам и предполагам, но не се осмелявам да споделя с някого, докато съм жив, за да не ме вземат за побъркан.

Не ми остава много да живея. Малко хора достигат моята възраст и макар все още да съм здрав и силен, добре разбирам, че косата на времето, дори веднъж да пропусне някого, на следващия път го прибира.

Не изпитвам болезнен страх от смъртта, нито пък сантименталното желание да спечеля краткотрайно безсмъртие в паметта на другите, защото споменът поначало е нещо мимолетно, а онзи, който ще си спомня за мен, едва ли ще живее достатъчно дълго, тъй като човешкият живот е кратък... твърде кратък, за да разкрием напълно загадките, които изправя пред нас.

Макар и да е по-вероятно писмото да бъде прочетено от непосредствените ми потомци, които добре ме познават, все пак не е изключено по някаква прищявка на съдбата то да попадне в ръцете на някой далечен потомък на нашия род или пък дори у съвсем чужд човек, след като отдавна вече съм забравен.

Понеже разбирам, че онова, което предстои да разкажа, е необикновено важно, дори с риска да напиша нещо, които може да са добре известни на онзи, който чете

това писмо, аз ще дам някои сведения за себе си, мястото, където живея, и общественото си положение.

Казвам се Джон Х. Сътън и съм от многолюден род, чиито корени са в Източните щати, но един от клоновете му се е заселил по тези места преди около сто години. И макар че трябва да помоля четящия тези редове, в случай че не познава рода Сътън, да приеме на доверие думите ми, аз бих искал да заявя, че ние сме трезвомислещи, не обичаме шегите и сме известни като сплотен и честен род.

Макар че получих юридическо образование, скоро разбрах, че тази професия не ми е съвсем по вкуса, и затова през последните четиридесет или повече години се занимавам със земеделие, което ми доставя много по-голямо удоволствие от служенето на закона. Защото земеделието е честно и облагородяващо душата занимание, при което човек не се откъсва от първоизточниците на живота и простият и все пак тайнствен процес на получаване храна от почвата носи удовлетворение, почти граничещо със самодоволство.

През последните няколко години физическото ми състояние не ми позволяваше да се занимавам с по-усилена селскостопанска работа, но се гордея, че все още мога да върша повечето от дребните неща и да управлявам фермата, което означава, че имам навик редовно да обикалям нивите и да проверявам как вървят посевите.

С течение на времето обикнах земите си, макар че местността е пресечена и трудно се обработва. Дори понякога се улавям, че гледам със съжаление собствениците на обширни и равни земи, без нито един хълм, където да спреш погледа си. Техните ниви може да са по-плодородни и да се обработват по-лесно от моите, но пък аз притежавам нещо, с което те не разполагат — едно кътче, където прекарвам живота си, където мога да се радвам на красотата на природата, да наблюдавам смяната на годишните времена.

През последните години, когато вървежът ми ставаше все по-бавен и откривах, че прекомерните движения

започват да ме уморяват, придобих навика да си набелязвам определени произволни места за почивка по време на обиколките из фермата. Едва ли е просто съвпадение, че всяко от тях радва както окото, така и душата. Всъщност, ако трябва да кажа истината, предпочитам тези места пред оглеждането на полята и пасбищата, макар че, бог ми е свидетел, всичко, свързано с тази обиколка, ми доставя удоволствие.

Има едно място, което от самото начало ми се струваше много по-различно от другите. Ако още бях дете, сигурно щях да кажа, че е омагьосано.

То представлява дълбока пукнатина сред склона, спускащ се до реката, и се намира в северния край на стръмното пасбище. На върха на пукнатината има доста голям валчест камък, много удобен за сядане, и навярно тази е една от причините да го харесвам, тъй като съм от хората, които обичат удобствата.

От този камък се вижда завоят на реката с подчертана триизмерна яснота, което без съмнение се дължи на височината на мястото и чистотата на въздуха, макар понякога всичко да е обгърнато от синкава мъгла с необикновена, дразнеща яркост.

Гледката е завладяваща и аз често стоя там по цял час, в пълно бездействие, без да мисля за каквото и да било, постигнал истински душевен мир.

И все пак има нещо странно в това място, което трудно може да се обясни, защото колкото и да търся, не мога да намеря думи, за да изразя достатъчно ясно онова, което искам да кажа, или пък състоянието, което бих искал да опиша.

Сякаш мястото излъчва вълнуващ трепет, очакване да се случи нещо. Сякаш тук има особено подходящи условия за драматизъм и откровение и макар думата „откровение“ в случая да изглежда донякъде не на място, струва ми се, че най-точно предава онова, което съм изпитвал неведнъж, седнал на камъка и взрян в долината.

Често ми се е струвало, че там, точно на това място, може да се случи нещо, което не би могло да се случи никъде другаде по цялата планета. И аз понякога се опитвах да си представя какво може да бъде то, но се страхувам да споделя нещата, които си представях, макар че в действителност, когато се отнася за други неща, нямам много богато въображение.

Когато отивам към камъка, пресичам долния край на стръмното пасбище, където тревата е по-избуяла, отколкото на другите места, тъй като добитъкът, който знае защо, не се осмелява често да пасе там. На края на пасбището растат няколко дървета, които са първите от гъстата гора, покриваща със зеленина цялата стръмнина. Само няколко ярда навътре между дърветата се намира камъкът, който винаги е в сянката им, независимо кое време на деня е, но нищо не пречи на гледката, тъй като склонът се спуска стръмно надолу.

Един ден, преди около десет години, по-точно на 4 юли 1977 г., аз отидох там и в долния край на пасбището, почти до самите дървета, видях един човек и някаква чудновата машина.

Казвам машина, защото очевидно бе машина, макар че, да си кажа правичката, не разбрах какво представлява. Приличаше на яйце, леко изострено в двата края, както би изглеждало едно яйце, ако някой го настъпи, без да го строши, а само го посплеска. Отвън не се забелязваха движещи се части и доколкото успях да я разгледам, нямаше дори един прозорец, макар да бе очевидно, че този, който я управлява, седи вътре.

Човекът бе отворил това, което, изглежда, бе вратата, бе застанал отвън и вероятно поправяше двигателя, макар че когато се осмелих да надникна, видях, че изобщо не прилича на двигател. Но да си призная, не успях да го разгледам добре, защото човекът още щом ме забеляза, изключително ловко ме отведе настрана и започна такъв приятен и интелигентен разговор, че за мен бе невъзможно, без да проявя крайна неучтивост, да сменя темата или пък

да се отклоня от въпросите му, за да насоча вниманието си към онези неща, които събудиха любопитството ми. Сега, като премислям отново всичко, си спомням, че имаше доста неща, за които исках да го питам, но така и не успях, и сега ми се струва, че той трябва да е очаквал точно тези въпроси и затова умишлено и ловко отклони разговора в друга посока.

Всъщност той дори не се представи, нито пък ми каза откъде идва и как се е озовал в моето пасбище. Макар подобно поведение да се стори неучтиво на четящия този разказ, тогава не мислех така, защото непознатият беше толкова очарователен, че човек не можеше да го постави наравно с обикновените хора.

Изглежда, беше добре запознат със земеделската работа, при все че не приличаше на фермер. Сега, като премислям нещата, не мога да си спомня как точно изглеждаше той, въпреки че си спомням, че никога преди не бях виждал подобни дрехи. Не бяха екстравагантни, нито пък чуждоземски, но в тях имаше някои дребни различия, които сега ми е трудно да уточня.

Похвали хубавото пасбище, заинтересува се колко глави добитък притежавам, колко са дойните крави и кой е най-подходящият начин за получаване на доброкачествено говеждо месо. Отговарях му доколкото можех, тъй като нещата, за които питаше, ме интересуваха, пък и той поддържаше разговора с уместни забележки и въпроси, някои от които, сега разбирам, са били само изкусно ласкателство, макар тогава да не съм мислил така.

В ръката си държеше някакъв инструмент, с който посочи към царевичната нива отвъд оградата, отбеляза, че царевичната расте добре, и попита дали ще стигне до коляно към Четвърти юли. Обясних му, че днес е Четвърти, а височината вече е малко над коляно, което много ме радва, тъй като за първи път засявам такъв сорт. Отначало изглеждаше малко изненадан, после се разсмя и заяви, че може наистина да е Четвърти, напоследък бил много зает, та сигурно е пообъркал датите. След това, преди дори да се

учудя как е възможно човек толкова да обърка датите, че да пропусне дори Четвърти юли, той подхвана нова тема.

Заразпитва ме откога живея тук и когато му казах, поиска да разбере дали семейството ми се е заселило тук отдавна, защото бил чувал някъде името Сътън. Обясних му, че живеем тук отдавна, и докато се усетя, вече му разказвах подробности за семейството ни, дори и някои анекдоти, които обикновено си разказваме в тесен семеен кръг, тъй като не бихме искали подобни истории да се разчуват. Защото, при все че сме, общо взето, почтени хора с традиции и дори сме по-добри от много други, едва ли има на света семейство, което да си няма някоя и друга позорна тайна.

Поговорихме си доста и когато забелязах, че отдавна вече е минало времето за обяд, му предложих да обядва с нас, но той поблагодари и каза, че почти е оправил повредата и трябвало да си тръгва. Каза още, че всъщност бил привършил с ремонта, когато съм се появил. Когато изразих опасенията си, че твърде много съм го забавил, той ме увери, че за него е било истинско удоволствие да разговаря с мен.

Преди да се разделим, успях да му задам един въпрос. Тъй като инструментът, който държеше, докато разговаряхме, доста ме заинтригува, поисках да знам какво представлява. Човекът ми го показа и ми обясни, че е гаечен ключ, и наистина приличаше донякъде на такъв, но не много.

След като се наобядвах и подремнах малко, отидох отново до пасбището, решен да задам на непознатия въпросите, които вече бях разбрал, че той бе отклонил.

Но него го нямаше, машината също бе изчезнала и само смачканата трева показваше къде точно е била. Ала гаечният ключ беше там и когато се наведох да го взема, видях, че единият му край е изцапан с нещо, което, след като се вгледах внимателно, се оказа кръв. Много пъти след това се ядосвах на себе си, че не дадох да я анализират, за да установя човешка кръв ли е, или пък на някое животно.

Също така често се питах какво ли е станало там. Кой беше непознатият, защо е оставил гаечния ключ и защо този ключ беше изцапан с кръв в единия край.

И досега камъкът си остава едно от редовните ми места за почивка. Както преди, той винаги е на сянка и нищо не пречи на гледката, а въздухът над долината все така създава онзи странен, триизмерен ефект. Чувството на вълнуващо очакване продължава да витае там и аз знаей, че тази странна случка няма да е единствената, знаей, че ще има още много странни случки. Възможно е дори онова, на което станах свидетел, да не е единствено по рода си и преди него да е имало безброй подобни събития, а навярно много други предстои да се случат. Макар и да не вярвам, че ще ми се отдаде възможност да присъствувам на още някое от тях, тъй като човешкият живот е само кратък миг в сравнение с хилядолетното съществуване на планетите.

Гаечният ключ все още е у мен и се оказва много полезен инструмент. Ние вече не използваме повечето от собствените си инструменти и си служим предимно с него, защото той се самонагласява към всяка гайка или винт и може да застопори вал с почти всякакъв размер. Изобщо не е необходимо донагласяване, нито пък има откъде да се нагласява. Човек просто го поставя там, където иска да затяга, и ключът се нагласява сам. Не е необходима голяма сила при боравенето с него, защото той като че ли поема и най-слабия упражнен натиск и го увеличава, докато стане достатъчен да се затегне гайка или пък да се застопори вал. Ние обаче се пазим и не го използваме пред странични хора, тъй като всичко прекалено много прилича на магия, а със свръхестественото е по-добре да не се парадирва. Защото е достатъчно да се разчуе, че притежаваме такъв ключ, и съседите ни веднага ще започнат да правят злостни предположения. А тъй като сме почитено и уважавано семейство, подобно нещо е абсолютно нежелателно за нас.

Никога, дори помежду си, не говорим за човека с машината, когото срещнах на стръмното пасбище, защото по мълчаливо съгласие сме убедени, че това събитие не се

побира в рамките на нашия живот като здравомислещи, лишени от въображение фермери.

Но макар и да не говорим за това, зная, че аз самият доста често си мисля за това. Сега прекарвам повече време в почивка при камъка, без да си давам сметка с каква цел, но навярно със слабата надежда, че там по някакъв начин ще открия доказателството, което или ще подкрепи, или пък ще отрече теорията, която си създадох за обяснение на случилото се.

Защото аз вярвам, макар и без всякакво доказателство, че непознатият бе дошъл от бъдещето с машина на времето, а гаечният ключ е инструмент, който ще бъде открит или произведен след много, много години, повече, отколкото бих могъл да си представя.

Вярвам, че някъде в бъдещето хората са открили начин за пътуване във времето и са създали строги етични норми на поведение, за да се предотвратят парадоксите, които биха възникнали при безразборни пътувания и намеса в работите на други времена. Вярвам също, че оставянето на гаечния ключ в моето време представлява точно такъв парадокс, който, макар и прост по своята същност, при дадени обстоятелства може да доведе до големи усложнения. Ето защо се постарях да внуша на цялото семейство колко важно е строго да се пази тайната.

Също така стигнах до заключението, отново без да разполагам с доказателства, че пукнатината, на чийто връх се намира камъкът, може да е някакъв път във времето или поне част от подобен път, място, където настоящето почти се слива по някакъв непонятен за нас начин с далечното бъдеще. То може да е точка от пространствено-временния континуум, където съпротивлението при пътуване във времето е по-малко, отколкото на други места, и след като е било открито, често се използва. Или просто този път във времето поради многократната му употреба е по-утъпкан от другите, поради което субстанцията, отделяща различните времена, е изтъняла и се е произдула като мехур,

или пък с нея е станало нещо друго, което става при подобни условия.

Тези разсъждения обясняват донякъде странната и неземна атмосфера на това място, вълнуващото очакване да се случи нещо.

Разбира се, читателят не бива да забравя, че аз съм един доста стар човек, живял повече, отколкото му се полага, който е все още между живите по някаква прищявка на съдбата. Макар самият аз да не го забелязвам, възможно е умът ми да не е така остър, проникателен и аналитичен както някога, в резултат на което съм се поддал на внушения, които един нормален човек би отхвърлил.

Единственото доказателство, ако изобщо може да се нарече такова, с което разполагам, за да подкрепя теорията си, е, че човекът, когото срещнах, може да е от бъдещето и да е представител на цивилизация, много по-напреднала от нашата. Напълно очевидно е за всеки, който прочете това писмо, че в разговора си с непознатия бях използван от него за собствените му цели и той ме баламосваше със същата лекота, с която някой мой съвременник би могъл да заблуди Омировите гърци или съплеменниците на Атила. Сигурен съм, че беше вещ в семантиката и психологията, и сега, като премислям всичко, разбирам, че по време на разговора ни той винаги е предвиждал няколко хода напред.

Описвам това, което се опасявам да споделя приживе не само за да не бъдат напълно забравени теориите ми, а по-скоро с надеждата да ги съхраня за бъдещето, когато науката ще е напреднала и ще може да ги обясни убедително. И се надявам, че който прочете тези редове, няма да ми се присмее, след като съм мъртъв. Защото, ако го направи, страхувам се, че дори и мъртъв, аз непременно ще разбера.

Това е общ недостатък на всички от рода Сътън — просто не понасяме да ни се подиграват.

Тъй като не е изключено някой да си помисли, че разумът ми нещо не е в ред, тук прилагам медицинско

свидетелство, подписано от лекар само преди три дни, в което той потвърждава, че след като ме е прегледал, е установил, че съм здрав физически и психически.

Но разказът ми все още не е завършил. Тези допълнителни събития може би трябваше да се вмъкнат по-напред, но не намерих точната им логическа връзка с другата част на разказа.

Става дума за необикновената случка с откраднатите дрехи и появата на Уилям Джоунс.

Дрехите изчезнаха няколко дни след случката на стръмното пасбище. Марта беше привършила с прането рано сутринта, преди да напече слънцето, и бе окачила дрехите да съхнат на въжето. Когато ги прибираше, откри, че един от старите ми работни комбинезони липсва, както и една риза на Роланд, и два чифта чорапи, чийто притежател не помня.

Кражбата доста ни поразвълнува, тъй като подобни неща не се случват често при нас. Обсъдихме поред всичките си съседи, изпълнени с чувство на вина, защото, макар да не изказвахме гласно подозрения, дълбоко в душите си знаехме, че дори само ако си помислим, че някой от близките ни познати е свързан с тази кражба, това би било явна несправедливост.

Няколко дни все тази кражба ни беше на устата и накрая решихме, че тя сигурно е дело на случаен скитник, макар подобно обяснение да не ни задоволяваше много, тъй като сме встрани от главния път и рядко ни навестяват скитници, а годината, доколкото помня, се случи плодородна, така че скитниците бяха съвсем малко.

Около две седмици след кражбата при нас дойде Уилям Джоунс и се поинтересува дали не ни е необходим работник за прибирането на реколтата. Приехме го с радост, тъй като нямахме достатъчно ратаи, а пък и възнаграждението, което поиска, беше доста под установеното за годината. Взехме го да ни помогне само за жътвата, но той се оказа много полезен и вече няколко години е постоянно при нас. Дори сега, докато пиша тези

редове, го виждам как стяга на двора сноповръзвачката за предстоящата жътва.

Има нещо странно в този Уилям Джоунс. По нашия край човек бързо получава прякор или поне умалително име. Само Уилям Джоунс си остана и досега Уилям. Никой не го нарече Уил, Бил или Уили. Нито пък някой му е подвикнал „хей, момче“, или „друже“, или „приятелю“. Навярно мълчаливото му достойнство принуждава хората да го уважават, а с трудолюбието, интелигентността и интереса си към земеделската работа той си спечели обществено положение, доста по-високо от полагащото му се като прост ратай.

Той е абсолютен трезвеник и никога не пие, за което съм му много благодарен, макар че по едно време имах някои съмнения. Защото, когато дойде при нас, главата му беше бинтована и той засрамено ми обясни, че са го ударили при кръчмарско сбиване отвъд реката, някъде в околията Кроуфорд.

Не знам точно кога се появиха първите ми съмнения за Уилям Джоунс. Във всеки случай не и в началото, защото тогава го приех такъв, за какъвто се представяше — човек, който търси работа. Дори и да е съществувала някаква прилика с непознатия от пасбището, тогава не я забелязах. Но сега, след като я откривам с голямо закъснение, се чудя дали разумът ми е съвсем наред, дали въображението ми, развихрило се от теориите за пътуване във времето, не ме е довело дотам, че на всяка крачка да срещам загадки.

С течение на годините, докато общувах с него, предположението ми все повече се затвърждаваше. Въпреки че той полага всички усилия да се държи като нас, опитва се да възприеме нашия начин на говорене, има моменти, когато речта му издава образование и интелект, неприсъщи за човек, който работи като ратай за седемдесет и пет долара на месец плюс храната.

Прави впечатление и природната му стеснителност, нещо съвсем естествено за човек, който се опитва да се

приспособи към живота в непознато общество.

А и онази история с дрехите. Сега, като премислям всичко, все още не съм сигурен дали работният комбинезон на Уилям Джоунс беше моят, защото всички комбинезони си приличат. Но ризата му бе досущ като задигнатата от въжето, макар и да си казвам, че не е невъзможно двама души да притежават еднакви ризи. Освен това той дойде бос, което дори през лятото изглежда подозрително. Джоунс ни обясни, че бил позакъсал, и си спомням как му дадох аванс, за да си купи обувки и чорапи. Оказа се обаче, че чорапи не му трябват, тъй като в джоба си имаше два чифта.

През първите години на няколко пъти възнамерявах да повдигна този въпрос, но винаги се отказвах, а сега вече знам, че никога няма да го направя. Защото харесвам Уилям Джоунс, чувствавам, че той също ме харесва, и за нищо на света не бих унищожил тази взаимна симпатия, като му задам въпрос, който може да го прогони от фермата.

Има и още нещо, което отличава Уилям Джоунс от другите селски ратаи. С първите припечелени пари той си купи пишеща машина и в течение на две-три години по цели вечери печаташе или пък крачеше напред-назад из стаята си, както обикновено човек се разхожда, когато размишлява.

После един ден, рано сутринта, преди още другите да са станали, той изнесе на двора голяма купчина листа, очевидно плод на многочасовия му труд, и ги изгори. Наблюдавах го от прозореца на спалнята си как стои неподвижно там, докато се убеди, че и последното листче е изгоряло. След това се обърна и бавно закрачи към къщата.

Никога не отворих пред него дума за изгарянето на тези листове, тъй като по някакъв начин усещах, че едва ли би се зарадвал, ако узнае, че някой друг е научил за това.

Мога още много да пиша за разни незначителни, дребни неща, които се въртят из главата ми, но те с нищо

няма да обогатят разказа ми, а, напротив, може само да убедят читателя, че съм просто един изкуфял старец.

Обръщам се за последен път към онези, които ще прочетат тези редове, за да ги уверя, че дори теорията ми да е погрешна, всички съобщени от мен факти са верни. Бих искал и те да повярват, че наистина съм видял странна машина на стръмното пасбище и разговарях с един странен човек, че намерих окървавен гаечен ключ, че дрехите бяха откраднати от въжето и че точно в този момент един човек на име Уилям Джоунс си вади с помпата от кладенеца вода за пиене, тъй като денят е много горещ.

Искрено ваш, Джон Х. Сътън

Сътън сгъна писмото и прашенето на старата хартия разкъса тишината като злобно ръмжене на далечна гръмотевица.

После си спомни нещо, разгъна листата и намери споменатото свидетелство. Хартията бе пожълтяла от времето, а и полошокачествена от другата, на която бе написано писмото. Написано бе на ръка и с мастило, а редовете бяха така избледнели, че едва се четяха. Датата също беше неясна, с изключение на седмицата накрая.

Сътън едва разгада написаното:

„Днес прегледах Джон Х. Сътън и установих, че е напълно здрав физически и психически.“

Подписът представляваше драсканица, трудна за разчитане дори когато мастилото още не е било изсъхнало, но две от буквите в самото начало се разбираха доста ясно: „Д-р“.

Сътън се взря в отсрещната стена и си представи разигралата се преди хилядолетия сцена:

— Докторе, решил съм да направя завещание. Чудя се дали бихте...

Защото Джон Х. Сътън никога не би съобщил на лекаря истинската причина за това парче хартия... истинската причина, поради която иска удостоверение, че е психически здрав. Сътън добре си го представяше. Бавен, с тромава походка, човек, който дълго обмисля всичко и вярва в измислени добродетели, които дори в онези далечни времена вече са били остарели и загубили престижа си след дългите векове на възхвала.

Старец, който е тиранизирал цялото семейство. А съседите са го считали за педантичен дядка и са му се присмивали зад гърба. Лишен от чувство за хумор, вероятно е мръщел чело и при най-малкото нарушение на етикета и етиката в човешките взаимоотношения.

Юридическото образование е оформило и начина му на мислене, което ясно личи от написаното. Той е притежавал характерния за един юрист усет към подробностите, съчетан с мудността на селянин и бърливостта на старец.

Но в искреността му няма никакво съмнение. Вярвал е, че е видял необикновена машина, разговарял е с необикновен човек и е намерил гаечен ключ, изцапан с...

Гаечен ключ!

Сътън се изправи и седна в леглото.

В куфара наистина имаше гаечен ключ. И той го бе държал в ръцете си. Беше го взел и подхвърлил върху купчината вехтории наред с оглозганата кост и ученическите тетрадки.

С разтреперана ръка Сътън прибра писмото в плика. Отначало само марката бе привлякла вниманието му, марка, която струваше бог знае колко хиляди долара... след това го заинтригува загадъчното неотворено писмо... а ето че сега идва ред на гаечния ключ, който доказва, че всичко това е вярно.

Защото ключът означава, че наистина е имало необикновена машина и още по-необикновен човек... човек, вещ в семантиката и психологията, за когото не е било много трудно да води за нос бърливия и егоцентричен дъртак. Достатъчно ловък, за да избегне неудобните въпроси, които просто са напирали у този фермер, тръгнал да нагледа посевите си.

Кой си ти, откъде идваш, каква е тази машина и как се кара, и май никога преди не съм виждал друга като нея...

Трудно се отговаря на подобни въпроси, ако бъдат зададени.

Но те не са били зададени.

И все пак последната дума принадлежи на Джон Х. Сътън, което сигурно е било в неговия стил.

Ашър Сътън се усмихна при мисълта, че все пак последната дума принадлежи на Джон Х. Сътън. Старецът несъмнено би се радвал да узнае как са се развили събитията, но за съжаление това бе невъзможно.

Станала е някаква грешка, разбира се. Писмото е било загубено или пък забутано някъде, и то неведнъж, за да попадне накрая след цели шест хилядолетия в ръцете на един друг Сътън.

Почти сигурно е, че първият Сътън нямаше да има голяма полза от това писмо. Защото писмото бе свързано със сегашния момент, то обясняваше донякъде една загадка.

Изглежда, имаше хора, които пътуваха във времето. Но техните машини се повреждаха и приземяваха или по-скоро привременяваха на някое пасбище. Други пък воюваха помежду си и загиваха в гънките на времето в пламтящи кораби, паднали сред някое блато.

Сражение в миналото, през 83-ия, бе казал умиращият младеж. Не битка при Ватерлоо или край орбитата на Марс, а само в миналото, през 83-ия.

И преди да умре, човекът бе назовал името му и се бе понадигнал, за да направи странен знак с ръка. Значи аз съм известен, помисли си Сътън, не само в 83-ия век, но и по-нататък, защото момчето каза „в миналото“, което означава, че за него векът, които ще настъпи след три столетия, е вече история.

Посегна отново към сакото и пхна писмото в джоба при книгата. После стана от леглото, взе дрехите си и започна да се облича.

Най-сетне му беше хрумнало нещо.

Прингъл и Кейс бяха дошли до астероида с кораб и сега той трябваше да намери този кораб.

Вилата изглеждаше необитаема, огромна и празна и в тази празнота витаеше нещо чуждо, от което Сътън потрепери, макар че то не би трябвало да му направи впечатление след дългите години в онзи чужд свят.

Постоя за миг пред вратата на стаята си, заслушан в шушнещите звуци, изпълващи къщата; в тихото ѝ неестествено дишане, в скърцането на замръзналите греди, в милувката на вятъра, погалил стъклото на прозореца, и в шумовете, за които нито студът, нито вятърът бяха причина, оживелите шумове на мъртвата материя.

Килимът в коридора заглушаваше стъпките му, докато отиваше към стълбите. Откъм една от спалните, в които бяха Прингъл и Кейс, долиташе хъркане и Сътън се почуди за миг кой ли от двамата хъркаше.

Заслиза внимателно по стълбите, хванал се за перилата, и когато най-сетне стигна до огромната дневна долу, замръзна неподвижен, докато очите му привикнат към плътния мрак, спотаен ниско като дебнещи зверове.

Постепенно зверовете приеха формата на кресла, кушетки, маси и шкафове и той видя, че в едно от креслата седеше човек.

Почувствувал сякаш, че Сътън го е видял, човекът се размърда и обърна глава към него. И въпреки че мракът не позволяваше да се видят чертите на лицето му, Сътън бе сигурен, че е Кейс.

Тогава, помисли си той, онзи, който хърка, е Прингъл, макар и да знаеше, че това съвсем не е важно.

— И така, мистър Сътън, решихте да излезете и да потърсите кораба ни — бавно заговори Кейс.

— Да — потвърди Сътън. — Точно така.

— Чудесно — заяви Кейс. — Харесва ми, когато човек е откровен и си признава какво е намислил. — После въздъхна и продължи: — Толкова често се срещаш с неискрени хора. Всеки се

опитва да те излъже. А пък някои се мислят за много умни и казват истината наполовина.

Стана от креслото, висок, изпъчен и сериозен.

— Мистър Сътън, вие определено ми харесвате — заяви той.

Сътън разбираше колко е нелепо всичко, но надигащият се вътре в него хладен гняв му подсказваше, че положението съвсем не е за смях.

Тихи стъпки прошумоляха по стълбите зад него и гласът на Прингъл прошепна:

— Значи реши се да опита.

— Както виждаш — рече Кейс.

— Нали ти казах — заяви почти тържествуващо Прингъл. — Казах ти, че точно това ще му хрумне.

Сътън потисна надигащото се в гърлото му отвращение. Но гневът остана, разпалван от начина, по който двамата разговаряха, сякаш него го нямаше.

— Боя се — каза Кейс, обръщайки се към Сътън, — че ви създадохме неприятности. Постъпихме крайно нетактично, а вие сте чувствителен човек. Но да забравим всичко това и да се заловим за работа. Доколкото разбирам, искахте да откриете кораба ни.

Сътън сви рамене.

— Следващият ход е ваш — каза той.

— Нищо не разбирате — заяви Кейс. — Ние изобщо не възразяваме. Вървете да го търсите.

— Искате да кажете, че няма да го откроя.

— Разбира се, че ще го откриете — увери го Кейс. — Не сме се и опитвали да го скрием.

— Дори ще ви го покажем — добави Прингъл. — Ще дойдем с вас... Така ще ви спестим доста време.

Сътън усети как го избиват капчици пот и челото му овлажнява.

Капан, каза си той. Капан, заложен на открито, в който дори няма примамка. И той бе влязъл в него, без дори да се озърне наоколо.

Сега вече бе твърде късно. Няма връщане назад.

Постара се гласът му да прозвучи спокойно.

— Добре — каза той. — Ще рискувам да дойда с вас.

Корабът наистина съществуваше — необикновен, но съвсем истински. И той като че ли беше единственото реално нещо в цялата ситуация. Всичко останало притежаваше неясната призрачна нереалност на кошмар, от който всеки момент можеше да се събуди, и в един миг да изпита мъчителното съмнение дали това е действителност или само сън.

— Онази карта там сигурно доста ви озадачава — каза Прингъл. — И това е напълно естествено. Защото картата е темпорална.

Той се ухили и се почеса по тила с мускулестата си ръка.

— Да си призная, и аз много не разбирам от тия неща. Но Кейс ги разбира. Той е военен, докато аз съм само един обикновен пропагандист, а пропагандистът може да говори и за неща, които не познава, стига да го прави по най-убедителния начин. А при военните е друго. Военният е длъжен да знае, защото някой ден може да изпадне в критична ситуация. Животът му може да зависи от знанията.

Ето какво било, помисли си Сътън. Онова, което го безпокоеше. Логическата нишка, която му се изплъзваше. Онова нещо, което не можеше да определи точно, онова, което би му обяснило кой е Кейс, какъв е и защо се намира тук, на този астероид.

Военен.

Трябваше да се досетя, каза си Сътън. Но умът ми беше в настоящето, не в миналото или бъдещето. А в нашия свят военни няма. Макар че някога е имало и, както изглежда, ще има и през идните столетия.

После се обърна към Кейс:

— Да се воюва в четири измерения сигурно е сложно нещо.

Каза го не защото в момента се интересувахе от войната в три или четири измерения, а защото чувствуваше, че е негов ред да каже нещо, за да поддържа този налудничав несвързан разговор.

Наистина, каза си той, ситуацията е абсолютно безсмислена, пълна лудост, психопатски фарс, който може и да има някакъв смисъл,

но поне засега той е непонятен и скрит.

„Тук Моржа каза бавно — Време дойде да поговорим за неща като: обуца, червен восък, параходи, за зеле и царе, защо морето е горещо-вряло и имат ли прасетата криле...“^[1]

Кейс се усмихна, докато отговаряше, и усмивката му беше типична за военен — стегната, твърда и отсечена.

— На първо място — обясни той — са необходими карти, графики, някои доста специални познания и най-вече талант да предвиждаш. Отгатваш къде може да е врагът и какво си мисли и се озоваваш там преди него.

Сътън сви рамене.

— Основният принцип винаги е бил такъв — каза той. — Който е по-бърз...

— Да, но сега врагът може да се намира на толкова много места — възрази Прингъл.

— Работи се с мисловни графики, карти на отношенията и исторически доклади — продължи Кейс, сякаш изобщо не бяха го прекъсвали. — Проследяваш в миналото определени събития, после отиваш там и променяш някои от тези събития... съвсем мъничко, нали разбирате, тъй като не бива да се правят големи изменения. Достатъчно е само крайният резултат да бъде малко по-различен и по-неблагоприятен за врага. Тук една промяна в негова вреда, там друга и победата ти е сигурна.

— Просто да откачиш — поясни доверително Прингъл. — Защото човек трябва да бъде сигурен, нали разбирате? Иначе се получава така, че уж си подбрал някоя подходяща историческа тенденция, пресметнал си всичко с най-малките подробности, определил си възловия момент, където трябва да се извърши промяната, накрая отиваш в миналото, намесваш се и...

— И всичко се обръща срещу теб — обади се Кейс.

— Защото, виждате ли — продължи Прингъл, — историкът е сбъркал. Източниците му са били неточни, методът му е бил неправилен или пък заключенията — нелогични...

— Просто е направил малък пропуск някъде — каза Кейс.

— Точно така — съгласи се Прингъл. — Пропуснал е някъде нещо и след като направиш промяната, изведнъж откриваш, че си причинил повече вреда на своите, отколкото на противника.

— Тогава, драги господин Всезнайко, сигурно ще ми обясните защо кокошката пресича улицата — рече Сътън.

— Разбира се, господин Събеседнико — отвърна Прингъл. — Прави го, защото иска да отиде от другата страна.

Невероятно, помисли си Сътън. Сякаш сме герои от мултипликационен филм.

Но всичко е на висота. Прингъл е пропагандист, а това означава, че не е глупак. По всичко личи, че е запознат основно със семантиката и психологията, както навярно и с представленията на древните менестрели. Знае всичко, свързано с човешкия род, защото тези знания са му полезни при пътуванията в миналото.

Една сутрин преди шест хиляди години на едно стръмно пасбище се приземил някакъв човек, а мистър Джон Х. Сътън бавно слязъл по хълма, размахвайки тоягата си, защото човек като него не може да не е носел здрава тояга, отрязана и издялана собственоръчно със сгъваемия му нож. И непознатият разговарял с него, като използвал същата тактика на психологическо въздействие, каквато сега Прингъл се опитваше да приложи върху неговия далечен потомък.

Продължавай така, каза си наум Сътън. Продължавай, докато прегракнеш и езикът ти започне да скърца. Защото аз съм по следите ви и това ви е добре известно. Така че съвсем скоро ще пристъпим към действие.

Сякаш прочел мислите му, Кейс се обърна към Прингъл:

— Джейк, май нищо не се получава.

— И аз така мисля — съгласи се Прингъл.

— Да седнем тогава — предложи Кейс.

Сътън почувствува неизказано облекчение. Сега, каза си той, най-сетне ще разбере какво искат. И може би ще разбере какво става в действителност.

От мястото, където седна, се виждаше командната кабина — тясно пространство, уредено по най-рационален начин. Пултът за управление пред пилотското кресло никак не бе претрупан. Ред бутони, един-два лоста и табло с превключватели, които навярно

задействуваха осветлението, илюминаторите и други подобни. Това като че ли бе всичко. Просто и рационално, без излишни неща, с минимум ръчно управление. Този кораб, помисли си Сътън, сигурно може да си лети сам.

Кейс седна с изправен гръб, кръстоса дългите си крака и ги протегна напред. Прингъл приседна на края на стола, наклони се напред и заразтрива косматите си ръце.

— Сътън, какво точно ви интересува? — запита Кейс.

— На първо място, пътуването във времето — рече Сътън.

— Нима не знаете? — учуди се Кейс. — Ами че откривателят е от вашата епоха. Човек, който живее в момента и...

— Кейс — обади се Прингъл, — сега е 7990 г., а преди 8003 година Майкълсън не е направил кой знае какво.

Кейс се плесна по челото.

— Наистина — каза той. — Все забравям.

— Ето — обърна се Прингъл към Сътън. — Разбирате какво искам да кажа, нали?

Сътън кимна, макар че съвсем нищо не разбираше.

— Но как? — попита той.

— Всичко е свързано с нашето съзнание — поясни Прингъл.

— Правилно — потвърди Кейс. — Само като се позамисли човек, и открива, че е така.

— Времето се възприема чрез съзнанието — продължи Прингъл. — А всички са го търсели къде ли не, преди да се разбере, че е в човешкото съзнание. Считали са го дори за четвърто измерение. Спомнете си Айнщайн...

— Айнщайн не е твърдял, че времето е четвърто измерение — рече Кейс. — Не измерение като дължина, ширина и височина. Той по-скоро си го е представял като продължителност...

— Ами че нали това е четвъртото измерение — рече Прингъл.

— Не, не е — възрази Кейс.

— Господа! — намеси се Сътън. — Господа!

— Както и да е — каза Кейс. — Вашият Майкълсън разбрал, че то е само едно понятие, че времето съществува само в съзнанието и е лишено от физически свойства, извън способността на човека да го чувства и възприема. Така той открил, че човек с достатъчно силно чувство за време...

— Нали знаете, че има хора — намеси се отново Прингъл, — които притежават силно развито чувство за време? Те могат да ви кажат, че от даден момент досега са изминали например десет минути, и наистина толкова се оказват. В състояние са дори да отмерват секундите толкова точно, колкото всеки часовник.

— И така, Майкълсън създал изкуствен мозък — продължи Кейс, — мозък, чието чувство за време е увеличено безброй пъти, и открил, че мозъкът е в състояние да контролира времето в определени граници. Подобно устройство може да управлява времето, да се придвижва през него заедно с всички предмети, които се намират в енергийното му поле.

— Именно това е, което използваме понастоящем — обади се Прингъл. — Мозък, контролиращ времето. Достатъчно е само да му се съобщи къде искате да отидете или по-точно казано, в коя епоха. Останалото е работа на мозъка.

И той усмихнато погледна Сътън.

— Съвсем просто е, нали?

— Не се и съмнявам, че всичко е много просто — рече Сътън.

— А сега, мистър Сътън, какво още искате? — попита Кейс.

— Нищо — заяви Сътън. — Абсолютно нищо.

— Но това е глупаво — запротестира Прингъл. — Сигурно все нещо ви е необходимо.

— Малко информация може би.

— Каква например?

— Няма ли да ми кажете защо е всичко това?

— Каните се да пишете книга — рече Кейс.

— Да — потвърди Сътън, — имам такова намерение.

— И искате да я продадете.

— Искам тя да бъде издадена.

— Всяка книга е стока — подчерта Кейс. — Защото представлява продукт на човешкия мозък и мускули и има търговска стойност.

— Предполагам, не се явявате като купувачи — рече Сътън.

— Издатели, които търсят определена книга — поправи го Кейс.

— Бестселър — добави Прингъл.

Кейс се понадигна на стола.

— Всичко е съвсем просто — заяви той. — Предлагаме търговска сделка и бихме искали да назовете цената.

— Дори и да е висока, ние сме готови да платим — добави Прингъл.

— Не съм мислил за никаква цена — рече Сътън.

— Обсъждахме въпроса и се питахме колко може да поискате и какво да ви предложим — каза Кейс. — Считаме, че една планета сигурно ще ви задоволи.

— Можем да ви дадем и десет планети — заяви Прингъл. — Но това е безсмислено. За какво му са на човек цели десет планети?

— Може да ги даде под наем — каза Сътън.

— Означава ли това, че са ви необходими десет планети? — запита Кейс.

— Разбира се, че не — каза Сътън. — Но Прингъл се чудеше за какво му са на човек десет планети и аз реших да му помогна. Казах, че...

Прингъл толкова много се приведе напред, че малко остана да падне по очи.

— Чуйте ме — заговори той, — не става дума за някое затънтено кътче из покрайнините на Галактиката. Предлагаме ви култивирана планета, очистена от вредната флора и фауна, със здравословен климат, кротки туземци и всичко необходимо за живот.

— И достатъчно средства, с които да я поддържате до края на живота си — добави Кейс.

— При това разположена в центъра на Галактиката — рече Прингъл. — Има да се гордеете с новия си адрес.

— Това не ме интересува — заяви Сътън.

Кейс избухна.

— Но, за бога, какво тогава искате, човече?

— Информация — рече Сътън.

Кейс въздъхна тежко.

— Е, добре, ще ви я дадем.

— Защо ви е необходима книгата ми?

— Три групировки се интересуват от нея — обясни Кейс. — Едната от тях е готова да ви унищожи, за да осуети написването ѝ. И което е по-важно в момента, сигурно ще го стори, ако не се присъедините към нас.

— Ами другите, третата групировка, искам да кажа?

— Те също искат да напишете книгата, но няма да ви платят и пукната пара. Ще направят всичко възможно, за да ви улеснят при написването, дори ще се опитат да ви защитят от убийците, но не очаквайте да ви платят.

— Ако правилно ви разбирам — каза Сътън, — вие също ще ми помагате, докато пиша. С редакционни съвещания и т.н.

— Разбира се — потвърди Кейс. — Заинтересувани сме всичко да бъде направено както трябва.

— В края на краищата печалбата ни ще е не по-малка от вашата — добави Прингъл.

— Много съжалявам, но книгата ми не се продава — заяви Сътън.

— Ще повишим още повече цената — каза Прингъл.

— Пак няма да я продам.

— Това ли е последната ви дума? — запита Кейс. — Добре ли обмислихте решението си?

Сътън кимна. Кейс въздъхна отново.

— В такъв случай ще се наложи да ви убием — рече той.

И измъкна от джоба си пистолет.

[1] Откъс от „Алиса в огледалния свят“, Луис Карол (превел от английски Стефан Гечев). Б.р. ↑

Психоиндикаторът цъкаше безспирно, ту по-бързо, ту по-бавно, като от време на време пропускаше по някой такт подобно на повреден хълцащ часовник.

Звукът изпълваше стаята и на Адамс му се струваше, че слуша туптенето на сърце, дишането на човек и пулсирането на кръвта в сънната му артерия.

Намръщи се при вида на купчината досиета, които само преди миг с гневен замах бе съборил от бюрото на пода. Защото в тях не бе открил нищо... абсолютно нищо. Всичките бяха в ред, което бе показала и направената проверка. Удостоверения за раждане, педагогически характеристики, препоръки, проверки за благонадеждност, психически изследвания — всичко беше според изискванията. Липсваше дори най-малък пропуск.

И точно тук беше бедата. В досиетата на целия персонал нямаше нито един-единствен пропуск. Нищо, към което човек да се насочи. Нищо, което да породии съмнения.

Всички са чисти и невинни.

И въпреки това вътрешен човек бе задигнал досието на Сътън. Навярно същият го бе спасил от подготвеното срещу него покушение край хотел „Орион“. Някой, който е знаел за засадата и го е чакал, за да го измъкне оттам.

Шпиони, каза си Адамс, после вдигна свитата си в юмрук ръка и така силно удари по бюрото с нея, че кокалчетата на пръстите го заболяха.

Първо на първо, никой друг, освен човек от службата, не би могъл да открадне досието на Сътън. Освен това само вътрешни хора знаеха за решението да бъде премахнат Сътън и за тримата, на които бе възложено да изпълнят поръчението.

Адамс мрачно се усмихна.

Психоиндикаторът сякаш му се присмиваше. „Цък-цък — цъкаше той, — цък-цък, тик-так, цък-цък.“

Сърцебиенето и диханието на Сътън... неговият живот, трансформиран в цъкане. Докато е жив, независимо къде е и с какво се занимава, психоиндикаторът ще продължава насмешливо да цъка.

Цък-цък, цък-цък, цък-цък.

С негова помощ бяха установили, че Сътън е някъде из астероидния пояс, но това беше твърде обширно пространство. Районът трябваше да се стесни. Точно това извършваха в момента снабдените с психоиндикатори космически кораби. Рано или късно... след часове, дни или пък седмици Сътън ще бъде открит.

Цък-цък...

Война, бе казал човекът с маската.

А няколко часа по-късно един кораб бе прелетял с вой над хълмовете като пламтяща комета и бе паднал в едно блато.

Кораб, какъвто хората все още не бяха конструирали и чието разтопено от пламъците въоръжение не напомняше нищо изобретено досега. Кораб, разбудил с грохот спящите на много мили наоколо и озарил с пламъците си небето.

Един кораб, един труп и дълга цели триста ярда диря, която водеше през блатото от кораба до трупа. Следи от стъпките на човек и бразда, която влаченото от него тяло бе оставило в калта. А човекът, който е носил мъртвеца, е бил Ашър Сътън, тъй като отпечатьците от пръстите му бяха открити по окаляните дрехи на загиналия.

Сътън, помисли уморено Адамс. Винаги Сътън. Името на Сътън върху заглавната страница на книгата от Алдебаран XII. Отпечатьци от пръстите му върху дрехите на мъртвия. Човекът с маската бе казал, че Сътън е виновен за случилото се на Алдебаран. Сътън бе убил Бентън, прострелвайки го в ръката.

Цък-цък, тик-так, цък-цък...

Д-р Рейвън бе седял на стола пред бюрото му и му бе разказал за посещението на Сътън в университета.

„Открил е какво представлява съдбата“, бе казал той, сякаш това беше нещо съвсем обикновено, нещо, което не подлежи на съмнение и което отдавна е трябвало да се случи.

Откритието няма нищо общо с религията, бе обяснил д-р Рейвън, а снежнобялата му коса сияеше под лъчите на следобедното слънце. О, господи, не, това не е религия. Открита е съдбата, нима не разбирате?

Съдба, съществително име. Съдба — предначертаният ход на събитията, възприеман често като непреодолима сила или въздействие...

„Общоприетата дефиниция — бе заявил д-р Рейвън, сякаш се обръщаше към аудитория — навярно ще се видоизмени донякъде, когато Ашър напише книгата си.“

Но как е възможно Сътън да открие съдбата? Та нали съдба е само едно понятие, абстрактна идея?

— Забравяте — бе обяснил д-р Рейвън, като му говореше кротко като на дете — за така наречената непреодолима сила или въздействие. Изглежда, това е открил Сътън — именно силата или пък въздействието.

— Сътън ми разказа за създанията, населяващи Лебед — бе казал Адамс. — Чудеше се как да ги опише. Каза, че най-точно могат да се определят като симбиотични абстракции.

Д-р Рейвън бе кимнал с глава, бе подръпнал ушите си, подобни на раковини, и бе казал, че това определение не е лошо, макар да е трудно да си представиш какво точно е симбиотична абстракция или пък как изглежда.

Как изглежда — или какво представлява.

Роботът от информацията бе отговорил съвсем изчерпателно на поставения му от Адамс въпрос.

— Симбиозата, сър — бе казал той, — е много просто нещо. Представлява взаимноизгодно вътрешно сдружаване между организми от различни видове. Нали разбирате, сър, ползата трябва да бъде взаимна. Това е най-важното в случая — облагодетелствувани са и двете страни, а не само едната. Докато коменсализмът е нещо друго. При него, сър, също има взаимна изгода, но взаимоотношенията вече не са вътрешни, а външни. Паразитизмът също е нещо различно, защото при него само едната страна е облагодетелствувана. Полза има само паразитът, но не и приемникът. Всичко това може да ви се стори малко объркано, сър, но...

— Разказвай само за симбиозата — бе го помолил Адамс. — Останалото не ме интересува.

— Тя наистина е много просто нещо — каза роботът. — Да вземем например пирена. Вие, разбира се, знаете, че той съществува съвместно с една плесен.

— Не — рече Адамс. — Не зная.

— Ами така е — продължи роботът. — Плесента е вътре в него, в корените, стъблата, листата, цветовете и дори в семената. Без нея пиренът не би могъл да поникне там, където вирее, защото никое растение не може да се хване на толкова бедна почва. Но останалите растения, сър, не носят у себе си тази особена плесен. Пиренът осигурява на плесента жизнено пространство, докато тя от своя страна му помага да оцелее въпреки оскъдната почва.

— Не бих казал, че цялата тази работа е много проста — рече Адамс.

— Разбира се, това не е всичко — продължи роботът. — Има лишеи, които в действителност представляват симбиотична комбинация между водорасло и плесен. С други думи, в този случай лишеят не е лишей. Вместо него имаме две други неща.

— Чудя се как още не си се разтопил под ярките лъчи на собственото си сияние — рече кисело Адамс.

— Освен това има едни зелени животинки — продължи роботът.

— Жаби — уточни Адамс.

— Не става дума за жабите — каза роботът. — Това са прости, едноклетъчни организми. Ония, дето живеят във водата, нали ги знаете? Те установяват отношения на симбиоза с някои водорасли. Животното използва кислорода, който растението отделя, а пък растението използва въглеродния двуокис, отделен от животното.

Има и един вид червеи, които живеят в симбиоза с водораслите и ги използват при храносмилателния си процес. Всичко върви добре, но понякога червеят, без да иска, смила водораслото и тогава умира, понеже без него организъмът не може да усвои храната.

— Всичко това е много интересно — бе уверил робота Адамс. — Но можеш ли да ми обясниш какво е симбиотична абстракция?

— Не — бе отвърнал роботът. — Не мога.

Същото бе казал и д-р Рейвън. „Навярно ще се окаже доста трудно да установим какво точно представлява симбиотичната абстракция“ — бе казал той.

По време на разпита той отново повтори, че Сътън не е открил нова религия. О, господи, каква ти религия!

А кой друг, помисли си Адамс, ако не Рейвън, ще знае това, след като е измежду най-добрите и най-известните специалисти по

сравнителна религия в Галактиката.

Макар че това може да е някаква нова идея, бе предположил д-р Рейвън. Да, бога ми, абсолютно нова идея. А идеите са опасно нещо, каза си Адамс. Защото човечеството се бе разпръснало из цялата Галактика. Хората бяха толкова малко, че само една дума, буквално една изречена дума, една нежелана мисъл бяха достатъчни, за да възпламенят поредица от кръвопролитни бунтове, които щяха да ги прогонят обратно в тесния затвор на Слънчевата система, от който някога бяха се отскубнали.

При това положение не бива да се рискува, защото последиците от подобен риск не могат да се предвидят. По-добре да загине един невинен, отколкото човечеството да загуби властта си в Галактиката. По-добре да бъде унищожена една нова идея, колкото и велика да е тя, вместо огромното сдружение на идеите, представляващи човечеството, да бъде пометено с един замах от звездните простори.

Точка първа: Сътън не е човешко същество.

Точка втора: Той крие нещо.

Точка трета: У него има ръкопис, който е неразгадаем.

Точка четвърта: Кани се да пише книга.

Точка пета: Хрумнала му е нова идея.

Заклучение: Сътън трябва да бъде убит.

Цък-цък, тик-так...

Човекът с маската бе казал, че има война. Война, която се води във времето.

Сигурно войната е проникнала във всички епохи, както хората в Галактиката.

Такава война прилича на шахматна игра в три измерения с милиони милиарди квадратчета и милиони фигури. И правила, които се променят след всеки ход.

Победите навярно се подготвят далеч в миналото. Нанасят се удари върху определени точки от времето и пространството, а хората там дори не подозират, че се води война. Ако се разсъждава логически, воюващите могат да се върнат чак до сребърните мини на атиняните, колесницата на Тутмос III и плаванията на Колумб. Войната засяга всички области на човешкото познание и мисъл и променя сънищата на хора, за които времето едва ли някога е било нещо повече от пълзяща сянка върху слънчев часовник.

В тази война участвуват шпиони и идеолози, едните, за да издирват минали събития, подходящи за стратегически планове, а другите — за да изопачават историята, като улесняват по този начин реализирането на тези планове.

Отделът за правосъдие през 7990 година сигурно е претъпкан с умело замаскирани шпиони, вътрешни предатели и саботьори.

Разбира се, тук, както при обикновените, честните войни, съществуват стратегически пунктове. Както в шаха сигурно има квадратче, което е по-важно от останалите.

Това квадратче беше Сътън. Той бе квадратчето, което трябва да се завладее и задържи. Той е пешката, която пречи на победния ход на офицера и топа. Затова и двете страни са го взели на прицел и съсредоточават силите си... и когато едната от страните е готова, когато спечели съвсем малко предимство над другата, кръвопролитие то ще започне.

Адамс подпря ръце на бюрото и опря челото си върху тях. Разтърси го хълцане, но очите му останаха сухи.

— Аш, момчето ми — прошепна той. — Аш, толкова разчитах на тебе, Аш...

Настъпилата внезапно тишина го накара да вдигне глава.

Отначало не успя да установи какво точно не е в ред. После изведнъж разбра.

Психоиндикаторът бе замлъкнал.

Той се приведе над него и се вслуша, но не се чуваше нищо, не се чуваше нито туптенето на сърце, нито диханието, нито пулсирането на кръвта в сънната артерия.

Бе секнала жизнената сила, която караше уреда да цъка.

Адамс бавно се изправи, взе шапката и я сложи на главата си.

За пръв път през живота си Кристофър Адамс си отиваше вкъщи, преди да е изтекъл работният ден.

За миг Сътън се вкамени на стола, но после се отпусна. Блъфират, каза си той. Няма да ме убият. Необходима им е книгата, а мъртвите не могат да пишат.

Кейс заговори, сякаш Сътън бе изрекъл мислите си на глас.

— Не бива да ни считате за почтени хора, тъй като никой от нас не претендира за подобно нещо — каза той. — Мисля, че и Прингъл ще го потвърди.

— Разбира се — рече Прингъл. — За какво ми е да съм почтен!

— За нас щеше да е добре, ако ви бяхме отвели при Тревър и...

— Чакайте малко — обади се Сътън. — Кой е Тревър? Досега не сте го споменавали.

— Така ли? — каза Прингъл. — Пропуснали сме, изглежда. Тревър е шефът на корпорацията.

— Корпорацията, която се нуждае от книгата ви — поясни Кейс.

— Тревър щеше да ни отрупа с почести и богатства — продължи Прингъл, — ако бяхме успели, но тъй като отказвате да ни сътрудничите, ще трябва да потърсим друг начин за забогатяване.

— Затова се присъединяваме към другите и ще ви застреляме — заяви Кейс. — Морган е готов да плати скъпо на всеки, който ви убие. Така че той ще ни даде доста пари за главата ви. В това няма никакво съмнение.

— И вие ще сключите сделка с него? — попита Сътън.

— Естествено — заяви Прингъл. — Ние никога не изпускаме случая.

— Надявам се, че не възразявате? — измърмори Кейс.

Сътън поклати глава.

— Не ме интересува какво ще правите с трупа ми — увери ги той.

— Добре тогава — рече Кейс и вдигна пистолета.

— Момент — спокойно каза Сътън.

Кейс наведе оръжието.

— Сега пък какво има? — попита той.

— Сигурно ще поиска цигара — предположи Прингъл. — Преди екзекуцията осъдените винаги искат цигара, чаша вино, печена кокошка или нещо подобно.

— Искам да попитам нещо — каза Сътън.

Кейс кимна.

— Доколкото разбирам, във вашата епоха вече съм написал книгата — каза Сътън.

— Точно така — потвърди Кейс. — И с ваше позволение бих заявил, че е доста откровена и полезна творба.

— Вие ли я отпечатахте, или някой друг?

Прингъл се изкикоти.

— Разбира се, че друг. Как мислите, ако бяхме ние, щяхме ли сега изобщо да сме тук, в миналото?

Сътън се намръщи.

— Излиза, че съм я написал без помощ и съвет от ваша страна, както и без вашето редактиране. В такъв случай, ако я напиша повторно, както вие искате, сигурно ще се получат усложнения.

— Едва ли ще са такива, че да не можем да се справим с тях — рече Кейс. — Можем да обясним всичко съвсем задоволително.

— Но след като ме убие, изобщо няма да има книга. Как ще се справите с това?

Кейс се намръщи.

— Няма да е лесно — каза той. — За много хора това ще представлява истинско нещастие. Но все нещо ще измислим.

После отново насочи пистолета.

— Сигурен ли сте, че няма да промените решението си? — запита той.

Сътън поклати глава.

Няма да стреля, каза си той. Всичко е блъф. Подът е студен и...

Кейс натисна спусъка.

Страхотна сила като мощен юмрук се стовари върху Сътън и го блъсна назад, а столът се наклони и после се завъртя като кораб, попаднал в магнитна буря.

В главата му избухнаха пламъци, после агонията го сграбчи в лапите си и го заразтърсва, като късаше един по един нервите му, а болката стържеше чак до мозъка на костите.

Останала бе само една мисъл, една неуловима мисъл, която въпреки усилията да я хване и задържи се изплъзваше като змиорка от окървавени пръсти.

Променяй се, настояваше мисълта. Променяй се! Променяй се!

И той усети промяната. Докато умираше, почувствува как започва да се променя.

А самата смърт бе нежна, нежна и черна, хладна, мила и добра. Той потъна в нея като плувец, гмурнал се в прибоя, а тя го пое, обгърна го отвсякъде и той долови туптенето на пулса ѝ и усети нейната необятност и невъзвратимост.

На земята психоиндикаторът замлъкна, а Кристофър Адамс за първи път през живота си отиде вкъщи, преди да е изтекъл работният ден.

Хъркимър лежеше в леглото си и се опитваше да заспи, но сънят не идваше. А и защо ли му трябваше да спи, питаше се той. Защо трябва да спи, да яде и да пие като човек? Та той не е истински човек, макар че благодарение на човешкия ум и сръчност е направен почти такъв.

Произходът му е изкуствен, химически, а човекът има биологически произход. Той представлява репродукция, а човекът е оригиналът. Значи всичко е въпрос на произход, каза си той. Произходът и името андроид ми пречат да бъда човек, защото във всичко друго ние сме еднакви.

Произходът, думите и татуираният на челото ми номер.

Иначе притежавам способностите на човек и съм почти толкова съобразителен, макар да се правя на палячо, и дори бих могъл да бъда подъл като хората, ако ми се удаде случай. Но аз имам татуировка и съм собственост на някой човек, и нямам душа, макар понякога да се съмнявам в това.

Хъркимър лежеше спокойно, взираше се в тавана и се опитваше да си припомни нещо, но спомените не идваха.

Отначало бе сечивото, после машината, която всъщност е едно усъвършенствувано сечиво, но и едното, и другото са просто продължение на ръката.

Човешката ръка, естествено.

После се появи роботът — машина, която върви като човек. Която върви и говори, и изглежда като човек, и върши онова, което иска човекът, но си остава негова карикатура. Колкото и прецизна да е изработката му, а конструкцията — съвършена, не съществуваше вероятност да го вземат за човек.

А след работа?

Ние не сме работи, каза си Хъркимър, но не сме и хора. Не сме машини, но не сме и истинска плът и кръв. Направени сме от химични елементи, оформени по подобие на нашите създатели, и сме надарени

с химичен живот, дотолкова подобен на техния, че някой ден за свое най-голямо удивление ще открият, че няма никаква разлика.

Направени по образ и подобие на хората... и приликата е толкова голяма, че татуират челата ни, за да ни отличават от истинските хора.

Толкова приличаме на хората и все пак не сме хора.

А надежда има. Ако успеем да запазим в тайна съществуването на Люлката, ако остане скрита от очите на хората. Един ден разликата няма да се забелязва. Един ден човекът ще разговаря с андроид и ще смята, че разговаря със свой събрат.

Хъркимър се протегна и склучи ръце на тила си.

Опита се да надникне в съзнанието си, за да разбере какво стои в основата на възгледите му, но не беше лесно. Положително не беше омраза. Нито пък огорчение или завист. Само мъчителното чувство на неудовлетвореност, когато, почти достигнал целта, претърпиш неуспех.

Но поне имаме една морална утеха, помисли си той. Ако не друго, имаме утеха.

И тази утеха трябва да бъде съхранена за онеправданите, за всички онези, които стоят по-ниско от човека.

Дълго лежа буден, като размишляваше за тази утеха, взираше се в тъмния квадрат на заскрежения прозорец и проблясващите през скрежа звезди, слушаше тънкия вой на слабия вятър, задраскал по покрива като злобна невестулка.

Сънят не го споходи и накрая Хъркимър стана и запали лампата. Като трепереше от студ, той навлече дрехите и извади от джоба си книга. Намести се по-близо до светлината и я запрелиства, докато откри овехтялата от препрочитане страница.

„Нито едно живо същество, в което тупти пулсът на живота, независимо от начина, по който е създадено, родено, заченато или произведено, не живее в самота. Това твърдо мога да го заявя...“

Затвори книгата и я стисна здраво между дланите си.

„... независимо от начина, по който е родено, заченато или произведено...”

Произведено.

Единственото, което имаше значение, бе пулсът на живота.

Морална утеха. И тя трябва да бъде съхранена.

Аз изпълних дълга си, помисли си той. При това охотно и с голямо желание. И продължавам да го изпълнявам.

Изиграх ролята си и мисля, че се справих добре. Играех роля още когато съобщих на Ашър Сътън, че Бентън го предизвиква на дуел. Играех роля и когато се явих при него като част от наследеното имущество — ролята на нахален, бърбърив андроид.

Изпълних дълга си, но не само заради Сътън, а заради утехата, заради привилегията да знам и да вярвам, че нито аз, нито кое да е друго живо същество, колкото и низше да е то, някога ще живее в самота.

Аз ударих Сътън. Здравата го ударих. Той изгуби съзнание, а аз го вдигнах и го носих на ръце.

Беше ми сърдит, но това не е толкова важно, защото гневът му не е в състояние да ме лиши от надеждата, която ми вдъхна книгата му.

Гръм разтърси къщата и червено сияние озари за миг стаята.

Хъркимър скочи, изтича до прозореца и като се вкопчи в перваза, изпрати с поглед червеното зарево на отдалечаващи се дюзи.

Стомахът му се сви от страх, той изскочи в коридора и хукна към стаята на Сътън.

Нямаше време да почука или да завърти топката на бравата. Блъсна силно вратата и тя отхвъркна, разбитата брава увисна на винтовете.

Леглото бе празно и в стаята нямаше никой.

Сътън усети как животът му бавно се възвръща и се възпротиви. Смъртта бе толкова приятна като меко и топло легло. А възвръщането към живота наподобяваше пронизително, настоятелно, влудяващо дрънчане на будилник в предутринния мраз на страшна, зловонна стая. Ужасяващо с жестоката си реалност и острото, болезнено напомняне, че трябва да станеш и заживееш отново.

Подобно нещо не ми се случва за първи път, каза си Сътън. Разбира се, че не. Не за първи път умирам и отново се връщам към живота. Но предишния път бях мъртъв много по-дълго време.

Лежеше по очи върху някаква твърда, равна повърхност и безкрайно дълго време, както му се струваше, се опитваше да проумее какво точно представлява твърдото и гладко нещо под него. Твърд, равен и гладък, само три думи, които изобщо не му помагаха да си представи описвания от тях предмет.

Усети как животът пропълзява обратно, нахлува и раздвижва краката и ръцете му. Но още не бе започнал да диша и сърцето му не биеше.

Под!

Това бе думата... Така се наричаше онова нещо, върху което лежеше. Равната и твърда повърхност беше под.

Слухът му долови някакви звуци и макар отначало да не знаеше какво е това, защото бе забравил думата, само миг по-късно изведнъж разбра, че са именно звуци.

Най-сетне успя да раздвижи един от пръстите си, после друг.

Отвори очи и видя светлина.

Постепенно звуците се превърнаха в гласове, гласовете — в думи, а думите — в смислени изречения.

Доста бавно схващам, каза си Сътън.

— Трябваше да бъдем малко по-настойчиви и да не се отказваме — каза единият глас. — Това ни е лошото на нас двамата, Кейс, просто не проявяваме достатъчно търпение.

— Търпението изобщо нямаше да ни помогне — възрази Кейс. — Той беше твърдо убеден, че блъфираме. Както и да постъпехме, все щеше да си мисли, че блъфираме, и доникъде нямаше да стигнем. Това бе единственото, което можехме да направим.

— Да, зная — съгласи се Прингъл. — Трябваше да го убедим, че не блъфираме.

И той шумно въздъхна, след което добави:

— Все пак жалко за него. Беше толкова умен млад човек.

Известно време помълчаха и сега не само животът, но и силата нахлуваше в Сътън. Достатъчно сила, за да стъпи на крака и да върви, да вдигне ръце, да даде воля на гнева си. Както и да убие двама души.

— Все пак ще спечелим нещичко — обади се Прингъл. — Морган и бандата му добре ще ни платят.

— Не ми харесва тази работа, Прингъл — възпротиви се Кейс. — По-добре да оставим на мира убития. Защото, продадем ли трупа му, се превръщаме в касапи.

— Това ни най-малко не ме тревожи — заяви Прингъл. — Но какво ще стане с бъдещето, Кейс? Бъдещето, в което живеем. Прекалено много неща в живота ни зависят от книгата на Сътън. Ако само малко бяхме я поизменили, нямаше да има голямо значение... всъщност изобщо нямаше да има значение, поне така излизаше според плановете ни. Но сега Сътън е мъртъв. И няма да има книга, написана от Сътън. Бъдещето сигурно ще се измени.

Сътън се изправи.

Двамата бързо се обърнаха и Кейс посегна към пистолета.

— Хайде, стреляй — подкани го Сътън. — Направи ме на решето. Това няма да ти спаси живота.

Внуши си, че трябва да ги ненавижда, както бе ненавиждал Бентън през онзи кратък миг на Земята. Да ги ненавижда със страхотната дива ненавист, способна да изпепели съзнанието на човек.

Но сега не изпитваше омраза, а само едно скучно, непреклонно желание да убива.

Пристъпи с твърда крачка към тях и протегна напред ръце.

Прингъл побегна да се спаси, пиццейки като плъх. Кейс стреля два пъти в Сътън, но когато от гърдите му рукна кръв и той продължаваше да напредва, Кейс захвърли оръжието и заотстъпва назад, докато гърбът му опря стената.

Разплатата не трая дълго.
Невъзможно беше да избягат.
Нямаше къде да избягат.

Сътън се насочи към мъничкия астероид, една въртяща се отломка, малко по-голяма от самия кораб. Усетил повърхността, той бутна с палец лостчето за гравитация, корабът залепна към скалата и се запремята заедно с нея из пространството.

Сътън отпусна ръце и остана да седи неподвижен в пилотското кресло. Пред него се простираше Космосът, черен и враждебен, осеян с точиците на звезди, които се превръщаха в пламтящи линии пред очите му и сякаш изписваха загадъчни послания от студена бяла светлина, докато астероидът се носеше по своята причудлива орбита.

Най-после съм в безопасност, каза си Сътън. Поне за известно време. А може би и завинаги, ако са престанали да ме търсят.

В безопасност, с прострелян гръден кош, а кръвта му бе изпоцапала ризата и се стичаше надолу по краката му.

Полезно нещо е, помисли мрачно той, това мое второ тяло, подарено ми от обитателите на Лебед. То ще продължава да функционира, докато... докато...

Докато какво?

Ами докато се завърне на Земята, отиде при някой лекар и му каже:

— Докторе, малко ме позастреляха. Ще ме закърпите ли?

Напуши го смях.

Представи си как лекарят припада.

Или пък да се върна на Лебед? Но те едва ли ще го пуснат там.

Или все пак да се върна на Земята, така както съм сега и изобщо да не търся лекари.

Ще си намеря други дрехи, а кръвоизливът ще спре, когато кръвта изтече напълно.

Но какво ще стане, ако забележат, че не дишам?

— Джони — повика той, но отговор нямаше. Само едва доловимо помръдване на нещо живо в мозъка му, като жест на разпознаване, също като куче, което размахва опашка, за да покаже, че

е чуло, когато си го викал, но е твърде заето с кокала си, за да ти обърне внимание.

— Джони, има ли някакъв изход?

Защото вероятно има изход. Това бе нещо, за което да мисли, надежда, която вдъхва сили.

Подозираше, че все още не е проникнал напълно в неизмеримите дълбини на новите способности на тялото и съзнанието си.

Не знаеше, че може да убива само с омразата си, която може да се отдели от съзнанието му, и като стоманено копие да порази на място противника. И все пак Бентън бе умрял от куршум в ръката... но той е бил мъртъв, преди куршумът да го улучи. Защото Бентън бе стрелял пръв и не бе улучил, а ако беше жив, той никога не би пропуснал целта.

Не знаеше и че само чрез силата на разума си може да осигури и управлява енергията, с която да издигне неподвижната грамада на кораба и да поддържа полета, продължил единадесет светлинни години. А той го бе направил, черпейки енергия от най-далечните, едва мъждукащи звезди и от случайните зрънца вещество, които се носеха из пространството.

И макар да знаеше, че когато пожелае, може да премине от една форма на живот към друга, не знаеше със сигурност, че когато някоя от тях бъде унищожена, другата ще започне да функционира автоматически. А точно това бе станало. Кейс го застреля и той умря, и отново се съживи. Смъртта обаче бе настъпила, преди да започне промяната. В това беше напълно сигурен, защото си спомняше смъртта от по-рано и беше я разпознал. Познаваше я от предишния път.

Усещаше как тялото му се храни... изсмуква енергия от звездите, също както човек смуче портокал, отхапва от енергията, заключена в канарата, приютила кораба, поглъща незначителните количества енергия, изтичаща от атомните двигатели.

Необходима му беше доста храна, за да се възстанови и отново да стане силен...

— Джони, има ли някакъв изход?

Но отговор нямаше.

Главата му клюмна напред и се опря в пулта за управление.

Тялото продължаваше да смуче енергия от звездите.

Чуваше как кръвта му бавно изтича от раните и капе на пода.

Съзнанието му се замъгляваше, но Сътън не се опита да го избистри и без това нямаше какво да прави... нямаше нужда от него, а и не знаеше как да си служи с него. Не знаеше какво може или какво не може да прави, нито пък как да направи нещо.

Спомняше си как бе полетял надолу с пронизителен вой в чуждото небе, изпълнен за миг с див възторг при мисълта, че се е промъкнал и сега светът на Лебед VII лежи в краката му. Успял бе там, където всички флоти на Земята бяха претърпели поражение.

Планетата стремително се приближаваше и неясната ѝ повърхност изпълни екрана със змиевидните си сиво-черни извивки.

Цели двадесет години бяха изминали оттогава, но въпреки сивата мъгла, обвила мозъка му, той си спомняше всичко съвсем ясно, сякаш е било вчера или дори днес.

Протегна ръка, за да издърпа назад лоста на управлението и установи, че не му се подчинява. Корабът падаше надолу и за миг Сътън изпита панически страх.

Изведнъж проумя истината, голата жестока истина, открояваща се сред несвързаните мисли, планове за спасение и молитви, които кънтяха в мозъка му като зловец писък. Разбра, че ще катастрофира.

Не си спомняше самата катастрофа, защото вероятно изобщо не е разбрал кога точно е станала. Помнеше само страха и ужаса, а после изведнъж вече нямаше нито страх, нито ужас. Съзнанието, че съществува, бе изместено от огромна празнота, покой и забрава.

После дойде на себе си...

Дали бе изминал миг или цяла вечност, не знаеше. А и самото възприемане на действителността сега бе някак различно отпреди, усещанията му съвсем малко напомняха човешките. Научил бе и много нови неща, но му се струваше, че ги е знаел винаги.

Почувствува или по-скоро разбра, че тялото му е простряно на повърхността, смазано и натрошено, загубило човешката си форма. И макар да знаеше, че е собственото му тяло, чиито функции и анатомия доста добре познаваше, за миг изпита удивление от това смазано тяло, което лежеше там, и осъзнаваше, че трябва да се справи с проблем, поставящ на изпитание цялата му изобретателност.

Защото тялото трябва да бъде сглобено, да се възстанови целостта му, да се координират всичките му части, за да може отново да функционира, когато животът се върне в него.

Сети се за Хъмпти Дъмпти и това бе странно, сякаш добре познатото детско стихче беше за него нещо съвсем ново или пък отдавна забравено.

Хъмпти Дъмпти няма да ни помогне, заяви някой вътре в него и Сътън знаеше, че е прав, защото, както си припомни, никой не можеше да сглоби Хъмпти Дъмпти от стихчето.

Осъзна, че в него има двама души, защото една част отговаряше на другата. И макар да представляваха едно цяло, този, който отговаряше, и другият бяха отделни личности. Имаше нещо, което ги разделяше непонятно.

В действителност тя нито ме принуждава, нито ми пречи, а само събужда интуицията ми, съветва ме с тих шепот. Тя е също така моята съвест, моят здрав разум, моята добродетелност.

Съдбата се намира в мозъка ми. Никое друго същество не се е сляло така пълно със своята съдба, защото само аз зная с абсолютна сигурност, че тя съществува, докато останалите или изобщо не знаят, или пък дори и да подозират нещо подобно, не са в състояние да проумеят великата истина.

А всички трябва да знаят, така както знам аз.

Има обаче нещо, което им пречи да открият истината и изопачава знанието, превръщайки го в неистина. Трябва на всяка цена да разбере какво е то и да го променя. И по някакъв начин това, което ще направя, трябва да остане в бъдещето, нещата трябва да се оправят веднъж завинаги, защото ще дойде ден, когато аз вече няма да съм жив.

Аз съм твоята съдба, бе казал вътрешният глас.

Съдба, а не фатализъм.

Съдба, а не предопределеност.

Съдба, жизненият път на хората, расите и световете.

Съдба, начинът, по който живеем и уреждаме живота си... начинът, по който би трябвало да живеем или бихме живели, ако се вслушвахме в спокойния тих глас, който ни съветва в критични моменти, в моментите, когато сме на кръстопът.

Но ако човек не се вслуша, тогава той просто не чува нищо. И няма такава сила, която да го накара да се вслуша. Наказание за нечуващите също няма, освен нещастieto да се противопоставиш на съдбата си.

Намесиха се още мисли или може би гласове. Сътън не можеше да ги разпознае, защото бяха извън двойствената личност, която бяха той и съдбата му.

Екранът го е пропуснал да мине, обади се някакъв глас, макар че не употреби точно тази дума.

Екранът изпълни предназначението си, добави друг.

А трети спомена за някакъв метод, който бил усвоил на планета, чието име прозвуча неясно и неуловимо, и съвсем безсмислено, поне за Сътън.

Намеси се още някой, който изтъкна колко сложно и непрактично е осакатеното тяло на Сътън и въодушевено заговори за предимствата при прякото поглъщане на енергията.

Сътън се опита да им извика да побързат, за бога, защото тялото му е доста крехко и ако много се бавят, изобщо няма да може да се оправи. Но не успя да издаде нито звук и като насън слушаше размяната на мисли, проблясванията на отделни мнения и всичко се сливаше в една цялостна мисъл, която представляваше окончателното решение.

Зачуди се къде се намира, опита се да се ориентира и установи, че дори себе си не може да разпознае. Защото самият той не представляваше вече тяло с определено положение в пространството и времето. Не беше дори лично местоимение. Струваше му се, че се е превърнал в нещо свободно реещо се, нематериално, нещо, което съществува извън времето и колкото и да се опитва, не може да разпознае себе си. Сякаш бе вакуум, надарен със самосъзнание, но подчинен на нещо друго, което също можеше да е вакуум.

Загубил бе тялото си, а живееше. Но къде точно и как успяваше да го постигне, му беше неизвестно.

Аз съм твоята съдба, бе заявил онзи, който отговаряше и бе част от него.

Но съдба беше само една дума и нищо повече.

Идея.

Абстрактно понятие.

Неточно определение, което човешкият разум бе измислил, но не можеше да докаже... което човешкият разум желаше да допусне, че е само идея, чието реално присъствие е недоказуемо.

Грешиш, възрази вътрешният глас. Съдбата е реалност, макар че не я виждаш. Тя съществува реално за теб и за всички други същества... за всяко същество, в което бие пулсът на живота. Винаги е било така и така ще бъде.

„Да не би пък това да е смъртта?“ — запита Сътън.

„Ти си първият човек, дошъл при нас — обясни съдбата. — Не можем да те оставим да умреш. След време ще си получиш обратно тялото, но дотогава ще живееш заедно с мен. Ще бъдеш частица от мен. И това е съвсем справедливо, защото аз също съм живял с теб. Бях частица от теб.“

„Но вие не ме искахте — рече Сътън. — Обградили сте се с екран, за да ме спрете.“

„На нас ни трябваше един човек — каза съдбата. — Само един. И този човек си ти. Други няма да има.“

„Ами екранът?“

„Той бе специално настроен — обясни съдбата — да пропусне определен тип разум, който ни беше необходим.“

„Но вие ме оставихте да умра.“

„Трябваше — увери го съдбата. — Само умирайки, би могъл да станеш като нас и да узнаеш истината. Докато се намираше в тялото си, не можехме да контактуваме с теб. Само чрез смъртта можеше да се освободиш, да станеш частица от мен и да разбереш всичко.“

„Но аз нищо не разбирам“ — каза Сътън.

„Ще разбереш — увери го съдбата. — Постепенно.“

И наистина разбрах, помисли Сътън, като си припомняше. Разбрах всичко.

Потрепери при спомена, изпълнен със страхопочитание пред огромното, неподозирано величие на съдбата, пред безбройните трилиони съдби, придружаващи неизброимите живи същества в Галактиката.

Преди милион години съдбата е прошепнала нещо и косматата маймуна се е навела и е взела откършения клон. При следващото прошепване от кремъка били изтръгнати искри. След това дошъл ред на лъка и стрелата, а после се родило и колелото.

Същият шепот е подсказал някога на морските обитатели, че трябва да използват на сушата, където през идните години плавниците им се превърнали в крака, а хрилете в бели дробове.

Симбиотични абстракции. Или може би паразити. Човек може да ги нарича както си иска, но те олицетворяват съдбата.

Дошло бе време Галактиката да узнае истината.

Ако ги приемем за паразити, то тогава те са най-добронамерените, защото са готови да дадат много повече, отколкото биха могли да вземат. Единственото, което получават, е усещането, че живеят, усещането, че съществуват... а онова, което дават или са готови да дадат, е много повече.

И наистина много от тях водят доста отегчителен живот. Да вземем например съществуването на обикновения червей. Или пък самодоволните, лишени от разум твари, които пълзят сред гадните джунгли на безброй планети.

Но благодарение на тях един ден червеят може да стане нещо повече от червей, а самодоволната, лишена от разум твар може би ще изпревари дори човека.

Защото всяка живинка, която се движи бавно или бързо по повърхността на коя да е планета, не е едно същество, а две — създанието и неговата собствена съдба.

Понякога съдбата успяваше да се наложи, понякога — не. Но там, където има съдба, има и надежда. Защото съдбата е преди всичко надежда. А съдбата е навсякъде.

„Нито едно живо същество не върви само по своя път.“

Нито пък пълзи, подскача, плува, лети или се влачи в самота.

Една планета, затворена за всички хора с изключение на един, която отсега нататък ще остане затворена завинаги.

Един човек, който да разкаже истината на Галактиката, когато Галактиката е готова за това. Истината за съдбата и надеждата.

Този човек, помисли си Сътън, съм аз.

Бог да ми е на помощ сега.

Защото, ако ми бе предоставено правото на избор, ако бяха ме попитали дали съм съгласен, нямаше да съм аз, а някой друг или нещо друго. Някой, който ще дойде след милион години. Или след десет милиона години.

Твърде тежка е подобна задача, помисли си той. И не бива да се иска от същество с толкова немоощен разум, какъвто е човешкият, да понесе бремето на познанието и истината.

Но съдбата се спря точно на мен.

Случайност, сляп шанс или просто късмет... Съдба.

А аз живях със съдбата... бях частица от нея, вместо тя да бъде частица от мен, и се опознахме, сякаш бяхме хора. Дори по-добре, отколкото ако бяхме хора. Защото двамата със съдбата представлявахме едно цяло. И тъй като съдбата нямаше име, нарекох я „Джони“ и то възприе този факт като шега, която все още го разсмява.

Живях с Джони, по-скоро не аз, а онази част от мен, в която бе съсредоточен животът, искрата, която хората наричат живот, но не го разбират... тази част от мен, която и сега не разбирам, докато тялото ми бе възстановено. Когато накрая се върнах в него, открих, че е съвсем различно и доста по-добро от предишното, което някога така силно бе удивило и ужасило съдбите със своята непрактичност и крехкост.

Затова, като са го възстановявали, те са го усъвършенствували. Вложили са доста нови способности, за повечето от които навярно все още не подозирам и така ще бъде, докато дойде време да ги използвам. А за някои от тях може би никога не ще узная.

Когато се върнах в тялото си, съдбата ме последва и отново заживя с мен, но сега вече знаех за нея и я разпознавах. Казвах ѝ Джони, често разговаряхме помежду си и за разлика от миналото винаги чувах ясно гласа ѝ.

Симбиоза, каза си Сътън, но от по-висок порядък от симбиозата между пирена и плесента или пък на низшите организми с водораслите. Умствена симбиоза, основана на взаимно разбирателство, при която аз съм приемникът, а Джони паразитът. От Джони вземам увереността, че съдбата ми е с мен, че съществува движеща сила, наречена съдба, която оформя часовете и дните ми, а благодарение на мен Джони живее своя живот. Нещо, от което ще бъде лишен при самостоятелно съществуване.

— Джони — повика той, но отговор нямаше.

Почака, но никой не се отзова.

— Джони — извика отново Сътън и този път в гласа му се долавяше ужас. Защото Джони трябваше да е тук. Съдбата не можеше да го изостави.

Освен... освен ако... предположението се оформяше бавно, внимателно. Освен ако наистина е мъртъв. Възможно ли беше да

бълнува, намирайки се на границата, където съзнанието за кратко време се лута между живота и смъртта.

Гласът на Джони бе съвсем тих и сякаш идваше от много далеч.

— Аш.

— Да, Джони.

— Двигателите, Аш. Двигателите.

Измъкна се с усилие от пилотското кресло и застана прав, като се олюляваше.

Не можеше да различи почти нищо. Само неясните, замъглени, променящи се очертания на някакъв метален корпус, който го обгръщаше. Краката му, сякаш от олово, едва се помръдваха, станали изведнъж чужди.

Препъна се, политна напред и падна по очи.

Изпаднал съм в шок, помисли си. Изпаднал съм в шок от изстрелите, смъртта и гледката на процеждаща се кръв и смазана осакатена плът.

Преди бе станал на крака с избистрен поглед и разум и бе изпитал прилив на сила. Сила, породена от желанието за отмъщение и напълно достатъчна, за да се разправи с двамата си убийци.

Но от тази сила сега нямаше нито следа и Сътън разбра, че тя е била преди всичко силата на разума и волята му, а не на костите и мускулите.

Понадигна се с усилие и запълзя на четири крака. От време на време спираше да си почине, после пропълзяваше отново няколко крачки, главата му бе увиснала безволно, а от устата му течеше смес от кръв, слюнка и лигав стомашен сок и оставяше диря по пода.

Най-сетне допълзя до вратата на машинното отделение и малко по малко се заизправя, за да намери бравата.

Пръстите му докоснаха дръжката и я дръпнаха, но силите отново го напуснаха и той се свлече отчаян на колене и опря чело в студения метал на вратата.

Доста време изтече, преди да направи нов опит. Този път бравата изщрака, вратата се поддаде и Сътън рухна обезсилен направо върху прага.

Най-сетне, след толкова дълга пауза, че му се струваше, че никога няма да успее да го направи, той се надигна и сантиметър по сантиметър запълзя към двигателите.

Ашър Сътън се свести сред тъмнина.

Тъмнина и безпаметност.

Безпаметност и бавно нарастващо удивление.

Лежеше върху твърда и гладка повърхност, а ниско над главата му имаше метален таван. Точно до него нещо бръмчеше и боботеше. Той го бе прегърнал с една ръка и знаеше, че дълго е лежал така, притиснал го в прегръдките си, като дете, което спи с любимото си плюшено мече.

Загубил бе изцяло чувството за време и пространство и не помнеше нищо от предишното си съществуване. Струваше му се, че като с магия току-що отново е възвърнал живота, разума и знанията си.

Лежеше неподвижен и очите му привикнаха с мрака и той видя отворената врата и тъмната, вече изсъхнала следа, която водеше през прага в другото помещение. Нещо беше се влачило насам, оставяйки след себе си диря и той дълго лежа вцепенен от ужас, като се чудеше какво ли е било. Защото то сигурно беше още тук и може би представляваше опасност.

Но той чувствуваше, че е сам, и пулсиращият до него двигател сякаш го потвърждаваше... така изведнъж откри, че е разбрал какво всъщност представлява бръмчащият предмет. Названието и осъзнаването дойдоха от само себе си, без съзнателно усилие от негова страна, сякаш това бе нещо, което през цялото време е разпознавал, само че първо си припомни названието, а едва после се досети какво означава то, а това, помисли си той, е доста странно.

И така боботещото нещо бе просто един двигател и той лежеше на пода, а металът над главата му беше някакъв покрив. Тясно помещение, помисли си той. Тясно помещение, в което е разположен двигател, а отвъд вратата имаше друго помещение.

Кораб! Точно така. Намира се в кораб. А тъмната диря водеше през прага отвъд.

Отначало си бе помислил, че някакво живо същество е пропълзляло там, като е оставило следа от собствената си слуз, но сега внезапно се досети. Дирята е оставил самият той, докато е пълзял към двигателите.

Както лежеше спокойно, изведнъж си припомни всичко и удивен започна да проверява тялото си. Докосна с ръка гръдния си кош и напипа обгорените дрехи, чиято втвърдена, сбръчкана материя одраска пръстите му; но раните ги нямаше. Гръдният му кош бе цял и гладък и твърд. Нормална човешка плът. Без дупки.

Значи е възможно, помисли си той. Спомням си, че се чудех на какво друго може да съм способен, дали Джони не държи в запас още някой фокус и дали тялото ми не притежава неподозирани възможности.

Тялото изсмукваше енергията от звездите и астероида и жадуваше да се добере до машинното отделение, защото там тя бе в изобилие... много повече, отколкото далечните звезди и студеното, замръзнало парче скала можеха да му предложат.

И така, аз съм изпълзлял до двигателите и съм оставил след себе си тази тъмна, миришеща на смърт следа, а после съм ги прегърнал и съм заспал. Тялото ми е поело директно необходимата енергия, смучейки направо от огненото ядро на реакторите.

Сега отново съм цял.

Отново съм в тялото от плът и кръв и мога да се върна на Земята.

Изпълзя от машинното отделение и се изправи на крака.

Слабата светлина на звездите проникваше през обзорните екрани и се разстилаше като бисерен прах върху пода и стените. В помещението имаше сгърчени две фигури, едната в средата, а другата — в един ъгъл.

Умът му се зае с тях и ги подуши, също както куче подушва кокал, и след малко си спомни кои са. Човекът в него потрепери при вида на прострените тъмни тела, но останалата част от него, студената и безчувствена вътрешна сърцевина, преценяваше обстановката, без да се развълнува при вида на смъртта.

Пристъпи бавно напред и приклепна до единия труп. Сигурно е Кейс, помисли си той, тъй като Кейс беше висок и слаб. Лицето не се виждаше, пък и той не изпитваше желание да го види, защото някъде дълбоко в паметта си все още пазеше спомена за тези лица.

Протегна ръце и затършува из джобовете на убитите. Трупаше всичко на малка купчинка и накрая откри онова, което търсеше.

Както бе клекнал, отвори книгата на заглавната страница и установи, че е същата като другата, която носеше в джоба си. Същата с изключение на един-единствен ред в самия край на страницата.

Там бе написано: „Преработено издание“.

Изведнъж всичко му стана ясно. Сега вече проумя и значението на думата, която го озадачаваше: ревизионисти.

Книгата е била преработена. Онези, които признават само преработеното, ревизирано издание, са ревизионисти. А как ли се наричат другите? Опитва някои названия като фундаменталисти, примитивисти, ортодоксални или пък непреклонни... Имаше и други, беше сигурен, но това не бе толкова важно. Едва ли бе от голямо значение как ще се наричат другите.

След две празни страници започваше текстът:

„Ние не сме сами.

Никой никога не е сам.

От първия немощен проблясък на първата искрица живот върху първата планета на Галактиката, познала зараждането на живота, не е имало дори едно-едничко създание, което да върви, пълзи или се влачи самотно по своя жизнен път.“*

После погледът му се спря на първата забележка под линия:

* „Настоящото е първото от многото твърдения, които, неправилно изтълкувани от някои читатели, са ги накарали да повярват, че що се отнася до правото на собствена съдба, действително Сътън е имал предвид всички живи същества, независимо от тяхната степен на интелигентност и нравствено развитие. Още първият ред опровергава това схващане, защото Сътън използва местоимението «ние», а всички, които добре познават семантиката, единодушно твърдят, че това е обичайният

начин на изразяване, когато хората говорят за човешкия род. Ако Сътън е искал да каже всичко живо, точно така е щял да напише — «всичко живо». Употребата на личното местоимение недвусмислено показва, че става дума само за неговия собствен род, т.е. човечеството, и за никой друг. Изглежда, Сътън погрешно е вярвал, нещо съвсем нормално за неговата епоха, че Земята е първата планета, на която се е появил животът. Не остава никакво съмнение, че поне част от откровенията на Сътън, свързани с неговото велико откритие, впоследствие са били фалшифицирани. След усърдни издирвания и проучвания бе установено с абсолютна сигурност кои места са автентични и кои не. Умело извършените промени са отбелязани, а причините за тези схващания са изтъкнати внимателно и откровено.“

Сътън бързо прелисти книгата. Повече от половината текст се състоеше от бележки под линия. На някои страници имаше само по два-три реда от оригиналното съдържание, съпроводени с обширни обяснения и опровержения.

Затвори шумно книгата и я стисна между дланите си.

Положих толкова усилия, помисли си той. Повтарях, преповтарях и подчертавах, че имам предвид всичко живо, а не само хората. Всички същества, надарени с разум.

И въпреки това те изопачават думите ми.

Дори водят война, за да променят казаното от мен, да вложат в него съвсем различен смисъл. Кроят планове, борят се и убиват с едничката цел — закрилата на съдбата да стане привилегия само на човешкия род, за да може най-злонравният вид животни, които някога са се пръквали на света, да похити онова, което е предназначено не само за тях, но и за всички други живи същества.

Трябва някак да попреча на това. По някакъв начин трябва да се сложи край. Думите ми трябва да останат, за да могат всички да ги прочетат, и да ги разберат въпреки димната завеса от дребно тероризиране, академично тълкуване и лисича логика.

Защото всичко е толкова просто, че по-просто не би могло и да бъде. Съдбата е привилегия на всичко живо, а не само на хората.

Защото на всяко живо същество се полага по едно създание, наречено съдба. И дори така много от тях остават свободни. Те чакат някъде да се зароди живот и винаги, когато това стане, отиват и остават там, докато този живот угасне. Как точно го правят и защо, не зная. Не знам дори дали Джони действително се е настанил вътре в мозъка ми, или пък просто поддържа връзка с мен от Лебед. Знам само, че винаги е с мен и че няма да ме напусне.

И все пак ревизионистите изопачават думите ми и се опитват да ме компрометират. Преработват книгата ми и се ровят в миналото, за да издирят скандални истории за рода Сътън с надеждата, че пороците на моите прадеди, преувеличени многократно, ще опетнят името ми.

Изпратили са дори човек в миналото, който е разговарял с Джон Х. Сътън и е научил от него неща, които биха могли да им бъдат полезни. Защото Джон Х. Сътън бе казал, че всяко семейство си има своите позорни тайни, и това е самата истина. И словоохотливият старец се е разбъбрil за позорните тайни на своя род.

Но разказът му не е достигнал бъдещето, защото техният човек е останал в миналото и един ден се е появил бос и с бинтована глава във фермата на Сътън. Нещо се е случило и той не е могъл да се завърне.

Нещо се е случило.

Нещо...

Сътън бавно се изправи.

Нещо се е случило, каза си той, и аз знам какво.

Преди шест хиляди години, някъде в Уисконсин.

Пристъпи към пилотското кресло.

Ашър Сътън се отправяше към Уисконсин.

Кристофър Адамс влезе в кабинета и окачи шапката и палтото си на закачалката.

После се обърна, издърпа креслото иззад бюрото си и докато седнаше, чу нещо и замръзна.

Психоиндикаторът цъкаше.

Цък-цък, присмя му се той, цък-цък, тик-так, цък-цък.

Кристофър Адамс се изправи, облече палтото и си взе шапката.

На излизане затръшна силно вратата зад себе си.

А през целия си живот той никога не бе затръшвал врата.

Сътън плуваше срещу течението, като замахваше с бавни и уверени движения. Водата беше топла, а шепотът, с който говореше реката, бе дълбок и многозначителен. Опитва се да ми каже нещо, помисли си Сътън, нещо, което от векове иска да сподели с хората. Могъщата ѝ реч се разнася над равнината и когато няма кой да я чуе, реката си бърбори сама, но все се надява, че някой ще се вслуша в думите ѝ. Възможно е някои хора да са понаучили нещичко от нейната истина и философия, но все още никой не е разбрал езика ѝ, защото той е непонятен.

Също като онзи, помисли си Сътън, който използвах за моите записки. Налагаше се да пиша на език, който никой не познава, език, който е бил забравен милиони години, преди да се зародят съвременните езици в Галактиката. Трябваше да пиша или на забравен език, или на език, който никой не би могъл да научи.

Аз също не го знам, каза си Сътън, макар че на него са написани бележките ми. Нито ми е известно в коя област на Галактиката се е родил, нито кога, нито пък как. Питам, но не пожелаха да ми обяснят. Джони се опита веднъж, но нищо не разбрах, тъй като човешкият мозък не е в състояние да проумее това.

Познавам знаците и понятията, които те означават, но не зная какви звуци се крият зад тях. Вероятно не съм способен да ги произнеса. Кой знае, може това да е езикът на тази река... или пък на някоя унищожена от катаклизъм раса, превърнала се в прах преди милион години.

Нощната тъма се спусна и обгърна с мрак черната река, а луната не бе изгряла и нямаше скоро да изгрее. Сред бързите вълнички на живата река проблясваха диамантени точки от звездна светлина, а далеч нагоре по брега светлините на къщите образуваха странни фигури сред притъмнялата околност.

Ръкописът остана у Хъркимър, каза си Сътън. Надявам се, че ще прояви достатъчно съобразителност да го скрие. Защото ще ми е

необходим после. Бих искал да видя Хъркимър, но не мога да рискувам, защото сигурно е под наблюдение. Няма съмнение, че и мен ме следят с психоиндикатор, но ако се придвижвам достатъчно бързо, не ще могат да ме засекат.

Усетил каменисто дъно, Сътън стъпи на краката си и тръгна нагоре по полегатия бряг. Нощният вятър го блъсна и той потрепери, защото водата бе топла от лъчите на слънцето, а вятърът носеше хладина.

Естествено, Хъркимър е от онези, които са се върнали в миналото, за да се погрижат книгата да бъде написана както трябва и без чужда намеса. Хъркимър и Ева... от тях двамата, каза си Сътън, първият заслужава повече доверие. Защото един андроид ще се бори, ще се бори и ще загине заради написаното в книгата. Андроидът и кучето, конят, пчелата и мравката. Но кучето, конят, пчелата и мравката не знаеха да четат.

Седна на тревистия бряг и свали дрехите си, за да ги изцеди, след което отново ги облече. После тръгна напърно през ливадите към магистралата, устремена навътре в долината.

Едва ли някой ще намери кораба на дъното на реката. Или ако това все пак стане, поне няма да е скоро. А на него са му необходими само няколко часа. Достатъчни, за да научи онова, което го интересува, и да се върне обратно при кораба.

Време за губене няма. Трябва да получи необходимата информация по най-бързия начин. Защото, ако Адамс го следи с психоиндикатор, а той не би пропуснал да направи това, вече са разбрали, че се е завърнал на Земята.

При мисълта за Адамс отново изпита предишното мъчително съмнение. Чудеше се откъде Адамс бе узнал за предстоящото му завръщане и защо му бе заложил капан. Каква ли информация бе получил, за да стигне дотам, че да издаде заповед за незабавното му ликвидиране?

Някой се е добрал до него и този някой е разполагал с убедително доказателство. Иначе Адамс едва ли би му повярвал. А с подобна информация би могъл да разполага само човек от бъдещето. Навярно е някой от онези, които не желаят книгата да бъде написана и предпочитат тя да не съществува, а знанието, което съдържа, да бъде унищожено. И най-просто бе да унищожат човека, който ще я напише.

Ала книгата все пак е била написана и наистина съществува. И цялата Галактика знае истината.

Обратното би представлявало истинска катастрофа, защото не бъде ли написана тази книга, целият отрязък от бъдещето, свързан с нея, ще се заличи, изчезвайки заедно с книгата, която никога не е съществувала.

А това не бива да стане, каза си Сътън.

Което означава, че Ашър Сътън не може и няма да умре, преди да е написал книгата.

И все пак тя е била написана, тя трябва да бъде написана или бъдещето е една измама.

Сътън сви рамене. Заплетената логика на разсъжденията съвсем го обърка. Липсваше правило, както и прецедент, на чиято основа да изгради системата от причини и следствия.

Възможно ли е да съществува повече от едно бъдеще? Може би да, но не и много вероятно. Това е чиста фантазия, за чието доказване се използват възможностите на семантиката да строи умозаклучения чрез хитроумно боравене с думите, за да се замаскират някои погрешни изводи.

Той прекоси шосето и пое по една пътека, която водеше към къща, построена на нисък хълм.

От блатото край реката запя креслив жабешки хор, а нейде далеч в мрака изкряка дива патица. Сред хълмовете совите започнаха вечерното си събрание. Въздухът бе наситен с аромата на прясно окосено сено, а откъм реката се надигаше мъгла, която бавно пълзеше нагоре по хълмовете.

Пътеката водеше до един двор и Сътън тръгна през него.

Тогава се чу мъжки глас.

— Добър вечер, сър — поздрави той и Сътън бързо се обърна.

Едва тогава съгледа човека. Седеше и пушеше лула под светлината на звездите.

— Неприятно ми е, че ви безпокоя, но бих искал да използвам видеофона ви — каза Сътън.

— Разбира се, Аш — рече Адамс. — Разбира се, че можеш. Всичко е на твое разположение.

Сътън трепна и замръзна на мястото си, превърнат сякаш в статуя от стомана и лед.

Адамс!

Сред толкова много други къщи край реката да попадне точно в дома на Адамс!

— Съдбата май не ти помага много, Аш — присмя му се Адамс.

Сътън се приближи, напипа в тъмнината стол и приседна.

— Тук е приятно — каза той.

— Да, наистина е приятно — съгласи се Адамс.

После изтърси лулата и я прибра в джоба си.

— Значи пак си умира — каза той.

— Убиха ме, но почти веднага се съживих — обясни Сътън.

— Моите хора ли? — запита Адамс. — Те отдавна те преследват.

— Двама чужденци — отвърна Сътън. — От бандата на Морган.

Адамс поклати глава.

— Не го познавам — заяви той.

— Навярно не се е представил — каза Сътън. — Но ти е съобщил, че се завръщам.

— Ясно — рече Адамс. — Човекът от бъдещето. Доста си го разтревожил, Аш.

— Трябва да се обадя по видеофона — каза Сътън.

— Обади се, щом трябва — каза Адамс.

— Ще ми е необходим и един час.

Адамс поклати глава.

— Не мога да ти отпусна цял час.

— Половин тогава. Може би все пак ще успея. Дай ми само половин час, след като свърша разговора.

— Дори и половин час не мога да ти дам.

— Ти никога не рискуваш, нали, Адамс?

— Никога — потвърди Адамс.

— А аз рискувам — каза Сътън, като ставаше. — Къде е видеофонът? Ще поема риска.

— Почакай, Аш — каза почти любезно Адамс. — Седни и ми обясни нещо.

Сътън упорито продължаваше да стои.

— Да можеше само да ми дадеш дума, че цялата тази история със съдбата няма да навреди на хората — каза Адамс. — Ако можеше да ме увериш, че няма да помогне на враговете ни...

— Човекът няма други врагове освен онези, които сам си е създал — каза Аш.

— Цялата Галактика ни чака да се поогънем — рече Адамс. — Ще се нахвърлят върху нас при първата проява на слабост от наша страна.

— Ние ги научихме на това — каза Сътън. — Нали видяха как използвахме собствената им слабост, за да ги победим.

— А тази твоя съдба с какво ще ни помогне?

— Ще научи хората на смирение — каза Сътън. — И ще им вдъхне чувство на отговорност.

— Не било религия — каза Адамс. — Така ми каза д-р Рейвън. И все пак доста ми прилича на религия с целия този брътвеж за смирение.

— Д-р Рейвън има право — увери го Сътън. — Не е религия. Макар че съдбата и религията могат да съществуват едновременно в мир и сговор, без изобщо да си пречат една на друга. По-скоро биха се допълвали. Защото съдбата защитава същите идеали, както и повечето религии, но тя не обещава задгробен живот. Последното си е работа на религията.

— Аш, нали си учил история — тихо каза Адамс.

Сътън кимна.

— Спомни си тогава за кръстоносните походи — каза Адамс. — Или пък за Отоманската империя. Спомни си за Кромвел в Англия, за Германия и Америка. Навсякъде борба на религия и идеи, Аш. Религия и идеи. Човекът е готов да се сражава в името на някоя идея дори когато не би помръднал и пръста си за земя, за живота си или пък за слава. Но за една идея... винаги.

— А ти се боиш от идеята.

— Не можем да си позволим нови идеи, Аш. Поне засега не можем.

— И все пак точно идеите са тласкали човечеството напред — каза Сътън. — Ако не бяха те, нямаше да има нито култура, нито цивилизация.

— В този миг хората от бъдещето се избиват помежду си в името на тази твоя съдба — горчиво възрази Адамс.

— Точно затова трябва да се обадя по видеофона и ми трябва един час — обясни Сътън.

Адамс с усилие се изправи на крака.

— Може би ще извърша грешка — заяви той. — Никога през живота си не съм правил това. Но този път ще рискувам.

Прекося двора, следван от Сътън, и двамата влязоха в слабо осветена стая, със старомодни мебели.

— Джонатън — провикна се той.

По коридора затрополиха стъпки и в стаята влезе андроид.

— Донеси чифт зарове — сериозно рече Адамс. — Двата с мистър Сътън възнамеряваме да поиграем.

— Зарове ли, сър?

— Да, онези, с които играете с готвача.

— Добре, сър.

Той се обърна и излезе, а Сътън слушаше как стъпките му заглъхват някъде из къщата. Адамс се обърна към Сътън.

— Всеки ще хвърля по веднъж — рече той. — Печели онзи, който събере по-голям сбор.

Сътън напрегнат кимна.

— Спечелиш ли, ще имаш своя един час време — продължи Адамс. — Но ако спечеля аз, ще направя онова, което ти заповядам.

— Съгласен съм — рече Сътън. — При такива условия съм напълно готов да рискувам.

А в същото време си мислеше:

„Успях да вдигна разбития кораб от Лебед и да го управлявам в пространството. Едновременно бях двигател и пилот, дюзи и навигатор. Енергията, натрупана в тялото ми, повдигна кораба и го премести през пространството... на разстояние единадесет светлинни години. А тази вечер прелетях през атмосферата с изключени двигатели, за да не ме засекат, и спуснах кораба в реката. Мога да извадя един ботуш от онзи сандък и без да го докосвам с ръка, той ще се озове на масата. Мога да прелиствам книга, без да пипна страниците ѝ. Но зарове? Заровете са друго нещо. Търкалят се толкова бързо и непрекъснато се премятат.“

— Независимо дали ще спечелиш или загубиш, видеофонът е на твое разположение — каза Адамс.

— Ако загубя, няма да ми е необходим — рече Сътън.

Джонатън се върна и остави заровете на масата. Постоя в нерешителност миг-два, докато разбра, че хората го чакат да си отиде,

и излезе.

Сътън посочи небрежно заровете.

— Хвърляй пръв — каза той.

Адамс ги взе, поддържа ги в юмрука си, после ги разтърси и те затракаха, както тракат зъбите на много уплашен човек върху ръба на порцеланова чаша.

Замахна над масата, пръстите му се отвориха, а малките бели кубчета се завъртяха и затъркаляха по гладката повърхност. Когато спряха, едното показваше пет, а другото шест.

Адамс вдигна очи към Сътън и те не изразяваха нищо. Нито радост, нито тържество. Абсолютно нищо.

— Твой ред е — рече Адамс.

Трябва ми максимален сбор, помисли си Сътън. Не по-малко. Две шестици. Трябва да хвърля две шестици.

Протегна ръка, взе заровете, разтърси ги в юмрука си и почувствува как се търкалят в дланта му.

А сега ги поemi със съзнанието, заповяда си той. Хвани ги така, както ги държиш в юмрука си. Стисни ги здраво, докато се превърнат в частица от теб, като корабите, които управляваше в пространството, или като книга, стол и цвете, които би решил да вземеш.

За миг се промени, сърцето спря, кръвта стана тънка струйка в артериите и във вените, а дишането му се прекрати. Разбра, че другата система е работила, системата, която директно поема енергия от всеки възможен източник.

Съзнанието му взе заровете и ги разтърси, както бяха затворени в юмрука. Той замахна широко с ръка, като същевременно разтвори пръсти, и заровете затанцуваха върху масата.

Те затанцуваха и в мозъка му и той мислено ги виждаше или по-скоро усещаше, сякаш бяха частица от него. Чувствуваше страните на шест точки и онези само с една, както и всички останали.

Но те се изплъзваха и беше много трудно да ги направлява. В течение на една мъчителна, изпълнена със страх секунда изглеждаше, че въртящите се кубчета притежават свой собствен разум и индивидуалност.

Едното зарче спря на шест, но другото още се търкаляше. Шестицата идваше нагоре, но в последния момент зарчето се разклати, заплашвайки да се катурне назад.

Трябва да го побутна малко, каза си Сътън. Лекичко побутване, но чрез силата на съзнанието, а не с пръст.

Шестицата се появи отгоре и двете зарчета стояха там и показваха по шест точки.

Сътън си пое дъх на пресекулки, сърцето му отново затуптя, а кръвта запулсира във вените.

За миг двамата останаха мълчаливи, като се гледаха през масата.

Адамс заговори. Гласът му бе спокоен и с нищо не издаваше какво изпитва в момента.

— Видеофонът е ето там — каза той.

Сътън леко се поклони и веднага се почувствува глупаво при мисълта, че прилича на герой от някои невероятно стар и долнопробен сантиментален роман.

— Съдбата все още ми помага — каза той. — В решаващия момент тя винаги се намесва.

— Часът започва да тече, щом приключиш разговора — каза Адамс.

После рязко се обърна и с вдървена походка излезе на двора.

Сега, след като бе спечелил, Сътън изпита внезапна слабост и пристъпи към видеофона с подгъващи се, сякаш гумени крака.

Седна пред апарата и взе необходимия указател.

Потърси информация и се спря на подзаглавието: Историческа география, Северна Америка.

Откри номера, набра го и екранът светна.

Един робот запитва:

— Мога ли да ви помогна с нещо, сър?

— Да — отговори Сътън. — Бих искал да узная къде е бил Уисконсин.

— Къде се намирате в момента, сър?

— В жилището на мистър Кристофър Адамс.

— Онзи от Отдела за галактическо разследване?

— Същият — потвърди Сътън.

— В такъв случай вие сте в Уисконсин — каза роботът.

— Ами Бриджпорт? — заинтересува се Сътън.

— Бил е разположен на северния бряг на река Уисконсин, седем мили по-нагоре от мястото на вливането ѝ в Мисисипи.

— Какви са тези реки? Никога не съм ги чувал.

— Съвсем близо сте до тях, сър. Уисконсин се влива в Мисисипи малко по-надолу от мястото, където се намирате в момента.

Сътън уморено се изправи, прекоси стаята и излезе на двора.

Адамс тъкмо си палеше лулата.

— Научи ли каквото ти трябваше?

Сътън кимна.

— Тръгвай тогава — каза Адамс. — Часът вече тече.

Сътън като че ли се поколеба.

— Какво има, Аш?

— Питам се дали няма да ми стиснеш ръката — рече Сътън.

— Защо не — рече Адамс.

Изправи се бавно и протегна ръка.

— Не съм сигурен кое от двете да избира — каза той, — но ти или си най-благородният човек, или пък най-големият наивник, когото някога съм срещал.

Бриджпорт дремеше, ограден от скалите край бързотечната река. Лятното слънце печеше така немилостиво в пространството между обраслите с дървета стръмнини, че сякаш изцеждаше и последната капка живот и сила от всичко — от разнебитените къщи, от праха, застилащ улиците, и от посърналите от жегата храсти и цветя.

Железопътните релси заобикаляха една висока скала, за да влязат в града, после завиваха край друга скала и се скриваха от погледа, а късата дъга, която описваха, идващи отнякъде и водещи наникъде, блестеше на слънцето като излъскан, току-що наточен нож. Между релсите и реката дремеше гарата, четвъртита постройка, която изглеждаше така, сякаш се бе прегърбила под дългите години на летния зной и зимния мраз и сега само чакаше унила и свита поредното изпитание, подготвено ѝ от времето или от съдбата.

Застанал на перона, Сътън слушаше клокоченето и свистенето на мъничките водовъртежи близо до брега, бълбукането на водата, срещнала невидим, стърчащ нагоре дънер, и тихата въздишка на реката, докоснала връхчето на надвиснал над нея клон. А над всички тези звуци се носеше истинският шум на реката... непонятният език, на който разговаряше с бреговете си, звук, съставен от много други звуци, дълбокият, приглушен грохот, изпълнен с могъщество и решителност.

Вдигна глава и присви очи срещу слънцето, загледан в солидната стоманена конструкция, прехвърлена от канарата към първокласното шосе, което пресичаше леко наклонената долина на отсрещния бряг.

Човекът прекосяваше реките по огромни стоманени мостове и никога не чуваше какво му говорят забързаните към морето води. Прелиташе над океаните с крилати машини, които работеха с хитроумни двигатели, а грохотът на вълните долу се губеше под празния небесен свод. Човекът кръстосваше Космоса с метални цилиндри, които изкривяваха времето и пространството и запокитваха хората и чудните им машини по каналите на прогностичната

математика, за които никой не би и сънувал в Бриджпорт през 1977 година.

Човекът винаги бързаше, движеше се прекалено бързо и стигна твърде далеч. Но от бързане пропусна доста неща, които можеше да научи, ако се бе поспрял. Неща, които в далечното бъдеще ще иска да узнае. И някой ден дори ще се върне назад по пътя, за да научи онова, което е пропуснал, ще се чуди защо го е пропуснал и ще съжалява за годините, изгубени поради това незнание.

Сътън слезе от перона и откри малка пътечка, която водеше към реката. Пое предпазливо по нея, тъй като бе мека и ронлива, осеяна с камъни, които можеха да се прекатурят, като стъпиш върху тях.

На края на пътечката срещна стареца.

Той бе седнал върху заоблен камък, побит в калната земя, а на коленете си бе опрял наклонена над водата въдица. Воняща лула стърчеше изпод посивелите, небръснати от две седмици мустаци, а недалеч от него се виждаше глинена стомна, запушена с царевичен кочан.

Сътън приседна внимателно върху полегатия бряг до камъка и се удиви на прохладната сянка, която дърветата и храстите хвърляха — прохлада, която бе добре дошла след неистовия пек само на няколко метра оттук на откритото.

— Хваща ли се нещо? — попита той.

— Хич — отвърна старецът.

И запуфка с лулата, докато Сътън с мълчалив интерес го наблюдаваше. Човек би се заклел, каза си той, че подобните на четка мустаци горят.

— И вчера нищо не улових — продължи старецът.

Бавно и внимателно извади лулата от устата си и замислено се изплю точно в центъра на малък водовъртеж.

— И завчера беше същото — отново се обади.

— Искате да хванете нещо, така ли? — попита Сътън.

— Ъъ — каза старчето.

Протегна ръка, взе стомната, извади запушалката от царевичен кочан и грижливо избърса гърлото ѝ с нечистата си длан.

— Пийни си — покани го той, като му подаде стомната.

Сътън, спомняйки си мръсната ръка, я взе, макар че му се повдигаше. Предпазливо я вдигна и я поднесе към устата си.

Течността плисна в устата му и заклокочи в гърлото му, изгаряйки като течен огън, примесен с жлъчна киселина, към която е прибавена и малко сяра за вкус.

Сътън отдръпна стомната, без да изпуска дръжката, като държеше устата си широко отворена, за да я охлади и да оправи вкуса си.

Старецът посегна и си я взе, а Сътън бършеше сълзите, които се стичаха по бузите му.

— Не е отлежала както трябва — извини се старият човек. — Но и време много нямах да се помайвам с нея.

Опъна на свой ред от стомната, избърса уста с ръка и с видимо задоволство шумно издиша. Прелитащата край него пеперуда падна мъртва на земята.

Старикът я побутна с крак.

— Слабовато създанийце — каза той.

Остави стомната и плътно наби запушалката.

— Не си тукашен май? — обърна се той към Сътън. — Не си спомням да съм те виждал наоколо.

Сътън кимна.

— Търся един човек, казва се Сътън. Джон Х. Сътън.

Старецът се ухили.

— Старият Джон, а? Познаваме се от деца. По-хитър мошеник от него досега не съм срещал. Пукната пара не струва дъртият козел. Писа се много умен и ходи да учи за адвокат. Ама нищо не излезе. Сега клечи в оная ферма на стръмното отвъд реката.

После изгледа подозрително Сътън.

— Да не си му роднина, а?

— Ами не съвсем — каза Сътън. — Чак толкова близки не сме.

— Утре е Четвърти — рече старецът. — Спомням си как точно на тази дата двамата с Джон взривихме канала в Камбъл Холоу. Бяхме намерили малко динамит, останал още от строежа на шосето. Ние с Джон решихме, че ще гръмне по-силно, ако е заровен. Затова го напъхахме в подземната тръба и подпалихме дългия фитил. Господине, цялата тръба отиде по дяволите. Помня как после бащите ни за малко щяха да ни смъкнат кожата от бой.

Ама че дрънкало, помисли си Сътън. Но Джон Х. Сътън е отвъд реката, а утре е Четвърти, 4 юли 1977 година, както пише в писмото.

Дори не се наложи много да разпитвам. Дядката сам си каза всичко.

Палещото слънце се отразяваше във водата и повърхността ѝ светеше като пещ, но тук, в сянката на дърветата, горещината едва се усещаше. Край тях премина лист с кацнал върху него скакалец, който се опита да скочи на брега, но не успя, течението го грабна и погълна и го скри от погледа.

— Беше обречен — каза старецът. — Скакалеца де. Тази река е най-проклетата в Съединените щати. За Уисконсин ми е думата. Въобще не може да ѝ се вярва. Навремето искаха да пуснат по нея параходи, ама нищо не стана, защото, ако днес едно място е дълбоко, утре е плитчина. Течението страшно бързо размества пясъците. Веднъж идва представител на правителството и писа доклад за това. Каза, че Уисконсин ще стане плавателна само ако ѝ циментират дъното.

Нейде отвисоко се зачу грохот. По моста с пухтене и скрибуцане се влачеше дълъг товарен влак, поел нагоре към долината. Доста време след като бе отминал, Сътън чу свирката му — самотен звук пред някой невидим прелез.

— Съдбата май пет пари не даваше за този скакалец, а! — каза старецът.

Сътън се изправи и заекна:

— Какво казахте?

— Не ми обръщайте внимание — отвърна старецът. — Просто така си приказвам. Понякога, като ме слушат хората си мислят, че съм откачен.

— Но какво общо има тук съдбата?

— Интересувам се от нея, момко — каза старецът. — Веднъж написах разказ, но не струваше много. Навремето пописвах, колкото да се намирам на работа.

Сътън, успокоен, полегна назад.

Водно конче прелетя досами водната повърхност. Нагоре по течението подскочи малка рибка и остави след себе си разширяващи се кръгове.

— Мисля си за риболова — рече Сътън. — Май много не ви е грижа дали ще се хване нещо или не.

— Предпочитам да не се хваща — каза му старецът. — Иначе трябва да ги смъквам от куката, после да слагам отново стръв и да я хвърлям в реката. А и рибата иска чистене. Страшно неприятна работа.

Той извади лулата от устата си и предпазливо плю в реката.

— Чел ли си нещо от Торо, синко?

Сътън поклати глава, като се опитваше да си спомни. Името сякаш му бе познато. Като че ли имаше някакъв откъс в учебника по древна литература от колежа. Единственото, което бе останало от една творба, считана за обемисто литературно произведение.

— Добре ще е да го прочетеш — посъветва го старецът. — Добра идея развива този Торо.

Сътън стана и отръска панталона си.

— Не си отивай — рече старецът. — Не ми пречиш изобщо.

— Време е да тръгвам — каза Сътън.

— Намини и някой друг път — каза старецът. — Пак ще си поговорим. Казвам се Клиф, но сега вече ми викат Стария Клиф. Достатъчно е само да попиташ за Стария Клиф. Всеки ме познава.

— Някой ден ще намина — учтиво каза Сътън.

— Няма ли да пийнеш още глътка?

— Не, благодаря — рече Сътън, като отстъпваше. — Много ви благодаря, но не искам повече.

— Е добре — каза старецът.

Повдигна стомната и отпи на големи глътки. После я отпусна и шумно издиша, но този път изпълнението не бе така ефектно. Наоколо нямаше пеперуди.

Сътън се изкачи по брега и отново се озова под жаркото слънце.

— Разбира се — каза началникът на гарата, — Сътън живее отвъд реката, в околията Грант. Няколко пътя водят нататък. Кой от тях ще предпочетете?

— Най-дългият — каза му Сътън. — Не бързам.

Луната тъкмо изгряваше, когато той се закачва по хълма към моста. Не бързаше, тъй като имаше на разположение цяла нощ.

Местността бе дива. Сътън не бе виждал нищо подобно в окосените, подредени и напоявани паркове на онази Земя, където беше се родил. Склонът тук се издигаше стръмно нагоре, сякаш бе опрян върху острието на нож, и беше осеян с огромни камъни, които някой великан, изглежда, бе разхвърлял там в пристъп на богоподобен гняв в незапомнени времена. Огромни канари стърчаха във висините, полуприкрити от високи дървета, които някога като че ли се бяха опитвали да достигнат по ръст величествените стръмни скали. Но сега, признали поражението си, примирени, че са по-ниски от канарите, растяха гордо, с търпеливо достойнство, усвоено без съмнение през дългите векове на напразни усилия.

Летни цветя се гушеха между разхвърляните безразборно камънаци или край покритите с мъх коренища на по-големите дървета. Отнякъде се обади катеричка, настанила се на някой клон, и забърбори полуядосано-полувъзторжено на изгряващото слънце.

Сътън с мъка се промъкваше нагоре по каменистата клисура, издълбана от реката. От време на време вървеше изправен, но по-често му се налагаше да пълзи нагоре на четири крака, вкопчил се здраво в скалата.

Често спираше и почиваше със забити в земята токове, опрял гръб на някое дърво, и бършеше стичащата се по лицето му пот. В долината под него реката, която отблизо изглеждаше мътна и тинеста, сега бе толкова синя, че можеше да съперничи със синевата на небето, което се отразяваше в нея. Въздухът бе кристално чист, по-прозрачен от когато и да било. В необятната въздушна шир между синьото небе и синята река като камък полетя надолу ястреб и на Сътън му се струваше, че може да различи дори отделните перца върху прибраните към тялото криле.

Веднъж в една пролука между дърветата той зърна процеп в скалите и разбра, че е достигнал мястото, за което старият Джон Сътън споменава в писмото си.

Слънцето бе изгряло само преди два часа и все още имаше време. Времето бе предостатъчно, тъй като Джон Сътън бе разговарял с непознатия час или два, а после бе отишъл да обядва.

Оттук нататък, след като вече виждаше процепа в скалите, Сътън нямаше защо да бърза. Той се изкачи на върха, откри камъка, за който пишеше древният му прародител, и видя, че наистина е удобен за сядане.

Настани се върху него, отправи поглед към долината, а сянката наистина бе благодатна.

Тук цареше тишина, както бе писал и Джон Сътън.

Тишина... успокояваща, величествена гледка... странна триизмерна реалност на пространството, увиснало, сякаш живо, над речната долина. И някакво странно, удивително чувство на очакване да се случи нещо.

Той погледна часовника си. Беше девет и половина, затова стана от камъка, скри се зад един храст и зачака. Почти незабавно се разнесе тихият, свистящ звук на двигатели и един кораб започна да се снижава. Малък, едноместен апарат, който се спускаше между дърветата, за да кацне в пасбището, недалеч от оградата.

От кораба излезе човек, облегна се на него и заоглежда небето и дърветата, сякаш искаше да се убеди, че е пристигнал на местоназначението си.

Сътън тихо се засмя.

Мизансценът е готов, помисли си той. Внезапно появяване с повредена машина. Изобщо няма нужда да обясняваш присъствието си. Само чакаш някой да дойде и да те заговори. Най-естествена среща. Не се налага да го търсиш. Той те вижда, сам идва при теб и, разбира се, започва разговор.

Защото едва ли е много умно да се отправиш към къщата, да почукаш на вратата и да кажеш:

— Дойдох да понауча някоя и друга скандална историйка за семейство Сътън. Мога ли да седна, за да си поговорим?

Друго е да се приземиш в пасбището с повреден апарат и отначало да разговаряш за реколтата и пашата, за времето и тревата и чак накрая да насочиш разговора към някои лични и семейни дела.

Човекът бе извадил гаечен ключ и почукваше с него по кораба.

Сигурно вече е време.

Сътън се надигна на ръце и загледа през гъстите преплетени клони на лешниковия шубрак.

Джон Х. Сътън слизаше по склона, човек с голямо шкембе, подстригана бяла брада и овехтяла черна шапка. Пристъпваше тежко, с клатушкаща се походка.

И така, това било неуспехът, мислеше Ева Армър. Ето какво изпитва човек, когато се провали. Пресъхнало гърло, тежест в сърцето и умствено изтощение.

Отчаяна съм, каза си тя и с право. Макар че умората от борбата и неуспехите притъпява острата болка на отчаянието.

— Психоиндикаторът в кабинета на Адамс е спрял — беше й съобщил Хъркимър. После екранът бе угаснал, тъй като той бе изключил видеофона.

От Сътън няма нито следа, а психоиндикаторът е спрял.

Това означава, че Сътън е мъртъв, което е невъзможно, защото от историята се знае, че той е написал книгата, а до този момент тя още не е написана.

Макар че на историята не може много да се вярва. Може събитията да са неправилно подредени. Може да са преписани грешно или грешно да се тълкуват, или пък да са разкрасени от човек с прекалено развито въображение. Трудно е да се съхрани истината, когато митовите и легендите са често пъти по-правдоподобни и затова по-приемливи от нея.

Ева знаеше, че поне половината от биографията на Сътън е недостоверна. И все пак имаше някои истини, които бе невъзможно да се фалшифицират.

Някой бе написал книгата и той трябва да е бил Сътън, тъй като никой не знаеше езика на ръкописа, а самите думи излъчваха искреността на автора.

Сътън наистина ще умре, но не на Земята или пък някъде в Слънчевата система. И не на шестдесетгодишна възраст. Смъртта ще го настигне на планета, кръжаща около далечна звезда, и то след много, много години.

Тази беше истината и трудно можеха да я изопачат. И тя ще се смята за истина, докато някой успее да я опровергае.

И все пак психоиндикаторът беше спрял.

Ева стана от стола, прекоси стаята и отиде до прозореца, който гледаше към градините на хотел „Орион“. В храстите с къси студени припламвания проблясваха светулки, а закъснялата луна тъкмо се подаваше иззад облак, приличащ на пухкав хълм.

Толкова много труд на вятъра, помисли си тя. Толкова години подготовка. Андройди без татуировка на челото, чиято външност по нищо не се отличаваше от тази на хората, за които ги представяха. И други, белязани, но различни от произведените в лабораториите на осемдесетото столетие. Дълбоко законспирирани шпионски мрежи, чакащи деня, когато Сътън ще се завърне. Дълги години, през които бяха си блъскали главите над архивите от миналото, като се опитваха да разграничат истината от полуистините и явните грешки.

Години на дебнене, изчакване, борба с контраразузнаването на ревизионистите и подготвяне на решителния удар. И предпазливост, винаги предпазливост. Защото в осемдесетия век не биваше да узнаят, нито дори да заподозрат нещо.

Но имаше и непредвидени фактори.

Морган беше се върнал във времето, за да убеди Адамс, че Сътън трябва да умре.

А двама души бяха ги причакали на астероида.

Макар че тези две събития не можеха да обяснят случилото се. Изглежда, имаше и друг фактор.

Ева стоеше до прозореца, загледана в изгряващата луна, и дълбоки бръчки на размисъл пресичаха челото ѝ. Чувствуваше се много уморена и не беше в състояние да мисли за нищо.

Освен за поражението.

Поражението би обяснило всичко.

Сътън може да е мъртъв и това означава поражение, пълно и окончателно поражение. И победа за една клика бюрократи, която бе твърде плаха и същевременно много подла, за да вземе активно участие в борбата около книгата. Клика, стремяща се да запази на всяка цена статуквото и готова да унищожи достиженията на мисълта за цели столетия, само и само човекът да задържи своите позиции в Галактиката.

Ева знаеше, че подобно положение е по-лошо дори от евентуалната победа на ревизионистите. Защото, ако спечелеха те, все

пак ще има книга и човечеството ще узнае, че съществува съдба. А това, каза си тя, е по-добре, отколкото изобщо да не подозират нищо.

Зад гърба ѝ избръмча видеофонът, тя се обърна и забърза към него.

Един робот каза:

— Току-що се обади мистър Сътън. Питаше за Уисконсин.

— Уисконсин?

— Това е древно название — каза роботът. — Интересуваше го селището Бриджпорт, щата Уисконсин.

— Сякаш възнамерява да отиде там?

— Точно така — потвърди роботът.

— Бързо тогава — рече Ева. — Къде се намира този Бриджпорт?

— На пет-шест мили оттук — отговори роботът. — И поне на четири хиляди години.

Дъхът ѝ пресекна.

— В миналото ли? — запита.

— Да, мис, в миналото.

— Каж ми къде точно — попита Ева, но роботът поклати глава.

— Не зная. Не успях да разбера. Мислите му бяха много объркани. Изглежда, че току-що бе преминал през тежко изпитание.

— Значи нищо не знаеш.

— На ваше място не бих се безпокоил — каза роботът. — Останах с впечатлението, че знае какво върши. Нищо лошо няма да му се случи.

— Сигурен ли си?

— Напълно — рече роботът.

Ева изключи видеофона и отново отиде до прозореца.

Аш, помисли си тя, Аш, любими, не допускай да ти се случи нещо лошо. Дано да си обмислил добре онова, което вършиш. Защото трябва да се завърнеш при нас, да напишеш книгата и...

Не само заради мен. Не само заради мен, защото аз най-малко от всички имам правото да претендирам. Но Галактиката има това право, а може би някой ден и цялата вселена. Всички живи създания очакват думите ти заради надеждата и чувството за лично достойнство, които те им носят. Най-вече заради чувството за достойнство, което предшества дори надеждата. Достойнството на равния, който знае, че всички живи същества са при равни условия и единственото нещо,

което има значение, е животът, че животът е символ на едно братство, по-велико от всичко, измислено някога от човешкия ум.

Аз нямам право. Нямам право да мисля за теб и да се поддавам на чувствата си.

Но не мога да се боря със себе си, Аш.

Не мога да не те обичам, Аш.

Навярно някой ден ще го разбереш. Някой ден.

Стоеше права и самотна, а сълзите извираха от очите ѝ и се стичаха по страните ѝ, но тя не вдигна ръка да ги избърше.

Мечти, мислеше си Ева. Тежко е, когато мечтите ти не се осъществяват. Най-тежко е да лелееш мечта, за която няма никаква надежда... мечта, която е обречена от самото начало.

Под краката на Сътън изпраця сухо клонче и човекът с гаечния ключ бавно се обърна. Мигновено хитра усмивка се разля по лицето му и проблесналото в очите му удивление се скри сред дълбоки бръчки.

— Добър ден — поздрави Сътън.

Джон Х. Сътън, който почти бе достигнал върха на хълма, бе точица в далечината. Слънцето, прехвърлило зенита, клонеше на запад. Долу край реката няколко врани грачиха в хор и звукът сякаш извираше изпод краката на двамата мъже.

Човекът протегна ръка.

— Мистър Сътън, нали? — попита той. — Мистър Сътън от осемдесети век.

— Хвърлете ключа — рече Сътън.

Другият се направи, че не го е чул.

— Казвам се Дийн — рече той. — Арнолд Дийн. От осемдесет и четвъртия век.

— Хвърлете ключа — повтори Сътън и Дийн го пусна на земята.

Сътън го избута с крак настрани.

— Така е по-добре — каза той. — Сега нека седнем и си поговорим.

Дийн посочи с палец зад гърба си.

— Старецът скоро ще се върне — каза той. — Любопитството ще го накара да дойде пак. Пропусна да ми зададе някои въпроси.

— Няма да е толкова скоро — възрази Сътън. — Чак след като се наобядва и подремне малко.

Дийн изсумтя и приседна, опрял гръб в кораба.

— Случайни фактори — измърмори той. — Ето кое обърква нещата. И вие сте точно такъв фактор, Сътън. Другояче бяхме го планирали.

Сътън седна и взе гаечния ключ. Претегли го на ръка. Ще има кръв, мислено се обърна към него той. Ще има кръв по теб, преди да е

залязло слънцето.

— Бихте ли ми казали, след като сте вече тук, какво възнамерявате да правите — заговори Дийн.

— Спокойно — рече Сътън. — Аз ще задавам въпросите. Трябва да ми кажете онова, което ме интересува.

— С удоволствие — съгласи се Дийн.

— Казвате, че сте от осемдесет и четвъртия. Коя година?

— Осем хиляди триста осемдесет и шеста — отвърна Дийн. — Но на ваше място бих отишъл малко по-напред. Там ще ви бъде по-интересно.

— Но вие предполагате, че няма да стигна дори и дотам — каза Сътън. — Мислите, че вие ще победите?

— Разбира се — заяви Дийн.

Сътън поразрови земята с ключа.

— Преди известно време попаднах на човек, който почти веднага умря — каза той. — Той ме позна и направи някакъв знак с вдигнати пръсти.

Дийн плю на земята.

— Андройд — обясни той. — Те всички се прекланят пред вас, Сътън. Създали са цяла религия. Защото, виждате ли, вие им предлагате надежда, която ги крепи. Благодарение на вас, те се считат в известен смисъл за равни с хората.

— Доколкото разбирам, вие не вярвате на нито една моя дума — каза Сътън.

— А трябва ли?

— Аз вярвам — заяви Сътън.

Дийн замълча.

— Вие използвате написаното от мен — продължи спокойно Сътън — и се опитвате да прибавите още едно стъпало към стълбата на човешката суета. Но не разбирате най-главното. Не можете да почувствувате съдбата, защото не вярвате в нея. — Испита неловкост, защото думите му прозвучаха като истинска проповед. Почти както хората от древността бяха говорили за вярата, когато тя е била само слово, преди да стане сила, с която всеки се съобразява. Или пък подобно на онези удрящи с юмрук по Библията проповедници, с ботуши от волска кожа, с разрошени стоманеносиви коси и дълги бради, изцапани от тютюнев сок.

— Няма да ви чета лекции — заяви той, ядосан, че Дийн така хитро го бе принудил да се отбранява. — Няма да държа и проповед. Човек или признава съдбата, или не ѝ обръща внимание. Що се отнася до мене, пръста си няма да мръдна, за да убеждавам когото и да било. Книгата, която съм написал е напълно достатъчна. Все ми е едно дали я одобрявате или пък не.

— Сътън, блъските си главата в стена от камък — рече Дийн. — Без никакъв шанс за успех, защото воювате с човечеството. Целият човешки род е против вас, а досега никой не е успявал да му се противопостави. На ваша страна са само банда калпави андроиди и неколцина човеци — родоотстъпници, подобни на онези, които някога са се събирали в езическите светилища.

— Империята се крепи върху андроиди и роботи — каза Сътън. — Те могат да ви зарежат, когато си пожелаят. Без тяхна помощ не бихте задържали и педя земя извън Слънчевата система.

— Що се отнася до Империята — те винаги ще бъдат на наша страна — заяви уверено Дийн. — Може да се борят срещу нас по въпроса за съдбата, но няма да ни изменят, защото без нас те не могат да съществуват. Както знаете, те не могат да се размножават, нито пък да се произвеждат. Хората са им необходими, за да съществува расата им и за да подменят негодните индивиди с нови.

И той се ухили.

— Докато не се научат да се възпроизвеждат, андроидите ще бъдат с нас и ще работят за нас. Отказът означава самоубийство.

— Не разбирам само как различавате онези, които воюват с вас, от съюзниците си — каза Сътън.

— Там е работата — каза Дийн. — Просто не можем. В противен случай отдавна да сме приключили с тази противна война. А сега андроидът, който вчера се е сражавал с вас, утре може да ви лъска обувките. И как ще разберете? Просто е невъзможно.

Взе малко камъче и го запрати в тревата.

— Сътън, от подобна война може направо да откачиш — каза той. — Дори истински сражения няма, а само тук-там отделни схватки, когато някой отряд със специално предназначение, изпратен да извърши корекция във времето, бъде причакан от друг, чиято цел е да му попречи.

— Както аз ви попречих — каза Сътън.

— Какво? — учудено запитва Дийн, а после изведнъж се развесели. — Да, разбира се, както вие ми попречихте.

Само допреди миг Дийн седеше, опрял гръб в кораба, сякаш с намерение още дълго да разговаря, но изведнъж тялото му се разгъна като пружина и той скочи напред към ключа, който Сътън държеше.

Сътън реагира инстинктивно, впи пръстите на краката си в земята и напрегна мускули, за да се изправи, а ръката му понечи да отдръпне ключа настрана.

Но Дийн имаше цяла секунда преднина.

Сътън усети как ключът бе изтръгнат от ръката му, видя как проблясва на слънцето, когато Дийн замахва нагоре, за да нанесе удара.

Устните на Дийн се раздвижиха и докато се навеждаше с вдигнати над главата ръце, за да се предпази, Сътън разбра какво казва той:

— А вие мислехте, че ще бъда аз!

В главата му избухна болка и с мигновено учудване осъзна, че пада, а земята се надига срещу него, за да го блъсне в лицето. После нямаше земя, а само мрак, сред който Сътън пропадеше в продължение на цяла вечност.

Измамен!

Измамен от един хитрец, роден петстотин години след него.

И от едно писмо, написано преди шест хиляди години.

Измамен, призна Сътън, от собствената си недосетливост.

Изправи се и седна, хванал с ръце главата си, и усети как лъчите на следобедното слънце стоплят гърба му. Откъм къпиновия храсталак се носеше пискливата песен на дрозд, а вятърът шумолеше из царевичака.

Измамен и хванат в капан, каза си Сътън.

Махна ръце от главата си и сред изпомачканата трева видя окървавения гаечен ключ. Разпери пръсти и по тях също имаше кръв... топла и лепкава кръв. Докосна леко и внимателно темето си и напипа сплъстената коса.

Съвпада, каза си той. Всичко съвпада.

Ето ме тук и ключът е тук, недалеч отвъд оградата се намира нивата, а царевицата е израснала до над коляно този чуден следобед на 4 юли 1977 година.

Кораба го няма и след някой друг час Джон Х. Сътън ще се заклатушка надолу по хълма, за да зададе пропуснатите въпроси. А след десет години ще напише писмо и в него ще разкаже за подозренията си към мен и в същия този миг аз ще бъда на двора и ще изпомпвам вода за пиене.

Сътън стъпи на крака, като се олюляваше, и застана прав в безлюдния следобед — високо горе над скалистия хребет се извиваше дъгата на небесния свод, а ниско долу в подножието на склона криволичеше реката.

Побутна с крак ключа и си помисли: Бих могъл да променя събитията, като прибера ключа. Джон Х. никога няма да го намери и след като едно нещо е променено, крайният резултат може да е различен.

Погрешно изтълкувах писмото, помисли си той. Сигурен бях, че потърпевш ще е другият, а не аз. Никога не съм допускал, че моята кръв ще се окаже върху ключа и аз ще бъда крадецът на дрехите от простора.

И все пак някои неща не съвпадаха. Собствените му дрехи още бяха на гърба му и нямаше нужда да краде. Корабът му е още на дъното на реката, така че не се налага да остава в миналото.

И все пак това се е случило някога преди, иначе нямаше да има писмо. Писмото го бе накарало да дойде тук и е било написано, защото е бил тук, така че сигурно е идвал. И тогава е останал... останал е, защото не е могъл да се измъкне. Този път обаче ще се завърне, тъй като няма защо да остава.

Още една възможност, помисли си той. Дадена ми е още една възможност.

Но едва ли е така, защото ако е имало втори път, старият Джон Х. щеше да знае. И освен това не може да има втори път, защото точно днес е денят, когато Джон Х. е разговарял с човека от бъдещето.

Сътън разтърси глава.

Всичко се е случило само веднъж и, разбира се, сега.

Нещо ще се случи, каза си той. Нещо, което ще ми попречи да се върна. По някакъв начин ще бъда принуден да открадна дрехите и в края на краищата ще отида във фермата, за да ги питам дали се нуждаят от ратай за жътвата. Защото така е станало преди. И не може да се промени.

Сътън отново побутна с крак ключа, размишлявайки.

После се обърна и тръгна надолу. Когато навлезе в гората, погледна назад през рамо и видя как старият Джон Х. слиза по хълма.

Цели три дни Сътън работи усилено, за да разчисти тоновете пясък, които непостоянните и бързи подводни течения бяха натрупали върху кораба. След третия ден той се убеди, че задачата е непосилна, защото, едва разчистил малко пясък, течението довлечаше още и още.

Оттук нататък насочи усилията само към разчистване на входния люк и след още един ден и безброй срутвания на прокопаното постигна целта си. Изтощен се вкопчи в метала на кораба. Поемам риск, каза си той. Но се налага. И наистина невъзможно бе да измъкне кораба с помощта на двигателите. Знаеше, че дюзите са натъпкани с пясък и да се опита да включи стартовите двигатели означаваше той и корабът, и голяма част от околността просто да се изпарят сред ослепителния блясък на ядрената експлозия.

Но той бе вдигнал кораба от повърхността на онази планета от Лебед и го бе управлявал единадесет светлинни години само със силата на разума. Бе накарал зарчетата да покажат две шестици.

Може би, каза си той, ще успея. Може би... Имаше тонове пясък, а Сътън бе уморен до смърт, въпреки че дублиращата нечовешка система на обмяна функционираше безотказно.

Хвърлих две шестици, каза той.

Направих го и съм сигурен, че беше по-трудно от това, което трябва да направя сега. Макар че тогава се изискваше повече умение, а сега е необходима сила... Ами ако не ми стигнат силите?

Голяма сила ще е необходима, за да се повдигне погребаният под пясъчния насип кораб. И то не мускулна, а умствена.

Разбира се, каза си той, ако не успее да измъкне кораба, той все пак би могъл да използва темпоралния двигател и да го премести шест хиляди години напред в бъдещето, без да го помръдва. Макар че подобна маневра също крие опасности, за които не искаше да мисли. Защото при движението във времето корабът бе застрашен от всички прищевки на реката през тези шест хиляди години.

Посегна с ръка за ключа, окачен на верижка на шията му.

Но верижката я нямаше.

Внезапен ужас затъмни разума му и за миг Сътън се вкамени.

Джобовете, помисли си той, но докато ги опипваше, знаеше с абсолютна сигурност, че няма надежда. Защото никога не носеше ключове по джобовете си. Верижката на шията бе много по-сигурно място.

И все пак търсеше, отначало трескаво, а после с мрачно хладнокръвно усърдие.

В джобовете нямаше ключ.

Верижката се е скъсала, помисли си той, обзет от безумно отчаяние. Скъсала се е и ключът е паднал вътре в дрехите ми. Опипа се внимателно от глава до пети, но нищо не намери. Тогава бавно свали ризата си, като старателно търсеше липсващия ключ. После я захвърли настрана и седна, смъкна панталоните и започна да търси ключа из гънките и дори ги обърна наопаки.

Ключа го нямаше.

Запълзя на четири крака, като ровеше сред пясъка на речното дъно под слабата светлина, процеждаща се през буйните води.

След около час се отказа.

Подвижните, носени от течението пясъци бяха затрупали прокопания до люка изкоп, но това вече нямаше значение, защото без ключ не можеше да проникне в кораба.

Ризата и панталоните отдавна бяха отнесени от течението.

Изтощен и победен, Сътън пое към брега, като с мъка си пробиваше път през напористите води. Когато главата му се показва на повърхността, първите вечерни звезди вече проблясваха на изток.

Седна на брега и опря гръб в едно дърво. Пое си дъх, после още веднъж, накара сърцето да затупти един път, два пъти, три пъти... и организмът му отново премина към човешкия метаболизъм.

Реката шумеше наблизко и сякаш му се присмиваше гърлено на непознатия си език. В гористата долина совата подхвана отмерената си задъхана песен. Светулки танцуваха в мрака между храстите.

Ухапа го комар и Сътън замахна, но не можа да го убие.

Трябва да преспя някъде, помисли си. В сеновала над някой обор. А и малко храна ще трябва да открадне от околните градини, защото стомахът му е съвсем празен. После дрехи.

Поне знаеше къде ще намери дрехи.

В неделите го налягаше самотата. През седмицата човек имаше работа — физически труд — безкраен и изнурителен, но необходим, за да си осигури препитанието от земята. Оран, засяване, грижи за посевите и накрая жътва сечене на дърва, правене на огради, ремонт на машините — все неща, чието извършване изисква мускулна сила, загрубели ръце и схванат от превиване гръб, тежък труд под жаркото слънце или пък на шибация леден вятър, пронизващ до мозъка на костите.

Работеше по шест дена в седмицата и трудът притъпяваше болката, породена от самотата и спомените, а вечер след усиления ден сънят идваше бързо и беше сладък. Случваше се дори да изпитва интерес и задоволство от работата не само заради успокоителното ѝ въздействие. Един поглед към редицата от току-що забити стълбове за ограда бе достатъчен да го преизпълни с чувство на скромно тържество. Пожънатите ниви, прахът върху мотиката, ухаещите на лято златни стърнища и потракването на сноповръзвачката се превръщаха в истински символи на изобилието и радостта от живота. Имаше мигове, когато блесналите под сребристия пролетен дъжд розови цветове на ябълките се превръщаха в див езически химн — възхвала на възраждането на земята, скована от зимния мраз.

Шест дни човек работеше усилено и не му оставаше много време за размисъл. На седмия почиваше и се бореше със самотата и тъжните мисли, породени от безделието.

Не тъгуваше за хората, нито за света, който бе напуснал, защото този свят беше по-добър и по-близо до земята и до живота и по-спокоен, много по-спокоен, отколкото в далечното бъдеще. И все пак тъгата му натякуваше, обвиняваше го и му напомняше, че го чакат дела, дела, които може би щяха да останат несвършени завинаги, че има задача, която при това положение едва ли някога ще бъде изпълнена.

В началото имаше надежда.

Сигурно, мислеше си Сътън, ще ме търсят. Сигурно ще намерят някакъв начин да ме открият. Тази мисъл го утешаваше и му носеше душевен мир, а той здраво се държеше за нея и не искаше да се замисля по-дълбоко и да я анализира. Защото разбираше добре дори когато се утешаваше с нея, че тя представлява едно обобщение и няма да издържи на задълбочен анализ, че се основава на вярата и на желанията му и въпреки огромната утеха, която му носеше, можеше да се окаже крехка като стъклена дрънкулка.

Миналото не може да бъде променено напълно, спореше със себе си той. Може да се правят само някои незначителни промени. Леко почукване тук, малко дялване там, но в общи линии си остава същото. Ето защо съм тук и тук ще остана, докато старият Джон Х. напише писмото до себе си. В него се съдържа миналото, то ме доведе тук и ще ме задържи до момента, в който бъде написано. Дотогава събитията трябва да следват непроменени своя ход, защото до този момент, поне що се отнася до мен, миналото е известно. От мига, в който писмото бъде завършено, миналото става неизвестно, може само да се предполага за следващите събития. След като писмото е написано, поне с мен всичко може да се случи.

Въпреки че още докато си мислеше всичко това, Сътън трябваше да признае, че тези разсъждения са погрешни. Защото известно или не, разбулено или пък не, миналото е определена последователност от събития. Защото то вече се е случило. Той живее сега във време, приело определена, неподлежаща на изменение форма.

А дори и в този извод се криеше надежда. Макар миналото да оставаше неизвестно, предположението, че поначало всичко случило се е неизменяемо, даваше известни основания за надежди. Защото някога, някъде той бе написал книгата. Тя съществуваше в бъдещето, значи я е написал, въпреки че досега това все още не беше станало. Но у него бяха попаднали два екземпляра, а това означава, че от гледна точка на бъдещето книгата представлява определен факт в структурата на миналото.

Все някога, каза си Сътън, ще ме намерят. Преди да е станало твърде късно.

Сигурно ще ме търсят и ще ме открият. Длъжни са да го направят.

Но на кого всъщност разчитам, запита се откровено той.

На Хъркимър — андроид.

И Ева Армър — жена.

Двама души...

Но не са само те двамата. Положително има и други. Зад тях като призрачна, безлика армия стоят всички андроиди и роботи, създадени от човека. Тук-там има и някой човек, прозрял правотата на твърдението, че човечеството не бива да се обявява за най-висше творение на природата; разбрал, че хората ще придобият по-голямо величие, ако заемат мястото си сред другите живи създания като обикновена форма на живот, призвана да показва пътя, да учи и да бъде приятел, вместо да ги покорява и управлява и да се поставя над тях.

Двамата, разбира се, ще го търсят, но къде? Как ще се досетят сред необятното пространство и време кога и къде да го търсят?

Спомни си за работа на информационния център, който би могъл да им каже, че е питал за древното градче Бриджпорт. Така ще научат мястото. Но няма кой да ги осведоми за годината.

Защото никой не знаеше за писмото... Абсолютно никой. Спомни си как сухото, ронливо хилядолетно лепило се бе посипало върху ръцете му като бял пращец, когато разпечатваше плика с нокът. Няма съмнение, че никой не е чел писмото от написването му до деня, когато самият той беше го отворил.

Сега разбираше, че е трябвало да уведоми някого за намеренията си, да съобщи точно къде отива и какво смята да прави. Но той бе толкова самоуверен и всичко му изглеждаше съвсем просто, планът му се струваше великолепен.

Великолепен по своята простота. Да почака ревизиониста, да го удари с ключа, да вземе кораба му и да се отправи вместо него в бъдещето. Сигурен беше, че няма да е много трудно. Някой андроид щеше да му помогне при промяната на външността, в кораба щеше да намери документи за самоличност, а андроидите от бъдещето щяха да го информират за всичко, което трябваше да знае.

Чудесен план... само че не успя.

Поне да бях казал на работа от информацията, помисли си Сътън. Сигурно е от нашите и щеше да съобщи където трябва. Седеше, опрял гръб на дървото, загледан към речната долина, замъглена от синевата на циганското лято. Долу в полето кафеникавите и златистите

царевични кръстци наподобяваха индиански колиби, скупчени на топло една до друга в очакване на зимата. Далеч на запад стръмните брегове на Мисисипи бяха като морав облак, прилегнал над земята. На север златните поля преминаваха в ниски хълмове, които се издигаха чак до обгърнатата в мъгла линия, където свършва земята и започва небето, макар че бе невъзможно да се различи разделящата ги линия, нямаше ясно очертана граница между тях.

Сойка се спусна от небето и кацна върху огрян от слънцето стълб на оградата. Опашката ѝ нервно потрепна и тя пискливо загълча, разсърдена на всичко наоколо.

От един кръстец се подаде полска мишка, погледна за миг с малките си лъскави очички към Сътън, после изцвърча от внезапна уплаха и се мушна обратно в шумата, безумно разтревожена и вирнала високо извитата си като примка опашка.

Обикновени животинки, помисли Сътън. Мънички, прости, пухкави животинки, които също щяха да са на моя страна, ако само знаеха. Сойката и полската мишка, бухалът, ястребът и катеричката. Всички образуват едно братство — братството на живота.

Дочу как мишката шумоли в кръстеца и се запита какво ли представлява мишият живот. Навярно е изпълнен с трепет и страх, постоянен, всепоглъщащ страх от другите животни. Страх от бухала, ястреба, норката, лисицата и скункса. Страх от човека, котката и кучето. Страх от човека, повтори той. Всички се боят от него. Защото той е наплашил всичко живо.

После идва гладът или поне страхът и заплахата от глад. Както и стремежът за размножаване. Също така неотложните нужди и радостта да живееш, трепетът, когато тичаш, удоволствието да си с пълен търбух, сладостта на съня... и какво друго? Какво още може да има в живота на една мишка?

Сгуши се, скрит в безопасност, и чувствуваше, че всичко е наред. Мястото бе сигурно, храна имаше достатъчно, както и подслон за зимните студове. Знаеше за тях не толкова от собствен опит през минали зими, колкото по инстинкт, наследен от много поколения, треперили и загивали от студ.

Чуваше как други като него шумолят наоколо, заети с работите си. Вдъхна сладкия аромат на изсушената от слънцето трева, с която си

правеха топли и удобни гнезда за спане. Замириса му и на царевични зърна и сочни семена от плевели, обичайната му храна.

Всичко е наред, мислеше си той. Всичко е както трябва. Но трябва да си бдителен, защото отпуснеш ли се, опасности винаги има. А всички ние сме толкова беззащитни, крехки и приятни на вкус. Драскането на лапи в мрака предвещава надвиснала беда, а свистенето на криле е истинска песен на смъртта.

Притвори очи, подпъхна лапички под тялото и обви опашка около себе си... Както седеше, опрял гръб в дървото, Сътън се вкамени, изведнъж проумял, без да знае точно как, какво се бе случило с него.

Помнеше как бе притворил очи, бе подпъхнал лапички под себе си и се беше обвил с опашка. Изпитал бе простите страхове и елементарното, безхитростно задоволство на друго същество... Същество, което се крие в царевичака далеч от хищни лапи и криле, спи сред ароматната, изсушена от слънцето трева, и чувствава смътното, но жизненоважно щастие да знаеш със сигурност, че разполагаш с храна, топлинка и подслон.

И не само бе почувствувал или узнал това, но дори беше се превърнал в мъничкото създание, приютено в царевичака. А в същото време си бе останал Ашър Сътън, седнал с гръб, опрян на високата грубокора хикория и отправил поглед към есенната долина.

Бяхме двама, каза си той. Сътън-човекът и Сътън-мишката. И тези двама бяха съвсем отделни личности. Но мишката, истинската мишка не подозираше това. В противен случай, ако тя бе разбрала, щях да знам и аз, тъй като бях и човек, и мишка.

Седеше тихо, без да помръдва, измъчван от любопитство. Любопитство и страх, страх от скритите нечовешки способности на собствения си мозък.

Докара кораба от Лебед, съживи се, след като го убиха, завъртя зарчетата да покажат две шестици.

А сега пък това!

Човек се ражда с тяло и съзнание, чийто функции са многобройни и сложни. Необходими са му доста години, докато напълно ги опознае и овладее. Месеци изминават, преди да стъпи несигурно на крака и произнесе първите думи, а после с години

усъвършенствува мисълта и логиката си, за да ги превърне в прецизни инструменти... и понякога, каза си Сътън, изобщо не успява.

При това постоянно го напътствуват опитни наставници... отначало родители, после учители, лекари, служители на религията и учени и всички останали, които човек среща. Всички хора, всички взаимоотношения, всички сили са насочени към превръщането му в обществена личност, която може да оползотвори талантите си както за собственото си добро, така и за благото на общество, което го ръководи и не му позволява да се отклони от правия път.

Също и наследствеността, помисли си Сътън, наследствената памет и навикът да мислиш и постъпваш по определен начин и традициите, създадени от другите, и правилата, продиктувани от мъдростта на вековете.

Нормалният човек разполага с едно тяло и един разум и бог ми е свидетел, че те са му напълно достатъчни. А аз фактически притежавам нещо като второ тяло и дори може би още един разум, но за тях нямам нито наставници, нито пък наследствена памет. Затова още не зная как да ги използвам. Все едно че едва сега прохождам и откривам постепенно своите възможности. По-късно, ако живея достатъчно дълго, навярно ще се науча и да ги прилагам както трябва.

Но има грешки, които са неизбежни. След като проходи, детето често се препъва, а думите, които произнася, отначало само наподобяват истинските и то няма достатъчно знания, за да не изгори пръстите си със запалената клечка кибрит.

— Джони! — извика той. — Обади се, Джони!

— Да, Аш?

— Ще има ли и друго, Джони?

— Имай търпение — отвърна Джони. — Не бива да ти казвам. Трябва сам да разбереш.

Андроидът детектив каза:

— Проверихме Бриджпорт назад чак до двехилядната година и се убедихме, че нищо особено не се е случвало там. Селището е било затънтено и събития от световен мащаб не са ставали.

— Не е задължително да е нещо голямо — възрази Ева Армър, — може и да е съвсем незначително, но все пак достатъчно като следа. Например някоя дума от бъдещето, която Сътън е употребил, изпускайки се неволно, а другите са я чули и усвоили. След няколко години подобна дума може да стане част от местния диалект.

— Проверихме и най-дребните неща, мис — увери я детективът. — Изследвахме всяко възможно отклонение, което би загатнало, че Сътън е бил там. Използвахме най-ефикасни методи, но не открихме нищо. Абсолютно нищо. Изобщо няма никакви следи.

— И все пак сигурно е там — настоя Ева. — Роботът от информационния център е разговарял с него. Сътън е питал за Бриджпорт. Следователно мястото го е интересувало.

— Но това не означава, че е възнамерявал точно там да отиде — отбеляза Хъркимър.

— Все някъде е отишъл — рече Ева. — Къде?

— Изпратихме толкова детективи, колкото бе възможно, без да будим подозрения на самото място и в бъдещето — обясни детективът. — Хората ни направо се блъскаха един в друг. Изпращахме ги като пътуващи книжари, точилари на ножици или пък като хора, които си търсят работа. Проверихме щателно всеки дом в радиус от двадесет мили, отначало през двадесет години, а после, като не открихме нищо, през десет и накрая през пет. Ако имаше дори една дума или някакъв слух, непременно щяхме да се натъкнем на тях.

— Казваш, че сте проверили всичко до двехилядната година в миналото — обади се Хъркимър. — А защо не до 1999 или до 1950 година?

— Ами все трябваше да има една произволна граница, където да спрем — отговори детективът.

— Родът Сътън е живял по тези места — каза Ева. — Предполагам, че сте ги проучили малко по-подробно.

— Агентите ни често се хващаха на работа във фермата им — каза детективът. — Щом възникнеше нужда от работна ръка, някой от нашите хора веднага се появяваше. А през останалото време работеха из съседните ферми. Дори един си купи горски участък и прекара там цели десет години, като се занимаваше с дърводобив. Можеше и повече да остане, но се страхувахме да не събуди подозрения. Всичко това продължи от 2000 до 3150 година, когато последният от фамилията Сътън напусна околността.

Ева погледна Хъркимър.

— Семейството им изцяло ли е проучено? — попита тя.

Хъркимър кимна.

— Чак до момента, когато Ашър тръгва към Лебед. Не открихме нищо, което би ни помогнало.

— Толкова безнадеждно изглежда всичко — каза Ева. — И все пак той е някъде. Сигурно му се е случило нещо. Да не би да са онези от бъдещето?

— И аз това си мислех — каза Хъркимър. — Може да са го заловили ревизионистите и сега да го държат затворен.

— Едва ли могат да задържат Ашър Сътън — каза Ева. — Никой не би могъл, ако той познава способностите си.

— Но нали не ги познава — напомни й Хъркимър. — А пък ние не биваше да му казваме, нито дори да насочваме вниманието му към тях, защото трябва да ги открие сам. Трябва да изпадне в критична ситуация и да ги открие изведнъж като естествена реакция. Подобно нещо не се научава, а се развива постепенно.

— Отначало всичко вървеше чудесно — каза Ева. — Така добре се справяхме. Подтикнахме Морган към необмислени действия и той внуши на Бентън да го предизвика на дуел, а това бе единственият бърз начин за премахването му, след като Адамс първоначално отказа да убие Сътън. След случая с Бентън Ашър беше нащрек и нямаше нужда да му казваме, че трябва да внимава. А сега...

— Но книгата е била написана — каза й Хъркимър.

— Може и да не е била — възрази Ева. — Възможно е с теб да сме само марионетки в един вероятностен свят, който още утре ще се разпадне.

— Ще покрием всички важни моменти в бъдещето — каза Хъркимър. — Ще удвоим усилията на разузнаването ни сред ревизионистите и ще проверим всяка тяхна специална операция в миналото. Може да открием нещо.

— Ами случайните фактори? — напомни му Ева. — Никога не можем да бъдем сигурни. Времето и пространството са необятни. Как да разберем накъде точно да се насочим? Нима ще трябва да проверяваме всяко възможно събитие, да намерим онова, което търсим?

— Забравяш за един основен фактор — спокойно каза Хъркимър.

— Какъв фактор?

— Самият Сътън. Той е някъде, а аз вярвам в него. И в съдбата му. Защото, виждаш ли, Сътън зачита съдбата си и тя ще му се отплати накрая.

— Чуден човек си ти, Уилям Джоунс — каза Джон Х. Сътън. — Но си и добър. През всичките тези години не съм имал по-добър ратай от теб. Никой не се задържаше повече от година-две. Все напускаха и отиваха другаде.

— Аз няма къде да отида — рече Ашър Сътън. — Няма такова място, където бих искал да бъда. Пък и навсякъде е еднакво.

А тук бе по-хубаво, помисли си той, отколкото бе очаквал, защото в живота близо до природата откри спокойствие и сигурност, каквито хората от неговата епоха никога не бяха изпитвали.

Двамата се бяха облегли върху оградата на пасбището, загледани в трепкащите светлини на къщите и автомобилите отвъд реката. Сред мрака надолу по склона кравите, пуснати на свобода след доенето, пристъпваха насам-натам, като издаваха тихи звуци и хрупаха последните стръкове трева, преди да прилегнат за сън. Нагоре по склона подухна лек прохладен ветреца, приятен и ласкав след жаркия ден.

— Вечер вятърът винаги е прохладен — каза старият Джон Х. — Колкото и да е бил горещ денят, нощем се спи спокойно.

После въздъхна.

— Чудя се понякога — продължи той — дали човек трябва да е напълно доволен от живота. Питам се дали задоволството не е нещо като грях. Защото по природа човекът е недоволен създание. Той е неспокоен и нещастен и именно търсенето на щастие го е подтиквало като удари с камшик по гърба към великите му достижения.

— Да си доволен от живота означава, че напълно си се приспособил към обстановката, в която живееш, а това не се случва често... много рядко се случва. Един ден не само хората, но и останалите живи същества ще се научат как да го постигат и тогава в цялата Галактика ще зацари мир и щастие.

Джон Х. се засмя.

— Много надалече гледаш, Уилям.

— Просто гледам на нещата в перспектива — каза Сътън. — Един ден хората ще стигнат до звездите.

Джон Х. кимна.

— Сигурно си прав. Но не бива много да бързат. Преди това трябва да се научат как да живеят тук, на Земята.

После се прозя и добави:

— Мисля да се прибирам. Като остарее човек, не може без почивка.

— Аз ще се поразходя още малко — рече Сътън.

— Май доста се разхождаш, Уилям.

— Когато се смрачи, земята вече не е същата като през деня — каза Сътън. — Ухае на нещо сладко, свежо и чисто, като че ли току-що е измита. А сред тишината дочуваш неща, които денем не се чуват. Вървиш, насаме със земята, и тя сякаш ти принадлежи.

Джон Х. поклати глава.

— Земята си е същата, Уилям, ти си друг, но понякога си мисля, че виждаш и чуваш неща, за които ние, останалите, дори не подозираме. Като че ли, Уилям... — той се поколеба, а после продължи, — като че ли мястото ти не е между нас.

— Понякога и аз си мисля така — каза Сътън.

— Искам винаги да помниш, че си един от нас — каза му Джон Х. — Вече си почти член на семейството. Я да видим от колко години си тук?

— Десет — рече Сътън.

— Точно така — потвърди Джон Х. — Добре си спомням, когато дойде при нас, но понякога забравям за това и ми се струва, че винаги си бил тук. Дори от време на време те мисля за истински Сътън.

Изкашля се, за да прочисти гърлото си, и плю в прахта.

— Преди няколко дни ползвах пишещата ти машина, Уилям — продължи той. — Трябваше да напиша едно писмо. Доста важно беше — исках всичко да е наред.

— Няма нищо — каза Сътън. — Радвам се, че ви е послужила.

— Пишеш ли нещо напоследък, Уилям?

— Не — отвърна Сътън. — Отказах се. Нищо не излиза. Виждате ли, загубил съм си работните бележки. Всичко беше предварително обмислено, имах дори чернова и затова се надявах, че ще успея да си го спомня, но не можах. Няма смисъл повече да опитвам.

Гласът на Джон Х. прозвуча като тихо изръмжаване в мрака.

— Да не би да имаш неприятности, Уилям?

— Не — отвърна Сътън. — Не бих казал, че са точно неприятности.

— Мога ли да ти помогна с нещо?

— Невъзможно е — рече Сътън.

— Ако има нещо, само кажи — продължи старецът. — За теб ще направим всичко.

— Някой ден може да си отида — каза Сътън. — Може би съвсем внезапно. Ако това се случи, бих искал да ме забравите, да забравите, че изобщо съм бил тук.

— Такова ли е желанието ти, момче?

— Да — каза Сътън.

— Не можем да те забравим, Уилям — каза старият Джон Х. — Това никога няма да стане. Но няма да говорим за теб. Ако някой се появи и започне да разпитва, ще се държим така, сякаш никога не си бил тук.

Той помълча малко, а после запита:

— Нали това искаш, Уилям?

— Да — потвърди Сътън. — Ако това не ви затруднява.

Постояха за миг мълчаливо, застанали един срещу друг в мрака, после старецът се обърна и затрополи към светлините на къщата. Сътън също се обърна и като се облегна на оградата, отправи поглед към отвъдния бряг на реката, където трепкаха вълшебни светлини, сякаш в някаква приказна страна.

Изминаха десет години, помисли си той, и писмото е написано. Всички условия са изпълнени и отсега нататък миналото може да кара и без мен. Стоях тук, докато Джон Х. напише писмото, което ще намеря след шест хиляди години в един стар куфар, за да го прочета на безименния астероид, наследен от човека, когото убих в едно увеселително заведение, наречено „При Заг“.

То навярно ще се намира някъде там, отвъд реката, помисли си той, сред прерията край древния град Преъри дю Шайен, а Североамериканският университет с неподражаемо красивите си кули ще заеме хълмовете на север, докато къщата на Адамс ще бъде построена близо до мястото, където Уисконсин се влива в Мисисипи. Огромни кораби ще се издигат в небето от прериите на Айова и ще

политат към звездите, които в момента блещукат там горе... и към други звезди, които не могат да се видят с просто око.

Да, заведението на Заг ще бъде някъде там, далеч отвъд реката. Ето къде след шест хиляди години ще срещна момиченцето с карираната престилка. Съвсем като в романите, помисли си той. Срещат се момче и момиче. Момчето е босоного, със светла зализана коса, а момичето мачка с пръсти престилката и казва, че името му е...

Сътън се изправи и сграбчи най-горната гредка от портата към пасбището.

— Ева — прошепна той, — къде си, Ева?

Косата ѝ бе медночервеникава, а очите... какви бяха на цвят очите ѝ? Изучавам те от двадесет години, бе казала тя и той я целуна за тези думи, без да ѝ вярва, но готов да повярва на безмълвните слова, които изричаха очите и тялото ѝ.

Тя все още съществува някъде във времето и пространството. Може би някъде мисли за него, както сега той мисли за нея. И ако напегне усилията си, може би двамата ще успеят да се свържат. Може да изпрати страстния си копнеж по нея през гънките на пространството и времето, да ѝ каже, че все още си спомня за нея, да ѝ каже, че някога по някакъв начин ще се завърне при нея.

Но дори докато го мислеше, Сътън знаеше, че няма надежда, тъй като бе потънал в една отдавна забравена епоха, като човек, повален от бурна вълна. Не той щеше да открие Ева, а тя, Хъркимър или някой друг ще го издирят... ако изобщо някой успее.

Изминаха десет години, помисли си той, и те са ме забравили. Защото или не могат да ме открият, или пък ако са ме открили, не могат да достигнат до мен. Да не би пък всичко да е с определена цел и ако наистина е така, каква ли е тя?

Случваше се понякога да усеща, че го наблюдават, и потръпваше от неприятната хладина между лопатките. А веднъж някой побягна от него, когато през една късна лятна вечер търсеше из гората палавата и вечно губеща се кривогледа юница.

Отдели се от оградата и прекоси двора, като вървеше в тъмнината уверено, сякаш се намираше в добре позната стая. Откъм плевнята се носеше ухание на прясно окосено сено, а някъде в кокошарниците сънливо писукаше пиленце.

Както си вървеше, разумът му с лекота проникна в неспокойния пилешки мозък.

Тревожно опасение от нещо неизвестно... странен шум, който го бе стреснал тъкмо преди да заспи. А шумът е опасност... предупреждение за надвиснала незнайна опасност. И няма къде да се скриеш. Мрак и плашещ шум. Несигурност.

Сътън прекрати контакта и продължи да крачи напред. Плашливи същества са тези пилци, помисли си той. Не приличат на кравата, която е доволна от живота, а мисълта и постъпките ѝ са бавни също като дъвкането. Кучето пък е игриво и дружелюбно, докато котката, колкото и да я опитомяваш, винаги си остава на една крачка от джунглата.

Така добре ги познавам всичките, помисли си той. Бил съм във всеки от тях. Наистина някои не са много симпатични. Плъховете например или невестулката. Или пък костурът, който дебне скрит под листата на водната лилия. Но скунксът е нещо различно. Симпатяга е той и на човека би му харесало да живее като скункс.

Проява на любопитство ли е това, или просто упражнение? По-скоро любопитство, призна той, дължащо се на човешката склонност да наднича там, където висят табелки: „Минаването забранено“, „Стойте настрана“, „Частна собственост“, „Не влизайте“. Но и упражнение на още една от способностите на второто му тяло, упражнение да прониква в чужд разум и да сподели всяка негова умствена и емоционална реакция.

Все пак имаше една граница, която Сътън не преминаваше било от вродено чувство за благоприличие, или пък от страх да не го усетят. Самият той не можеше да определи кое от двете.

Пътят бе една прашна бяла лента, която минаваше по билото и лъкатушеше сред непрогледния мрак, където земята хлътваше в дълбоки падини. Сътън крачеше бавно и прахът заглушаваше стъпките му. Земята бе черна, а пътят — бял, а звездите на лятната нощ бяха нежни и огромни. Съвсем различни, помисли си Сътън, от зимните звезди. През зимата те сякаш се издигаха по-нависоко в небето и светеха с твърд, метален блясък.

Тишина и спокойствие, каза си той. В това кътче от древната Земя все още царяха тишина и спокойствие, ненарушавани от бурния живот на Двадесетия век.

От такива места произлизаха упоритите хора, хората, които само след няколко поколения щяха да насочат корабите си към звездите. Тук, в тихите ъгълчета на света, се изграждаха силата и смелостта, характерът и непреклонната воля на онези, които щяха да отведат машините, конструирани от други, по-гениални, макар и не толкова твърди хора, до самия край на Галактиката и да завладеят ключови звездни системи за прослава и печалба на човешкия род.

Винаги над всичко стои печалбата, каза си Сътън. Десетте години изминаха и срокът на принудителния договор, сключен с времето, вече е изтекъл. Всички условия са спазени. Сега съм свободен да си отида, да замина където и когато пожелаая.

Но няма къде да отида, а няма и как. Бих искал да остана, каза си Сътън. Тук ми харесва.

— Джони — каза той. — Какво ще правим сега, Джони?

Усети познатото трепване в мозъка си, приятното усещане, сякаш куче се гали с муцуна в дланта ти и маха с опашка, или сякаш е малко момче, сгушено на топло под одеялото в детското си креватче.

— Всичко е наред, Аш — обади се Джони. — Всичко е наред. Ти имаше нужда от тези десет години.

— Не си ме изоставил, Джони.

— Защото двамата сме едно цяло — каза Джони. — С теб съм от раждането ти и ще остана, докато умреш.

— А после?

— После вече няма да ти трябвам, Аш. Ще отида при другиго. Знаеш, че нито едно живо същество не живее в самота.

Никой не живее в самота, каза си Сътън, и думите му прозвучаха като молитва.

И той наистина не беше сам.

Някой крачеше до него, но Сътън не знаеше откъде се е появил и колко време върви до него.

— Чудесно място за разходки — заговори човекът, чието лице не се виждаше в мрака. — Често ли се разхождате тук?

— Почти всяка вечер — отвърна Сътън, като си го повтаряше наум: „Спокойно! Спокойно!“

— Толкова е тихо — забеляза непознатият. — Тихо и безлюдно. Подтиква те към размисъл. Като се разхожда тук нощем, човек може да размишлява необезпокояван.

Сътън не отговори.

Двамата стъпваха тежко един до друг и макар че полагаше усилия да се отпусне, Сътън усещаше как цялото му тяло се напруга.

— Имал си доста време за размисли, нали, Сътън? — продължи другият. — Цели десет години.

— Вие най-добре знаете — рече Сътън. — Нали отдавна ме наблюдавате.

— Така е — потвърди човекът. — Не само ние, но и апаратите ни. Проучихме те основно и сега знаем доста за теб. Много повече, отколкото преди десет години.

— Преди десет години изпратихте двама да ме подкупят — каза Сътън.

— Знам — отговори мъжът. — Често се питаме какво ли е станало с тях.

— Не е трудно да ви отговоря — каза Сътън. — Аз ги убих.

— Но те идваха с предложение...

— Зная — прекъсна го Сътън. — Предложиха ми цяла планета.

— Още тогава си знаех, че нищо няма да излезе — заяви другият. — И го казах на Тревър.

— Предполагам, че сега имате друго предложение за мен, нали? — попита Сътън. — Сигурно сте повишили цената?

— Не съвсем — отвърна човекът. — Решихме този път да не се пазарим, а просто вие да кажете колко искате.

— Ще си помисля — рече Сътън. — Но не съм много сигурен дали ще се спра на определена цена.

— Както искате, Сътън — заяви непознатият. — Ние ще продължим да чакаме... и да ви наблюдаваме. Когато вземете решение, само ни дайте знак.

— Знак ли?

— Ами да. Напишете бележка. Ще надникнем през рамото ви и ще я прочетем. Или пък кажете: „Е, добре, най-после реших.“ Ние слушаеме внимателно и ще чуем.

— Проста работа — рече Сътън. — По-просто не може и да бъде.

— Правим го за ваше улеснение — каза другият. — Лека нощ, мистър Сътън.

Сътън не видя, но почувствува как непознатият докосна шапката си... Ако изобщо носеше шапка. После си тръгна, отклони се от пътя и пое в мрака надолу през пасбището към гористия склон, който се спускаше стръмно към реката.

Сътън стоеше на прашния път и чуваше как се отдалечава — чуваше тихото шумолене на натежалата от роса трева; приглушените му стъпки, докато прекосяваше ливадата.

Най-после някакъв контакт! След цели десет години бе разговарял с човек от друга епоха. Макар и не с когото трябва.

Ревизионистите са го наблюдавали и той бе усетил, че е под наблюдение. Наблюдавали са го и са изчаквали в продължение на десет години. Естествено, не десет години от тяхното време, а от неговото. През целия този период навярно са били разпръснати апарати и хора, така че са изпълнили задачата си за година, месец или дори седмица, ако са пожелали да включат достатъчно хора и техника.

Но защо са чакали толкова дълго? Вероятно за да го сломят и да е готов да приеме с радост всяко тяхно предложение.

Да го сломят ли? Той криво се усмихна в мрака.

После изведнъж всичко му стана ясно и той спря зашеметен, като се чудеше как не се е досетил по-рано.

Те не са искали да го сломят... чакали са старият Джон Х. да напише писмото. Защото са знаели за него. Старецът е бил проучен и те са знаели, че един ден ще напише писмо. Разбрали са го що за човек е и до най-малката подробност са предугадили хода на мислите му.

Писмото обясняваше всичко. Чрез него Ашър Сътън бе примамен назад в миналото. Тук беше изолиран и пазен на сигурно място също като в клетка. Проучили са го най-обстойно и са знаели достатъчно, за да предвидят постъпките му. Затова им бе известно какво точно ще направи, както са знаели какво ще направи старият Джон Х.

Напрегна се и предпазливо започна да прониква в мозъка на човека, който слизаше по хълма.

Правил го беше преди с кокошки, котки, кучета, с полски мишки и всички те изобщо не подозираха, че чужд разум се е настанил в мозъка им.

Но човешкият мозък е нещо съвсем различно. Високоорганизиран и чувствителен, той може да открие външната

намеса или най-малко да я усети, дори и да не разбере какво става в действителност.

„Момичето няма да ме чака. Доста време мина, откакто ме няма. Чувствата ѝ не са много дълбоки и не биха я спрели никакви морални задръжки. Тя просто няма морални задръжки. Аз ли не го знам? Това проклето наблюдение трае твърде дълго и тя ще се умори да ме чака. Дори когато отсъствувах само за три часа, пак се отегчаваше. Да върви по дяволите... Ще си намеря друга. Но няма да е като нея... няма да е същата. Никъде по света няма друга като нея.

Който си мисли, че лесно ще се справи с тоя Сътън, е направо умопобъркан. Господи, след десет години в такова буните щях да се хвърля на врата на първия срещнат и да го разцелувам, стига само да знаех, че е от моето време. Дори нямаше да питам дали е приятел или враг! А как постъпва Сътън? Не само с дума, но и със сричка не показва, че е изненадан. Когато го заговорих, даже не се стресна, и продължи да си върви, сякаш през цялото време е знаел че съм там. Боже мой, как ми се ще да си пийна нещо! Тази работа ще ми скъса нервите!

Да можех само да забравя това момиче! Дано да ме чака, но си знам, че няма. Дано...”

Сътън рязко прекрати контакта и застана мълчаливо наред пътя.

Дълбоко в себе си той тържествуваше. Заля го вълна на облекчение и тържество. Нищо не бяха узнали. След десет години наблюдение са научили само онова, което се вижда на повърхността. Мислеха си, че знаят всичко за него, но не подозираха скритите способности на неговия мозък.

Защото той се различаваше от човешкия. В противен случай щяха да изцедят цялото му съдържание и да го оставят празен като пожъната нива, щяха да го анализират и да разчетат всичките му мисли. А в действителност бяха узнали само онова, което нечовешкият му разум им бе позволил, за да не го подозират, че крие нещо. Преди

десет години хората на Адамс също се бяха опитали да проникнат в мозъка му, но съвсем безуспешно.

Десет години ревизионистите са го държали под наблюдение, знаеха всяка негова постъпка и дори много от помислите му.

Но не знаеха, че може да проникне в мозъка на мишка, риба или пък на човек.

Защото, ако знаеха, щяха да са нащрек, щяха да вземат предпазни мерки.

А те бяха съвсем спокойни. Също като мишката.

Погледна назад към хълма, където се издигаше къщата на стария Сътън. За миг му се стори, че я вижда, едно по-тъмно петно на фона на нощното небе, макар и да съзнаваше, че всичко е плод на въображението му. Просто знаеше, че е там, и бе успял да си я представи мислено.

Припомни си какви вещи бяха останали в стаята му. Книгите, няколко небрежно изписани листа, самообръсначката.

Спокойно можеше да изостави всичко. Нито един от тези предмети нямаше да събуди подозрение. Нищо, за което биха могли да се хванат по-късно и да го използват като оръжие срещу него.

Той бе подготвен за този ден — знаеше, че някой ден ако не Хъркимър, то поне агент на ревизионистите или на правителството ще се появи иззад някое дърво и ще тръгне редом с него.

Наистина ли знаеше? Е, не беше съвсем сигурен. Но се надяваше. И беше готов.

Преди много години опитът му да напише книгата за съдбата без работните си бележки се бе провалил. От ръкописа бе останала само купчинка пепел, която през тези години се е смесила с почвата, дъждовете са я отмили или е преминала като химически елементи в пшеничните класове и царевичните мамули.

Беше готов да си отиде. Напълно готов. Сега разбра, че е бил готов през всичките тези години.

Безшумно свърна от пътя и пое надолу през пасбището по следите на човека, запътил се към скалистия бряг на реката. Мисълта му бързо го откри сред мрака и започна да го дебне като хрътка, подушила мечка.

Настигна го секунди след като бе навлязъл в гората и оттук нататък поддържаше разстояние от няколко крачки, като стъпваше

предпазливо, да не би някоя суха съчка или пък шумоленето на храстите да издадат присъствието му.

Корабът се намираше на дъното на дълбока клисура. По даден знак светлините му се запалиха и входният люк се отвори. Показа се друг човек, който се взря в мрака.

— Ти ли си, Гус? — провикна се той.

Другият го изруга.

— Кой друг мислиш, може да броди из тия пуцинаци посред нощ?

— Вече бях започнал да се безпокоя — обясни човекът до люка.

— Доста се забави. Тъкмо щях да тръгвам да те търся.

— Стига с твоите безпокойства — изръмжа Гус. — До гуша ми е дошло и от теб и от това затънтено място. Оттук нататък Тревър да си търси друг за тая работа.

После се изкачи по стъпалата и влезе в кораба.

— Хайде, тръгвай — лаконично, нареди той. — Да се махаме оттук.

Обърна се, за да затвори люка, но Сътън вече беше го изпреварил.

Гус отстъпи две крачки назад, блъсна се в един от закрепените за пода столове и се спря ухилен.

— Я гледай — рече той. — Хей, Пинки, виж кой ни е дошъл на гости.

Сътън мрачно се усмихна.

— Ако господата не възразяват, ще се повозя малко с тях.

— Ами ако възразяваме — запита Пинки.

— Аз ще пътувам с този кораб — заяви Сътън. — Дали с вас или без вас, за мен е все едно. Избирайте.

— Това е Сътън — обясни Гус на Пинки. — Прочутият мистър Сътън. Тревър ще се зарадва, като ви види, Сътън.

Тревър... За трети път вече споменаваха името, а някъде другаде много отдавна също го беше чувал. Застанал с гръб, опрян в затворения люк, си припомни друг кораб с други двама души в него.

— Тревър ли? — бе казал някога Кейс или може би Прингъл. — Ами че Тревър е шефът на корпорацията.

— От години чакам с нетърпение да се срещна с мистър Тревър — каза Сътън. — Двамата има да обсъждаме доста неща.

— Да тръгваме, Пинки — нареди Гус. — И изпрати съобщение. Тревър сигурно ще иска да ни посрещне с почести. Връщаме обратно не кой да е, а Сътън.

Тревър взе един кламер и замери с него мастилницата на бюрото. Кламерът потъна в мастилото.

— Ставам все по-добър — каза Тревър. — От десет хвърляния седем са вътре. А беше време, когато от десет седем бяха вън.

После погледна изпитателно Сътън.

— Не се различавате от другите хора — забеляза той. — Значи мога да разговарям с вас и да ви накарам да разберете.

— Нямам рога, ако това имате предвид — каза Сътън.

— Нито пък ореол — допълни Тревър. — И това ме радва.

Пак замери с кламер мастилницата, но не улучи.

— Седем от десет — повтори той.

Направи нов опит и този път успя. Мастилото се разплиска навън и изпръска бюрото.

— Сътън — продължи Тревър, — вие знаете почти всичко за съдбата. Смятате ли, че има форми на живот, предопределени от съдбата да ръководят другите?

Сътън сви рамене.

— Използвате остарял термин. Елементарна пропаганда, типична за деветнайсетия век. В една страна дори са я превърнали в баналност.

— Ами, пропаганда — рече Тревър. — По-скоро психология. Повтаряш непрекъснато едно нещо и след известно време всички започват да го вярват. Дори и вие самият.

— Предполагам, че избраниците на съдбата са хората, нали така? — каза Сътън.

— Естествено — потвърди Тревър. — В края на краищата ние сме онези, които знаят как най-добре да я използват.

— Пропускате нещо — заяви Сътън. — На хората това вече не им е нужно. Те и така се мислят за велики, непогрешими и богоподобни. Затова няма нужда да ги агитирате.

— Прав сте — съгласи се Тревър. — Но ако не гледаме напред в бъдещето, а само в нашето време.

После изведнъж насочи пръст към Сътън:

— Когато завладеем Галактиката изцяло, какво ще правим после?

— Ами, не знам — започна неуверено Сътън. — Предполагам...

— Точно така — прекъсна го Тревър. — Нямате представа. И човечеството не знае.

— Но какво ще се промени, ако ние сме избраниците на съдбата? — запита Сътън.

Тревър снижи гласа си почти до шепот.

— Има и други галактики, Сътън. Дори по-големи от нашата. Много други галактики.

„Велики боже!“ — помисли си Сътън.

Отвори уста да каже нещо, после се отказа и остана да седи неподвижно на мястото си.

Шепотът на Тревър го шибна откъм другата страна на бюрото.

— Зашеметяващо, нали? — запита той.

Сътън искаше да отговори високо, но гласът му също се снижи до шепот.

— Тревър, вие сте луд. Съвсем луд.

— Поглед в перспектива — каза Тревър. — Ето какво ни трябва. И абсолютна, непоклатима вяра, че човекът е избраник на съдбата, твърдо убеждение, че той е предопределен да завладее не само тази, но и всички останали галактики, цялата Вселена.

— Май няма да го доживеете — подигравателно рече Сътън.

— Разбира се, че не — съгласи се Тревър. — Нито пък вие. Няма да го доживеят и нашите внуци, нито пък техните.

— Ще минат милион години — каза Сътън.

— Много повече — спокойно каза Тревър. — Нямате представа какви са размерите на Вселената. След един милион години едва ще сме понабрали скорост...

— Тогава защо, за бога, седим тук и приказваме на вятъра?

— Елементарна логика — заяви Тревър.

— Няма никаква логика в това да кроиш планове за цял милион години напред — възрази Сътън. — Човек може да планира

собствения си живот и това донякъде е логично. Или живота на децата си... а може би и живота на внуците си. По-нататък вече няма логика.

— Сътън, чували ли сте някога за корпорацията? — попита Тревър.

— Да, разбира се, но...

— Тя може да крои планове за милион години напред — прекъсна го Тревър. — И то съвсем логично.

— Корпорацията не е човек — възрази Сътън. — Нито е живо същество.

— Напротив — настоя Тревър. — Корпорацията е жив организъм, състоящ се от хора и създаден от тях, за да осъществява целите им. Тя е жизнено, действено понятие, което се предава от поколение на поколение, за да се осъществи грандиозният проект, който надхвърля рамките на един човешки живот.

— Корпорацията ви се занимава и с книгоиздаване, нали? — попита Сътън.

Тревър зяпна от удивление.

— Кой ви каза? — ядосано запита той.

— Двама, чиито имена бяха Кейс и Прингъл — отговори Сътън. — Опитаха се да откупят книгата ми за вашата корпорация.

— Кейс и Прингъл изпълняват задача — каза Тревър. — Трябваше да се върнат...

— Няма да се върнат — осведоми го Сътън.

— Убили сте ги — равнодушно каза Тревър.

— Те първи се опитаха да ме убият — обясни Сътън. — Но аз не умирам лесно.

— Не съм им нареждал да го правят, Сътън. Вие сте ми необходим жив.

— Действуваха на своя глава — каза Сътън. — Щяха да продадат главата ми на Морган.

Изобщо не можеш да разбереш, помисли си Сътън, дали си го засегнал. Нито в погледа, нито пък в изражението на лицето настъпва някаква промяна.

— Благодаря ви, че сте ги очистили — рече Тревър. — Спестявате ми труда.

Отново хвърли кламер към маситницата и този път улучи.

— Логично е корпорацията да прави планове за милион години напред — продължи той. — Така се създават условия за постепенното осъществяване на проекта, без прекъсвания, макар че персоналът от време на време се сменя.

— Почакайте малко — обади се Сътън. — Наистина ли има подобна корпорация, или само разправяте измислици?

— Корпорация има и аз съм човекът, който я оглавява — увери го Тревър. — Различните капиталовложители, които участвуват със средствата си, с течение на времето ще стават все по-многобройни. Особено когато им покажем нещо наистина значително.

— Имате предвид съдбата като привилегия единствено на човечеството, така ли?

Тревър кимна.

— Тогава действително ще имаме нещо, за което си струва да се говори. Истинска стока за продан. И важен аргумент по време на деловите обсъждания.

Сътън поклати глава.

— Не разбирам какво очаквате да спечелите.

— Три неща — отговори Тревър. — Богатство, власт и знания. Богатството, властта и знанието на цялата Вселена само за човечеството, разбирате ли? Всичко за една-единствена форма на живот. За хора като вас и мен. И от тези три неща знанието може би ще представлява най-голямата печалба, защото натрупаното, събрано и систематизирано знание ще ни донесе още повече богатство, власт и, разбира се, знание.

— Това е лудост — рече Сътън. — Ние с вас, Тревър, ще сме се превърнали в прах и дори епохата, в която живеем, ще бъде забравена, преди да се осъществи този проект.

— Забравяте за корпорацията.

— Не съм я забравил — възрази Сътън. — Но не мога да не мисля и за хората. Такива като мен, вас и всички останали.

— Тогава нека помислим и за тях — лицемерно се съгласи Тревър. — Един ден вашият живот ще пулсира в мозъка, кръвта и мускулите на някой от бъдещите съсобственици на Вселената. Неизброими трилиони форми на живот ще му служат, богатствата му ще бъдат неизмерими и ще разполага със знания, каквито ние с вас дори не сме сънували.

Сътън седеше безмълвно отпуснат на стола.

— Вие сте единственият човек, който ни пречи — каза Тревър.
— Възприемете осъществяването на милионгодишен проект.

— На вас ви е необходима съдбата, а тя не е моя собственост, за да я раздавам — каза Сътън.

— Но вие сте човек, Сътън — настоя Тревър, без да повишава тон. — Принадлежите към човешкия род, а сега точно за него става дума.

— Съдбата е притежание на всички живи същества — заяви Сътън. — Не само на човека, но и на всяка друга форма на живот.

— Не е задължително — възрази Тревър. — Вие сте единственият, който знае истината. Само вие можете да съобщите фактите. И от вас зависи дали човекът ще бъде избраник на съдбата, или тя ще се превърне в мъничка, индивидуална съдбица на всяка пълзяща, крякаща и лигавеща се твар само защото била надарена с живот.

Сътън не отговори.

— Една ваша дума и всичко ще се нареди — продължи Тревър.

— Нищо няма да излезе от тези ваши кроежи — рече Сътън. — Помислете само за времето, за хилядите години, които ще изминат, дори при сегашната скорост на звездолетите ни, докато прекосят междугалактичното пространство. И то само до съседната галактика, а не до най-далечната.

Тревър въздъхна.

— Забравяте за умножаването на знанията, за което ви говорих. Тогава, драги, две плюс две няма да бъде четири, а много повече. В някои случаи хиляди пъти повече от четири.

Сътън уморено поклати глава.

Знаеше, че Тревър има право. Науката и техниката щяха да се развиват устремно, точно според предвижданията му. Стига хората да успеят да го сторят, дори знанията само на една галактика щяха...

— Една ваша дума ще сложи край на войната във времето — каза Тревър. — Само една дума и безопасността на човечеството ще бъде гарантирана завинаги. Защото сега на хората е нужно единствено знанието, което вие притежавате.

— Но то ще се различава от истината — възрази Сътън.

— Това няма никакво значение — заяви Тревър.

— Не ви е необходима помощта на съдбата, за да осъществите проекта си — рече Сътън.

— Но се нуждаем от подкрепата на цялото човечество — каза Тревър. — И затова ни трябва нещо значително, което да грабва въображението. Нещо достатъчно важно, за да ги накара да му обърнат внимание. А и тази идея, трансформирана до вселенски мащаби, ще ни помогне.

— Преди двадесет години щях да застана на ваша страна — каза Сътън.

— А сега? — запита Тревър.

Сътън поклати глава.

— Сега не. Защото зная много повече оттогава. Преди двадесет години бях човек, Тревър. А сега не съм много сигурен дали съм изцяло човек.

— Още не сме говорили за възнаграждението — напомни Тревър. — Но то се подразбира от само себе си.

— Не, благодаря — отказа Сътън. — Предпочитам да карам така. Тревър замери с кламер мастилницата, но не улучи.

— Нещо май не върви — каза Сътън. — Процентът на попаденията съвсем намаля.

Тревър си избра друг кламер.

— Добре — каза той. — Ваша си работа. Но война има и ние ще я спечелим. Ужасно е да се воюва така, но ще направим всичко, което е по силите ни. Защото трябва да прикрием факта, че се води война. Нали разбирате, в Галактиката цари мир и спокойствие под властта на благосклонното човечество. Можем да спечелим и без вас, Сътън, но с ваша помощ щеше да ни е по-лесно.

— И сега ще ме пуснете на свобода? — с престорено удивление попита Сътън.

— Разбира се — отвърна Тревър. — Излезте навън и още малко си поблъскайте главата в стената. Накрая ще се уморите и ще се откажете, напълно изтощен. Тогава ще се върнете тук, за да ни дадете онова, което искаме.

Сътън се изправи.

Постоя така за миг в нерешителност.

— Какво чакате още? — попита Тревър.

— Само едно нещо ме озадачава — рече Сътън. — Книгата по някакъв начин някъде вече е написана. Съществуването ѝ от почти петстотин години насам е общоизвестен факт. Как тогава ще промените това? Ако сега напиша всичко отначало така, както искате вие, ще бъде променен целият начин на живот на хората...

Тревър се изсмя.

— Това отдавна сме го измислили. Просто ще заявим, че най-после след дълги години е открит оригиналният ръкопис. Той ще бъде идентифициран лесно и неоспоримо въз основа на определени характеристики, които вие внимателно ще вмъкнете в текста, когато пишете книгата. Ще обявим, че ръкописът е намерен, ще бъде доказана неговата автентичност и човечеството ще се сдобие със своя собствена съдба. Някогашните неприемливи факти ще обясним чрез много убедителни исторически доказателства за фалшифициране на ръкописа в миналото. Дори вашите приятели андройдите ще повярват в подобно обяснение, щом веднъж им го поднесем.

— Умно сте го намислили — каза Сътън.

— И аз така смятам — съгласи се Тревър.

На изхода на сградата ги чакаше някакъв човек. Той вдигна ръка сякаш за небрежен поздрав.

— Само за минутка, мистър Сътън.

— Да, какво има?

— Няколко от нашите хора ще ви последват, сър. Заповед, нали разбирате?

— Но...

— Няма да ви досаждаме, сър. Нито пък ще се намесваме, ако решите да правите нещо. Само ще ви пазим.

— Ще ме пазите?

— Точно така, сър. От шайката на Морган, нали разбирате? Не бива да им позволим да ви убият.

— Не можете да си представите колко съм ви благодарен за грижите — каза Сътън.

— Няма защо, сър — отвърна другият. — Просто такава ни е работата. Вършим я с удоволствие. Няма нужда да благодарите.

После отстъпи назад. Сътън се обърна, слезе по стъпалата и тръгна по посипания със сгурия тротоар.

Слънцето залязваше. Като погледна назад през рамо, той видя високия очертан върху яркия западен небосклон силует на сградата, където бе разговарял с Тревър. Но не забеляза някой да го следи.

Нямаше къде да отиде. Нямаше представа накъде да върви. Разбираше само, че не може дълго да се мотае наоколо и да размахва отчаян ръце. Трябва да тръгна нанякъде, каза си той, да мисля и да чакам да се случи онова, което ми е писано.

Срещаше и други пешеходци, някои от които го зяпаха любопитно, и едва сега за първи път Сътън осъзна, че все още е облечен като ратай от двадесетия век — син дочен комбинезон, памучна риза и груби работни обувки.

Знаеше, че тук дори подобно чуждоземно облекло няма да предизвика нежелателни подозрения. Защото на Земята пристигаха

високопоставени личности от далечни звездни системи, тя бе истинско вавилонско стълпотворение от представители на различни форми на живот, заети в правителствените учреждения, чуждестранни студенти, дипломати и законодатели от какви ли не затънтени планети и тук нечие облекло би събудило само слабо любопитство.

Най-късно до сутринта, каза си той, ще трябва да намери някакво убежище, където да си отпочине и да проумее странностите на този свят, съществуващ петстотин години напред в бъдещето.

Или пък да открие някой андроид, на който може да се довери, за да се свърже чрез него с тайната им организация. Макар че никой не беше му казвал нищо, той не се съмняваше, че подобна организация съществува. Иначе едва ли биха могли да водят войната във времето.

Отклони се от пътеката, която вървеше успоредно на шосето, и пое по едва забележима пътечка през блатиста местност към ниските хълмове на север.

Сега изведнъж откри колко е гладен и си помисли, че е трябвало да се отбие в някоя от закусвалните към административната сграда, за да похапне нещо. После се сети, че нямаше пари, с които да заплати храната. Няколкото долара от двадесетия век в джобовете му бяха съвсем безполезни като парични знаци, макар че навярно притежаваха известна нумизматична стойност.

Над земята се спусна мрак и жабите започнаха да се обаждат първо нейде отдалеч, а после все по-наблизо, докато цялото блато заехтя от гърленото им крякане. Сътън крачеше като насън сред приказните звуци и му се струваше, че дори не стъпва по земята, а лети, тласкан от този хор, който се извисяваше като поздрав към първите плахи звезди, блещукащи над мрачните възвишения пред него.

Спомни си, че само преди няколко часа бе вървял по прашния планински път в двадесетия век, влачейки крака из прахоляка, и забеляза, че белият прах все още лепне по обувките му. Също както споменът за онзи планински път оставаше незаличим в паметта му. Спомените и прахът, помисли си той, са единственото, което ни свързва с миналото.

Стигна до хълмовете и се заизкачва нагоре. Нощта ухаеше приятно на бор и горски цветя.

Спря на билото на нисък хълм и постоя малко там, взрян в кадифената мекота на нощта. Някъде съвсем наблизко настройваше цигулката си щурец, а откъм блатото долиташе приглушено жабешко крякане. Току пред него сред мрака ромолеше в каменистото си корито ручей и говореше на дърветата, на тревистите си врагове и клюмналите цветя, сънливо склонили глави над водата.

„Иска ми се да спра — като че ли им казваше той. — Иска ми се да спра и да си поговоря с вас. Но нали виждате, че не мога? Трябва да бързам нататък. Трябва да отида някъде. Нямам нито минута за губене. Трябва да бързам нататък.“

Също като човека, помисли си Сътън. Защото и той все бързана някъде като този ручей. Тласкан от обстоятелствата и неотложната нужда или пък от неуморния стремеж на други неспокойни хора, които не го оставят на мира с амбициите си.

Не чу никакъв звук, но усети как силна ръка сграбчва лакътя му и го дръпва от пътеката. Когато се изви, за да изтръгне ръката си от здравата хватка, той различи в тъмнината неясната фигура на нападателя. Сви юмрук и замахна, за да нанесе съкрушителен удар върху тъмната глава, но така и не достигна целта. Някой силно го блъсна отзад в прегъвката на коленете, като вкопчи ръце в краката му, и Сътън политна напред и се просна по очи.

Понадигна се и седна на земята. Някъде отляво дочу тихото, припряно съскане на стрелящи пистолети и улови с края на очите си ярките отблясъци в мрака.

После невидима ръка закри устата и ноздрите му.

Упойка, помисли си той.

И още докато си го мислеше, изведнъж престана да вижда тъмните фигури сред дърветата, а жабешкото крякане и ръмженето на пистолетите заглъхнаха.

Сътън се събуди на непознато място и остана да лежи неподвижен в леглото. През отворения прозорец подухваше лек ветреца и стаята, украсена с фантастични живи стенописи, се къпеше в ярки слънчеви лъчи. Вятърът донасяше аромат на цъфнали цветя, а на дървото край прозореца весело чуруликаше птичка.

Сътън бавно проучи със сетивата си стаята... непознатата стая с чудновата форма и мебелировка, по чиито стени зелени и морави маймунки се гонеха по полюшващата се на височината на цокъла пълзяща лоза.

Той спокойно проследи спомените си до мига, когато бе загубил съзнание. В тъмнината на нощта проблясваха пистолети, а една ръка бе запушила ноздрите му.

Упоен, каза си Сътън. Упоен и отвлечен.

Преди това бе слушал песента на щуреца, жабешкия хор в блатото и говорещия ручей, който блъбукаше надолу по склона, забързан към неизвестната си цел.

А преди това един човек, седнал зад бюрото си, му бе говорил за своята корпорация, бе споделил с него мечтите и проектите си.

Фантастично, помисли си Сътън. Сега, сред ярко осветената стая, самата идея му изглеждаше чиста фантазия. Нима бе възможно, след като завладее звездите, човекът да се устреми към галактиките!

И все пак само човешкият ум можеше да роди такъв грандиозен проект. Някога самата мисъл, че човекът може да се издигне над повърхността на своята родна планета, е била считана за фантазия. По-късно фантастична е изглеждала мечтата да напусне пределите на Слънчевата система и да излезе в страхотната бездна на междוזвездното пространство.

Но в думите на Тревър се долавяше сила, сила и твърдата убеденост на човек, който добре знае накъде е тръгнал, защо го прави и какво е необходимо, за да осъществи плана си.

Идеята за превъзходството на човека, бе казал Тревър. И това наистина е единственото, което е необходимо.

Човекът щеше да стане велик като истински бог. Философските и житейските представи на хората щяха да се превърнат в основни представи за цялата Вселена, този крехък, пространствено-временен мехур, понесен от тайнственото море на Космоса, отвъд което разумът не може да проникне. Макар че когато човекът достигне целта си, той може да е в състояние да разгадае тази тайна.

В ъгъла имаше огледало и в него се виждаше долната част на тялото му, облечена в къси гащета. Сътън размърда пръстите на краката си, като наблюдаваше отражението им в огледалото.

Вие сте единственият, който ни възпира, бе казал Тревър. Вие сте единственият човек, който пречи на хората. Препятствието, което не им позволява да станат богове.

Но не всички мислеха като Тревър. Имаше и хора, които не бяха заблудени от слепия шовинизъм на човечеството.

Представителите на Лигата за равенство на андроидите бяха разговаряли с него веднъж, след като го бяха причакали един ден на излизане от асансьора, застанали в редица, сякаш очакваха, че ще се опита да избяга, и бяха решени да му попречат.

Единият от тях мачкаше с мръсни пръсти износено кепе, а жената, чиято коса висеше на сплъстени кичури, бе скръстила ръце на корема си, демонстрирайки решителност и упорство.

Разбира се, че бяха смахнати. Ревностни защитници на една кауза, която ги обричаше на безмълвно, унищожително презрение. Дори андроидите, за които те се застъпваха, не бяха на тяхна страна, защото разбираха добре колко са безсилни да постигнат нещо въпреки крещящата показност на усилията им.

Хората, помисли си Сътън, нито за миг не забравят, че са хора, и затова не могат да проумеят величието на скромността, която е необходима за постигането на истинско равенство. Дори самите представители на Лигата, която се бореше за равенство на андроидите, просто не можеха да не се отнасят снизходително към онези, чието равенство искаха да извоюват.

Как беше се изразил Хъркимър? Равенство да, но не и подарено им като особено благоволение от страна на хората. А друг начин

просто не съществуваше, тъй като човечеството би позволило да има равенство само чрез височайшето си благоволение.

И все пак тези жалки покровители бяха единствените хора, към които можеше да се обърне за помощ.

Един човек, който мачкаше с мръсни пръсти кепето си, придружен от стара досадница и друг възрастен мъж, който разполагаше с много свободно време и нямаше какво да прави.

Но съществува и Ема Армър, помисли си Сътън.

Сигурно има и други като нея. Хора, които точно в този миг помагат някъде на андронидите.

Спусна крака на пода и приседна на ръба на леглото. Забеляза чифт пантофи, обу ги, после се изправи и отиде до огледалото.

Оттам го погледна непознато лице, лице, което никога преди не бе виждал, и за миг го заля вълна на ужас и обърканост.

После, обзет от внезапно подозрение, вдигна ръка и напипа наклонения белег на челото си.

Приведе се напред и доближи лице до огледалото, за да се убеди, че не греша в предположението си. Белегът на челото представляваше задължителния за андронидите знак за самоличност! Кодово означение и сериен номер!

Прокара внимателно пръсти по лицето си и напипа изкуственото пластмасово покритие, което бе изменило чертите му до неузнаваемост.

После се обърна, отиде до леглото, седна предпазливо и сграбчи здраво края на дюшека.

Преобразен съм, каза си той. Превърнали са ме в андронид. Когато ме отвлякоха, бях човек, а ето че се събуждам андронид.

Вратата тракна и се чу гласът на Хъркимър.

— Добро утро, сър. Надявам се, че сте добре.

Сътън рязко се изправи.

— Значи ти си бил — каза той.

Хъркимър радостно кимна.

— На вашите услуги, сър. Желаете ли нещо?

— Нямаше нужда да ме упоявате — рече Сътън.

— Нямахме време, сър — обясни Хъркимър. — Вие щяхте само да объркате всичко, докато ни се мотае в краката и настоявате да ви

обясним какво става. Затова ви упоихме и отнесохме. Повярвайте ми, сър, друг начин нямаше.

— Май имаше престрелка — каза Сътън. — Чух гърмежи.

— Изглежда — каза Хъркимър, — никакви ревизионисти се спотайваха наоколо, а нещата са малко сложни, сър, за да се обяснят с една дума...

— Имате вземане-даване с тях, така ли?

— Ами, откровено казано — рече Хъркимър, — някои от тях доста прибързано се хванаха за пищовите. Много неразумна постъпка, сър, за която здравата си изпатиха.

— Това едва ли ще помогне много — забеляза Сътън, — ако идеята е била да ме измъкнете от шайката на Тревър. Той вероятно ме следи с психоиндикатор и знае къде се намирам. Сигурно мястото вече най-внимателно се наблюдава.

Хъркимър се ухили.

— Точно така, сър. Хората на Тревър буквално се препъват един в друг, обикаляйки наоколо.

— Тогава защо е този маскарад? — сърдито попита Сътън. — С каква цел сте ме дегизирали?

— Ами, сър — заобяснява Хъркимър, — причината е следната. Решихме, че никой нормален човек няма да се съгласи да го вземат за андроид. Ето защо ви превърнахме в андроид. Всички търсят човек и едва ли ще им хрумне да обръщат много внимание на андроидите.

Сътън изсумтя.

— Страшно умно — рече той. — Да се надяваме само, че...

— О, разбира се, че скоро ще се досетят, сър — весело каза Хъркимър. — Но така ще спечелим известно време, за да осъществим планове си.

Докато говореше, той бързо отваряше разни чекмеджета и изваждаше оттам дрехи.

— Толкова е хубаво, сър, че отново сте при нас — говореше той. — Всичките ни опити да ви открием пропадаха. После ни хрумна, че ревизионистите навярно ви държат затворен някъде, и удвоихме усилията си тук, като наблюдавахме много внимателно всички събития. От пет седмици насам следим абсолютно всеки ход на Тревър и бандата му.

— Пет седмици! — изуми се Сътън. — Пет седмици ли каза?

— Точно така, сър. Пет. Изчезнахте точно преди седем седмици.

— По моя календар изминаха десет години — каза Сътън.

Хъркимър поклати мъдро глава, без да се учуди.

— Времето е най-странното нещо, сър. Човек никога не може да го разбере.

После сложи дрехите на леглото.

— Облечете тези дрехи, сър, и ще слезем долу да закусим. Ева ни очаква и ще се радва да ви види, сър.

Три пъти поред Тревър не улучи мастилницата и накрая тъжно поклати глава.

— Сигурен ли си? — запита той човека срещу него.

Другият кимна, стиснал здраво устни.

— Може да е само пропаганден блъф на андроидите — продължи Тревър. — Те са умни. Никога не трябва да забравяме това. Защото андроидът, колкото и да е раболепен, е не по-малко умен от нас.

— Нима не разбирате какво значи всичко това? — запита другият. — То означава...

— Знам какво означава — прекъсна го Тревър. — Отсега нататък няма да знаем със сигурност кои от нас са хора. Няма да можем да различаваме хората от андроидите. Възможно е дори ти да си андроид. Или пък аз...

— Точно така — потвърди човекът.

— Ето защо Сътън беше толкова самоуверен вчера — каза Тревър. — Седеше там, където си ти сега, и имах чувството, че през цялото време ми се присмива...

— Не ми се вярва Сътън да знае — възрази другият. — Тайната принадлежи на андроидите. Дори онези от тях, които я знаят, са съвсем малко. Едва ли биха рискували да се доверят на някой човек.

— Дори ако той е Сътън?

— Дори и Сътън — потвърди другият.

— Люлка — рече Тревър. — Съвсем точно название.

— Сигурно ще вземете някакви мерки — нетърпеливо се обади човекът.

Тревър подпря лакти на бюрото и внимателно доближи връхчетата на пръстите си.

— Разбира се — каза той. — А сега слушай внимателно. Ето какво ще направим...

Ева Армър стана от мястото си край масата на двора и протегна двете си ръце за поздрав. Сътън я придърпа към себе си и я целуна по бузата.

— Това е, защото милион пъти съм си спомнял за теб — каза той. Тя се засмя, изведнъж обзета от радост и щастие.

— Чак пък толкова много, Аш!

— Прищевки на времето — поясни Хъркимър. — Прекарал е в миналото десет години.

— О! — рече Ева. — Но, Аш, това е ужасно!

Сътън ѝ се усмихна.

— Не съвсем, защото през това време добре си отпочинах. Десет години на тишина и спокойствие. Работех в една ферма. Отначало беше трудничко, но когато дойде времето да си тръгвам, истински съжалявах.

Поднесе ѝ стол, а след това и той седна, като се настани между нея и Хъркимър.

Закусиха... шунка с яйца, препечени филийки, конфитюр и силно черно кафе. На двора беше приятно. Над главите им в клоните на дърветата птичките водеха приятелски спор. Сред детелината и цветята, цъфнали покрай настланата с камъни и тухли пътека, жужаха пчели.

— Харесва ли ти къщата ми, Аш? — попита Ева.

— Чудесна е — отвърна той и след това, сякаш между едното и другото имаше някаква връзка, добави: — Вчера се срещнах с Тревър. Той ме заведе на Олимп и ми показва Вселената.

Ева рязко си пое дъх и Сътън бързо вдигна очи. Хъркимър с напрегнато изражение чакаше продължението, а ръката му, която държеше вилцата, бе увиснала във въздуха.

— Какво ви става на вас двамата? — попита Сътън. — Не ми ли вярвате?

И още докато задаваше въпроса, вече си бе отговорил. Разбира се, че не му вярваха. Защото беше човек и можеше да ги предаде. Или пък да представи съдбата като достояние само на човешкия род. И нямаше начин да им докаже, че няма подобни намерения.

— Аш — започна Ева, — нали си отказал...

— Оставих Тревър с впечатлението, че ще се върна, за да продължим разговора. Не съм му казал нищо определено. Но той е убеден, че ще го сторя. Дори ме посъветва да си поблъскам още малко главата в стената.

— А вие размислихте ли добре, сър? — попита Хъркимър.

Сътън поклати глава.

— Не. Не съвсем. Още не съм седнал да си блъскам главата, ако това имаш предвид. Макар че за един човек идеята е доста привлекателна. Но аз понякога искрено се питам колко ли е човешкото, останало у мен.

— Какво всъщност си узнал, Аш? — тихо попита Ева.

Сътън разтърка с длан челото си.

— Мисля, че достатъчно. Знам за войната във времето, причините за нея и начина, по който я водите. Научих доста и за себе си. Притежавам две тела и два разума или най-малкото резервно тяло и разум. Узнах също така и за някои от необикновените си способности. Навярно имам и други, за които не подозирам. Откривам ги постепенно и всяко ново нещо ми се удава трудно.

— Не можехме да ти кажем — обясни Ева. — А щеше да е толкова просто. Но, първо на първо, ти нямаше да ни повярваш. Пък и когато човек си има работа с времето, намесата трябва да е съвсем минимална. Само колкото е необходимо, за да се тласне събитието в правилната посока. И все пак аз направих опит да те предупредя. Помниш ли, Аш? Ако изобщо може да се нарече предупреждение.

Сътън кимна.

— След като убих Бентън, ти ми каза, че ме проучваш от двадесет години.

— А не си ли спомняш, че аз бях момиченцето с карираната престилка. Когато ловеше риба...

Той я погледна изненадан.

— И това ли знаеш? Не беше ли то само част от сънищата на Заг?

— Внушение — поясни Хъркимър, — за да можеш после да откриеш в нейно лице човек, когото някога си познавал и сте били близки. По този начин щеше да я приемеш като приятел.

— Но нали всичко беше сън?

— Да, но от сънищата на Заг — рече Хъркимър. — А самият Заг е на наша страна. Защото и неговата раса ще спечели, ако съдбата стане достояние на всички, а не само на хората.

— Тревър е твърде самоуверен — каза Сътън. — Не че се преструва, а наистина е такъв. Все си спомням за онези негови думи: „Върви и си поблъскай още малко главата.“

— Може би разчита на човешкото у теб — предположи Ева.

Сътън поклати глава.

— Не вярвам. Сигурно тайно е замислил нещо или подготвя някой хитър ход, който не сме в състояние да отгатнем.

Хъркимър бавно заговори:

— Не ми харесва това, сър. Войната и бездруго не върви както трябва. Ако трябва да я спечелим, всичко ще бъде загубено.

— Ако трябва да я спечелите? Нищо не разбирам...

— Не бива да побеждаваме, сър — обясни Хъркимър. — Трябва само да възпираме ревизионистите, за да се предотврати унищожаването на книгата, която ще напишете. От самото начало не сме правили дори опит да променим нещо. Напротив, стремим се да осуетяваме промените.

Сътън кимна.

— Докато Тревър от своя страна трябва да спечели решителна победа. На него му е необходимо или да унищожи истинския текст, или да попречи на написването му, както аз съм го замислил, или пък така да го компрометира, че дори самите андроиди вече да не ми вярват.

— Имате право, сър — потвърди Хъркимър. — Не го ли постигне, хората няма как да претендират, че съдбата е само тяхна собственост, и не ще могат да убедят останалите живи същества в своето превъзходство.

— А точно това цели Тревър — добави Ева. — Съдбата изобщо не му е необходима, защото хората не вярват така твърдо в съществуването ѝ, както например андроидите. За Тревър всичко е въпрос на пропаганда, той иска да внуши на човечеството, че нему е отредена великата мисия да завладее Вселената.

— Докато сме в състояние да осуetyаваме намеренията му, считаме, че печелим — продължи Хъркимър. — Изходът обаче е толкова несигурен, че една промяна в тактиката на някоя от страните може да се отрази катастрофално. Едно ново оръжие би могло да означава победа или поражение за воюващите страни.

— Аз притежавам подобно оръжие — заяви Сътън. — Изработено като по поръчка, за да ги победим. Само че няма как да се използва.

Никой от двамата не попита защо, но той отгатна въпроса в очите им и побърза да отговори:

— Оръжието е само едно. А само с едно оръдие война не се води.

Изад ъгъла на къщата изтрополяха забързани стъпки и някакъв андроид се затича през двора право към тях. Дрехите му бяха покрити с прах, а лицето му бе зачервено от бягането. Закова се пред масата и се вкопчи в ръба ѝ.

— Опитаха се да ми попречат — запъхтяно и на пресекулки изрече той. — Къщата е обградена...

— Андрю, глупак такъв — грубо кресна Хъркимър, — защо нахълтваш така? Те ще разберат...

— Научили са за Люлката — изпъшка Андрю. — Те...

Хъркимър стремително се изправи. Столът, на който седеше, се прекатури от рязкото движение, а лицето му изведнъж така пребледня, че татуираният на челото опознавателен знак изпъкна с тревожна яснота.

— Узнали са къде е...

Андрю поклати глава.

— Още не. Но знаят, че съществува. Току-що са научили. Все още има време...

— Ще призовем всички кораби — прекъсна го Хъркимър. — Ще се наложи да изтеглим и охраната от критичните точки...

— В никакъв случай — простена Ева. — Нали точно това очакват да направим. После изобщо не ще можем да ги спрем...

— Налага се — мрачно настоя Хъркимър. — Нямаме друг изход. Ако унищожат Люлката...

— Хъркимър — бавно и с ледено спокойствие проговори Ева. — Белегът!

Андрю рязко се обърна към нея, после направи крачка назад.

Хъркимър бързо бръкна под сакоето си, докато Андрю се обърна и хукна към ниската стена, ограждаща двора.

Ножът в ръката на Хъркимър проблесна на слънцето и за миг се превърна във въртящ се кръг, полетял след бягащия андроид. Настигна го до самата ограда и Андрю се строполи долу на купчина сгърчени дрехи.

Сътън видя, че ножът е забит във врата му до самата дръжка.

— Забелязвате ли, сър — рече Хъркимър, — как дребните и незначителни неща понякога играят твърде важна роля в хода на събитията.

И той побутна с крак сгърченото тяло.

— Безупречно — продължи той. — Съвършено като замисъл. Само че преди да се яви пред нас, е трябвало да намаже малко лак върху опознавателния си знак. Много андроиди го правят, като се опитват по този начин да скрият знака, но рядко успяват. Не след дълго той отново започва да прозира.

— Но какво общо има тук лакът? — попита Сътън.

— Просто един от кодовете ни — поясни Хъркимър. — Съвсем елементарен при това. Таен знак за разпознаване, когато някой докладва. Нещо като парола. Става много бързо. Вземате малко безцветен лак с показалеца си и го мазвате на челото.

— Толкова е просто — намеси се Ева, — че никой, абсолютно никой не би го забелязал.

Сътън кимна.

— Значи агент на Тревър — рече той.

— Да — потвърди Хъркимър. — Дегизиран като един от нашите. Изпратен да ни подплаши, за да хукнем презглава да спасяваме Люлката...

— Люлката?

— Което означава — заключи Ева, — че Тревър знае за нея. Не знае къде се намира, но е научил за съществуването ѝ. Сега ще търси, докато открие мястото, а после...

Хъркимър ѝ правеше знаци да замълчи.

— Какво става? — запита Сътън.

Нещо наистина беше се объркало, и то много. Цялата атмосфера сякаш се беше променила. Приятелството между тях бе изчезнало... приятелството и доверието, и общата им цел. Подкопани от намесата на един андроид, който бе дотичал при тях, за да съобщи за някаква

люлка, и само секунди след това бе загинал, и от гърлото му стърчеше нож.

Инстинктивно Сътън се насочи към съзнанието на Хъркимър, но веднага се оттегли. Не бива, каза си той, да прилагам тази своя способност върху приятели. Не трябва да злоупотребявам, като я използвам без определена цел или пък от любопитство, а само когато наистина се налага за постигане на определен резултат.

— Какво пак се обърка? — повтори Сътън. — Какво е станало с...

— Сър — прекъсна го Хъркимър, — вие сте човек, а това е тайна на андронидите.

За миг Сътън остана неподвижен, осмисляйки невероятните думи на Хъркимър, докато вътре в него кипеше студена и дива ярост.

После съвсем съзнателно, сякаш бе планирал действията си след продължително обмисляне, той сви юмрук и замахна.

Ударът беше страхотен, а гневът удвояваше силата му. Хъркимър рухна като бивол, ударен с чук.

— Аш! — изкрещя Ева. — Аш!

После се вкопчи в ръката му, но Сътън я отблъсна. Хъркимър седна, покрил лицето си с ръце, а между пръстите му се процеждаше кръв. Тогава Сътън му заговори:

— Не съм се продал на никого. Нито възнамерявам. Макар че, бог ми е свидетел, точно това заслужавате да направя.

— Аш — тихо промълви Ева. — Трябва да сме сигурни, Аш.

— Как да ви накарам да ми повярвате? — попита той. — Разполагам само с думи.

— Ти принадлежиш към хората, Аш — каза тя. — Ти си представител на човешкия род. Неговото величие е и твое. Не си прав да обвиняваш Хъркимър, че мисли...

— Ти също си човек — прекъсна я Сътън. — Позорното петно, което ми лепнаха, се отнася и за теб.

Ева поклати глава.

— Моят случай е по-особен — поясни тя. — Останала съм сираче само няколко седмици след раждането си. Тогава ме осиновява и отглежда семейство андрониди. Хъркимър е единият от тях. Сега андронидите са ми по-близки от хората.

Хъркимър продължаваше да седи на тревата край простряното безжизнено тяло на агента на Тревър. Ръцете закриваха лицето му и по нищо не личеше, че има намерение да ги махне оттам. Кръвта продължаваше да капе между пръстите и се стичаше по ръцете му.

Сътън се обърна към Ева:

— Приятно ми беше да те видя отново. Благодаря за закуската.

После се обърна и си тръгна. Мина през двора, прекрачи ниската стена и стъпи на пътеката, която водеше към шосето.

Ева му извика, за да спре, но той се направи, че не чува.

„Отгледана съм от андройди“, бе казала тя. А пък той бе отгледан от Бъстър. Бъстър му беше показал как да се бие, когато съседското момче го беше напердашило. Бъстър го бе натупал за това, че беше ял зелени ябълки. Но Бъстър бе заминал преди петстотин години, за да се засели на една от новооткритите планети.

Крачеше, а кръвта му все още кипеше от ледена ярост. Не ми се доверяват, каза си той. Мислят, че може да се продам. След толкова години чакане, кроене на планове и обмисляне.

— Какво има, Аш?

— Обясни ми какво става, защо се случи така?

— Гадина си ти, Аш.

— Дяволите ще те вземат — рече Сътън. — Теб и всички останали.

Знаеше, че хората на Тревър дебнат някъде наблизо и го наблюдават. Очакваше, че някой ще го спре. Но никой не го спря. Наоколо нямаше жива душа.

Сътън влезе в кабината на видеофона и затвори вратата. Взе указателя от полицата на стената и намери номера, който му трябваше. После го набра, щракна лостчето и на екрана се появи робот.

— Служба информация — обяви той, като спря поглед на събеседника си. Установил, че разговаря с андроид, роботът не добави обичайното „сър“. — Архивен отдел. С какво мога да ви бъда полезен?

— Има ли вероятност да се подслушва този разговор? — осведоми се Сътън.

— Изключено — възмути се роботът. — Абсолютно невъзможно е. Виждате ли...

— Искам да видя регистрите на картотекираните през 7990 година планети — прекъсна го Сътън.

— Със заселници от Земята ли?

Сътън кимна.

— Почакайте малко — рече роботът.

Сътън зачака, като го наблюдаваше как избира необходимата ролка и я закрепва на апарата.

— Подредени са по азбучен ред — обясни роботът. — Кое име ви интересува?

— Започва с буквата „С“ — каза Сътън. — Нека да ги видим всичките.

Очертанията на бързо размотаващата се ролка станаха неясни. Тя се позабави за миг на буквата „М“, после стигна до „П“ и започна да се върти съвсем бавно.

Появиха се имената, започващи със „С“.

— По към края — рече Сътън, а после добави: — Задръж така. — Открил бе каквото му трябваше.

„Сътън, Бъстър...“

Прочете три пъти описанието на планетата, за да е сигурен, че ще го запомни.

— Това е всичко — проговори накрая той. — Много ви благодаря.

Роботът промърмори нещо в отговор и екранът угасна.

Като излезе от кабината, Сътън прекоси бавно фоайето на учреждението, чийто видеофон току-що бе използвал. Озовал се на пътя, той повървя малко, зави по една пътека и намери пейка с приятен изглед.

Приседна на пейката и се опита да се отпусне.

Знаеше, че го следят. Държаха го под наблюдение, защото Тревър сигурно вече е разбрал, че андроидът, излязъл от дома на Ева Армър, е само Сътън и никой друг. Психоиндикаторът отдавна го е засякъл и посочил на агентите на Тревър.

Спокойно, каза си той. Размотавай се безцелно, дръж се така, сякаш няма какво да правиш.

Не можеш да ги надхитриш, но поне ще ги изненадаш, когато дойде времето за действие.

А толкова много още трябваше да се обмисли и извърши, но той беше доволен, че му предстои да направи онова, което бе планирал.

Отново прехвърли наум една по една всички следващи стъпки, като проверяваше за евентуална грешка.

Най-напред трябва да се върне в дома на Ева, за да си вземе записките, които някога бе оставил на ловния астероид. Ева и Хъркимър сигурно са ги запазили през всичките тези години... или по-скоро седмици.

Задачата беше деликатна и в най-добрия случай Сътън щеше да се чувства неловко. Но бележките си бяха негови и той имаше пълното право да си ги поиска. Поне в този случай не им дължеше нищо.

„Дойдох да си получа записките. Надявам се, че още ги пазите някъде.“

Или: „Спомняте ли си дипломатическото куфарче, което носех със себе си? Питам се дали сте се погрижили да ми го запазите?“

Или пък: „Заминавам. Ще ви бъда много признателен, ако ми върнете записките.“

Или... Но всичко това не беше толкова важно. Както и да го каже, каквото и да направи, първата крачка е да си възвърне записките.

Дотогава ще се мотая наоколо, каза си той. А като се стъмни, ще се промъкна до къщата. После грабвам записките и хуквам да бягам. Трябва да го направя бързо, за да не ме пипне шайката на Тревър.

На второ място идваше корабът, който трябваше да открадне.

Вече го беше набелязал, докато бродеше през деня около космодрума. Лъскав, малък и както изглеждаше, бърз. А стегнатата военна външност на служителя, който ръководеше товаренето и зареждането с гориво, доказваше, че това е корабът, който му трябва.

Докато се моташе безцелно край оградата и играеше ролята на любопитен андроид безделник, той внимателно бе проникнал в мислите на служителя. Само след десет минути си тръгна, научил всичко, което му бе необходимо.

Корабът е снабден с темпорално устройство. Стартът е насрочен за следващата сутрин. През нощта щяха да поставят охрана. Няма съмнение, заключи Сътън, че това е кораб на Тревър, един от бойните кораби във флота на ревизионистите. Знаеше, че ще бъде истинска дързост да го похити.

Необходими бяха самообладание, бързина, решителност и дори готовност да убива, ако се наложи.

Отначало ще се разхожда бавно из района, скрит сред тълпата посрещачи. После ще се отдели от нея и ще прекоси пистата с уверената походка на вътрешен човек. Никакво тичане. Бавен ход. Ще се затича само ако някой направи опит да го спре за проверка. Тогава ще бяга, ще се бие и дори ще убива, ако е необходимо. Но ще завладее кораба.

След това ще стартира с максималната скорост в посока, обратна на целта му, изстисквайки от двигателите цялата мощност, на която са способни.

След две светлинни години или по-рано, ако се наложи, ще включи темпоралното устройство, за да се отправи с два-три века назад в миналото.

Озовал се там, ще трябва да се отърве от двигателите, тъй като в тях положително е вградена сигнализация, която може да го издаде. Затова ще ги катапултира и те ще полетят по инерция в първоначалната посока.

Тогава, използвайки свръхестествените си способности, ще завие и ще насочи лишения от двигатели корпус към планетата на Бъстър,

като увеличава все повече и повече скоростта, докато достигне фантастичния размер, необходим за преодоляване на огромните междузвездни пространства.

Запита се може ли тялото му, което поддържа живота си с енергия на далечни разстояния, да се сравнява по мощност с истинските двигатели и реши, че то е не само по-добро, но и по-бързо, и по-мощно.

Въпреки това полетът ще трае години, дълги години, тъй като Бъстър е много далеч.

Сътън провери още веднъж плана си. Изхвърлянето на двигателите ще заблуди преследвачите. Те ще тръгнат по посока на сигналите и ще загубят много време, докато ги настигнат и разберат грешката си.

Дотук всичко е правилно.

Темпоралният скок ще прекъсне контакта с психоиндикаторите на Тревър, тъй като те са безсилни да го следят във времето.

Също правилно.

Докато в различните епохи бъдат инсталирани други психоиндикатори, той ще се е отдалечил толкова много, че темпоралните аномалии само ще изопачат показанията им, ако, разбира се, засекат местонахождението му сред необятните простори в периферията на Галактиката.

Правилно.

Само да успея, помисли си той. Дано само успея! Защото може да сгреша някъде, а винаги има и непредвидени фактори.

По тревата заподскача катеричка, после приседна и внимателно го заразглежда. Накрая, решила навярно, че той не представлява опасност, се зае да търси сред тревите закопано въображаемо съкровище.

Трябва да зарежа всичко, помисли си Сътън, и да се освободя от нещата, които ме задържат. Просто да ги захвърля и да си свърша работата. Да забравя ревизионистите на Тревър и андроидите на Хъркимър. Защото книгата трябва най-сетне да бъде написана.

Тревър иска да му се продам. Андроидите вече не ми се доверяват. А пък Морган, удаде ли му се възможност, ще ме убие.

Но защо ли не ми вярват андроидите?

Глупаво е, каза си той.

Същинска детинщина.

И въпреки всичко те не му се доверяваха. Ти си човек, беше му казала Ева. Хората са ти по-близки, защото принадлежиш към човешкия род.

Сътън разтърси глава, смаян от нелепостта на ситуацията.

Едно-единствено нещо беше съвсем ясно. Онова, което той трябва да извърши. Задължение, което не бъде ли изпълнено, всичко останало загубва смисъла си.

Само на мен повериха тайната. Не защото съм представител на човешкия род, а просто като проводник на знанието, за да стане то достояние на всички други форми на разумен живот.

Затова трябва да напиша книга.

И книгата ми трябва да бъде колкото е възможно по-разбираема, убедителна и откровена.

След като я напиша, ще съм свободен от всякаква отговорност.

Направя ли това, никой не може да изисква от мен нищо.

Шум от стъпки по пътеката зад гърба му го накара да се обърне.

— Мистър Сътън, нали? — запита човекът.

Сътън кимна.

— Седнете, Тревър — рече той. — Очаквах ви.

— Не се застояхте дълго при приятелите си.

Сътън поклати глава.

— Имахме разногласия.

— Във връзка с Люлката ли?

— Нещо такова — отвърна Сътън. — Но причината е доста по-сериозна. Основни предразсъдъци, вкоренени между андроидите и хората.

— Хъркимър е убил андроида, който му донесе известие за Люлката — каза Тревър.

— Защото разбра, че е ваш агент, предрешен като андроид. Затова го уби.

Тревър сви устни в израз на лицемерно съжаление.

— Жалко — промърмори той. — Много жалко. А бихте ли ми обяснили как точно разкриха измамата?

— Нямам никакво намерение да ви казвам — заяви Сътън.

Тревър полагаше усилия да изглежда равнодушен.

— Важното е, че не успяхме да ги измамим — рече той.

— Искате да кажете, че андроидите не хукнаха презглава към Люлката, посочвайки ви къде се намира.

Тревър кимна.

— Не само това. Надявахме се да вдигнат и охраната от някои критични точки, което щеше да ни е от полза.

— Значи с един куршум два заека — забеляза Сътън.

— Точно така — потвърди Тревър. — Няма нищо по-хубаво от това да надхитриш противника.

После изгледа накриво Сътън.

— Откога и защо сте се отказали да бъдете човек? — запита той.

Сътън опипа лицето си и усети твърдата пластмаса, променяща до неузнаваемост чертите му.

— Идеята беше на Хъркимър — обясни той. — Мислеше, че така по-трудно ще ме разпознаят. Вие търсехте човек, а не андроид, нали?

Тревър кимна в знак на съгласие.

— Едва ли щеше да помогне много — каза той. — Можеше да ни заблуди за известно време, но когато излязохте от къщата, психоиндикаторът ви засече и ви разпознахме.

Катеричката се приближи с подскоци, седна в тревата пред тях и внимателно ги заразглежда.

— Сътън, какво знаете за тази Люлка? — попита Тревър.

— Нищо — отвърна Сътън. — Казаха ми само, че съм човек, а това е тайна на андроидите.

— Но разбирате, че се касае за нещо важно, нали?

— Мисля, че да — потвърди Сътън.

— Досещате ли се по названието за каква Люлка става дума?

— Не е много трудно да се отгатне — рече Сътън.

— Понеже хората са малко, преди около хиляда години създадохме първите андроиди — каза Тревър. — Необходими ни бяха, за да попълнят малобройните редици на човечеството. Направихме ги да приличат на нас и те са почти хора с едно-единствено изключение.

— Не могат да се размножават — прекъсна го Сътън. — Питам се, Тревър, ако това беше възможно, дали щяхме да им го позволим. Защото в такъв случай те щяха да станат истински хора. И нямаше да има никаква разлика между човека, чиито прадеди са създадени в химическа лаборатория, и хората, чиито прадеди са произлезли от първичния океан. Андроидите щяха да се превърнат в самовъзпроизвеждаща се раса и вече нямаше да са андроиди, а истински хора. Тогава прирастът на населението щеше да се осъществява не само по биологически, но и по химически начин.

— Не зная — рече Тревър. — Честно казано, не зная. Разбира се, истинско чудо е, че сме успели да ги произведем, че сме създали живот в лабораторни условия. Помислете си само за интелектуалния гений и техническото умение, които са били необходими. Цели столетия хората са се опитвали да установят какво точно представлява животът и са попадали от една задънена улица в друга, като са се натъквали непрекъснато на непреодолими прегради. Неуспели да намерят научен

отговор, много от тях са го търсели в божественото начало и в свръхестественото, твърдо убедени, че божествена намеса наистина е имало... Идеята е най-добре защитена от Дю Ноуй, чиито трудове са писани още през двадесетото столетие.

— И все пак дадохме на андронидите нещо, което самите ние не притежаваме — спокойно забеляза Сътън.

Тревър строго се вторачи в него, изпълнен с внезапна подозрителност.

— Вие...

— Създадохме им комплекс за малоценност, защото ги считаме за по-низши от хората — обясни Сътън. — Сега те имат причина да се борят срещу нас. Отказахме да им дадем нещо, което те трябва да завоюват с борба. Равенството. Предоставихме им мотив, който самите ние отдавна сме забравили. На човека вече не му се налага да доказва, че е равен и дори по-добър от другите същества, населяващи неговата собствена планета или пък Галактиката.

— Андронидите вече са постигнали равенството — с горчивина забеляза Тревър. — Защото от дълго време се размножават, макар и не по биологичен, а по химически начин.

— Трябваше да го очакваме — заяви Сътън. — Отдавна трябваше да се досетим.

— И аз така мисля — съгласи се Тревър. — Нали ги надарихме с разум, равен на нашия. И ги създадохме, или поне се опитахме да ги създадем с човешки стремежи и възжеления.

— Но белязахме челата им — възрази Сътън.

Тревър сърдито махна с ръка.

— За тази дреболия андронидите вече са се погрижили — каза той. — Когато произвеждат нов андронид, те не си правят труд да поставят знак на челото му.

Сътън трепна и бавно се облегна назад, сякаш поразен от гръм, чийто грохот ехтеше в мозъка му и непрекъснато се усилваше, прераствайки в мъчителен, ревящ тътен, който заглушаваше всичко останало.

Оръжието! Той бе казал, че има оръжие...

— Способни са дори да се усъвършенствуват — продължаваше Тревър. — Като правят подобрения на първообраза, те ще създадат суперраса от мутанти или както искаш ги наричай...

Оръжието е само едно, бе казал Сътън. А само с едно оръдие не може да се води война.

Той вдигна ръка и енергично разтърка челото си.

— Така е — говореше Тревър. — Човек направо може да се побърка само като си помисли. На мен поне малко ми остава. Отсега нататък всичко е възможно. Те дори могат да ни изместят, така както новото измества старото.

— Но човечеството ще продължи да съществува — възрази Сътън.

— Ние напредваме бавно, Сътън — продължи Тревър. — Говоря за човешкия род. Биологичните хора. Възходът ни започва от първобитната епоха с одяланите кремъци и каменните брадви, когато човекът е живеел сред клоните на дърветата или в пещери. Напредъкът ни е бил твърде труден, мъчителен и кървав, за да позволим сега да ни ограби някой, за когото всички трудности, мъката и пролятата кръв са без всякакво значение.

Едно оръдие, мислеше Сътън. Колко погрешно е разсъждавал. Оръдията бяха хиляди, дори милиони и вече заемаха позиция за бой. Цял милион оръдия в защита на съдбата, за да стане тя достояние на всички живи същества. Сега или след милиард години.

— Предполагам — колебливо заговори той, — че сега очаквате да мина на ваша страна.

— Единственото, което искам, е да ми покажете къде се намира Люлката — рече Тревър.

— За да я унищожите ли? — попита Сътън.

— За да спася човечеството — заяви Тревър. — Биологичните хора. Истинските.

— И сте убеден, че сега хората трябва да бъдат единни — каза Сътън.

— Ако все още има поне зрънце от човека у вас, ще застанете на наша страна — настоя Тревър.

— Някога, преди още хората от Земята да достигнат звездите, се е считало, че най-велик е човешкият род — каза Сътън. — Но това вече не е вярно, Тревър. Има и други велики раси.

— Всяка раса — напомни му Тревър — е вярна на себе си. Човечеството също.

— Аз обаче ще стана предател — заяви Сътън. — Може и да греша, но все още мисля, че равенството пред съдбата е по-важно от човечеството.

— Отказвате да ни помогнете, така ли?

— Не само отказвам — заяви Сътън. — Ще се боря срещу вас. Казвам ви това, за да го знаете. Ако възнамерявате да ме убие, Тревър, сега е моментът. Защото пропуснете ли го, после ще бъде късно.

— За нищо на света няма да ви убия — отвърна Тревър. — Защото се нуждая от книгата ви. Независимо от вас и вашите андроиди, ние ще я тълкуваме така, както на нас ни се иска. И същото се отнася за всичките други гадни, пълзящи твари, от които толкова много се възхищавате. Никой в цялата Вселена не може да се противопостави на човека, нито дори да се сравнява с него...

Върху лицето на Тревър се изписа отвращение.

— Оставям ви да се оправяте сам, Сътън — продължи той. — Името ви ще се запомни като най-черното петно в цялата човешка история. И най-пропадналият човек ще се задавя, когато се опита да го произнесе. Думата „сътън“ ще стане нарицателно, с което хората ще се обиждат помежду си...

И той го изруга, но Сътън дори не помръдна от мястото си.

Тревър стана и си тръгна, но после отново се обърна. Говореше шепнешком, но гласът му се заби като остър кинжал в мозъка на Сътън.

— Идете да си измиете лицето — каза той. — Махнете пластмасата и опознавателния знак. Но никога вече няма да сте човек, Сътън. Вие самият не ще посмеете да се наречете човек.

После се обърна кръгом и се отдалечи. Загледан след него, Сътън сякаш видя как цялото човечество завинаги му обръща гръб.

Някъде дълбоко в мозъка му, като че ли от много, много далеч едва доловимо отекна шум от затръшване на врата.

Само една лампа светеше в ъгъла на стаята. Дипломатическото куфарче бе сложено на масата под нея, а Ева Армър стоеше зад стола си, сякаш го беше очаквала да дойде.

— Връщаш се, за да си вземеш записките — каза тя. — Приготвила съм ги.

Застанал до самата врата, Сътън поклати глава.

— Все още не ми трябва — отвърна той. — По-късно може, но не сега.

Ето ги, помисли си той, записките, за които толкова се тревожеше днес и се чудеше как да ги поиска.

— Тази сутрин, докато закусвахме, споменах за едно оръжие — напомни ѝ той. — Сигурно си спомняш думите ми. Казах, че оръжието е само едно и че с едно оръдие не може да се води война.

Ева кимна. Лицето ѝ изглеждаше уморено под светлината на лампата.

— Помня, Аш.

— Сега вече са цял милион — продължи Сътън. — Повече, отколкото ви трябва.

После бавно прекоси стаята и застана срещу нея.

— На ваша страна съм — каза ѝ просто той. — Днес следобед срещнах Тревър. Прокле ме от името на цялото човечество.

Ева бавно протегна ръка и Сътън усети как гладката ѝ хладна длан го погалва по лицето. После пръстите ѝ се вплетоха в косата му и тя нежно разтърси главата му.

— Аш — каза тя, — измил си лицето си. Сега отново си предишният Аш.

Сътън кимна.

— Искях пак да стана човек — отвърна той.

— Тревър сигурно ти е казал за Люлката, нали, Аш?

— Бях се досетил за някои неща — отговори Сътън. — Останалото той ми го разказа. За андроидите без опознавателен знак.

— Използваме ги като разузнавачи — обясни Ева, сякаш ставаше дума за нещо съвсем естествено. — Някои дори сме настанили в щаба на Тревър. Той ги мисли за хора.

— Къде е Хъркимър? — попита Сътън.

— Няма го, Аш. Не можеше да остане след онова, което се случи днес.

— Точно така — съгласи се Сътън. — Разбира се, че не е могъл. Ние, хората, сме такива мерзавци, Ева.

— Седни — каза му тя. — Ето там, на онзи стол. Говориш толкова странно, че се плаша.

Сътън седна на стола.

— Разкажи ми какво се е случило — настоя Ева.

Вместо да я послуша, той заговори за друго:

— Днес мислех за Хъркимър. Докато Тревър ми говореше. Вярно е, че тази сутрин го ударих и утре пак бих го ударил, ако ми каже същите думи. Такива сме ние, хората, Ева. През цялата си история сме воювали. Отначало с тояги и каменни брадви, после с пушки и атомни бомби...

— Стига! — изкрещя Ева. — Успокой се, моля те!

Той смаяно я погледна.

— Хората, казваш — продължи тя. — А Хъркимър какво е? Нали и той е човек, създаден от други хора? Когато един робот направи друг, стават два робота, нали? Така е и при хората — като произвеждат андроиди, те всъщност създават хора.

Объркан, Сътън промърмори:

— Тревър се опасява, че андроидите ще вземат връх. И повече няма да има хора. Край на истинския, биологичен човек...

— Аш — каза му Ева, — тревожиш се за неща, които и след хиляда поколения няма да бъдат разрешени. Мислиш ли, че си заслужава?

Той поклати глава.

— Сигурно не. И все пак вътрешно съм неспокоен. Място не мога да си намеря. А всичко изглеждаше така просто и ясно преди. Щях да напиша книга. Галактиката щеше да я прочете и одобри и всичко щеше да е чудесно.

— Все още може да стане така — увери го тя. — Макар и със закъснение, с голямо закъснение. Но първо трябва да спрем Тревър. И

той като теб е заблуден от същата объркана логика.

— Хъркимър каза, че и едно ново оръжие ще свърши добра работа — напомни й Сътън. — Напълно достатъчно било, за да се наруши балансът на силите. Ева, андронидите са напреднали доста в изследванията си, нали? Имам предвид биохимията на човешкото тяло. Сигурно е така, ако се съди по досегашните им постижения.

— Имаш право, Аш.

— Тогава навярно разполагат със скенери. Машины, които могат да прекопират с най-големи подробности даден човек чак до молекулярно и атомно равнище и да изработят схема за тяло-дубликат.

— Това отдавна е постигнато — заяви Ева. — Дублирали сме доста хора от организацията на Тревър. Отвличаме ги, после снемаме копия и изработваме дубльори, които заемат местата им. Оригиналът задържахме под немного строг арест. Само благодарение на подобни хитрости успяваме да се предпазим и оцелеем.

— А от мен дубликат ще се получи ли? — попита Сътън.

— Разбира се, Аш, но...

— Естествено, лицето му трябва да е различно — продължи Сътън. — Но мозъкът ще бъде същият... както и някои други неща.

Ева кимна.

— Имаш предвид нечовешките си способности — досети се тя.

— Мога да се вселявам в чужд разум — поясни Сътън. — Не е просто телепатия, а способност да се идентифицираш с другия, като разумът му сякаш става твой собствен. Започваш да мислиш, чувствуваш и възприемаш нещата също като него. Не знаей как става това, но, изглежда, някак си е свързано със структурата на мозъка ми. Ако сега го прекопирате, способностите ми сигурно ще се предадат и на копията. Навярно не всички ще могат да ги използват, но достатъчно е само някои да успеят.

Ева ахна.

— Аш, но това означава...

— Че ще узнаете — продължи Сътън — всичко, което Тревър е замислил. Абсолютно всяка дума или мисъл, зародила се в главата му. Защото някой от вас ще бъде Тревър. Същото се отнася и за всеки друг, който по някакъв начин е свързан с тях, и вие ще научавате какво точно възнамеряват да правят. Така ще разбирате навреме какво ви заплашва и винаги ще осуетявате действията им.

— И ще се получи безизходна ситуация, от каквата толкова се нуждаем — заключи Ева. — Стратегия на застоя, Аш. Изобщо няма да разбират кой и как точно им пречи. Навярно ще си помислят, че щастието винаги им е обърнало гръб... че съдбата е против тях.

— Сам Тревър ми подсказа идеята — обясни Сътън. — Посъветва ме да отида и да си поблъскам още малко главата в стената. Каза, че накрая съм щял да се уморя и откажа.

— Десетина години ще бъдат напълно достатъчни — каза Ева. — Ако ли не, тогава сто. Или дори хиляда, щом се наложи. Разполагаме с достатъчно време.

— В края на краищата ще се откажат — заяви Сътън. — Буквално ще вдигнат ръце и ще зарежат всичко. Защото ще се почувствуват безсилни, след като винаги губят. Борят се с всички сили само за да загубят отново.

Седяха в стаята сред малкия оазис светлина, който ги пазеше от настъпващия мрак, и не изпитваха никакво тържество, защото знаеха, че е неуместно. Всичко се налагаше по необходимост, а не от желанието на всяка цена да победиш. Човечеството се бореше със себе си, като едновременно печелеше и губеше в тази борба.

— Можеш ли да уредиш копирането да стане бързо? — попита Сътън.

Ева кимна.

— Утре, Аш.

После го погледна особено.

— Защо толкова бързаш?

— Заминавам — обясни Сътън. — Сетих се къде мога да се скрия. Разбира се, ако ми услугите с кораб.

— Който си избереш.

— Така е по-удобно — рече Сътън. — Иначе ще се наложи да открадна някой.

Тя не зададе очаквания от него въпрос и той продължи:

— Трябва да напиша книгата.

— Има толкова много места, Аш, където би могъл да го сториш. Където ще си в безопасност. Мисля, че можем да ти осигурим абсолютна безопасност.

Сътън поклати глава.

— Познавам един стар робот — каза той. — Други близки освен него нямам. Докато бях на Лебед, той се е заселил на една от новооткритите планети в периферията на Галактиката. Искам да отида там.

— Разбирам — печално промълви Ева.

— Има само още едно нещо — проговори Сътън. — Непрекъснато си спомням за момиченцето, което дойде и ме заговори, докато ловях риба. Знам, че всичко е било внушение, преследващо определена цел, но това не променя нещата. Продължавам да мисля за нея.

Взря се в Ева и видя медночервената ѝ коса да блести като ореол под светлината на лампата.

— Не зная дали някога ще се влюбя — продължи той. — Дори не съм сигурен дали наистина те обичам, Ева. Но ми се иска да дойдеш с мен до планетата на Бъстър.

Тя поклати глава.

— Налага се поне още малко да остана тук, Аш. Толкова години съм посветила на това дело и трябва да го доведа докрай.

Очите ѝ внезапно се замъглиха.

— Може би един ден, Аш, ако все още имаш нужда от мен, ще дойда при теб.

— Винаги ще имам нужда от теб, Ева — простичко ѝ каза Сътън.

После протегна ръка и нежно докосна червеникавата къдрица, паднала на челото ѝ.

— Знам, че никога няма да дойдеш — каза ѝ той. — Ах, защо всичко не е малко по-различно! Ако бяхме обикновени хора с най-обикновени съдби!

— Велик човек си ти, Аш — прошепна Ева. — И хората ще те считат за истински бог.

Сътън стоеше мълчалив, обгърнат сякаш от самотата на вечността. Съвсем не се чувствуваше велик, както бе казала Ева, а само тъжен и самотен... човек, който е сам и завинаги ще остане сам.

Сътън се носеше сред море от светлина, а нейде отдалеч дочуваше бръмченето на работещи машини, които усърдно го изучаваха най-подробно с мъничките си пипалца от лъчи. Щракаха клапи, а фоточувствителната хартия като лъскава сребриста лента се източваше през гнездата на обтегачите. Изследване и претегляне. Проучване и измерване. Без да се пропуска или добавя нещо. Автентичен запис не само на него, но и на всяка частица от тялото му, на всяка клетка и молекула, на всяко нервно разклонение и мускулно влакно.

А от някъде още по-далеч, отвъд морето светлина, което го обгръщаше, някакъв глас изрече само една дума и после продължи да я повтаря:

Предател. Предател. Предател.

Една-единствена дума без удивителен знак накрая. Глас, лишен от ударение. Монотонен звук.

Отначало гласът беше сам, после към него се присъединиха други, докато накрая станаха истинска ревяща тълпа. Звукът непрекъснато се усиляваше, а крещящите гласове вече бяха безброй. Скандираха до безкрайност думата и тя постепенно загуби значението си, превърна се в многократно повтарян безсмислен шум.

Сътън искаше да отговори, а не можеше. Лишен бе от глас, защото нямаше устни, нито език или пък гърло. Превърнал се бе в малка частица, плуваща сред морето от светлина, а думата продължаваше да звучи, не се променяше... не секваше.

Скрити зад нея, се отгатваха неизречени слова, които сякаш искаха да кажат:

„Ние сме онези, които запалиха първия огън за хората, като удряхме силно кремъците един в друг. Ние сме онези, които прогониха зверовете от пещерите им и се настаниха там, за да поставят основите на човешката култура. Ние сме онези, които рисуваха шарени бизони по пещерните стени под светлината на лампи с фитил от мъх, потопен

в животинска лой. Ние сме онези, които разораха почвата и посяха в нея облагородените от нас семена. Ние сме онези, които построиха огромни градове, където да живеем заедно, за да може човечеството да постигне великата цел, която не би била по силите само на шепа хора. Ние сме онези, които мечтаеха да стигнат до звездите. Силата на нашия разум впрегна атома в служба на хората.

А сега ти искаш да пропилееш наследството ни. Подаряваш нашите традиции на същества, създадени от нас благодарение на сръчните ръце и острия ни ум.“

Машините бръмчаха, а гласът все повтаряше и повтаряше единствената си дума.

Но имаше и друг, едва доловим глас дълбоко вътре в непонятното същество, наречено Ашър Сътън...

Той не изричаше думи, защото нямаше такива думи, които да предадат изказаната от него мисъл.

И Сътън му отговори.

— Благодаря ти, Джони — прошепна той. — Много ти благодаря.

После се удиви, че може да отговаря на Джони, а на другите не може.

Машините продължаваха да бръмчат.

Сребристият кораб профуча с рев по стартовата писта и се устреми към висините, а пламтящият му дъх опали небесната синева.

— Той дори не подозира, че всичко беше организирано от нас — заговори Хъркимър; — Не знае, че още от самото начало манипулирахме с него, нито пък че именно ние изпратихме преди години Бъстър да подготви убежище, като предвиждахме колко необходимо ще му бъде то един ден.

— Хъркимър — прошепна Ева. — Хъркимър...

Гласът ѝ пресекваше от вълнение.

— Той ме помоли да го придружа, Хъркимър. Каза, че имал нужда от мен. А аз не можех да се съглася. Нито пък да му обясня защо.

Стоеше с вдигната глава, загледана в мъничката огнена точка, полетяла към Космоса.

— Трябваше да му внушим — продължи Ева, — че е помогнал и на хората, и някои от тях са вярвали в него.

Хъркимър кимна.

— Не можеше да се направи друго, Ева. Просто трябваше да постъпиш така. Толкова много получихме от него. Не можеше да му отнемем всичко.

Тя покри лице с ръце и остана да стои така, една жена-андроид с разкъсано от скръб сърце.

Издание:

Клифърд Саймък. Отново и отново

Роман

Книгоиздателство „Георги Бакалов“, Варна, 1988

Библиотека „Галактика“, №93

Редакционна колегия: Любен Дилов, Светозар Златаров, Георги Марковски,

Елка Константинова, Агоп Мелконян, Димитър Пеев, Светослав Славчев, Христо Стефанов

Рецензенти: Светослав Славчев, Светозар Златаров

Преведе от английски: Петър Кадийски

Редактор: Анелия Бошнакова

Библиотечно оформление: Богдан Мавродинов, Жеко Алексиев

Рисунка на корицата: Текла Алексиева

Художествен редактор: Иван Кенаров

Технически редактор: Тонка Костадинова

Коректори: Паунка Камбурова, Янка Енчева

Американска, I издание

Дадена за набор на 25.XII.1987 г. Подписана за печат на 3.IV.1988

г.

Излязла от печат месец април 1988 г. Формат 70×100/32 Изд. №2133

Печ. коли 18. Изд. коли 11,66. УИК 12,52

ЕКП 95366 15431 5637–236–88. Страници: 288. Цена 2 лв.

Книгоиздателство „Георги Бакалов“ — Варна

Държавна печатница „Георги Димитров“ — София

Ч 820(73). 31

© Петър Кадийски, преводач, 1988

© Светослав Славчев, предговор, 1988

© Богдан Мавродинов и Жеко Алексиев, библиотечно оформление, 1979

© Текла Алексиева, рисунка на корицата, 1988

c/o Jusautor, Sofia

© Clifford Simak, 1951

Time and Again

Ace books

A Division of Grosset & Dunlap, inc.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.